

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА
МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

Л.Є. Клець

БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Київ – 2007

УДК 336.145.1(075.8)
ББК 65.9(4УКР)261.3я73
К 48

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(лист №1.4/18-Г-23 від 11.01.2007 р.)*

Рецензенти:

Макогон Ю.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету;

Фаріон І.Д. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою економіки, обліку та економічного аналізу в сфері соціальної інфраструктури Тернопільського державного національного університету;

Брюховецька Н.Ю. – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедрою „Фінанси” Донецького університету економіки та права.

Клець Л.Є.

К 48 **Бюджетний менеджмент.** Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 640 с.

ISBN 966-364-414-1

Навчальний посібник призначений для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, які вивчають нормативну дисципліну „Бюджетний менеджмент”. В посібнику наведена детальна характеристика бюджету, його функції та складові; розглянуто такі питання як бюджетна система та бюджетний устрій України, система органів оперативного управління бюджетом та їх повноваження, бюджетний процес та його стадії, а саме: планування та виконання Державного бюджету за доходами та видатками, бухгалтерський облік, звітність та контроль за виконанням бюджету.

Навчальний посібник крім лекційного матеріалу відповідно до програми курсу містить питання для самоконтролю та тестові завдання за темами, що допоможе засвоїти матеріал дисципліни, термінологічний словник; список рекомендованої літератури та законодавчо-нормативних актів.

ISBN 966-364-414-1

© Клець Л.Є., 2007

© Центр учбової літератури, 2007

ЗМІСТ

Вступ	7
Тема 1. БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ	12
1.1. Сутність Державного бюджету України, його структура та функції	12
1.2. Бюджетна система та бюджетний устрій.....	18
1.3. Доходи та видатки Державного бюджету.....	25
1.4. Бюджетний дефіцит.....	29
Питання для самоконтролю.....	40
Тестові завдання	41
Тема 2. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС ТА ЙОГО УЧАСНИКИ	47
2.1. Зміст та структура бюджетного процесу в Україні	47
2.2. Загальні засади організації ефективного бюджетного процесу	49
2.3. Учасники бюджетного процесу	52
2.4. Розпорядники бюджетних коштів	60
Питання для самоконтролю.....	66
Тестові завдання	66
Тема 3. ОРГАНИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТОМ	72
3.1. Класифікація органів державного управління бюджетом	72
3.2. Міністерство фінансів України – центральний орган виконавчої влади	74
3.3. Державне казначейство України.....	86
3.4. Державна контрольно-ревізійна служба України	108
3.5. Рахункова палата України	120
3.6. Державна податкова служба України	130
Питання для самоконтролю.....	142
Тестові завдання	143
Тема 4. БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ	153
4.1. Організаційні засади планування та прогнозування бюджету.....	153
4.2. Методологія, завдання та принципи бюджетного планування	171
4.3. Програмно-цільовий метод бюджетного планування.....	175
4.4. Попередній етап до складання проекту бюджету України....	189
4.5. Порядок складання, розгляду та затвердження Державного бюджету на наступний рік.....	197
4.6. Зміст Закону України „Про Державний бюджет України” ...	204
Питання для самоконтролю.....	211

Тестові завдання	212
Тема 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	224
5.1. Організаційні основи виконання Державного бюджету України	224
5.2. Розпис Державного бюджету України	226
5.3. Бюджетна класифікація	235
5.4. Касове виконання бюджету	244
5.5. Казначейська система виконання Державного бюджету за доходами	254
Питання для самоконтролю	259
Тестові завдання	260
Тема 6. ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ	271
6.1. Класифікація видатків бюджету	271
6.2. Класифікація фінансування бюджету і класифікація боргу	282
6.3. Стадії виконання Державного бюджету за видатками	286
6.4. Касове виконання видаткової частини бюджету	295
6.5. Особливості здійснення окремих видатків Державного бюджету	307
Питання для самоконтролю	311
Тестові завдання	313
Тема 7 . ОБЛІК ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	323
7.1. Організація обліку виконання бюджету	323
7.2. План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів	332
7.3. Бухгалтерський облік операцій виконання Державного бюджету за доходами	344
7.3.1. Облік операцій за доходами загального фонду Державного бюджету	346
7.3.2. Облік операцій за доходами спеціального фонду Державного бюджету	350
7.4. Бухгалтерський облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України	355
7.4.1. Операції з обліку зобов'язань за загальним фондом Державного бюджету	357
7.4.2. Операції з обліку зобов'язань за спеціальним фондом Державного бюджету	363
7.5. Визначення результату виконання Державного бюджету	369
Питання для самоконтролю	376
Тестові завдання	377

Тема 8. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ	386
8.1. Організаційні основи фінансової звітності.....	386
8.2. Звітність розпорядників бюджетних коштів про використання коштів бюджету	391
8.3. Звітність органів Державного казначейства про виконання Державного бюджету України.....	408
8.4. Розгляд та порядок затвердження звіту про виконання бюджету держави	427
Питання для самоконтролю.....	429
Тестові завдання	430
 Тема 9. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ	 437
9.1. Сутність та призначення державного фінансового контролю	437
9.2. Органи державного фінансового контролю в Україні	448
9.3. Види, форми та методи державного фінансового контролю у бюджетній сфері	453
9.4. Система державного внутрішнього фінансового контролю в Україні	458
9.5. Порядок планування й проведення ревізій та перевірок органами контрольно-ревізійної служби	467
9.6. Організація бюджетного контролю у системі казначейства.....	483
9.7. Контроль ефективності використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України.....	494
9.8. Відповідальність за бюджетні правопорушення.....	505
9.9. Порядок взаємодії між органами державного фінансового контролю	514
Питання для самоконтролю.....	522
Тестові завдання	525
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	547
ЛІТЕРАТУРА	583
ДОДАТКИ	614
Додаток А. Паспорт бюджетної програми	614
Додаток Б. Інформація про виконання паспорта бюджетної програми.....	617
Додаток В. Бюджетний запит.....	620
Додаток Д. Довідка про взаємні розрахунки.....	621
Додаток Е. Розпорядження про призупинення бюджетних Асигнувань.....	622
Додаток Ж. Розпорядження про відновлення бюджетних Асигнувань.....	623
Додаток К. Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства	624

Додаток Л. Журнал реєстрації розпоряджень про зупинення та відновлення операцій з бюджетними коштами на рахунках розпорядників, одержувачів бюджетних коштів в органах Державного казначейства у разі виявлення бюджетних правопорушень.....	625
Додаток М. Розпорядження про відновлення операцій з бюджетними коштами на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства.....	626
Додаток Н. Протокол про бюджетне правопорушення.....	627
Додаток П. Акт звірки надходжень до бюджету. Розділ 1. Усього	628
Додаток Р. Акт звірки надходжень до бюджету. Розділ II. Грошові надходження у національній валюті	629
Додаток С. Акт звірки надходжень до бюджету. Розділ III. Грошові надходження в іноземній валюті	630
Додаток Т. Акт звірки надходжень до бюджету. Розділ IV. За іншими видами надходжень	631
Додаток У. Акт звірки надходжень до бюджету. Розділ V. Взаєморозрахунки між бюджетами.....	632
Додаток Ф. Висновок.....	633
Додаток Х. Реєстр висновків.....	635
Додаток Ц. Журнал обліку висновків	636
Додаток Ш. Акт звірки надходжень, перерахованих митницею На рахунки обласного казначейства	637
Додаток Щ. Загальний акт звірки надходжень, перерахованих митними органами Державної митної служби України на рахунки обласних управлінь Державного казначейства України.....	638

ВСТУП

Україна як суверенна держава обрала шлях ринкових та демократичних перетворень, поступової інтеграції в Європейське співтовариство. Усе це вимагає нових підходів до процесу вивчення питань формування та успішного функціонування фінансової системи країни, провідне місце в якій належить бюджету – централізованому фонду ресурсів держави. Саме в бюджеті переплітаються інтереси всіх верств населення, підприємців, політичних партій та гілок влади. Обсяг бюджету відображає не тільки масштаби діяльності держави та її фінансовий потенціал, але й можливості проведення ефективної політики зміцнення державності України, вирішення соціально-економічних проблем на сучасному етапі її розвитку.

Проблема бюджету як одного з основних інструментів перерозподілу валового внутрішнього продукту є однією із найголовніших в умовах ринкового господарювання. Централізація коштів в бюджеті дає змогу державі виконувати свої функції, здійснювати єдину економічну та соціальну політику на всій території країни. Але цей процес супроводжується об'єктивними суперечностями між державою та учасниками суспільного виробництва під час розподілу та перерозподілу новоствореної вартості.

За допомогою таких важелів як податки та збори частка доходів населення та виробничих структур зосереджується в бюджеті та набуває подальшого перерозподілу. Таким чином, у одних частина коштів забирається, а іншим надається безоплатно та безповоротно. Але без цього неможливо утримувати соціально-культурну сферу, оборонно-правову, забезпечувати існування держави. Тому форми і методи планування, мобілізації та розподілу фінансових ресурсів державного бюджету створюють складний механізм впливу на увесь процес розширеного відтворення.

Бюджет відображає кінцевий результат діяльності підприємницьких структур та господарюючих суб'єктів і водночас обмежує їх. Незважаючи на це, в бюджеті зосереджені суспільні кошти, якими розпоряджається держава. Тому, від ефективної організації управління та контролю за процесом мобілізації та витрачання цих коштів залежать структурні відтворення в економіці, вирішення соціальних проблем та рівень добробуту населення.

Поєднання інтересів платників податків та розпорядників і користувачів бюджетних коштів є одним із завдань організації

ефективного бюджетного процесу. Досягнення цього не тільки нівелює суперечності при формуванні бюджету, але й підтвердить на практиці положення статті 95 Конституції України: „Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупереженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами”. Це положення знайшло в законодавстві поступового розвитку.

У червні 2001 року Верховна Рада України прийняла Бюджетний кодекс. Цей документ уперше усунув розбіжності між бюджетним законодавством та нормами Конституції України. Бюджетний кодекс запровадив засади і принципи функціонування бюджетної системи, нові правила організації бюджетного процесу та міжбюджетних відносин, ввів поняття бюджетних правопорушень та відповідальність за їх вчинення.

Сьогодні життя України сповнене труднощами щодо формування достатнього обсягу фінансових ресурсів в розпорядженні держави, необхідних для задоволення життєво важливих потреб суспільства. Тому вирішення питань оптимізації складу та структури доходів і видатків бюджету, ефективного та раціонального використання наявних коштів неможливо без забезпечення ефективної діяльності органів управління бюджетними коштами, тобто учасників бюджетного процесу.

Саме ці чинники обумовили появу такого поняття як „бюджетний менеджмент”, спрямований на удосконалення управління бюджетним процесом та вирішення проблем фінансування державного сектору відповідно до принципів та норм демократичної і правової держави.

Чітка організація всіх стадій бюджетного процесу, а саме: складання, розгляд, затвердження та виконання бюджету, звіт та контроль за виконанням, дає можливість сформувати стійку фінансову базу держави, що відповідає вимогам демократичного суспільства, та запобігти фінансової кризи в країні.

Об'єктом бюджетного менеджменту як системи управління є бюджет держави, в якому зосереджені її грошові кошти обсягом 30 – 60 % валового внутрішнього продукту. Тому для ефективної організації формування, розподілу та використання бюджетних потоків потрібні спеціалісти з питань управлінської діяльності.

Бюджетний менеджмент – це сукупність заходів, форм і методів діяльності органів державного управління щодо формуван-

ня, розподілення, витрачання бюджетних коштів із застосуванням контрольних дій на всіх стадіях бюджетного процесу.

Навчальна дисципліна „Бюджетний менеджмент” присвячена вивченню бюджетного процесу та управління ним і є однією з базових при підготовці спеціалістів – фахівців в галузі фінансів. Вона забезпечує науково-теоретичну та методологічну основу для формування системи знань з конкретно прикладних дисциплін за спеціальністю „Фінанси”.

Цей курс уперше в Україні було запропоновано кафедрою фінансів Київського національного економічного університету. У 2001 році був виданий перший навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни „Бюджетний менеджмент” за редакцією Л.Д.Сафонової.

Метою навчальної дисципліни “Бюджетний менеджмент” є вивчення функцій фінансових органів, органів законодавчої та виконавчої влади щодо бюджету та прийомів і методів, які використовують ці органи в процесі керування бюджетними ресурсами і відносинами, що виникають при постійному русі бюджетних потоків.

Предметом даної дисципліни є бюджетний процес та управління ним при перерозподілі національного доходу.

Сафонова Л.Д. розглядає систему управління бюджетом, що складається з двох взаємопов’язаних частин – об’єкта і суб’єкта управління. Незважаючи на підпорядкованість між ними, визначальним є об’єкт управління, тому що без нього процес управління просто неможливий. Виходячи із складових системи управління бюджетом, що подана органами управління, та етапами управлінської діяльності у бюджетному процесі, наведені складові бюджетного менеджменту. До них належать: бюджетне планування, організація виконання бюджету за доходами та видатками, облік виконання бюджету, звітність та контроль за виконанням бюджету.

Подальшого розвитку бюджетний менеджмент отримав у наукових працях провідних економістів України, таких як В.Федосов, В.Александров, В.Опарін, М.Гапонюк, С.Кондратюк, О.Турчинов, О.Чечуліна, П.Петрашко, М.Чечетов та інших.

Пропонований навчальний посібник містить дев’ять тем, в яких послідовно розглянуті всі стадії бюджетного процесу та взаємодія органів управління бюджетом.

Вивчення бюджетного менеджменту необхідно починати з сутності бюджету як об'єкту управління та його структури. У першій темі розглянуто бюджетну систему України та принципи її побудови, структуру доходів та видатків Державного бюджету, шляхи його збалансування.

Друга тема присвячена структурі бюджетного процесу та його законодавчому регламентуванню, функціям та повноваженням органів законодавчої та виконавчої влади, розглянута система розпорядників бюджетних коштів.

Особлива увага приділена органам оперативного управління бюджетом і бюджетного контролю, а саме: Міністерству фінансів України, Державному казначейству, Державній контрольно-ревізійній службі, Державній податковій службі та Рахунковій палаті України, їх функціям та завданням. У третій темі висвітлюються також історичні аспекти розвитку та становлення цих органів управління та законодавче забезпечення їх діяльності.

Бюджетне планування як основа бюджетного процесу і як важливий інструмент управління розглянуто в четвертій темі. Від рівня планування в більшості залежить виконання затвердженого бюджету. Важливу роль у системі прогнозування і планування набувають програми соціального та економічного розвитку країни, які розробляються на довгострокову та середньострокову перспективу. Саме національні, галузеві та регіональні програми, як складові частини системи прогнозування й планування, є основним засобом реалізації державної політики.

Приділена увага програмно-цільовому методу бюджетного планування, розглянуті його сутність, переваги та необхідність впровадження. Наведений приклад формування бюджетної програми.

Розглянуто процес підготовчої роботи, що передуює складанню проекту Державного бюджету, порядок розгляду Верховною Радою у трьох читаннях та затвердження бюджету держави на наступний рік. Наведено зміст Закону України „Про Державний бюджет” на прикладах 2004 та 2005 років.

У наступних, п'ятій та шостій темах, розглянуто організаційні основи виконання Державного бюджету за доходами та видатками, приділена увага законодавчому та документальному забезпеченню процесу виконання бюджету; розглянуті системи касового обслуговування бюджету та порядок виконання бюджету орга-

нами Державного казначейства. Наведені стадії виконання Державного бюджету за видатками та особливості здійснення окремих видатків.

Сьома тема присвячена обліку виконання бюджету, основним завданням якого є забезпечення управлінської системи необхідною інформацією, що сприятиме прийняттю відповідних рішень щодо планування та виконання бюджету. Наведено бухгалтерські проводки з обліку операцій виконання бюджету в органах казначейства та порядок визначення результатів виконання бюджету.

Правила організації фінансової звітності про виконання Державного бюджету, загальні вимоги, призначення, форми звітності та періодичність її надання, порядок затвердження звіту про виконання Державного бюджету розглянуто у восьмій темі.

Організація фінансового контролю у бюджетній сфері, тенденції подальшого вдосконалення системи державного контролю в сучасних умовах розвитку економіки розкриті у дев'ятій темі. Розглянуто порядок планування та проведення контролю у системі казначейства, контрольно-ревізійної служби та Рахунковою палатою. Наведені міри відповідальності за бюджетні правопорушення учасниками бюджетного процесу та координація діяльності між контролюючими органами щодо питань обміну інформацією та проведення комплексних контрольних дій.

У кінці посібника наведено термінологічний словник та додатки з прикладами форм документів, що застосовуються в бюджетному процесі.

Враховуючи орієнтир України на входження в освітній простір через ідеї Болонського процесу, в навчальному посібнику з метою самостійного закріплення лекційного матеріалу після кожної з тем наведені питання для самоконтролю та багаточисельні тестові завдання.

При підготовці посібника було використано майже 300 нормативно-законодавчих актів та враховані зміни у законодавстві станом на 01.01.2006 року.

Тема 1. БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

1.1. Сутність Державного бюджету України, його структура та функції

1.2. Бюджетна система та бюджетний устрій

1.3. Доходи та видатки Державного бюджету

1.4. Бюджетний дефіцит

Мета вивчення: зрозуміти економічну сутність та значення бюджету в ринковій економіці, засвоїти його структуру та функції; усвідомити основи функціонування бюджетної системи та принципи її побудови; познайомитися зі складом та джерелами формування доходів та напрямками здійснення видатків Державного бюджету; з'ясувати причини і заходи подолання бюджетного дефіциту.

1.1. Сутність Державного бюджету України, його структура та функції

Бюджет, як провідна ланка фінансової системи, – найважливіша економічна категорія, що відображає грошові відносини між державою та учасниками суспільного виробництва в процесі розподілу та перерозподілу новоствореної вартості в суспільстві.

Бюджет – це невід’ємний атрибут кожної країни та важливий інструмент реалізації економічної та соціальної політики.

З історичної точки зору існує думка, що термін „бюджет” походить від англійського слова budget, в перекладі з якого це означає „шкіряна сумка”. В Англії у 16-17 ст. процедура затвердження субсидій королю здійснювалася на засіданні палати громад. Відповідний законопроект знаходився в портфелі канцлера, який перед закінченням засідання відкривав цей портфель і діставав відповідні папери. Це отримало назву „відкриття бюджету”, а пізніше проект, який мав вигляд плану доходів та видатків та затверджувався парламентом Англії, отримав назву „бюджет”.

У „Народній енциклопедії” Росії наведено наступне визначення бюджету: „Під бюджетом розуміють план ведення господарства на певний період – звичайно на рік. Затверджений бюджет – це шори над виконавчою владою, і остання має право розпоряджатися коштами лише в його межах”.

Являючись матеріальною базою існування держави, формою реалізації її функцій, основою благополуччя народу та інструмен-

том втілення соціально-економічної політики, проблеми бюджету хвилюють сучасних українських вчених, таких як: Й.Бескида, С.Юрія, О.Василика, А.Єпіфанова, І.Сала, В.Кравченка, В.Опаріна, О.Кириленко, Ю.Пасічника та багатьох інших.

Так, професор О.Д.Василик дає наступне визначення поняттю бюджету України: „Бюджет – це фонд фінансових ресурсів, який перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня й використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених Конституцією України”.

Згідно з Бюджетним кодексом, що був прийнятий 21 червня 2001 року Верховною Радою України: „**Бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду**”.

Таким чином, бюджет держави як план фінансових ресурсів являє собою сукупність Державного бюджету, Республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів.

Сьогодні, в умовах трансформації економіки України, Державний бюджет зберігає свою важливу роль: саме через нього відбувається централізація коштів і перерозподіляється близько 30% валового внутрішнього продукту (ВВП) та відбивається економічна й соціальна політика країни.

Державний бюджет можна розглядати в декілька аспектах, поданих на рисунку 1.

Рисунок 1 – Аспекти визначення бюджету

За економічною суттю Державний бюджет характеризується певними грошовими відносинами, що виникають між державою, з одного боку, і юридичними та фізичними особами – з

іншого, із приводу утворення фонду фінансових ресурсів держави та його використання на соціально-економічний розвиток відповідно до державних функцій.

За **матеріальним змістом бюджет** – це централізований фонд грошових ресурсів держави, що знаходяться в постійному русі, і складаються з вхідних та вихідних бюджетних потоків. Через Державний бюджет здійснюється централізація коштів відповідно до чинного законодавства, що дає змогу втілювати в життя намічені державою заходи та проводити єдину економічну та соціальну політику на всій території країни.

Бюджет, як матеріальна база існування держави, як загальнодержавний грошовий фонд характеризується: по-перше, значними розмірами; по-друге, маневреністю; по-третє, наявністю резервних фондів.

Розмір обсягу бюджету залежить від багатьох факторів, основними з яких є:

- рівень розвитку та виробничий потенціал економіки;
- методи господарювання;
- масштаби і спрямованість бюджетних програм, що реалізуються через бюджет;
- напрями діючої фінансової політики;
- взаємопогодженість дій всіх ланок бюджетної системи.

За **свою формою бюджет** – це основний фінансовий план, баланс доходів та видатків держави. За характером – це документ, що затверджується щорічно і має силу закону, за допомогою якого досягається взаємоузгодження системи всіх фінансових балансів країни, та формування зведеного фінансового балансу держави.

Зведений фінансовий баланс держави – це система фінансових планів, що характеризують фінансові ресурси всіх секторів економіки незалежно від форм власності, обов'язкові та добровільні платежі населення; довгострокові кредити банків; доходи від зовнішньоекономічної діяльності.

Зведений бюджет України – це документ, який не затверджується, а використовується для статистичного узагальнення планових та фактичних обсягів ресурсів, що перерозподіляються через бюджет.

За **організаційною структурою бюджет** – це центральна ланка фінансової системи держави, що тісно пов'язана з усіма іншими ланками. Саме бюджет, як основний грошовий фонд держави, впливає на грошовий розмір та пропорції кожної ланки фінансової системи. Через бюджет здійснюється розподіл та перерозподіл грошових ресурсів:

- між секторами економіки;
- між регіонами;
- між виробничою та соціальною сферами;
- між окремими верствами населення.

Як фінансовий план Державний бюджет має дві *структурні складові* частини, а саме: доходи та видатки (рис. 2).

Рисунок 2 – Структура Державного бюджету України

Доходи бюджету формуються за рахунок джерел і в обсязі, передбаченими в Законі України „Про Державний бюджет” на поточний рік. Відповідно до статті 95 Конституції України: „Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків”.

Державний бюджет України, починаючи з 2000 року, складається з загального та спеціального фондів. Кошти загального фонду мають загальний, тобто нецільовий характер і використовуються за напрямками, що визначаються законодавством у поточному році. Джерела надходження та напрями витрат зі спеціального фонду визначені заздалегідь і здійснюються в межах надходжень. Доцільність такого розподілу бюджету на два фонди повинна обґрунтовуватися в Основних напрямках бюджетної політики і визначатися щорічно законом про Державний бюджет України.

Створення спеціального фонду державного бюджету дало можливість вивести з "тіні" численні позабюджетні фонди та власні надходження (спеціальні кошти) бюджетних установ. Обсяги залучених до держбюджету таким чином ресурсів тільки у 2004 році перевищи-

ли 9 млрд грн., що дозволило істотно збільшити видатки на утримання бюджетних установ, – висновок, зроблений Колегією Рахункової палати за результатами розгляду звіту про результати аналізу практики формування та використання коштів спеціального фонду Державного бюджету України у 2003–2004 роках.

У залежності від співвідношення між доходами та видатками Державний бюджет може бути:

- збалансованим, коли видатки дорівнюють доходам, до чого, відповідно до Конституції України, і повинна прагнути держава;
- дефіцитним, тобто з від’ємним сальдо, коли видатки перевищують доходи;
- профіцитним, тобто з позитивним сальдо, що спостерігається у разі перевищення доходів над видатками.

Сутність бюджету реалізується через його функції. В економічній літературі нема єдиної думки щодо кількості функцій бюджету. Такі економісти, як Ю.В.Пасічник, С.І.Юрій схиляються до існування двох чітко структурованих функцій – розподільчої та контрольної. І.О.Петровська та Д.В.Клиновий вказують на три функції бюджету: акумулятивної, розподільчої та контрольної. В інших літературних джерелах зустрічаються вказівки на чотири функції, що виконує бюджет: розподільчу, регулюючу, контрольну, соціальну.

Дійсно, найбільш наявні та структуровані дві функції – розподільча та контрольна, але не можна не вказати регулюючу та стимулюючу роль бюджету та обминути питання фінансового забезпечення соціальної політики за рахунок коштів бюджету. Основні функції бюджету подані на рисунку 3. Зміст функцій та характер їх реалізації залежить від рівня розвитку економічних процесів в країні.

Через **розподільчу функцію** здійснюється процес акумуляції коштів держави та подальший їх розподіл для задоволення потреб суспільства. За допомогою бюджету розподіляється і перерозподіляється ВВП та національний доход; а в розподільчих відносинах беруть участь всі учасники суспільного виробництва. Роль держави у розподільчих процесах із розвитком ринкових відносин постійно зростає.

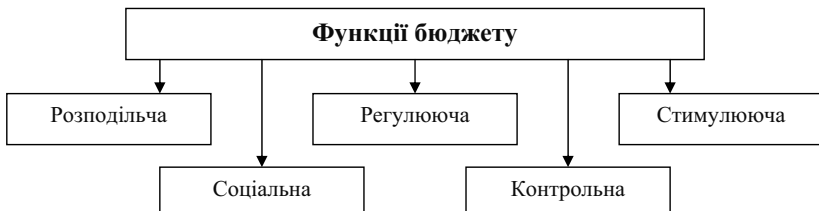

Рисунок 3 – Функції бюджету

Державний бюджет використовується і як *інструмент регулювання та стимулювання економіки* з боку держави. Особливо важлива роль цієї функції в умовах нестабільної економіки, коли держава вимушена втручатися в виробничі та соціальні процеси.

Важливе значення, особливо в країнах з ринковою економікою, належить *соціальній функції бюджету*. В останні роки в Україні спостерігається зміцнення бюджету не тільки як основного важеля ефективного розвитку економіки, але прагнення до вирішення в першу чергу соціальних проблем суспільства за рахунок коштів бюджету. Про це свідчить перш за все обсяг видатків, спрямованих на реалізацію державної програми „Соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні”, що збільшився відповідно до Закону України „Про Державний бюджет на 2005 рік” в порівнянні з 2004 роком вдвічі.

Сутність *контрольної функції* полягає в сприянні своєчасному та повному надходженню коштів до бюджету, їх оптимальному розподілу, перерозподілу та ефективному використанню, а також дає можливість проаналізувати і виявити розміри та причини відхилень фактичних доходів та видатків бюджету від запланованих.

Таким чином, Державний бюджет:

- 1) концентрує основні фінансові ресурси держави;
- 2) основне джерело розвитку економіки та соціальної сфери країни;
- 3) матеріальна база для виконання державою своїх функцій;
- 4) інструмент перерозподілу новоствореної вартості між окремими територіями, галузями, верствами населення;
- 5) інструмент фінансового контролю за формуванням та ефективним використанням грошових фондів держави.

1.2. Бюджетна система та бюджетний устрій

Бюджетна система – це сукупність окремих її ланок, що пов’язані між собою відповідно до діючого законодавства, та базуються на певних принципах.

У залежності від устрою держави відомі наступні типи бюджетних систем:

1) дворівневі бюджетні системи, що складаються з державного та місцевих бюджетів – характерні для унітарних держав;

2) бюджетні системи, що включають три й навіть чотири рівні, а саме: федеральний бюджет, бюджети членів федерації та місцеві бюджети, а також бюджети земель – характерні для федеративних держав (наприклад, Росія, Німеччина);

3) бюджетні системи, що складаються з одного рівня – державного бюджету – характерні для держав з тоталітарним устроєм, або для невеликих країн, де немає територіального поділу.

Як бачимо, структура бюджетної системи залежить від державного устрою та адміністративно-територіального поділу країни. Побудова бюджетної системи, її організаційні засади визначаються бюджетним устроєм.

Бюджетний устрій – це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура та взаємозв’язок між окремими ланками бюджетної системи.

Україна, відповідно до положень Конституції України, є унітарною державою; „територіальний устрій якої ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій”. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.

Бюджетна система нашої країни була сформована на основі закону „Про бюджетну систему України” і мала три рівні відповідно до системи адміністративно-територіальної підпорядкованості: центральний, обласний та районний з містами обласного значення. З прийняттям Бюджетного кодексу бюджетна система

України, як унітарної держави, складається з державного та місцевих бюджетів.

Бюджетна система України – це сукупність державного бюджету і місцевих бюджетів, побудована з урахування економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв та врегульована нормами права.

До місцевих бюджетів належать: бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування. Кожен з бюджетів є самостійним і прямо не підпорядковується вищому бюджету. Самостійність бюджетів забезпечується наявністю власних доходів і правом визначення напрямів використання цих коштів відповідно до функцій.

Таким чином, Бюджетний кодекс:

- впорядкував бюджетний устрій і встановив принципи побудови та функціонування бюджетної системи України;
- забезпечив прямі відносини між державним бюджетом та бюджетом Автономної Республіки Крим, бюджетами міст Києва та Севастополя, 24 обласними бюджетами, 176 бюджетами міст обласного значення, 490 бюджетами районів (рис. 4).

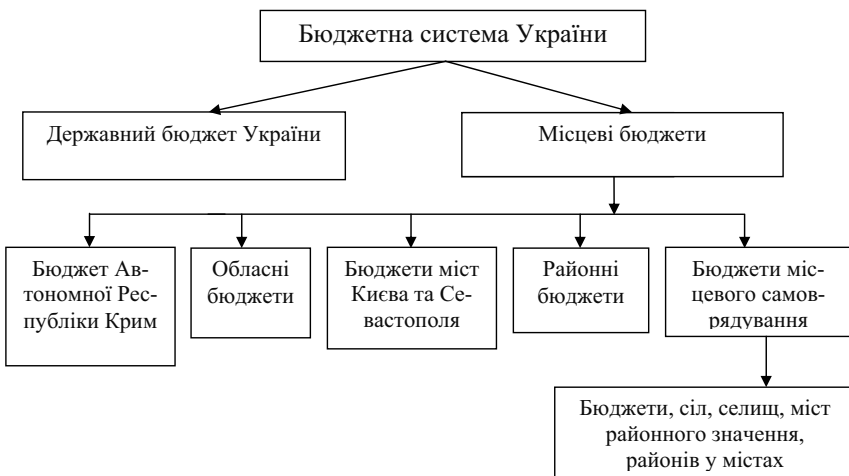

Рисунок 4 – Бюджетна система України

Відповідно до вимог статті 95 Конституції України „бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами”.

Нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні, є:

- 1) Конституція України;
- 2) Бюджетний кодекс;
- 3) закон про Державний бюджет України;
- 4) інші закони, що регулюють бюджетні правовідносини;
- 5) нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України; центральних органів виконавчої влади;
- 6) рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

Бюджетний кодекс визначив *основні принципи побудови й функціонування бюджетної системи України*, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Принципи побудови бюджетної системи України

№ п/п	Принцип	Зміст принципу
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Принцип єдності бюджетної системи України	Єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності
2	Принцип збалансованості	Повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період

1	2	3
3	Принцип самостійності	Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні бюджети
4	Принцип повноти	До складу бюджетів підлягають включенню всі надходження до бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування
5	Принцип обґрунтованості	Бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку держави та розрахунках надходжень до бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил
6	Принцип ефективності	При складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів
7	Принцип субсидіарності	Розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами повинен ґрунтуватися на максимально можливому наблизенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача

1	2	3
8	Принцип цільового використання бюджетних коштів	Бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями
9	Принцип справедливості і неупередженості	Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами
10	Принцип публічності та прозорості	Державний бюджет України та місцеві бюджети затверджуються, а рішення щодо звіту про їх виконання приймаються відповідно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та відповідними радами
11	Принцип відповідальності учасників бюджетного процесу	Кожен учасник бюджетного процесу несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу

Усі принципи бюджетної системи діють і застосовуються у єдності і взаємозв'язку між собою. Жоден принцип бюджетної системи не скасовує іншого принципу.

Незалежно від того, яка форма державного управління діє у країні – унітарна чи федеральна – місцеві бюджети пов'язані з Державним бюджетом і повинні складатися координовано.

В Україні організація міжбюджетних відносин здійснюється за вертикаллю, тобто між бюджетами різних рівнів, та за горизонталлю – між бюджетами одного рівня. У вертикальній структурі допускаються взаємовідносини тільки між розташованими поруч бюджетами.

Склад бюджетної системи відображається в зведеному, або консолідованому бюджеті України. Бюджетний кодекс визначає **зведений бюджет** як сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави (рис. 5).

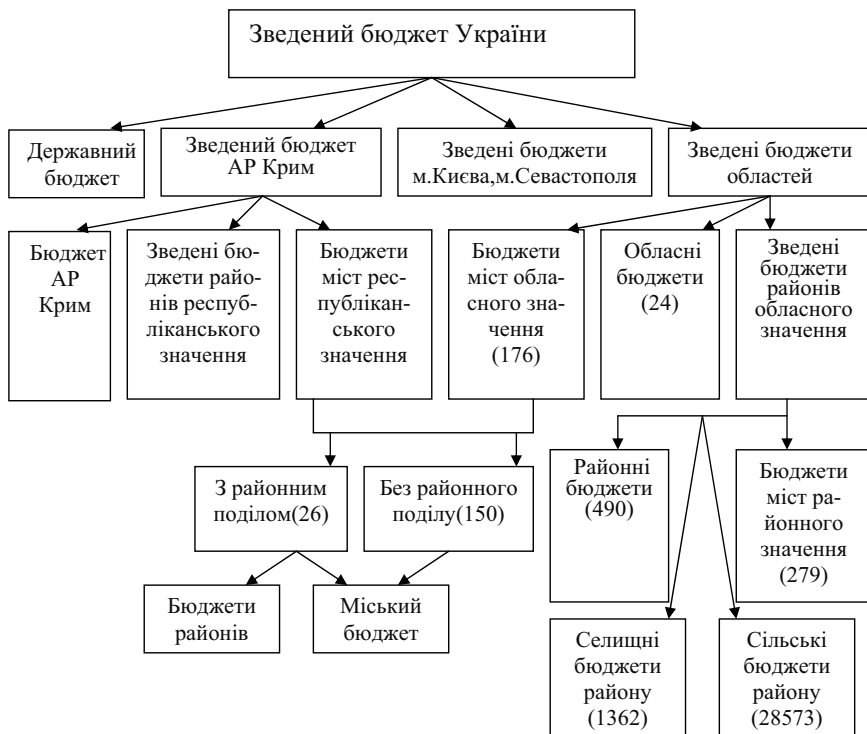

Рисунок 5 – Складові зведеного бюджету України

Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя.

Зведений бюджет Автономної Республіки Крим включає показники бюджету Автономної Республіки Крим, зведених бюджетів її районів та бюджетів міст республіканського значення.

Зведений бюджет області включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області.

Зведений бюджет району включає показники районних бюджетів, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району.

Зведений бюджет міста з районним поділом включає показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до

його складу. У разі, коли місту або району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району в місті включає показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Не зважаючи на фундаментальні зміни з прийняттям Бюджетного кодексу, бюджетна система України потребує подальшого вдосконалення і вирішення низки проблем, а саме:

- подальшого узгодження законодавчих та нормативних актів України з положеннями Бюджетного кодексу;

- на законодавчому рівні чіткого розмежування функцій органів державної влади;

- подальшого вдосконалення бюджетного устрою країни, яке повинно передбачати реформування її адміністративно-територіального устрою;

- забезпечення реальності показників при плануванні та перехід до програмно-цільового методу планування видатків бюджетів всіх рівнів;

- запровадження середньострокового та довгострокового планування та прогнозування бюджетів всіх рівнів;

- концентрацію коштів на фінансування пріоритетних галузей виробництва та найбільш важливих соціально-економічних програм;

- вдосконалення механізму розподілу бюджетних коштів між рівнями бюджетної системи для більш ефективного їх використання;

- вдосконалення механізму врегулювання міжбюджетних відносин між ланками бюджетної системи;

- застосування прозорих та раціональних методів управління фінансовими ресурсами для ефективного управління ними;

- надання стимулів органам місцевої влади для збільшення власних надходжень з метою покращення фінансової незалежності територій;

- створення цілісної системи фінансового контролю в Україні; впровадження ефективного фінансово-бюджетного контролю при формуванні та витрачанні бюджетних коштів.

Таким чином, стан бюджетної системи є важливим критерієм економічної ситуації в країні, що характеризує потенціал економіки, державну незалежність, інвестиційну привабливість, рівень соціального захисту населення, місце України в світовій економіці.

1.3. Доходи та видатки Державного бюджету

Доходи Державного бюджету – це частина грошових ресурсів, що централізується державою до загальнодержавного фонду для виконання та реалізації своїх функцій.

Формування доходів здійснюється за рахунок:

- 1) внутрішніх джерел – виробленого в країні національного доходу;
- 2) зовнішніх джерел – надходжень від міжнародного перерозподілу фінансових ресурсів.

Якщо цих доходів для покриття своїх витрат державі не вистачає, вона використовує *національне багатство*, а саме:

- доходи від приватизації державної власності;
- від продажу золотовалютного резерву та інших цінностей, які знаходяться в розпорядженні суспільства на певний період часу.

Доходи Державного бюджету можна класифікувати відповідно до методів їх формування таким чином:

- 1) доходи, що надходять до бюджету за допомогою податків шляхом перерозподілу доходів юридичних та фізичних осіб на користь держави, відповідно до діючого законодавства;
- 2) доходи від підприємницької діяльності держави у вигляді прибутку державних підприємств; державних послуг (державне мито);
- 3) доходи від державного майна і майнових прав: орендна плата, реалізація майна; дивіденди від акцій, якими володіє держава;
- 4) доходи від державних угідь: землі, надр.

Відносно до бюджетного устрою доходи зведеного бюджету розподіляються таким чином:

- 1) доходи, які надходять до Державного бюджету України;
- 2) доходи, які поступають до місцевих бюджетів;
- 3) доходи, які частково надходять до Державного бюджету, а частково – до місцевих бюджетів відповідно до діючого законодавства.

Згідно з Бюджетним кодексом:

- 1) *Доходи бюджету* – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти).

2) **Надходження до бюджету** – доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.

До складу доходів Державного бюджету України згідно зі статтею 29 Бюджетного кодексу включаються:

- доходи, що отримуються у вигляді податків, зборів і обов'язкових платежів відповідно до законодавства і надходять до Державного бюджету;

- доходи від плати за послуги, що надаються бюджетними установами, які утримуються за рахунок Державного бюджету України; та від інших визначених законодавством джерел;

- гранти і дарунки у вартісному обрахунку;

- міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів.

Склад доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами, визначений у статтях 64-69 Бюджетного кодексу, який запропонував новий підхід до формування доходної частини місцевого бюджету. Доходи місцевих бюджетів розподілено на два кошика: на доходи, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів і ті, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Починаючи з 2000 року, доходна частина Державного бюджету поділяється на два структурних підрозділи: доходи загального фонду та доходи спеціального фонду. Джерела формування цих фондів щорічно затверджуються Законом України про Державний бюджет. Детальна класифікація доходів та механізм їх формування буде розглянуто в наступних темах.

Питома вага доходів зведеного бюджету України у процентах до валового внутрішнього продукту наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Питома вага доходів зведеного бюджету України до ВВП

Роки	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Доходи до ВВП, %	24,4%	33,5%	43,5%	38 %	37 %	30,1 %	28,2%
Роки	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Доходи до ВВП, %	25,2%	28,9%	26,9%	27,4 %	28,2 %	26,5 %	32,8 %

Дані на 2005 рік наведені за 9 місяців.

На обсяг доходів Державного бюджету впливає низка факторів, основними з яких є:

- обсяг і темп зростання національного доходу;
- стан економічної кон'юнктури;
- недосконалість податкового законодавства: необґрунтований податковий тиск та наявність значних пільг в оподаткуванні;
- низька фінансова дисципліна усіх суб'єктів господарювання;
- інституціоналізація тіньової економіки;
- інфляційні процеси та інші.

Видатки бюджету – це економічні відносини, на основі яких здійснюється процес використання грошових ресурсів централізованого фонду для виконання державою своїх функцій.

Видатки Державного бюджету регламентуються Бюджетним кодексом, Законом про Державний бюджет на поточний рік та іншими законодавчими та нормативними актами.

Залежно від обсягів та структури видатки відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні соціальних та економічних програм, природозберігаючих та природоохоронних програм, розвитку промисловості та агропромислового комплексу.

Кожен вид видатків має кількісну та якісну характеристику. Якісна характеристика дозволяє встановити призначення бюджетних видатків; кількісна – їх величину.

Бюджетний кодекс відокремив такі поняття, як „витрати бюджету” та „видатки бюджету”.

Видатки бюджету – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Витрати бюджету – включають видатки бюджету та кошти, що спрямовуються на погашення основної суми боргу.

Видаткова частина Державного бюджету, як і доходна частина, теж складається із загального та спеціального фондів. Бюджетний кодекс законодавчо розмежував видатки, що здійснюються за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів відповідно до їх повноважень.

У залежності від спрямованості та ролі видатки бюджету можна класифікувати:

- 1) за функціями держави;
- 2) за економічним змістом;
- 3) за розпорядниками коштів бюджету;
- 4) за бюджетними програмами.

Класифікація, основні напрями та механізм здійснення видатків Державного бюджету детально будуть розглянуті в окремій темі.

Видатки зведеного бюджету України у відсотках до валового внутрішнього продукту наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Питома вага видатків зведеного бюджету України до ВВП

Роки	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Видатки до ВВП, %	38,1%	38,6%	52,4%	44,6%	41,9%	36,7%	30,4%
Роки	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Видатки до ВВП, %	26,7%	28,3%	27,2%	26,7%	28,4%	29,7%	30,8%

Видатки зведеного бюджету за 2005 рік, включаючи кредитування за вирахуванням погашення, наведені за перші 9 місяців.

За статистичними даними доля видатків в ВВП в різних країнах світу становить від 30 до 50%. Найбільші видатки в структурі ВВП у наступних європейських країнах: Франція – майже 45 %; Швеція – понад 45 %; Голландія – понад 50 %. Видатки США в структурі ВВП становлять 23 %, видатки Японії – 26 %. Ці цифри характеризують відносні розміри приватного і суспільного споживання ВВП.

Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на

конкретні цілі, що пов'язані з реалізацією програм, перелік яких визначено статтями 88-91 Бюджетного кодексу.

Розподіл видатків між бюджетами відповідно до конституційного ладу та принципів побудови бюджетної системи наведений у таблиці 4.

Таблиця 4

Розмежування видів видатків на здійснення повноважень

Види видатків на здійснення повноважень	Джерела здійснення видатків бюджетів
1 Видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені цим Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню	Кошти Державного бюджету України
2 Видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані до виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності	Кошти місцевих бюджетів, у тому числі трансферти з Державного бюджету України
3 Видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України	

Розподіл видатків за видами бюджетів здійснюється з метою досягнення стабільного фінансування суспільних послуг, забезпечення якості цих послуг та наближення їх до кінцевого споживача відповідно до потреб населення відповідної території.

1.4. Бюджетний дефіцит

Важливим завданням фінансової політики кожної держави з ринковим механізмом економіки є оптимізація складу й структури доходів і видатків бюджету та їх збалансування. Незбалансованість або недостатня надійність збалансування доходів та видатків бюджету ще на стадії його планування призводить до негативних явищ в економіці, а саме до його дефіциту. Значний рівень дефіциту протягом декілька років призводить до зростання боргових

зобов'язань держави, і, як слідство, – до зростання видатків на обслуговування боргу, що загострює боргові проблеми і веде до розбалансування всієї фінансової системи.

При формуванні бюджету на поточний рік необхідно звертати перш за все увагу на вирішення наступних завдань:

- 1) доходна частина бюджету повинна бути реальною як в цілому так і за кожним джерелом надходжень;
- 2) структура видатків повинна бути оптимальною і враховувати максимальний рівень зростання ВВП;
- 3) бюджет – збалансований.

Співвідношення між доходною та видатковою частинами бюджету характеризує його сальдо.

Перевищення доходів над видатками забезпечує позитивне сальдо бюджету, тобто **профіцит**. Перевищення видатків над доходами призводить до бюджетного **дефіциту**.

Сума бюджетних дефіцитів за довгостроковий період за вирахуванням позитивного сальдо бюджету створює **державний борг**.

Рівень бюджетного дефіциту розраховується у відсотках до валового внутрішнього продукту, також може визначатися у відсотках від національного доходу та видатків Державного бюджету. За методикою Міжнародного Валютного Фонду допустимий рівень бюджетного дефіциту для країн-боржників МВФ дорівнює 7-8%. У світовій практиці припустимими рівнями бюджетного дефіциту вважаються наступні показники: 2-3 % від ВВП; 5% від національного доходу та 10 % видатків Державного бюджету. З проблемами дефіцитного бюджету знайомі всі країни світу, це майже постійне явище в економіці. Так, до початку 90-х років бюджету багатьох економічно розвинутих країн були дефіцитними, наприклад, дефіцит бюджету Італії становив понад 25 % від його видаткової частини, Японії – 15,6 %; США – 11,6 %.

Основними причинами виникнення дефіциту бюджету вважаються наступні:

- надзвичайні події: війни, стихійні лиха, що потребують значних коштів;
- спад виробництва та кризові явища в економіці;
- неефективне функціонування та розлад фінансово-кредитної системи;
- недосконалість фінансового законодавства;
- інфляційні процеси;
- політичні кризи;

- інші фактори, що впливають на економічну та соціальну політику держави.

В економічній літературі нема єдиної думки щодо впливу невеликого за розмірами дефіциту бюджету на економічне життя країни. Існує ствердження, що розмір дефіциту, який не перевищує 3 % ВВП, має позитивний вплив на пожвавлення економіки. І навпаки, вважається, що в країнах з розміром дефіциту бюджету більше 3%, знижується інвестиційна діяльність, підвищується рівень інфляції.

Це може бути частково обґрунтовано, якщо:

1) розмір дефіциту бюджету не перевищує обсягів капітальних вкладень держави;

2) розвинений ринок цінних паперів, що дає змогу фінансувати державний борг за рахунок внутрішніх джерел;

3) дефіцит бюджету триває не в довгостроковому періоді і знаходиться під постійним контролем державних органів.

Таким чином, бюджетний дефіцит можна розглядати не тільки з боку його величини, тобто визначати кількісно, але й характеризувати якість дефіциту.

Дефіцит може бути пов'язаний з необхідністю здійснення великих вкладень в реалізацію державних програм, спрямованих на розвиток економіки, її структурної перебудови. Це дасть можливість отримати в майбутньому значні доходи, забезпечити реальне зростання ВВП та національного доходу, підвищити матеріальний рівень життя населення. У цьому випадку, дійсно, якість бюджетного дефіциту зовсім інша, і він може розглядатися не як кризове явище, а як державне регулювання економіки.

Бюджетний дефіцит можна класифікувати за ознаками, наведеними на рисунку 6.

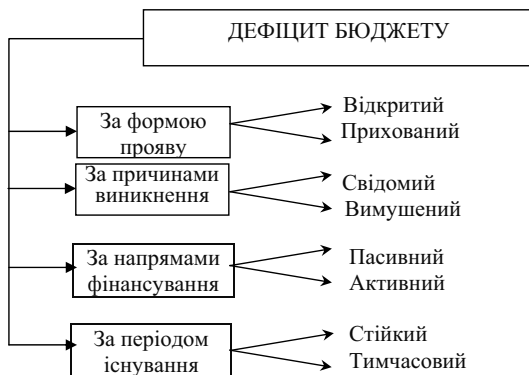

Рисунок 6 – Класифікація видів дефіциту бюджету

Відкритий бюджетний дефіцит – це дефіцит, офіційно визнаний та зафіксований в Законі про бюджет на поточний рік.

Прихований бюджетний дефіцит – це офіційно невизнаний дефіцит, який виникає в результаті необґрунтованого завищення обсягів доходів бюджету, або включення в їх состав джерел покриття дефіциту. Прихований дефіцит бюджету може існувати також внаслідок величезних сум бюджетної заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери, пенсій та соціальних виплат. Саме такий різновид прихованого бюджетного дефіциту був характерним у деякі роки для України.

Свідомий дефіцит бюджету виникає, коли уряд для стимулювання економіки в період її спаду та активізації підприємницьких структур знижує ставки оподаткування, втілює в життя політику „дешевих” грошей, збільшуючи одночасно державні витрати.

Вимушений дефіцит бюджету є наслідком скорочення обсягів виробництва та національного доходу, що призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету та збільшення з нього соціальних трансфертних виплат населенню.

Пасивний дефіцит бюджету – це дефіцит, коли кошти, залучені для його покриття, спрямовуються на фінансування поточних потреб, таких як заробітна плата працівникам бюджетної сфери, соціальні виплати та інші витрати.

Активний дефіцит бюджету характеризується спрямуванням коштів на фінансування високоефективних проектів, капітальних вкладень, що сприяє зростанню ВВП.

Стійкий дефіцит бюджету – дефіцит, який існує в довгостроковому періоді, спричиняючи зростання державного боргу.

Тимчасовий дефіцит бюджету – дефіцит, який виникає внаслідок касового розриву в процесі виконання бюджету.

Відомі два шляхи збалансування бюджету (рис. 7):

- 1) інфляційний шлях;
- 2) неінфляційний шлях.

Збільшення доходів можливо за рахунок підвищення ставок оподаткування, введення нових податків та розширення бази оподаткування, збільшення об'єктів неподаткових надходжень.

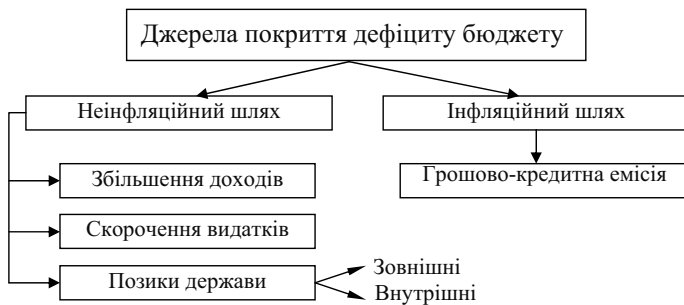

Рисунок 7 – Шляхи збалансування бюджету

Скорочення видатків може здійснюватися пропорційно шляхом застосування механізму секвестру видатків, або селективно, тобто вибіркоким скороченням деяких державних видатків. Зменшення видатків не поширюється на законодавчо захищені статті бюджету. Скоротити видатки можна також шляхом відкладення або обмеження на певний час фінансування капітальних проектів.

Однак, процес збільшення доходів в більшості випадків або недоцільний, або неможливий, як і зменшення видаткової частини бюджету. Тому держава вимушена звертатися до залучення позикових коштів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Внутрішніми джерелами покриття бюджетного дефіциту можуть бути:

- доходи від випущених в обіг цінних паперів;

- кредити центрального банку.

Зовнішні джерела покриття дефіциту бюджету:

- кредити іноземних держав та міжнародних фінансово-кредитних організацій;

- доходи від розміщення цінних паперів на зовнішньому ринку.

Фінансування бюджетного дефіциту за рахунок зовнішніх позик дає можливість збільшити державні видатки без обмеження поточного споживання.

Використання позикових коштів з метою покриття дефіциту бюджету призводить до виникнення державного внутрішнього та зовнішнього боргу. Держава повинна постійно контролювати ефективність використання позикових коштів, а також процес обслуговування та управління державним боргом.

Емісійний метод покриття бюджетного дефіциту – монетизація дефіциту – полягає в використанні грошово-кредитної емісії. При монетизації бюджетного дефіциту держава отримує дохід від друкування грошей, так званий *сеньйораж*, внаслідок чого грошова маса в обігу перевищує приріст реального ВВП, і як наслідок – зростають ціни, розвивається інфляція. Цей метод самий непопулярний, тому що вкрай негативно впливає на економічну ситуацію в країні, сприяє розвитку інфляційних процесів та загостренню політичної обстановки й соціальної напруженості в суспільстві. Україна в 1991 -1994 роках використовувала емісію грошей для фінансування дефіциту бюджету, що призвело до гіперінфляції. Тому більшість країн, в тому числі і наша держава, на законодавчому рівні не дозволяє застосовувати емісійні джерела для фінансування дефіциту бюджету.

Вибір шляхів покриття бюджетного дефіциту достатньо складний і залежить від багатьох факторів:

- фінансової та політичної ситуації в країні в цілому;

- стану розвитку економіки, темпів росту ВВП;

- розвиненості фінансового ринку;

- інвестиційного клімату в країні;

- зацікавленості кредиторів та їх довіри до держави;

- активізації діяльності бізнес структур, особливо малого та середнього бізнесу;

- налагодженості міжнародних зв'язків та інтеграції в світове суспільство;

- та інших суб'єктивних та об'єктивних факторів.

Фінансова політика уряду кожної країни щодо подолання бюджетного дефіциту повинна бути виважена і спрямована на збільшення доходної та зменшення видаткової частин бюджету держави.

До основних заходів в області ліквідації дефіциту бюджету можна віднести:

- стимулювання процесу виробництва;
- спрямування коштів на розвиток пріоритетних галузей економіки;
- створення сприятливих умов для господарюючих суб'єктів;
- зниження непродуктивних витрат та необґрунтованих пільг;
- залучення коштів населення шляхом розміщення державних цінних паперів;
- введення режиму суворої економії бюджетних коштів;
- інші заходи.

Щодо до дефіциту Державного бюджету України, то його розміри упродовж останніх років свідчать про скорочення бюджетного дефіциту.

Обсяг дефіциту – профіциту у відсотках до валового внутрішнього продукту поданий у таблиці 5.

Таблиця 5

Сальдо зведеного бюджету України

Роки	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Доходи до ВВП, %	- 13,7%	- 5,1%	- 8,9%	- 6,6%	- 4,9%	- 6,6%	- 2,2%
Роки	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Доходи до ВВП, %	- 1,5%	+0,6%	- 0,3%	+0,7%	-0,2%	-3,2%	+2,0%

Сальдо зведеного бюджету за 2005 рік наведено за даними дев'яти місяців.

Прийняття Державного бюджету на протязі тривалого часу із значним дефіцитом було свідомим неспроможності Уряду отримувати доходи у визначених законодавством розмірах, що призводило до перевищення запланованих обсягів дефіциту та наявності значних обсягів прихованого дефіциту. Це вимагало постійно-

го залучення зовнішніх та внутрішніх запозичень, що спричинило нарощування державних боргів.

До 1996 року основними джерелами фінансування дефіциту державного бюджету були емісія Національного банку України та зовнішні запозичення у міжнародних фінансових організацій (табл. 6).

Вперше, як джерело фінансування дефіциту державного бюджету, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) були запроваджені у 1995 році і вже у 1998 році почали вичерпуватися. Кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій – МБРР, Європейського Співтовариства, що залучалися для фінансування дефіциту бюджету, були у 1997 році обмежені, оскільки основні суми таких позик було отримано у 1995-1996 роках, про що свідчать дані у процентах таблиці 7.

Таблиця 6

Питома вага джерел фінансування дефіциту бюджету

Роки	Джерела фінансування дефіциту бюджету		
	НБУ	Зовнішнє	ОВДП
1995	72,7	19,8	7,4
1996	40,2	22,8	37,0
1997	1,6	26,7	71,7
1998	0,8	63,5	35,7

Через високу дохідність ОВДП їх власниками стали 52% нерезидентів. Необхідність погашення і обслуговування зовнішніх фінансових зобов'язань, призвело у 1997 році до найбільшого за всі роки абсолютного розміру дефіциту. Такий стан справ змушував Уряд шукати нові джерела фінансування державного бюджету та погашення державного боргу.

Таблиця 7

Обсяги позик Міжнародних фінансових організацій,

млн дол. США

Роки	Позики Міжнародних фінансових організацій		
	Усього	У тому числі	
		МБРР	ЄС
1993	-	-	-
1994	100,0	100,0	-
1995	511,7	400,0	111,7
1996	516,4	400,0	116,4
1997	311,1	200,0	111,1

На той час у чинному законодавстві був відсутній механізм розміщення облігацій зовнішніх державних позик. Тому у серпні 1997 року Україна розміщення зовнішніх боргових зобов'язань через облігації здійснила за допомогою іноземних посередників. Надалі більшість цих комерційних зовнішніх фінансових зобов'язань було переоформлено в облігації зовнішньої державної позики. Але Україна в той час мала низький кредитний рейтинг, і тому розміщення позик здійснювалося під високі відсотки – від 10 до 17 та на термін 1-3 роки. Інші країни отримували позики від МБРР на термін 17-20 років під 7 відсотків.

У 1998 році питома вага зовнішнього фінансування перевищила 63 відсотки. Наприкінці 1998 року виникли проблеми з поверненням комерційних запозичень, що призвело до необхідності реструктуризації окремих позик шляхом оформлення нових позик, але вже під вищі відсотки.

На протязі 1997 – 1999 років державний борг у доларах США збільшився у 1,4 разів, у гривнях – у 4 рази, що було пов'язано із девальвацією гривні у 1998 році на 80 відсотків.

Проблеми погашення та обслуговування державного боргу накопичувалися і у другій половині 1999 року. Відношення видатків на обслуговування державного боргу до доходів державного бюджету у 1999 році дорівнювали 16%. Склалася переддефолтна ситуація, яка була вирішена Урядом України оголошенням реструктуризації зовнішніх державних боргів. Це рішення фактично було прийнято ще у процесі складання проекту Державного бюджету України на 2000 рік.

Реструктуризація боргу передбачає зміну раніше встановлених для позичальника порядку та умов погашення заборгованості для забезпечення скорочення зобов'язань з обслуговування боргу. Процес управління державним зовнішнім боргом ускладнюється у зв'язку з відсутністю в Україні спеціального законодавства. Проект Закону України "Про державний борг України".

Отже, бюджетний дефіцит на протязі першого десятиріччя був віддзеркаленням дестабілізації української економіки. Вперше в Україні бюджет 2000 року був виконаний з профіцитом, що можна оцінити як позитивне явище, яке характеризує поступове подолання кризи в економіці країни.

Правове регулювання збалансування доходів та видатків бюджету України, правила та норми прийняття бюджету з дефіцитом та профіцитом, джерела покриття дефіциту визначені в Бюджетному кодексі. Відповідно до цього документу Державний бюджет затверджується з дефіцитом при обґрунтуванні джерел його покриття, а з профіцитом – за умов спрямування коштів профіциту бюджету на погашення основної суми боргу та на забезпечення збереження розміру оборотної касової готівки.

Бюджет Автономної Республіки Крим та міські бюджети згідно зі статтею 72 Бюджетного кодексу можуть прийматися з дефіцитом:

1) За спеціальним фондом виключно у частині дефіциту бюджету розвитку, який покривається за рахунок запозичень.

Джерелами покриття дефіциту місцевих бюджетів є:

- внутрішні запозичення органів влади Автономної Республіки Крим;

- внутрішні та зовнішні запозичення міських рад. Причому зовнішні запозичення здійснюються міськими радами міст, чисельність яких перевищує 800 тисяч мешканців за статистичними даними на час здійснення запозичень.

2) За загальним фондом шляхом внесення змін до рішень про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання відповідного місцевого бюджету за попередній бюджетний період виключно на суму вільного залишку бюджетних коштів.

Схема дефіциту місцевих бюджетів у частині загального та спеціального фондів наведена на рисунку 8.

Законом України № 1086 – IV від 10.07.2003 року визначено поняття *вільного залишку бюджетних коштів* – це різниця між залишком коштів загального фонду бюджету та оборотною касовою готівкою на кінець бюджетного періоду. Вільний залишок бюджетних коштів не підлягає вилученню й використовується на проведення видатків згідно з рішенням відповідної ради.

Оборотна касова готівка – частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів.

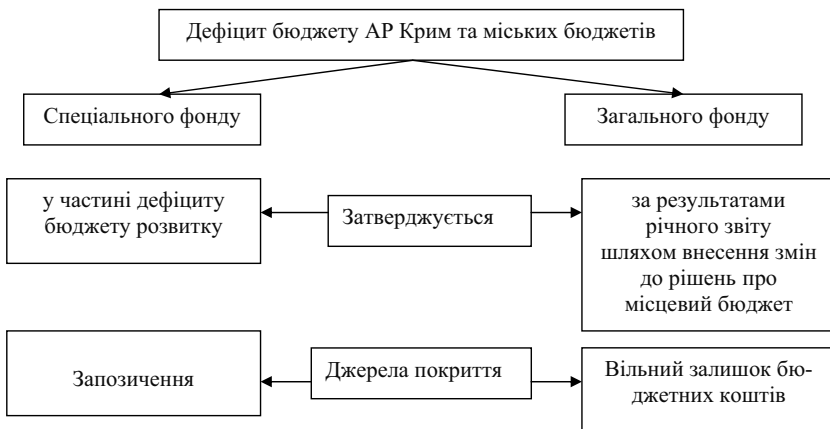

Рисунок 8 – Дефіцит місцевих бюджетів

Оборотна касова готівка:

- встановлюється у розмірі не більше 2% планових видатків загального фонду;
- затверджується відповідно до закону про Державний бюджет України та рішенні про місцевий бюджет;
- повинна обов'язково зберігатися на кінець бюджетного періоду.

Бюджетним кодексом заборонено використання емісійних коштів на покриття дефіциту бюджету. Найбільш доцільним вважається використання внутрішніх джерел покриття бюджетного дефіциту української економіки, що не спричиняє негативних економічних наслідків. Найбільш сприятливіший інструмент фінансування дефіциту бюджету – довгострокові цінні папери з відносно невеликими відсотками за ними. Політика регулювання бюджетного дефіциту повинна бути довгостроковою, необхідно відмовитися від його споживчого характеру, з метою використання джерел фінансування дефіциту для реалізації інвестиційних програм.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення Державного бюджету.
2. Розкрийте економічну сутність Державного бюджету.
3. Що являє собою бюджет за матеріальним змістом?
4. Від яких факторів залежить обсяг формування Державного бюджету?
5. Що таке зведений фінансовий баланс держави?
6. Визначте структурні складові частини Державного бюджету.
7. З якого часу та з якою метою бюджет поділяється на загальний та спеціальний фонди?
8. Дайте характеристику бюджету в залежності від співвідношення між складовими елементами – доходами та видатками.
9. Які функції виконує Державний бюджет? Надайте їх характеристику.
10. Дайте визначення бюджетної системи, бюджетному устрою.
11. Які типи бюджетних систем існують, від чого це залежить?
12. Надайте характеристику змісту та складу бюджетної системи України.
13. Якими законодавчими актами регулюється Державний бюджет, бюджетна система України?
14. Відповідно до яких принципів побудована бюджетна система України?
15. Назвіть складові зведеного бюджету України. На яких рівнях він визначається?
16. Охарактеризуйте сучасний стан бюджетної системи України. Які проблеми потребують вирішення?
17. Дайте визначення доходам Державного бюджету.
18. Як класифікуються доходи бюджету в залежності від методів формування?
19. Які фактори впливають на обсяг доходної частини Державного бюджету?
20. Чим відрізняються видатки від витрат Державного бюджету?
21. Дайте визначення дефіциту, профіциту бюджету. Який рівень дефіциту бюджету вважається допустимим?
22. Розкрийте економічну сутність дефіциту бюджету.

23. Назвіть основні причини виникнення дефіциту бюджету.
24. За якими ознаками можна класифікувати бюджетний дефіцит?
25. Дайте характеристику шляхам збалансування бюджету. Від яких факторів залежить вибір методів покриття бюджетного дефіциту?
26. Які саме джерела покриття дефіциту бюджету застосовувалися в Україні на протязі періоду з 1992 року по 2004 рік і чому?
27. Назвіть заходи подолання дефіциту бюджету.
28. Дайте характеристику механізму секвестру видатків і коли він застосовується?
29. Чим відрізняються внутрішні джерела фінансування дефіциту бюджету від зовнішніх? Які найбільш сприятливі і чому?
30. Якою повинна бути політика регулювання державою бюджетного дефіциту?

Тестові завдання

1. Державний бюджет – це:
- а) провідна ланка фінансової системи;
 - б) матеріальна база існування держави;
 - в) вартісний інструмент розподілу національного продукту;
 - г) усі відповіді вірні.
2. Фінансовий план, що являє собою розпис доходів та витрат, – це:
- а) бюджет за своєю суттю; в) бюджет за формою;
 - б) бюджет за матеріальним змістом; г) бюджет, як суспільне явище.
3. Централізований фонд фінансових ресурсів держави – це:
- а) бюджет за своєю суттю; в) бюджет за формою;
 - б) бюджет за матеріальним змістом; г) бюджет, як суспільне явище.
4. Характерними ознаками бюджету як загальнодержавного фонду грошових ресурсів є:
- а) маневреність; в) наявність резервних фондів;
 - б) значні розміри; г) усі відповіді вірні.
5. Система фінансових планів, що характеризують фінансові ресурси всіх секторів економіки, платежі населення, – це:
- а) план доходів та видатків країни;
 - б) зведений фінансовий баланс держави;
 - в) державний бюджет країни;

г) платіжний баланс країни.

6. Вперше розподілення Державного бюджету України на загальний та спеціальний фонди було відзначено у бюджеті на:

- а) 2002 рік;
- б) 2001 рік;
- в) 2000 рік;
- г) 1999 рік.

7. Бюджет виконує наступні функції:

- а) розподільчу;
- б) контрольну;
- в) регулюючу;
- г) стимулюючу;
- д) соціальну;
- є) усі відповіді вірні.

8. Акумуляція коштів держави та подальший їх розподіл для задоволення всіх потреб суспільства здійснюється через функцію:

- а) стимулюючу;
- б) розподільчу;
- в) регулюючу;
- г) соціальну.

9. Своєчасне та повне надходження в бюджет коштів, а також їх оптимальний розподіл та ефективне використання забезпечує функція бюджету:

- а) контрольна;
- б) розподільчу;
- в) регулюючу;
- г) стимулююча.

10. Структура бюджетної системи залежить від:

- а) державного устрою;
- б) фінансової політики держави;
- в) адміністративного – територіального поділу країни;
- г) усі відповіді вірні.

11. Формування бюджету на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку держави відбувається відповідно до принципу побудови бюджетної системи:

- а) збалансованості;
- б) повноти;
- в) обґрунтованості;
- г) ефективності.

12. Розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами, що ґрунтуються на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача, здійснюється відповідно до принципу побудови бюджетної системи:

- а) повноти;
- б) обґрунтованості;
- в) субсидіарності;
- г) ефективності.

20. Дефіцит, який характеризується спрямуванням залучених для його покриття коштів на фінансування поточних потреб, – це дефіцит:

- а) вимушений;
- б) свідомий;
- в) пасивний;
- г) активний.

21. Дефіцит, який виникає внаслідок касового розриву в процесі виконання бюджету, – це:

- а) відкритий бюджетний дефіцит;
- б) тимчасовий дефіцит бюджету;
- в) прихований дефіцит;
- г) стійкий дефіцит бюджету.

22. Дефіцит, який існує в довгостроковому періоді та спричиняє зростання державного боргу, – це:

- а) пасивний дефіцит;
- б) стійкий дефіцит;
- в) активний дефіцит;
- г) тимчасовий дефіцит.

23. Пропорційне скорочення видатків до кінця бюджетного року з метою зменшення дефіциту бюджету, – це:

- а) механізм секвестру видатків;
- б) фінансовий механізм;
- в) механізм бюджетних призначень;
- г) бюджетне зобов'язання.

24. Збалансування бюджету в Україні відповідно до діючого законодавства можливо здійснити шляхом:

- а) збільшення доходів;
- б) скорочення видатків;
- в) емісії грошей;
- г) державних позик.

25. Політика регулювання бюджетного дефіциту повинна:

- а) бути довгостроковою;
- б) мати споживчий характер;
- в) використовувати як зовнішні так і внутрішні джерела покриття бюджету;
- г) використовувати довгострокові цінні папери з великими відсотками за ними.

Доповніть за змістом

26. Обсяг Державного бюджету залежить від:

- а) рівня розвитку економіки;
- б) напрямів фінансової політики держави;
- в)
- г)

27. Бюджетні відносини в Україні регламентовані наступними нормативно-правовими актами:

- а) Конституцією України; в).....;
- б) Бюджетним кодексом; г).....

28. Бюджетна система України побудована відповідно до наступних принципів:

- а) єдності бюджетної системи; в)
- б) збалансованості; г)

29. На обсяг доходів Державного бюджету впливають наступні фактори:

- а) стан економічної кон'юнктури;
- б) недосконалість податкового законодавства;
- в)
- г)

30. Вибір шляхів покриття бюджетного дефіциту залежить від наступних факторів:

- а) політичної та фінансової ситуації у країні;
- б) темпів росту валового внутрішнього продукту;
- в)
- г)

Чи вірно стверджувати?

31. „За своєю суттю бюджет – це централізований фонд фінансових ресурсів”:

- а) вірно; б) невірно.

32. „Державний бюджет відображає інтереси міністерств і відомств, підприємств й організацій, окремих верств населення і регіонів України”:

- а) вірно; б) невірно.

33. „Державний бюджет відображає інтереси тільки міністерств і відомств, підприємств та організацій”:

- а) вірно; б) невірно.

34. „Розмір обсягу бюджету залежить від масштабів бюджетних програм, що реалізуються через бюджет”:

- а) вірно; б) невірно.

35. „Принципи бюджетної системи можуть застосовуватися окремо, без взаємозв'язку між собою”:

- а) вірно; б) невірно.

36. „Доходи бюджету – це усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України”:

- а) вірно; б) невірно.

37. „Джерела формування загального та спеціального фондів бюджету щорічно затверджуються Законом України про Державний бюджет”:

- а) вірно; б) невірно.

38. „Видатки бюджету включають кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, та кошти на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум”:

- а) вірно; б) невірно.

39. „Витрати бюджету включають видатки бюджету та кошти, що спрямовуються на погашення основної суми боргу”:

- а) вірно; б) невірно.

40. „Обсяг дефіциту бюджету не повинен перевищувати обсягу капітальних вкладень держави”:

- а) вірно; б) невірно.

41. „Склад бюджетної системи відображається в зведеному, або консолідованому бюджеті України”:

- а) вірно; б) невірно.

42. „Дефіцит, що пов’язаний з необхідністю здійснення великих капітальних вкладень, може розглядатися не як кризове явище, а як державне регулювання бюджетного дефіциту”:

- а) вірно; б) невірно.

43. „Бюджетний кодекс дозволяє використовувати емісійні джерела фінансування дефіциту бюджету”:

- а) вірно; б) невірно.

44. „Профіцит бюджету може бути затверджений винятково з метою погашення відсотків по державному боргу”:

- а) вірно; б) невірно.

45. „Дефіцит бюджету може бути затверджений винятково з метою погашення основної суми боргу та на забезпечення збереження обсягу оборотної касової готівки”:

- а) вірно; б) невірно.

Тема 2. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС ТА ЙОГО УЧАСНИКИ

2.1. Зміст та структура бюджетного процесу в Україні

2.2. Загальні засади організації ефективного бюджетного процесу

2.3. Учасники бюджетного процесу

2.4. Розпорядники бюджетних коштів

Мета вивчення: зрозуміти сутність, зміст та стадії бюджетного процесу, його законодавче регламентування; з'ясувати основні задачі бюджетного процесу; усвідомити засади організації ефективного бюджетного процесу та фактори впливу; познайомитися з бюджетними повноваженнями всіх учасників бюджетного процесу відповідно до діючого законодавства; розглянути елементи організації бюджетного процесу в зарубіжних країнах.

2.1. Зміст та структура бюджетного процесу в Україні

Організація бюджетного процесу в Україні регламентується Бюджетним кодексом, що був прийнятий Верховною Радою України 21 червня 2001 року, відповідно до якого:

„Бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України”.

Положення Бюджетного кодексу максимально наближено до вимог Європейського Союзу в вирішенні питань бюджетної сфери, що позитивно позначилося на якості цього документу.

У статті 19 Бюджетного кодексу визначені чотири стадії бюджетного процесу:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд та прийняття закону про Державний бюджет України;
- 3) виконання бюджету;
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішень щодо нього.

Усі стадії бюджетного процесу знаходяться під контролем Верховної Ради України. На всіх стадіях здійснюється фінансовий контроль та оцінка ефективності використання бюджетних коштів.

Відповідно до статті 96 Конституції України Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою на період з 1 січня по 31 грудня. Цей період називається **бюджетним періодом** або бюджетним роком. Особливими обставинами, за яких Державний бюджет України може бути затверджено на інший період, є запровадження на території України правового режиму воєнного і надзвичайного стану або надзвичайної екологічної ситуації.

Як бачимо, в Україні бюджетний рік збігається з календарним роком і містить третю стадію бюджетного процесу – виконання бюджету. Проте повний бюджетний цикл, що включає всі стадії бюджетного процесу, значно триваліший – понад 2 років.

Бюджетний цикл – це сукупна тривалість заходів щодо підготовки бюджетних запитів, затвердження та виконання бюджетів і звітування про здійснені фактичні бюджетні операції.

У деяких країнах бюджетний рік не збігається з календарним роком. Наприклад, бюджетний період в США – з 1 жовтня по 30 вересня; в Швеції – з 1 липня по 30 червня; в Японії – з 1 квітня по 31 березня. У Франції, Бельгії, Швейцарії, Італії, Голландії, Німеччині бюджетний рік збігається з календарним.

Під **стадіями бюджетного процесу** розуміють певне коло заходів, що законодавчо окреслені і повинні здійснюватися в межах регламентованих періодів.

Зміст бюджетного процесу охоплює:

- визначення основних напрямів бюджетної політики відповідно до економічної політики держави та програми діяльності уряду;
- розробку тактики та стратегії в управлінні бюджетом;
- оцінку потреби в фінансових ресурсах, визначення пріоритетів та можливостей бюджету, стратегічний підхід до формування бюджету;
- розробку проекту бюджету з оцінкою його ефективності;
- розгляд та затвердження бюджету;
- виконання бюджету;
- контроль виконання та аналіз фактичних показників.

Бюджетний кодекс детально регламентував всі стадії бюджетного процесу – починаючи з заходів, що передують складанню проекту бюджету, до розгляду звіту про його виконання. Це створило сприятливі умови для подальшої демократизації нашого суспільства та прозорості бюджетного процесу.

Регламентація бюджетного процесу України здійснюється також відповідно до Регламенту Верховної Ради України від 27.07.1994 р. №129б/94-ВР.

У розділі 9, главі 9.1 Регламенту визначені процедури затвердження Державного бюджету і контролю за його виконанням.

Бюджетний регламент – документ, в якому визначаються порядок і терміни складання, розгляду і затвердження бюджету, а також організація його виконання.

2.2. Загальні засади організації ефективного бюджетного процесу

Ефективний бюджетний процес відображає здатність законодавчої та виконавчої влади всіх рівнів задовольнити всі потреби населення країни, відповідно до бюджетних запитів.

Бюджетний процес вирішує велику кількість задач і проблем, що стоять перед суспільством, перш за все пов'язаних з макроекономічною стабілізацією та економічним зростанням.

Основні задачі бюджетного процесу:

- забезпечення збалансованості бюджету;
- гармонізація бюджетної та економічної політики;
- досягнення реальних обсягів доходів та видатків;
- виявлення матеріальних та фінансових резервів;
- перерозподіл ресурсів між бюджетами бюджетної системи;
- контроль ефективності на всіх стадіях бюджетного процесу.

Коли йде мова про ефективний бюджетний процес, мається на увазі якість всіх його стадій. Проблема якості бюджетного процесу особливо важлива на сучасному етапі розвитку економіки нашої держави, на етапі її стабілізації. Саме якісний бюджетний процес дозволяє виконати всі вищевказані задачі.

На якість бюджетного процесу впливає багато чинників, причому вони відрізняються в залежності від стадії бюджетного процесу.

Фактори впливу на якість бюджетного процесу:

1) *на стадії підготовки та складання проекту бюджету* на якість впливають:

- політичні інтереси структур влади;
- залежність від прийняття інших рішень, наприклад, податкового пакету;
- надійність інформаційної бази та наукових методик для розрахунків показників бюджету;
- професійний рівень розробників проекту;
- інтереси міжнародних фінансово-кредитних організацій та їх вимоги;

2) *на стадії розгляду і затвердження Закону про бюджет* на якість впливають:

- спрямованість інтересів певних владних структур, груп, осіб (так зване лобіювання інтересів);
- рівень усвідомлення відповідальності та компетентності народних депутатів у питаннях економіки і бюджету;

3) *на стадії виконання бюджету* на якість впливають:

- дотримання норм Закону „Про Державний бюджет України” та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують виконання бюджету;
- наявність ефективної системи оперативного бюджетного контролю.

Організація ефективного бюджетного процесу повинна здійснюватися за схемою, наведеною на рисунку 9.

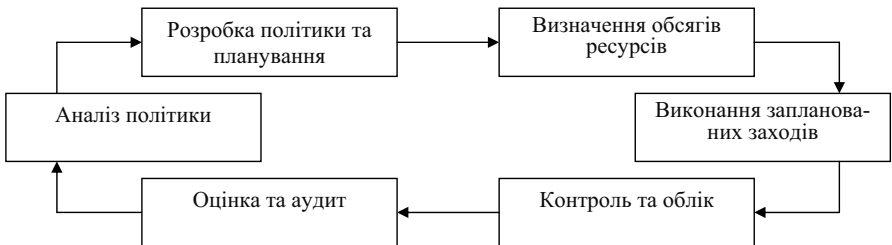

Рисунок 9 – Загальна схема організації ефективного бюджетного процесу

1) *Аналіз політики* – здійснення аналізу планування та виконання бюджету за минулий рік.

2) *Розробка політика та планування* – визначення напрямів бюджетної політики на наступний рік, основних стратегічних цілей та пріоритетів у здійсненні видатків.

3) *Визначення обсягів ресурсів бюджету та їх розподіл* – підготовка та затвердження бюджету.

4) *Здійснення запланованих заходів* – виконання затвердженого законодавчо бюджету за доходами та видатками.

5) *Контроль та облік* доходів та видатків.

6) *Оцінка та аудит* – здійснення контролю ефективності бюджетної політики, перевірка достовірності даних та використання висновків для складання майбутніх планів.

Бюджетним кодексом внесені наступні зміни до бюджетного процесу, що сприяли підвищенню його ефективності:

- застосовується процедура парламентських слухань за питаннями бюджетної політики на наступний бюджетний рік;

- відсутній такий документ, як Бюджетна резолюція, який носив декларативний та необов'язковий для уряду характер;

- рішення про офіційну подачу проекту Закону про бюджет на розгляд до Верховної Ради оформлюється постановою Кабінету Міністрів України;

- права розробки Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період закріплені за Кабінетом Міністрів України. КМУ безпосередньо відповідає за проведення бюджетної політики і має право визначення бюджетних пріоритетів при розробці Державної програми економічного та соціального розвитку України, яка неодмінно затверджується законом України;

- Закони України, які впливають на формування доходної та видаткової частин бюджету, повинні бути офіційно оприлюднені до 15 серпня року, що передує плановому.

Шляхи підвищення якості бюджетного процесу:

- перехід до середньо – та довгострокового бюджетного планування з елементами стратегічного прогнозування;

- розробка бюджету відповідно до встановлених цілей та задач з обов'язковим урахуванням наявних фінансових ресурсів;

- спрямування бюджетних рішень на виконання пріоритетних соціально-економічних програм та забезпечення ефективної їх реалізації;

- забезпечення зв'язку між загальними цілями і прийнятими рішеннями та розподіл бюджетних ресурсів відповідно до встановлених цілей;
- розробки проектів Державного бюджету України на основі підвищення якості макроекономічних прогнозів основних показників економічного та соціального розвитку з обов'язковим проведенням попередньої незалежної експертизи щодо реалістичності таких прогнозів;
- залучення широкого кола громадськості до участі в обговоренні бюджетного процесу.

2.3. Учасники бюджетного процесу

У бюджетному процесі на всіх його стадіях задіяні учасники бюджетного процесу, а саме – посадові особи та органи, які наділені бюджетними повноваженнями, тобто правами та обов'язками. Бюджетні повноваження учасників бюджетного процесу регулюються частково Конституцією України, Бюджетним кодексом та спеціальними законами.

До основних учасників бюджетного процесу належать:

- Президент України;
- органи законодавчої влади: Верховна Рада України; Комітет Верховної Ради України з питань бюджету та інші Комітети ВР України; на місцевому рівні: ВР Автономної Республіки Крим; обласні, районні ради;
- органи виконавчої влади: Кабінет Міністрів України; Міністерство фінансів, Державне казначейство, міністерства, відомства; місцеві державні адміністрації; виконавчі комітети місцевих рад;
- Національний банк України;
- Державна податкова служба України;
- органи державного контролю: Рахункова палата ВР України, Державна контрольно-ревізійна служба.

Чітка координація дій всіх учасників бюджетного процесу та відповідальність кожного з них – є необхідною умовою ефективності бюджетного процесу.

Координація дій учасників бюджетного процесу повинна бути спрямована:

- по-перше, на залучення всього потенціалу для досягнення спільних цілей;

- по-друге, на забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів в цілому та за кожним джерелом;
- по-третє, на своєчасне фінансування соціально-економічних програм, передбачених бюджетом;
- по-четверте, на ефективне та цілеспрямоване використання бюджетних коштів;
- по-п'яте, на спільний контроль та відповідальність за прийняття управлінських рішень й виконання своїх обов'язків.

Розглянемо найбільш важливі **повноваження основних учасників бюджетного процесу** відповідно до законодавчих актів України.

Повноваження Президента України (повноваження регламентовані Конституцією України, Бюджетним кодексом, Регламентом Верховної Ради України (129а/94-ВР, 129б/94-ВР) та іншими законодавчими актами):

1. Підписує закони, прийняті Верховною Радою України, в тому числі і Закон України про Державний бюджет.
2. Має право вето щодо прийнятого Верховною Радою України Закону про Державний бюджет у разі незгоди з ним, із наступним поверненням його на повторний розгляд. Без подолання вето неможливе наступне підписання та офіційне оприлюднення закону Президентом, а відтак – набрання законом чинності.
3. Вносить в установленому чинним законодавством порядку зміни та доповнення до Закону про Державний бюджет.
4. Вносить на розгляд Верховної Ради України законопроекти, в тому числі в ті, що стосуються бюджетного процесу.
5. Видає укази, які можуть регулювати окремі питання бюджетного процесу.

Президент України здійснює свої повноваження через Секретаріат Президента України – постійно діючий допоміжний орган, створений Президентом України відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України. Діяльність Секретаріата регламентована Положенням про Секретаріат Президента України, затвердженим Указом Президента України від 4 листопада 2005 року № 1548/2005.

Секретаріат виконує наступні функції:

1) аналізує політичні, соціально-економічні та інші процеси, готує та подає на розгляд Президентіві України оперативно-інформаційні матеріали та пропозиції щодо забезпечення державного суверенітету і територіальної цілісності України, пріоритетів державної політики, шляхів їх впровадження та супроводження;

3) забезпечує підготовку проектів послань Президента України до народу, щорічних і позачергових послань до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, доповідей та виступів Президента України;

4) забезпечує планування діяльності Президента України;

5) забезпечує підготовку, опрацювання і подання на підпис главі держави проектів указів, розпоряджень і доручень Президента України;

6) здійснює в установленому порядку експертизу прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентіві України, готує главі держави пропозиції щодо підписання законів або застосування щодо них права вето;

7) забезпечує офіційне оприлюднення Президентом України законів, а також указів і розпоряджень Президента України;

8) забезпечує підготовку проектів законів, що вносяться Президентом України до Верховної Ради України в порядку законодавчої ініціативи;

9) забезпечує взаємодію Президента України з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Конституційним Судом України, правоохоронними, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування;

10) виконує інші функції для забезпечення здійснення главою держави своїх повноважень.

Верховна Рада України (повноваження встановлені статтею 85-89 Конституції України, Регламентом Верховної Ради України № 129/94-ВР, Бюджетним кодексом та іншими законодавчими актами):

1. Визначає бюджетні повноваження всіх учасників бюджетного процесу.

2. Визначає бюджетну політику держави.

3. Приймає постанову про схвалення або взяття до відома основних напрямків бюджетної політики на наступний рік.

4. Затверджує показники соціально-економічного розвитку країни.
5. Розглядає проект бюджету в трьох читаннях.
6. Ухвалює Закон про Державний бюджет України.
7. Здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу.
8. Контролює використання коштів резервного фонду Державного бюджету.
9. Заслуховує звіти про стан виконання бюджету, в тому числі звіти розпорядників бюджетних коштів про використання коштів Державного бюджету України.
10. Приймає рішення щодо звіту про виконання Державного бюджету.

Верховна Рада для своєї діяльності створює постійні Комітети. Повноваження комітетів Верховної Ради України визначаються Конституцією України, Законом України „Про комітети ВР України” (116/95-ВР), положеннями про відповідні комітети, що затверджуються Верховною Радою України, Регламентом Верховної Ради (129а/94-ВР, 129б/94-ВР) та постановами Верховної Ради України.

Бюджетні повноваження Комітету Верховної Ради України з питань бюджету:

1. Розгляд і прийняття рішення щодо поданих до Верховної Ради України законопроектів, які стосуються змін діючого законодавства і його впливу на формування доходів та здійснення видатків Державного бюджету.
2. Опрацювання та узагальнення пропозицій та висновків комітетів Верховної Ради України до проекту Закону про Державний бюджет України.
3. Підготовка висновків й необхідних матеріалів та представлення на засіданні Верховної Ради України у першому, другому та третьому читаннях проекту Закону України про Державний бюджет на наступний рік.
4. Підготовка для Верховної Ради висновку до звіту про виконання Закону про Державний бюджет України.
5. Здійснення загального постійного контролю за виконанням бюджету на основі інформації про стан бюджету і його виконання, наданої Міністерством фінансів.

6. Розробка та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів про внесення змін до Закону про Державний бюджет України на відповідний період.

7. Контроль за відповідністю поданого Кабінетом Міністрів України проекту Закону про Державний бюджет України основним напрямкам бюджетної політики на наступний період та підготовка відповідного висновку.

До бюджетних повноважень інших комітетів Верховної Ради України з питань бюджету належать:

1. Участь у складанні, прийнятті, контролі за виконанням Державного бюджету в частині, що віднесена до компетенції комітетів, з метою забезпечення доцільності, економності та ефективності використання державних коштів.

2. Визначений комітет узагальнює та систематизує пропозиції, поправки і висновки інших комітетів та готує їх на розгляд Верховної Ради України. Він має право також вносити пропозиції і поправки під час розгляду законопроекту на своєму засіданні.

3. Комітети з питань, що належать до їх відання, здійснюють контроль за законністю, економністю та ефективністю витрат з державного бюджету. Результати цієї роботи повинні бути письмово оформлені і доведені до відома відповідних органів та посадових осіб.

Повноваження Кабінету Міністрів України (регламентовані Конституцією України, Бюджетним кодексом, Регламентом Верховної Ради (129а/94-ВР, 129б/94-ВР), Постановою КМУ від 5 червня 2000 р. N 915 „Про затвердження Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України” та іншими законодавчими актами):

1. Подає до Верховної Ради України проект основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період.

2. Розробляє проект Закону про Державний бюджет України та надає на розгляд до Верховної Ради

3. Доопрацьовує проект Закону про Державний бюджет України після першого та другого читання у Верховній Раді.

4. Забезпечує виконання Державного бюджету України.

5. Подає річний звіт про виконання Закону України про Державний бюджет.

6. Доводить до місцевих органів влади обсяги міжбюджетних трансфертів.

7. Приймає рішення про виділення та використання коштів із резервного фонду Державного бюджету.

8. Приймає рішення про здійснення державних запозичень в обсягах і на умовах, визначених Законом України про Державний бюджет.

Повноваження Міністерства фінансів (регламентовані Конституцією України; Бюджетним кодексом; Положенням про Міністерство фінансів, затвердженим Указом Президента України від 26.08.1999, № 1081/99; іншими нормативними актами):

1. Здійснює загальну організацію та управління виконанням бюджету, та координує діяльність всіх учасників бюджетного процесу.

2. Складає проект Державного бюджету України.

3. Розробляє і доводить до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції щодо підготовки бюджетних запитів, та аналізує їх.

4. Подає проект Закону про Державний бюджет на розгляд Кабінету Міністрів України.

5. Доопрацьовує проект бюджету після першого та другого читання.

6. Затверджує Розпис доходів та видатків Державного бюджету України.

7. Складає звіт про виконання Державного бюджету України і зведеного бюджету України.

8. Удосконалює методи складання бюджету, порядок бюджетного фінансування, здійснює методичне керівництво у цій сфері.

9. Прогнозує і моделює на поточний період і на перспективу податкові надходження.

10. Готує пропозиції щодо ефективного розподілу фінансових ресурсів для забезпечення державних витрат.

11. Здійснює контроль в межах своїх повноважень за цільовим використанням бюджетних коштів.

Повноваження Державного казначейства України (регламентовані Конституцією України; Бюджетним кодексом; Положенням про Державне казначейство України, затвердженим Постановою КМУ від 21.12.2005 р. № 1232; іншими нормативними актами):

1. Організовує та здійснює виконання Державного бюджету з принципу єдиного казначейського рахунку.

2. Здійснює управління доходами та видатками Державного бюджету, проводить операції з наявними бюджетними коштами.

3. Організовує та здійснює прогнозування і касове планування коштів Державного бюджету, визначає на основі чинного законодавства розміри їх поточного використання у межах затверджених на відповідний період видатків.

4. Здійснює фінансування видатків Державного бюджету.

5. Веде облік касового виконання Державного бюджету, складає звітність про стан виконання державного та зведеного бюджетів;

6. Здійснює управління державним внутрішнім та зовнішнім боргом відповідно до чинного законодавства.

7. Розподіляє між державним бюджетом та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя відрахування від загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів за нормативами, затвердженими Верховною Радою України;

8. Розробляє та затверджує нормативно-методичні документи з питань бухгалтерського обліку, звітності та організації виконання бюджетів усіх рівнів.

9. Здійснює разом з Національним банком і Мінфіном управління державним внутрішнім і зовнішнім боргом та проводить їх обслуговування відповідно до чинного законодавства.

10. Подає Мінфіну в разі потреби пропозиції про скорочення видатків державного бюджету.

Повноваження Рахункової палати Верховної Ради України (регламентовані Конституцією України; Бюджетним кодексом; Законом України „Про Рахункову палату” від 11.07.1996, №315/96-ВР іншими нормативно-правовими актами):

1. Контроль за використанням коштів загальнодержавних цільових фондів, за цільовим використанням фінансово-кредитних і валютних ресурсів під час здійснення загальнодержавних програм.

2. Організовувати і проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період.

3. Проводити комплексні ревізії і тематичні перевірки за окремими розділами і статтями Державного бюджету України, у тому числі бюджетів загальнодержавних цільових фондів.

4. Проводити експертизу проектів Державного бюджету України, а також проектів законів та інших нормативних актів, міжнародних договорів України, загальнодержавних програм та

інших документів, що стосуються питань державного бюджету і фінансів України.

5. Здійснювати аналіз і дослідження порушень і відхилень бюджетного процесу, підготовку і внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо їх усунення, а також удосконалення бюджетного законодавства в цілому.

6. Готувати і подавати висновки до Верховної Ради України та її комітетів щодо виконання Державного бюджету України, у тому числі доходів і видатків загальнодержавних цільових фондів, фінансування загальнодержавних програм за звітний рік.

7. Направляти матеріали перевірок, ревізій та обслідувань Кабінету Міністрів України, відповідним центральним органам виконавчої влади, Національному банку України, Фонду державного майна України, підприємствам, установам і організаціям для розгляду і вжиття необхідних заходів.

8. Порушувати перед Верховною Радою України, Президентом України, а також органами виконавчої влади клопотання про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні вимог чинного законодавства України, внаслідок чого завдано матеріальної шкоди державі.

Повноваження Національного банку України (регламентовані Бюджетним кодексом; Законом України „Про Національний банк України” від 20.05.1999, №679):

1. Розробляє Основні засади грошово-кредитної політики відповідно до загальнодержавної програми економічного розвитку та основних параметрів економічного та соціального розвитку України і вносить їх Верховній Раді України для інформування.

2. Затверджує кошторис доходів та витрат Національного банку та подає Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України для включення до проекту Державного бюджету України на наступний рік.

Повноваження Державної контрольно-ревізійної служби України (регламентовані Конституцією України; Бюджетним кодексом; Законом України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26.01.1993 року №2939-ХІІ; Положенням про Головне контрольно-ревізійне управління України, затвердженим Указом Президента України від 28.11.2000 року №1265/2000; актами Президента та Кабінету Міністрів України; іншими нормативно-правовими актами):

1. Здійснення державного контролю в міністерствах, відомствах, бюджетних установах, підприємствах, що отримують кошти з бюджетів всіх рівнів:

- за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, і збереженням;

- станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності.

2. Розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому.

Повноваження Державної податкової служби в Україні (регламентовані Конституцією України; Бюджетним кодексом; Законом України „Про Державну податкову службу в Україні” від 4.12.1990 №509-ХІІ; іншими нормативно-правовими актами):

1. Здійснення контролю за додержанням законодавства про податки, інші платежі, валютні операції.

2. Здійснення контролю за додержанням порядку прийняття і обліку податків, інших платежів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування цих сум до бюджету.

3. Обліком платників податків, інших платежів.

4. Облік надходжень податків, інших платежів.

5. Розробляє основні напрями, форми і методи проведення перевірок додержання податкового та валютного законодавства.

6. Подає Міністерству фінансів України та Головному управлінню Державного казначейства України звіт про надходження податків, інших платежів.

7. Прогнозує, аналізує надходження податків, інших платежів, джерела податкових надходжень, вивчає вплив макроекономічних показників і податкового законодавства на надходження податків, інших платежів, розробляє пропозиції щодо їх збільшення та зменшення втрат бюджету.

2.4. Розпорядники бюджетних коштів

До учасників бюджетного процесу належать органи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями, тобто правами та обов'язками в сфері бюджетних правовідносин.

Для здійснення програм та заходів, які проводяться за рахунком коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів.

Бюджетне асигнування – повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення

на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету.

Бюджетне призначення – повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Бюджетні призначення визначаються лише головним розпорядником коштів законом про Державний бюджет України на поточний рік чи рішенням про місцевий бюджет.

Відповідно до статті 21 Бюджетного кодексу розпорядники бюджетних коштів у залежності від обсягу наданих прав поділяються на **головних розпорядників** бюджетних коштів та **розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня**.

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно до статті 22 Бюджетного кодексу отримують повноваження шляхом встановлення **бюджетних призначень**. Система головних розпорядників бюджетних коштів в залежності від бюджетних призначень наведена в таблиці 8.

Головні розпорядники бюджетних коштів мають право на отримання бюджетних асигнувань, взяття зобов'язань і здійснення видатків з бюджету.

У разі нецільового використання бюджетних коштів до головних розпорядників застосовується механізм зменшення бюджетних призначень, який визначається Кабінетом Міністрів України.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Система головних розпорядників бюджетних коштів

Головні розпорядники бюджетних коштів		
Державного бюджету	Бюджету Автономної Республіки Крим	Інших місцевих бюджетів
1) керівники органів, уповноважені КМУ Президентом, ВР України, 2) керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади; 3) Конституційний Суд України, Верховний Суд України та інші спеціалізовані суди; 4) керівники установ та організацій, які визначені Конституцією України або входять до складу КМУ; 5) керівники Національної академії наук України, Української академії аграрних наук, Академії медичних наук України, Академії педагогічних наук України, Академії правових наук України, Академії мистецтв України	1) уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим; 2) керівники міністерств та інших органів влади Автономної Республіки Крим	1) керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів; 2) керівники головних управлінь, управлінь, відділів; 3) керівники інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад

Так, Законом України про Державний бюджет України у 2005 році визначено, що розпорядники бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов'язання у 2005 році, враховуючи необхідність виконання бюджетних зобов'язань минулих років, узятих на облік в органах Державного казначейства України, в межах виділених їм асигнувань. Не вважаються бюджетними зобов'язаннями та не підлягають оплаті за рахунок коштів бюджету зобов'язання, взяті розпорядниками бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань. Взяття таких зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів є бюджетним правопорушенням.

Розпорядник бюджету нижчого рівня – розпорядник, який у своїй діяльності підпорядкований відповідному головному розпоряднику і діяльність якого координується через нього.

Підприємства і госпрозрахункові організації, громадські та інші організації, що не мають статусу бюджетної установи, але одержують кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами державної влади на виконання загальнодержавних програм, надання послуг безпосередньо через розпорядників мають статус *одержувачів бюджетних коштів*.

Бюджетна установа – орган, установа чи організація, яка повністю утримується за рахунок відповідно Державного бюджету чи місцевих бюджетів, яка не є прибутковою.

Бюджетна установа створюється у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування. Відповідно до законодавства бюджетна установа не має права здійснювати заповзичення у будь-якій формі або надавати за рахунок бюджетних коштів позички юридичним та фізичним особам, крім випадків, передбачених законом про Державний бюджет України.

Головні розпорядники бюджетних коштів наділені широкими повноваженнями, що надаються їм для досягнення необхідних результатів в процесі здійснення своєї діяльності.

Головні розпорядники відповідно до Бюджетного кодексу наділені наступними повноваженнями:

1) розробляють плани своєї діяльності відповідно до завдань та функцій, визначених нормативно-правовими актами, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;

2) розробляють на підставі плану діяльності проекти кошторисів та бюджетні запити і надають їх Міністерству фінансів України чи місцевому фінансовому органу;

3) отримують бюджетні призначення шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України чи рішенні про місцевий бюджет, доводять у встановленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів) відомості про обсяги асигнувань, забезпечують управління бюджетними асигнуваннями;

4) затверджують кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачене законодавством;

5) здійснюють внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого

рівня та одержувачами бюджетних коштів, і витрачанням ними бюджетних коштів;

б) одержують звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і аналізують ефективність використання ними бюджетних коштів.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня:

1) готують запити щодо обсягів видатків до проекту Державного бюджету України та подають їх відповідному головному розпоряднику;

2) отримують від головного розпорядника відомості про обсяги асигнувань, відповідно до яких у встановленому порядку складають кошторис доходів і видатків бюджетної установи, організації;

3) подають кошторис на затвердження головному розпоряднику і повідомляють про це відповідний орган Державного казначейства;

4) здійснюють видатки шляхом оплати рахунків через органи Державного казначейства;

5) подають головному розпоряднику та відповідному органу Державного казначейства звіт про використання коштів;

б) координують свою діяльність через головного розпорядника та вирішують з ним усі питання, пов'язані з виділенням асигнувань.

Одержувачі бюджетних коштів відповідно до законодавства:

1) готують запити щодо обсягів видатків до проекту Державного бюджету України та подають їх відповідному розпоряднику;

2) отримують від розпорядника відомості про обсяги асигнувань;

3) подають звіт про використання коштів розпоряднику;

4) вирішують з розпорядником усі питання, пов'язані з виділенням асигнувань.

Порядком казначейського обслуговування місцевих бюджетів визначено необхідність формування ***мережі розпорядників коштів місцевих бюджетів*** всіх рівнів, на підставі якої здійснюється виділення асигнувань та проведення платежів розпорядникам та одержувачам коштів місцевих бюджетів (рис. 10).

Вимоги щодо складання мережі розпорядників коштів місцевих бюджетів містяться у Методичних рекомендаціях зі складання мережі розпорядників коштів місцевих бюджетів всіх рівнів, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 13 грудня 2004 року № 773.

Мережа розпорядника – це згрупована розпорядником коштів бюджету у відповідності до законодавства України вичерпна інформація щодо установ (організацій), які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується через нього, а також підприємств, госпрозрахункових організацій, громадських та інших організацій, що не мають статусу бюджетних установ і які одержують безпосередньо через цього розпорядника кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами місцевої влади на виконання програм соціально-культурного та економічного розвитку.

Рисунок 10 – Мережа розпорядників коштів місцевих бюджетів

Розпорядники коштів місцевих бюджетів нижчого рівня, класифікуються на такі, що мають власну мережу, та на розпорядників коштів без мережі.

Головні розпорядники формують мережу, що складається із розпорядників нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів, причому юридична особа, що включається до мережі, не може бути одночасно розпорядником бюджетних коштів та їх одержувачем. Розпорядники нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів включаються до мережі головних розпорядників або розпорядників нижчого рівня, якщо вони отримують асигнування безпосередньо від них.

Розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня не може бути включений одночасно до мережі декількох головних розпорядників бюджетних коштів.

Державне казначейство України формує Єдиний реєстр розпорядників (одержувачів) коштів місцевих бюджетів всіх рівнів відповідно до Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, який затверджено наказом Державного казначейства України від 04 листопада 2002 року № 205.

Зміни до мережі розпорядників бюджетних коштів доводяться до органів Державного казначейства.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення бюджетного процесу.
2. Назвіть законодавчі акти, які регламентують бюджетний процес в Україні.
3. Дайте визначення бюджетному періоду. Якій стадії бюджетного процесу він відповідає?
4. Дайте визначення бюджетному циклу.
5. Що розуміють під стадіями бюджетного процесу?
6. Скільки стадій бюджетного процесу визначає Бюджетний кодекс? Назвіть їх.
7. Назвіть основні задачі бюджетного процесу.
8. Що таке ефективний бюджетний процес?
9. Які фактори впливають на ефективність бюджетного процесу?
10. Дайте характеристику системі організації ефективного бюджетного процесу.
11. Які зміни в бюджетному процесі, внесені Бюджетним кодексом України, сприяли підвищенню його ефективності?
12. Назвіть шляхи підвищення якості бюджетного процесу на сучасному етапі розвитку України.
13. Назвіть основних учасників бюджетного процесу.
14. На що впливає координація дій учасників бюджетного процесу?
15. Назвіть основні повноваження Президента України щодо участі в бюджетному процесі.
16. Бюджетні повноваження Верховної Ради України.
17. Бюджетні повноваження Комітету Верховної Ради України.

18. Повноваження Кабінету Міністрів України як учасника бюджетного процесу.

19. Повноваження Міністерства фінансів України як органу оперативного управління бюджетом.

20. Дайте визначення розпорядникам бюджетних коштів.

21. Визначте різницю між головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня.

22. Дайте визначення бюджетній установі.

23. Якими повноваженнями наділені головні розпорядники коштів бюджету?

24. Визначте повноваження розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та отримувачів бюджетних коштів.

Тестові завдання

1. Організація бюджетного процесу в Україні регламентується:

- а) Бюджетним кодексом;
- б) Законом України „Про бюджетну систему України”;
- в) Регламентом Верховної Ради України;
- г) усі відповіді вірні.

2. Державний бюджет України затверджується на період, що має назву:

- а) бюджетного року;
- б) бюджетного періоду;
- в) бюджетного циклу;
- г) усі відповіді вірні.

3. Бюджетний кодекс визначив наступні стадії бюджетного процесу:

- а) складання проекту бюджету, розгляд та прийняття бюджету;
- б) виконання бюджету;
- в) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

4. Сукупна тривалість заходів по підготовці бюджетних запитів, затвердженню та виконанню бюджетів і звітуванню про здійснені фактичні бюджетні операції, – це:

- а) бюджетний рік;
- б) бюджетний цикл;
- в) бюджетна стадія;
- г) бюджетний період.

5. Усі стадії бюджетного процесу проходять під постійним контролем:

- а) Кабінету Міністрів України;
- б) місцевих органів самоврядування;
- в) Верховної Ради України;
- г) Державного казначейства.

6. Бюджетний регламент – це документ, в якому визначаються порядок та терміни тільки:
- а) виконання бюджету;
 - б) складання та розгляду бюджету;
 - в) розгляду, затвердження бюджету та виконання бюджету;
 - г) складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.
7. Бюджетний період – це:
- а) термін, на протязі якого діє складений та затверджений бюджет;
 - б) термін з початку складання проекту бюджету до моменту затвердження звіту про його виконання;
 - в) термін розглядання проекту бюджету законодавчим органом держави;
 - г) вірної відповіді немає.
8. На якість бюджетного процесу на стадії підготовки проекту бюджету впливають наступні фактори:
- а) дотримання норм Закону „Про Державний бюджет України”;
 - б) наявність ефективної системи оперативного бюджетного контролю;
 - в) політичні інтереси структур влади;
 - г) залежність від прийняття інших рішень.
9. Інтереси міжнародних фінансово-кредитних організацій та їх вимоги впливають на якість бюджетного процесу на стадії:
- а) складання проекту бюджету;
 - б) розгляду та затвердження Закону про бюджет;
 - в) виконання бюджету;
 - г) підготовки звіту про виконання бюджету.
10. Необхідними умовами ефективності бюджетного процесу є:
- а) координація дій всіх учасників бюджетного процесу;
 - б) залучення всього потенціалу для досягнення намічених цілей;
 - в) своєчасне фінансування державних програм;
 - г) усі відповіді вірні.
11. Повноваження, яке надається головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування, – це:
- а) бюджетне асигнування;
 - б) бюджетне призначення;
 - в) бюджетне зобов'язання;
 - г) бюджетне право.
12. Головний розпорядник бюджетних коштів не має права:
- а) затверджувати кошториси розпорядників нижчого рівня;
 - б) здійснювати внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня;

- в) передавати бюджетні повноваження іншому головному розпоряднику коштів;
- г) отримувати звіти від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.

13. У Державному бюджеті розпорядники бюджетних коштів поділяються на:

- а) головних розпорядників;
- б) розпорядників нижчого рівня – другого ступеню;
- в) розпорядників нижчого рівня – третього ступеню;
- г) усі відповіді вірні.

Доповіть за змістом

14. До основних шляхів підвищення якості бюджетного процесу відносяться:

- а) забезпечення зв'язку між загальними цілями і прийнятими рішеннями та розподіл бюджетних ресурсів відповідно до встановлених цілей;
- б) залучення широкого кола громадськості до участі в обговоренні бюджетного процесу;
- в).....;
- г)

15. До основних задач бюджетного процесу належать:

- а) виявлення матеріальних та фінансових резервів;
- б) перерозподіл ресурсів між ланками бюджетної системи;
- в)
- г).....

16. Президент України наділений наступними повноваженнями стосовно бюджетного процесу:

- а) видає укази, які регламентують окремі питання бюджетного процесу;
- б) вносить зміни до Закону про бюджет в установленому законодавством порядку;
- в)
- г)

17. До основних повноважень Верховної Ради України відносяться:

- а) визначення бюджетних повноважень всіх учасників бюджетного процесу;
- б) затвердження показників соціально-економічного розвитку держави;
- в)
- г)

18. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету наділений наступними повноваженнями:

- а) розглядає та приймає рішення щодо поданих законопроектів;
- б) узагальнює пропозиції та висновки комітетів Верховної Ради до проекту бюджету;
- в)
- г)

19. До основних повноважень Кабінету Міністрів України належать:

- а) розробка проекту Закону України про Державний бюджет;
- б) забезпечення виконання Державного бюджету;
- в)
- г)

20. Основними повноваженнями Державного казначейства щодо питань бюджетного процесу є:

- а) організація виконання Державного бюджету;
- б) координація діяльності всіх учасників бюджетного процесу;
- в)
- г)

Чи вірно стверджувати?

21. „Державний бюджет відповідно до законодавства за особливими обставинами може бути затверджено на інший період, ніж з 1 січня по 31 грудня”:

- а) вірно;
- б) невірно.

22. „Бюджетний період в Україні збігається з календарним роком і містить стадію складання та затвердження бюджету на наступний період”:

- а) вірно;
- б) невірно.

23. „Задачі, які вирішує бюджетний процес, пов’язані з економічним зростанням та стабілізацією держави”:

- а) вірно;
- б) невірно.

24. „Офіційна подача Закону України про Державний бюджет здійснюється оформленням Наказу Кабінету Міністрів України”:

- а) вірно;
- б) невірно.

25. „Одержувачі бюджетних коштів – це установи, які утримуються за рахунок державних коштів”:

- а) вірно;
- б) невірно.

26. „Бюджетними повноваженнями визнаються права та обов’язки учасників бюджетного процесу”:

а) вірно;

б) невірно.

27. „Розпорядники бюджетних коштів – це керівники установ і організацій, що одержують у своє розпорядження бюджетні асигнування”:

а) вірно;

б) невірно.

28. „Головні розпорядники бюджетних коштів поділяються на розпорядників другого та третього ступеня”:

а) вірно;

б) невірно.

29. „Процедура парламентських слухань з питань бюджетної політики на наступний рік сприяє підвищенню ефективності бюджетного процесу”:

а) вірно;

б) невірно.

30. „На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється оцінка ефективності використання бюджетних коштів”:

а) вірно;

б) невірно.

Тема 3. ОРГАНИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТОМ

3.1. Класифікація органів державного управління бюджетом

3.2. Міністерство фінансів України – центральний орган виконавчої влади

3.3. Державне казначейство України

3.4. Державна контрольно-ревізійна служба України

3.5. Рахункова палата України

3.6. Державна податкова служба України

Мета вивчення: познайомитися із класифікацією державних органів управління бюджетом, з історичними аспектами їх розвитку та становлення; розглянути законодавчі документи, які регламентують діяльність органів оперативного управління бюджетом; усвідомити їх основні завдання, функції, структуру та підпорядкованість.

3.1 Класифікація органів державного управління бюджетом

Держава реалізує бюджетну політику за допомогою органів державного управління, що у залежності від ролі, функцій і обсягів діяльності підрозділяються на 2 групи:

- 1 – загальнодержавні органи управління;
- 2 – органи оперативного управління.

У залежності від історичних традицій, державного устрою і політичної системи до органів загальнодержавного управління в різних країнах відносяться:

- Парламент – у Великобританії;
- Національні збори – у Франції;
- Конгрес – у США;
- Бундестаг – у Німеччині;
- Федеральні збори – в Російській Федерації.

Загальнодержавні органи управління в Україні представлені:

- органами законодавчої влади: Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування;

- органами виконавчої влади загальної компетенції: Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі центральних органів виконавчої влади; Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міська, районні і районні в містах державні адміністрації.

Повноваження Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування, що стосуються функціонування бюджетної системи врегульовані в Конституції України (прийнятої на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р.).

Рисунок 11 – Класифікація органів державного управління бюджетом

Оперативне управління бюджетом реалізується через спеціалізовані державні органи, насамперед, через фінансовий апарат.

У державах з розвинутою ринковою економікою оперативне управління бюджетом здійснюється, як правило, декількома державними органами.

Наприклад:

1. У США – Міністерством фінансів (Казначейством) і Адміністративно-бюджетним управлінням при Президентові, Митною службою. У деяких країнах, таких як США, Великобританія, міністерство фінансів має назву Казначейства.

2. У Великобританії – Казначейством, Митним й Акцизним управліннями.

3. У Німеччині – Міністерством фінансів і підлеглими йому Федеральним відомством з фінансів і Федеральним управлінням державним боргом.

4. У Франції – Міністерством економіки, фінансів та бюджету.

5. В Італії – Казначейством, Міністерством фінансів, Міністерством бюджету і планування, Міністерством внутрішніх справ та ін.

В Україні оперативне управління бюджетом здійснюється через Міністерство фінансів України.

Крім того, для забезпечення виконання бюджету, існує низка органів, а саме:

- Рахункова палата України;
- Державне казначейство України;
- Державна контрольно-ревізійна служба;
- система органів Державної податкової служби України;
- митні органи України.

У процесі оперативного управління виконуються наступні питання: планування, облік, аналіз, контроль, бюджетне регулювання і виконання фінансового плану держави – бюджету.

3.2. Міністерство фінансів України – центральний орган виконавчої влади

У системі органів оперативного управління провідна роль належить Міністерству фінансів України.

Міністерство фінансів України:

- центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Кабінету Міністрів України;
- юридична особа, має самостійний баланс, рахунки в установах банків.

Правова регламентація діяльності Міністерства фінансів України

Регламентація діяльності Міністерства фінансів України до 1993 року здійснювалася:

- постановою Ради Міністрів УРСР від 22 листопада 1971 р. № 514 "Про затвердження Положення про Міністерство фінансів УРСР";

- постановою Ради Міністрів УРСР від 22 червня 1977 р. № 328 "Про порядок затвердження Правил складання і виконання Державного бюджету УРСР";

- постановою Ради Міністрів УРСР від 22 липня 1988 р. № 193 (193-88-п) "Про перебудову діяльності й організаційної структури Міністерства фінансів УРСР".

Діяльність центрального органа державної виконавчої влади незалежної України була регламентована Положенням про Міністерство фінансів України, що було затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 1993 р. № 147. В 1999 році 26 серпня Указом Президента України було затверджено Положення про Міністерство фінансів України № 1081/99, відповідно до якого Міністерство фінансів здійснює свою діяльність.

Крім вищеназваного Положення Міністерство фінансів України у своїй діяльності керується Конституцією України (254к/96-ВР); законами України; актами Президента України, Кабінету Міністрів України.

Основна мета діяльності Міністерства фінансів – забезпечення проведення єдиної фінансової, бюджетної, податкової політики, спрямованої на реалізацію визначених завдань економічного та соціального розвитку України, здійснення координації діяльності у цій сфері інших центральних органів виконавчої влади.

Структура Міністерства фінансів України:

1 Центральний апарат Міністерства фінансів.

2 Місцеві фінансові органи:

- Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим;
- 24 обласних фінансових управління, Київське міське та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації;
- 492 районних фінансових управління (відділів).

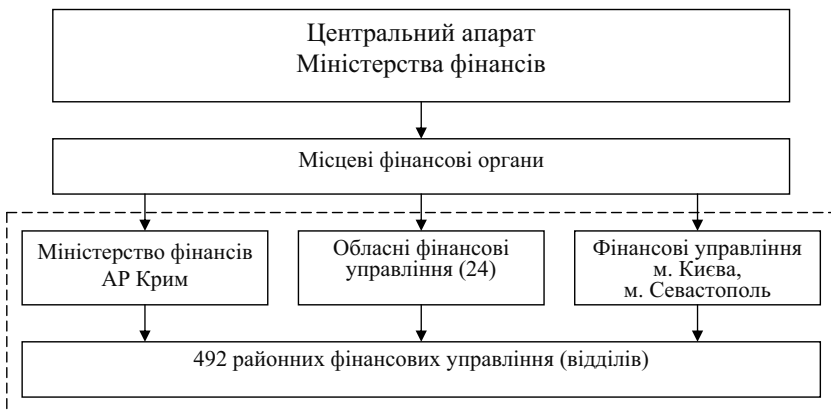

Рисунок 12 – Структура Міністерства фінансів України

До сфери управління Міністерства фінансів України належать:

1. **Центральні органи виконавчої влади**, діяльність яких відповідно до Указу Президента України від 15.12.1999 р. №1573 спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України:

- Державне казначейство України;
- Головне контрольно-ревізійне управління України.

2. **Урядові органи державного управління:**

- Державний департамент фінансового моніторингу;
- Державна пробірна служба.

3. **Територіальні органи:**

- Державного казначейства – 661 обласне, районне та міське відділення;
- Головного контрольно-ревізійного управління – 583 обласних, районних та міських контрольно-ревізійних управлінь.

4. **Установи та організації**, що належать до сфери управління Міністерства фінансів.

Центральний апарат Міністерства фінансів

Центральний апарат Міністерства фінансів України був сформований у 1992 році. Головні завдання, що виконує Міністерство фінансів України, доцільно згрупувати за напрямками діяльності.

Можна зазначити шість блоків завдань:

1) розроблення та проведення єдиної державної, бюджетної, податкової політики;

2) здійснення разом з іншими органами виконавчої влади аналізу сучасної фінансово-економічної ситуації в Україні, а також перспектив її розвитку;

3) розроблення стратегії щодо внутрішніх та зовнішніх запозичень держави і погашення та обслуговування державного боргу;

4) розроблення проекту Державного бюджету України та прогнозних показників зведеного бюджету України, забезпечення в установленому порядку виконання Державного бюджету України та вимог Бюджетного кодексу тощо;

5) забезпечення концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку України;

б) розроблення і проведення державної політики у сфері виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння тощо.

До бюджетних повноважень Міністерства фінансів України відносяться:

- розробка проекту Державного бюджету України, прогнозних показників зведеного бюджету України;

- виконання Державного бюджету України за доходами та видатками;

- складання звіту про виконання Державного і зведеного бюджету України;

- організація методичної роботи з питань фінансово-бюджетного планування для адміністративно-територіальних одиниць;

- прогнозування і моделювання на поточний період і на перспективу податкових надходжень до бюджету, підготовка пропозиції щодо ефективного розподілу фінансових ресурсів для забезпечення державних витрат;

- здійснення контролю за цільовим використанням коштів державного та місцевих бюджетів;

- затвердження в установленому порядку планів рахунків, типових форм бухгалтерського обліку і звітності;

- удосконалення методів складання бюджету, порядку бюджетного фінансування, здійснення методичного керівництва у цій сфері;

- розробка і затвердження державного розпису Державного бюджету України;

- розробка проектів нормативів бюджетної забезпеченості в розрахунку на одну людину;

- надання відповідно до законодавства відстрочки та розстрочки за платежами Державного бюджету України;
- надання з Державного бюджету України в установленому порядку позички в разі виникнення тимчасових касових розривів під час виконання бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;
- здійснення в межах своїх повноважень обслуговування державного внутрішнього і зовнішнього боргу;
- здійснює інші функції, необхідні для виконання покладених на нього завдань, передбачені законодавством.

Структура центрального апарату Міністерства фінансів України будується відповідно до функціональних напрямів діяльності. Затверджує структуру Прем'єр-міністр України, положення про його структурні підрозділи – Міністр.

Очолює Міністерство фінансів – міністр, якого, відповідно до Конституції України, призначає на посаду та звільняє з посади Президент України. Міністр має заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади відповідно до законодавства.

Міністр фінансів України:

- здійснює керівництво Міністерством;
- несе персональну відповідальність перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України за виконання покладених на Міністерство завдань;
- визначає ступінь відповідальності заступників, керівників підрозділів міністерства.
- погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників Головного управління Державного казначейства України, Головного контрольно-ревізійного управління України.

Для погодженого вирішення найважливіших питань, обговорення напрямів діяльності у Міністерстві фінансів утворюється **колегія** у кількості 19 осіб у складі:

- Міністра (голова колегії);
- заступників Міністра за посадою;
- інших керівних працівників Міністерства.

З правом дорадчого голосу до складу колегії можуть входити керівники інших центральних органів виконавчої влади, а також представники відповідних громадських організацій. Членів колегії затверджує та звільняє від виконання обов'язків Кабінет Міністрів України за поданням Міністра.

Для забезпечення діяльності міністра та організації роботи апарату Міністерства до сфери управління Міністерством входить Державний секретар та його заступники. Державних секретарів

призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України та звільняє з посади Президент України.

Структура Міністерства фінансів України затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 03.03. 2003 р. № 178 „Про питання структури Міністерства фінансів України та розподіл функцій і процедур у центральному апараті Міністерства” у розрізі Департаментів, Головних управлінь, самостійних управлінь та відділів.

Структура центрального апарату Міністерства фінансів України:

1. Керівництво:

- Перший Віце-прем'єр-міністр України, Міністр фінансів України;

- Державний секретар, Перший заступник Державного секретаря та 9 заступників, Державний секретар – голова Державного департаменту фінансового моніторингу.

2. Структурні підрозділи центрального апарату, які включають Департаменти та управління.

Організаційна структура Міністерства фінансів України наведена на рисунку 13.

Розглянемо місцеві фінансові органи, до яких відносяться:

1. Головні фінансові управління обласних, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації.

2. Фінансові управління (відділи) районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації.

Фінансові управління у своїй діяльності керуються Конституцією України; Законами України; актами Президента України, Кабінету Міністрів України; наказами Мінфіну; розпорядженнями голови відповідної місцевої держадміністрації; Постановою КМУ від 19 серпня 2002 р. №1204 „Про затвердження типових положень про Головне фінансове управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації, про фінансове управління районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації”.

Рисунок 13 – Організаційна структура Міністерства фінансів України

Перша складова місцевих фінансових органів – Головне фінансове управління обласної, Київської міської, фінансове управління Севастопольської міської держадміністрації (далі – управління) є структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації. Управління створюється головою відповідної місцевої держадміністрації, функціонує за **принципом подвійного підпорядкування**, сутність якого полягає в

тому, що фінансовий орган є підзвітним та підконтрольним за горизонталлю – голові місцевої держадміністрації і за вертикаллю – Міністру фінансів.

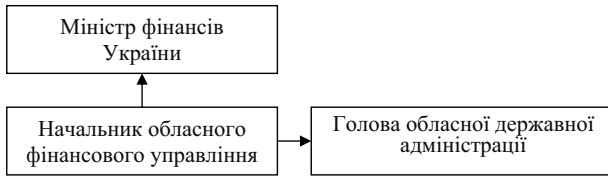

Рисунок 14 – Принцип „подвійного підпорядкування”

Наприклад, начальник обласного фінансового управління одночасно є підзвітним та підконтрольним Міністру фінансів і главі обласної державної адміністрації (рис. 14).

Фінансові правління:

- є юридичною особою, мають самостійний баланс, реєстраційні рахунки в органах Державного казначейства;
- утримуються за рахунок коштів державного бюджету;
- взаємодіють з іншими структурними підрозділами відповідної місцевої держадміністрації, районними, районними у м. Києві та м. Севастополі держадміністраціями, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також органами державної податкової служби, органами державної контрольно-ревізійної служби та територіальними органами Державного казначейства.

Кошторис та штатний розпис управління затверджує голова обласної держадміністрації.

Очолює управління начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади головою обласної держадміністрації за погодженням з Державним секретарем Міністерства фінансів.

Начальник управління має заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади головою обласної держадміністрації за погодженням з Міністром фінансів.

Начальник управління:

- здійснює керівництво діяльністю управління, несе персональну відповідальність за виконання покладених на управління завдань;

- затверджує положення про структурні підрозділи управління і функціональні обов'язки працівників управління;

- розпоряджається коштами у межах затвердженого кошторису доходів і видатків на утримання управління;

- затверджує розпис доходів і видатків обласного бюджету на рік;

- забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням;

- погоджує призначення на посаду та звільнення з посади начальника фінансового управління (відділу) районної, районної у Києві та Севастополі держадміністрації.

Для погодженого вирішення важливих питань в управлінні може утворюватися ***колегія*** у складі:

- начальника управління (голова колегії);

- заступників начальника управління за посадою;

- інших працівників управління, а також керівників структурних підрозділів обласної держадміністрації.

Склад колегії затверджується головою обласної держадміністрації за поданням начальника управління.

До складу фінансового управління входять:

1) Адміністрація в складі начальника і заступників.

2) Бюджетний відділ.

3) Головна бухгалтерія.

4) Відділ фінансів охорони здоров'я.

5) Відділ фінансів освіти і культури.

6) Відділ фінансів місцевого господарства.

7) Відділ фінансування соціального захисту населення.

8) Відділ доходів, цінних паперів, приватизації і фінансових ринків.

9) Відділ фінансів капітального будівництва.

10) Відділ фінансування місцевих органів влади і управління.

11) Відділ кадрів.

12) Відділ розробки і впровадження комп'ютеризації.

13) Загальний відділ.

Функції фінансового управління обласної адміністрації:

- визначає порядок і терміни розроблення бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів, аналізує запити та приймає рішення про включення їх до проекту місцевого бюджету;

- організовує роботу, пов'язану із складанням проекту обласного бюджету і складає проект;

- організовує виконання обласного (міського) бюджету, а також разом з іншими виконавчими територіальними органами забезпечує надходження доходів до обласного бюджету та вживає заходів до ефективного витрачання бюджетних коштів;

- складає зведений бюджет області та надає Мінфіну в установлені терміни;

- складає розпис доходів і видатків обласного бюджету та забезпечує його виконання;

- аналізує економічний і фінансовий стан галузей економіки території та готує пропозиції щодо визначення додаткових джерел доходів;

- розглядає баланси і звіти про виконання місцевих бюджетів, надані територіальними органами Державного казначейства;

- інформує керівництво обласної держадміністрації про стан виконання обласного бюджету за кожний звітний період і подає їй річний та квартальний звіт про виконання обласного бюджету;

- перевіряє правильність складання і затвердження кошторисів бюджетних установ, що фінансуються з обласного бюджету.

- готує звітність про виконання бюджету області і надає місцевій раді;

- здійснює інші функції, пов'язані з виконанням покладених на нього завдань.

Фінансові управління Києва і Севастополя виконують ці ж функції і мають таку ж структуру.

Друга складова місцевих фінансових органів – фінансові управління (відділи) районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації.

Фінансовий відділ:

- є структурним підрозділом районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації;

- утворюється головою відповідної місцевої держадміністрації;

- підзвітний та підконтрольний голові відповідної місцевої держадміністрації, Головному фінансовому управлінню обласної, Київської міської та фінансовому управлінню Севастопольської міської держадміністрації, тобто функціонує за принципом „подвійного підпорядкування”;

- є юридичною особою, має самостійний баланс та реєстраційні рахунки в органах Державного казначейства;

- утримується на рахунок коштів Державного бюджету;

- взаємодіє з іншими структурними підрозділами держадміністрації, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, відповідними органами державної податкової служби, органами державної контрольно-ревізійної служби та територіальними органами Державного казначейства.

Кошторис та штатний розпис управління (відділу) затверджує голова держадміністрації.

Фінансові відділи виконують наступні важливі завдання:

- запроваджують у життя бюджетну політику на відповідній території;

- аналізують показники розвитку економіки міста, району;

- надають пропозиції по удосконаленню методів планування бюджету та фінансування витрат;

- здійснюють загальну організацію та управління виконанням місцевого бюджету;

- координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Функції фінансових відділів:

- визначають порядок розроблення бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів, аналізують їх щодо ефективності використання коштів, приймають рішення про включення бюджетного запиту до проекту місцевого бюджету;

- організують роботу зі складання проектів районного бюджету;

- визначають порядок і терміни подання структурними підрозділами районної держадміністрації, виконавчими органами

сільських, селищних, міських (міст районного значення) рад матеріалів для підготовки проекту районного бюджету;

- організують виконання районного бюджету;
- аналізують доходи відповідного місцевого бюджету, вживає заходи щодо ефективного витрачання бюджетних коштів;
- складають розпис доходів та видатків районного бюджету;
- розглядають звіти про виконання місцевих бюджетів, подає територіальними органами Державного казначейства;
- аналізують економічний і фінансовий стан підприємств, установ і організацій, розташованих на відповідній території щодо визначення додаткових надходжень в бюджет;
- фінансують підприємства, установи і організації, що знаходяться в управлінні місцевої держадміністрації, а також заходи, що пов'язані з розвитком житлово-комунального господарства, благоустроєм, дорожнім будівництвом;
- перевіряють та затверджують кошториси бюджетних установ, які фінансуються з районного бюджету.

Функціональна характеристика міського фінансового відділу

Фінансовий відділ виконкому міської Ради народних депутатів відповідно до законодавства України:

- створюється міською Радою;
- підпорядковується у своїй діяльності відповідно до принципу „подвійного підпорядкування” за горизонталлю – Раді, за вертикаллю – вищому фінансовому органу.

Основні задачі фінансового відділу:

- мобілізація грошових коштів і фінансування заходів, пов'язаних з розвитком місцевого господарства;
- планування доходів та видатків, забезпечення своєчасного надходження всіх доходів та видатків та економне використання бюджетних коштів за призначенням;
- контроль за дотриманням державної фінансової дисципліни.

Відповідно до задач ***фінансовий міський відділ виконує наступні функції:***

- забезпечує проведення в життя фінансової політики;
- організовує роботу по складанню проектів бюджетів міст;
- вносить пропозиції щодо розподілення доходів та видатків бюджету міста;
- розглядає проекти зведених кошторисів видатків виконкому;

- організовує та забезпечує виконання бюджету міста, складає розпис доходів та видатків міського бюджету; виконує бюджет;
- розглядає звіти та баланси управлінь та відділів виконкому міського Ради народних депутатів;
- перевіряє та затверджує кошториси бюджетних установ;
- контролює ефективне використання коштів бюджету;
- контролює бухгалтерську звітність та облік в бюджетних установах міського підпорядкування;
- аналізує систему оподаткування та вносить пропозиції щодо її вдосконалення.

Структура міського фінансового відділу

Очлює відділ завідуючий, який має заступників – за посадою начальників відділів. До складу керівництва відносяться також:

- головний бухгалтер та бухгалтери 1 і 2 категорії;
- ревізори-інспектори;
- головний економіст.

Міський фінансовий відділ має наступні відділи та структурні підрозділи відповідно до типового штатного розпису:

- Бюджетний відділ;
- Відділ планування та аналізу доходів бюджету;
- Відділ фінансування апарату управління;
- Відділ фінансування місцевого господарства;
- Канцелярія, машбюро, водій.

Рекомендована чисельність робітників фінансового відділу – 38 осіб.

3.3. Державне казначейство України

Перш ніж звернутися до сучасних проблем функціонування інституту казначейства, доцільно розглянути *історичні аспекти* його виникнення та розвитку.

Існує думка, що термін "казначейство" походить від поняття "скарбниця", що в перекладі:

- з тюркського означає сукупність фінансових ресурсів держави;
- з англійської – "казначейство" (the Treasury) – це скарб, цінність.

Дві тисячі років тому в Індії була написана робота про гроші під назвою "Арташастрі". У ній наведено тлумачення скарбниці як багатства держави, до якого, крім детально перелічених доходів, включалося золото, дорогоцінні камені і метали, а також усі види сільськогосподарської продукції. У роботі відзначалося, що армія і скарбниця – найбільш важливі інструменти влади, тому повинні контролюватися правителем.

Історично казначейство виконувало кілька задач:

- збереження багатства країни;
- карбування монет під королівським наглядом;
- було місцем нагромадження платежів держави і здійснення виплат;
- ведення записів усіх операцій.

Згодом функції казначейства змінювалися:

- 1) у зв'язку з появою центральних банків функцію карбування монет і емісії грошей було передано центральним банкам;
- 2) одержання і видачу платежів стали виконувати банки.

Структура і роль казначейства в окремих країнах визначається:

- історичними і культурними факторами;
- економічною ситуацією;
- розподілом повноважень між різними державними установами.

На Русі саме розвиток фінансових відносин у 18 столітті сприяв появі вищих фінансових установ, що мали назву „прикази”. Ця система управління була заснована на дорученнях певній особі вести справи. Головний суддя, що сидів в „приказі” особисто приймав рішення, що не сприяло розвитку зацікавленості в державних справах. Тому виникла необхідність здійснення реформи шляхом заміни системи особистих доручень на систему державних установ.

Наприкінці 18 століття Петром I були засновані колегії, як вид державної установи, за напрямом управління народним господарством. Кожний член колегії мав право голосу, всі питання вирішувалися колегіально. Питання фінансів вирішувалися *камер-колегією* відповідно до законодавчого акту „Установа і регламент камер-колегії”, що був підписаний Петром I. Камер-колегія стала першим органом управління та контролю над доходами держави, прообразом сучасного Міністерства фінансів. Але завдання, що

вирішувала камер-колегія, були занадто вузькі, що лишило діяльність цього органу державного значення.

У 1785 році камер-колегії були закриті, а для прийому і зберігання грошових коштів країни були створені *казенні палати* в кожному повіті. В акті „Учреждения о губерніях” казенна палата була представлена як департамент, основними задачами якого були:

- збір доходів та забезпечення їх збереженості;
- складання звітів про доходи кожною губернією і доведення їх до відома державного казначея.

У 1802 році указом імператора Павла були створені міністерства, поряд з посадою державного казначея була заснована і посада Міністра фінансів.

У 1821 році імператорським указом був заснований *Департамент державного казначейства* в складі Міністерства фінансів. Він став основним контролюючим органом та рахівником доходів та видатків держави. Усі зібрані доходи записувались на єдиний рахунок в Державному банку. Департаменту казначейства були підпорядковані місцеві органи – губернські казначейства. У травні 1919 року Департамент державного казначейства був скасований, його функції перейшли до центрального банку. Таким чином, казначейство, як структура управління фінансами нашої держави, не нова.

Наявність окремого уповноваженого органу в системі виконавчої влади держави, що відповідає за фінансову політику, законмірний для всіх країн. Зміни в бюджетній системі України, що були спричинені перетвореннями у політичному і економічному житті, перш за все самостійністю і незалежністю нашої держави, сприяли відновленню системи казначейських органів.

До середини 1993 року в Україні діяла система виконання бюджету, що перейшла у спадок від Радянського Союзу. Це була банківська система виконання бюджету, розрахована на однорівневу побудову банківської системи. Дворівнева система передбачала наявність економічно самостійних комерційних банків і Центрального банку, як регулюючого органу, відповідального за грошову емісію. Різке погіршення на початку 90-х років стану економіки України, хронічний дефіцит бюджету та існуючий порядок касового виконання бюджету стали причиною того, що основним джерелом покриття дефіциту бюджету була емісія грошей. Національний банк України виділяв кошти для

покриття державних витрат незалежно від обсягу мобілізованих ресурсів, не виконуючи також вимоги ст. 14 Закону України „Про банки і банківську діяльність”, відповідно до якої Національному банку України фінансування дефіциту бюджету забороняється. Важливою задачею для Міністерства фінансів стало отримання права на фінансування витрат.

Указом Президента України від 18 червня 1993 року №210/93 „Про порядок виконання Державного бюджету України” та відповідно до тимчасових методичних вказівок „Про порядок касового виконання Державного бюджету України за доходами та видатками”, затверджених Мінфіном України і НБУ 28 червня 1993 року, з 1 липня 1993 була введена нова система касового виконання бюджету. Вона передбачала фінансування витрат в межах реальних доходів, а також за рахунок кредитів Національним банком України Міністерству фінансів. Грошові потоки бюджетних коштів рухались по вертикалі: від платників податків через уповноважені комерційні банки, регіональні управління НБУ в Операційне управління НБУ. Фінансування витрат здійснювалося шляхом перерахування коштів розпорядникам бюджетних коштів, тобто кошти здійснювали зворотний рух.

Ця система касового виконання бюджету також була недосконалою і неефективною. Для оперативного управління бюджетними коштами необхідно було створення нової структури з налагодженим механізмом виконання державного бюджету.

Узагальнюючи вищезазначені факти **необхідність у Державному казначействі**, як системі органів державної виконавчої влади, була визначена наступними подіями:

1) З ліквідацією Державного банку СРСР касове виконання Державного бюджету, тобто управління державними коштами стали здійснювати безліч комерційних банків, у яких були відкриті поточні рахунки Державного бюджету.

2) Державні фінансові ресурси були розкидані на численних поточних рахунках міністерств, відомств, установ, комерційних банків. Банки, переслідуючи свої комерційні цілі, не були зацікавлені в своєчасному проходженні бюджетних ресурсів. Грошові кошти, призначені для виплати заробітної плати, пенсій, фінансування державних програм вчасно не надходили за призначенням.

3) Не було чіткої системи використання коштів, управління доходами і видатками Державного бюджету, контролю за прохо-

дженням коштів через банківську систему й ефективно їх використання розпорядниками бюджетних коштів.

27 квітня 1995 року Указом Президента України № 335/95 "Про Державне казначейство України" було утворено Державне казначейство України як система органів державної виконавчої влади, що діє при Міністерстві фінансів. Постановою Кабінету Міністрів України від 31 липня 1995 року № 590 було затверджене Положення про Державне казначейство.

Етапи створення системи Державного казначейства в Україні

Розвиток та становлення системи Державного казначейства відбувався поетапно на протязі майже десятиріччя.

1995-1996 роки. Створення організаційної структури органів Державного казначейства як повноправного учасника бюджетного процесу. Здійснюється перерозподіл функцій між банківською і фінансовою системами, галузевими відомствами і міністерствами з подальшим зосередженням цих функцій у Державному казначействі.

1996 рік. Завершення трирівневої побудови органів Державного казначейства, яка включає 664 органи і 6 тисяч працівників. Поступове розширення функцій – участь органів Державного казначейства поряд з банками в операціях обліку доходів бюджету.

1997 рік. Початок запровадження казначейського обслуговування державного бюджету за видатками відповідно до Наказу Головного управління Державного казначейства і Міністерства фінансів України N 28 від 21 березня 1997 року „Про впровадження казначейської системи виконання державного бюджету”. З 1 квітня 1997 року введено Положення про єдиний казначейський рахунок.

Постановою Правління НБУ № 388 від 21 листопада 1997 року прийнятий новий План рахунків бухгалтерського обліку банків України з урахуванням введення казначейської системи обслуговування бюджету.

Починаючи з 1 червня 1997 року відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 9 травня 1997 року за № 437 і від 10 липня 1998 року за № 1045 фінансування витрат на утримання апарату міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та підвідомчих їм органів

здійснюється шляхом оплати рахунків органами Державного казначейства безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які надали їм послуги або виконали для них роботи.

1998 рік. Рік завершення переведення на казначейську систему виконання Державного бюджету всіх міністерств і відомств. На 1 січня 1998 року через органи Державного казначейства обслуговувалось приблизно 45% операцій по виконанню бюджету.

Прийнята 24 липня 1998 року Постанова КМУ № 1139 „Про заходи щодо підвищення ефективності управління коштами Державного бюджету України”, відповідно до якої з 27 липня 1998 року розрахункові документи на здійснення видатків Державного бюджету України розпорядниками коштів, які не переведені на казначейське виконання кошторисів видатків, подаються до установ банків після їх попередньої перевірки органами Державного казначейства та за умови наявності на них відбитку штампа казначая.

Окремо Листом Головного управління Державного казначейства № 07-04/332-5446 від 27 липня 1998 року був врегульований порядок касового виконання Державного бюджету розпорядниками коштів, які не переведені на казначейське виконання кошторисів видатків.

1999 рік. Подальше розширення функцій Державного казначейства. Відповідно до Постанови КМУ від 17 лютого 1999 року № 180 „Про деякі питання діяльності Державного казначейства України” на казначейське обслуговування з 1 вересня переведені позабюджетні кошти бюджетних установ і організацій, які утримуються за рахунок державного бюджету.

Постановою КМУ від 19 квітня 1999 року № 611 внесені доповнення до Постанови КМУ №180, відповідно до яких органам Державного казначейства запропоновано було вивчити протягом 1999 року ефективність обслуговування позабюджетних коштів для внесення Кабінетові Міністрів України у разі потреби відповідних пропозицій.

У вересні 1999 року Кабінет Міністрів України і НБУ прийняли Постанову № 1721 „Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства”. Згідно з цією Постановою з метою створення умов для більш ефективного управління коштами державного бюджету шляхом консолідації рахунків органів Державного казначейства в Національному банку на базі внутрішньої платіжної системи Державного казначейства в грудні 1999 – 2000 рр. був запрова-

джений пілотний проект функціонування Єдиного казначейського рахунку в Чернігівській області. Проект було профінансовано в сумі 3 млн гривень на закупівлю необхідного комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання, програмного забезпечення, засобів захисту інформації, на оплату послуг електронної пошти і системи електронних платежів Національного банку

Для розроблення моделі функціонування Єдиного казначейського рахунку на рівні області та застосування внутрішньої платіжної системи Державного казначейства була створена робоча група. Міністерству фінансів, Головному управлінню Державного казначейства було запропоновано до 15 вересня 1999 року створити окремі підрозділи (методології функціонування Єдиного казначейського рахунку, управління грошовими ресурсами, інформаційно-розрахункового забезпечення) для розроблення та забезпечення функціонування внутрішньої платіжної системи Державного казначейства за рахунок коштів резервного фонду Кабінету Міністрів України.

Було прийнято рішення про відкриття 28 кореспондентських рахунків, тобто системи Єдиного казначейського рахунку, в кожному з обласних управлінь Державного казначейства та на центральному рівні. Таким чином були обмежені функції органів казначейства на рівні районних відділень.

2000 рік. Закон України „Про Державний бюджет України на 2000 рік” передбачав повне переведення позабюджетних коштів на казначейське обслуговування, що створило необхідні умови для включення позабюджетних коштів у спеціальний фонд державного бюджету.

Консолідація всіх коштів Державного бюджету на рахунках казначейства у Національному банку України дала можливість управляти залишком коштів, а саме – розміщати їх на фінансовому ринку.

Однак, неможливо було отримувати реальну оперативну інформацію про наявність коштів, тому що виконання місцевих бюджетів не здійснювалося через органи казначейства.

У порядку експерименту у Дніпропетровській і Черкаській областях було запроваджено касове виконання місцевих бюджетів через органи Державного казначейства.

Ще Постановою №1721 було запропоновано надати органам Державного казначейства статус учасників системи електронних

платежів Національного банку на загальних засадах відповідно до Положення про міжбанківські розрахунки в Україні та право здійснювати через цю систему тільки платежі та міжбанківські розрахунки. Однак через обмеженість фінансових ресурсів комплектація обласних розрахункових центрів була здійснена в мінімально допустимих обсягах

У 2000 році органи Державного казначейства залишалися клієнтами Національного банку України.

2001 рік. Рік прийняття Бюджетного кодексу, яким були визначені:

- повноваження Державного казначейства з контролю за дотриманням бюджетного законодавства;
- відповідальність за порушення діючого бюджетного законодавства.

У 2001 р. фактично **змінився статус Державного казначейства**: із клієнта банку казначейство стало учасником Системи електронних платежів НБУ, що дало змогу:

- значно скоротити терміни проходження платежів(наприклад здійснювати міжбанківські розрахунки за 10-15 хв.);
- прискорити обіг бюджетних коштів;
- автоматично відображати у бухгалтерському обліку здійснені операції, використовуючи інформацію з єдиної бази даних Держказначейства;
- складати щоденну оперативну звітність по обліку доходів Державного бюджету, що до цього часу надавалася винятково НБУ (НБУ надавав звіт через 2-3 дня після здійснення операції);
- забезпечити єдність підходу та достовірність відображення операцій з виконання бюджету.

У зв'язку з переходом Державного казначейства до статусу учасника системи електронних платежів виникла потреба в розробці нової системи бухгалтерського обліку та звітності. Наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119 було впроваджено Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності. Виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України з 2001 року стало здійснюватися відповідно до нового Плану рахунків обліку виконання бюджетів, який був впроваджений у всій системі органів Державного казначейства та фінансових органів країни.

На початку 2001 року було запроваджено облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах казначейства. Наказ Державного казначейства України № 103 від 19 жовтня 2000 року про затвердження Порядку обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах Державного казначейства мав сприяти здійсненню органами казначейства контролю за прийняттям юридичних та фінансових зобов'язань, забезпеченню якісного планування ресурсного балансу.

Наказом Державного казначейства України № 140 від 10 серпня 2001 року був затверджений Порядок виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи.

У червні 2001 року було завершено входження всієї системи органів Державного казначейства до Системи електронних платежів Національного банку України з виконання державного бюджету за доходами. Цей процес був би неможливий без впровадження розвинутої автоматизованої системи Державного казначейства. Органами казначейства на початку 2001 року використовувалися три програмних продукти, що ускладнювало роботу всієї системи казначейства. Тому було прийнято рішення про використання єдиного програмного продукту АС „Казна”, який найповніше забезпечував ефективне функціонування системи.

2002 рік. З 1 січня 2002 року на виконання наказу Міністерства фінансів України № 482 від 29 жовтня 2001 року розпочався процес запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

З метою забезпечення виконання Бюджетного кодексу України від 21 червня 2001 року № 2542-III, „Основних напрямів бюджетної політики на 2002 рік“, схвалених постановою Верховної Ради України від 21 червня 2001 року № 2543-III та вищеназваного наказу:

- З 1 січня 2002 року була запроваджена система казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахування міжбюджетних трансфертів. Наказом Державного казначейства України від 31 січня 2002 року № 17 був затверджений Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахуванням міжбюджетних трансфертів.

- З 1 липня 2002 року – запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів усіх рівнів за видатками.

Наказом Державного казначейства України від 04 листопада 2002 року № 205 був затверджений Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Це дало змогу:

- мати достовірну інформацію про стан доходної частини місцевих бюджетів;
- щоденно перераховувати в автоматичному режимі міжбюджетні трансферти в 595 місцевих бюджетів;
- здійснювати вилучення коштів у Державний бюджет з 91 місцевого бюджету.

У 2002 році був завершений процес переходу до Системи електронних платежів Національного банку України за видатками центрального та обласного рівня Державного казначейства через впровадження нового програмного продукту.

У цьому ж році в систему органів Державного казначейства України переведено кошти державних цільових фондів: Фонду загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

2003 рік. Важливий етап в реалізації процесу переведення місцевих бюджетів на казначейське обслуговування за видатками. Запровадження процесу казначейського обслуговування більш як 12 тисяч місцевих бюджетів проходило поетапно відповідно до розробленого графіку і було завершено 1 січня 2004 року.

Саме Бюджетний кодекс на законодавчому рівні легалізував казначейське обслуговування бюджетів і розпорядників бюджетних коштів.

Для ефективної організації управління бюджетними ресурсами держави Державним казначейством було встановлено ліміт залишків коштів на обласному рівні. Цей залишок повинен забезпечувати реальну потребу управлінь Державного казначейства у бюджетних коштах на наступний день, що дасть змогу безперебійного фінансування запланованих видатків. Кошти, що перевищують встановлений ліміт, після завершення операційного дня перераховуються щоденно на рахунок Державного казначейства України.

Таким чином, в процесі розвитку та становлення Державне казначейство України пройшло декілька етапів, в результаті чого:

- 1) Заснована організаційна структура органів казначейства.
- 2) Перерозподілені функції між банківською і фінансовою системами, міністерствами, відомствами, місцевими фінансовими органами та органами казначейства при організації бюджетного процесу.
- 3) Виконання бюджетів здійснюється відповідно до Єдиного казначейського рахунку, що сприяє ефективному процесу управління грошовими ресурсами.

4) Уся система Державного казначейства увійшла до Системи електронних платежів Національного банку України.

Реформування казначейської системи – динамічний процес, який залежить від завдань Уряду в питаннях соціально-економічного розвитку держави.

Завершився етап впровадження Єдиного казначейського рахунку на центральному рівні казначейства, здійснений шляхом технічного злиття 28 чинних кореспондентських рахунків казначейства в НБУ у консолідований єдиний казначейський рахунок із субкореспондентськими рахунками для кожного обласного управління Державного казначейства. Прийнято багато важливих нормативно-законодавчих актів, які регулюють діяльність органів Державного казначейства на всіх стадіях бюджетного процесу.

Впроваджений новий Порядок обслуговування державного бюджету за видатками, затверджений Наказом Державного казначейства України 25 травня 2004 року № 89.

2005 рік. Для забезпечення проведення єдиної збалансованої фінансової політики 20 квітня 2005 року Президент України видав Указ № 676/2005 „Питання Міністерства фінансів України”. На виконання цього Указу Кабінет Міністрів України затвердив Постанову № 983 від 24 вересня 2005 року „Про утворення урядового органу державного управління у складі Міністерства фінансів”, відповідно до якої Державне казначейство було реорганізоване шляхом його перетворення із системи органів виконавчої влади в урядовий орган державного управління у складі Міністерства фінансів. Така реорганізація дасть змогу підвищити ефективність контролю за реалізацією державної політики центральними органами виконавчої влади.

21 грудня 2005 року Постановою Кабінету Міністрів України №1232 „Питання Державного казначейства України” було затверджено Положення про Державне казначейство України. Постанова

Кабінету Міністрів України № 590 „Питання Державного казначейства” втратила чинність.

Головні завдання та правовий статус діяльності Державного казначейства України

Кабінет Міністрів України відповідно до статті 115 Конституції України і статті 47 Бюджетного кодексу забезпечує і відповідає за виконання Державного бюджету України. Загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету, координацію діяльності всіх учасників бюджетного процесу здійснюють органи Міністерства фінансів України.

Державне казначейство України згідно з Положенням про Державне казначейство України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 року № 1232, є урядовим органом державного управління і діє у складі Міністерства фінансів і йому підпорядковується.

У своїй діяльності Державне казначейство керується:

- Конституцією України;
- Бюджетним кодексом;
- Законами України;
- Постановами Верховної Ради України;
- Указами і розпорядженнями Президента України;
- декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України;
- Положенням про Державне казначейство України;
- наказами Міністерства фінансів;
- іншими нормативно-правовими актами.

Головні задачі Державного казначейства:

1) забезпечення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів на основі ведення єдиного казначейського рахунка, що передбачає:

- розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;
- контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів за цими зобов'язаннями;
- у межах своїх повноважень контроль за дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства;
- ведення бухгалтерського обліку і складення звітності про виконання державного та місцевих бюджетів;

2) управління наявними фінансовими ресурсами, що ним обліковуються;

3) визначення механізму казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, установлення єдиних правил бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів, визначення порядку і строків подання звітів про виконання кошторисів державних цільових фондів.

Казначейство для здійснення своєї діяльності та виконання покладених на нього завдань має **право**:

1) відкривати в Національному банку та інших установах банків поточні рахунки в іноземній валюті та рахунки для виплат готівкою;

2) розміщувати в банках тимчасово вільні кошти, що ним обліковуються, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

3) залучати працівників інших державних органів, спеціалістів і фахівців-експертів для розгляду питань, що належать до його компетенції;

4) ініціювати у межах наданих законодавством повноважень припинення асигнувань та зупиняти проведення операцій з бюджетними коштами у разі вчинення учасником бюджетного процесу бюджетного правопорушення;

5) списувати позички, надані місцевим бюджетам на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, відповідно до законодавства;

6) надавати послуги (у тому числі платні), пов'язані з обслуговуванням бюджетних коштів, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

7) вимагати від посадових осіб міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій дотримання встановленого порядку казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, ведення бухгалтерського обліку, складення звітності;

8) звертатися до суду, в тому числі у разі виявлення бюджетних правопорушень;

9) проводити конференції, семінари та наради з питань, що належать до його компетенції;

10) одержувати в установленому порядку від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, підприємств, установ, організацій і банків пояснення, довідки, інформацію, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

11) здійснювати в межах своїх повноважень співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями, з казначействами інших країн, вивчати досвід роботи з організації їх діяльності та готувати пропозиції щодо його впровадження в Україні.

Організаційна структура Державного казначейства України

Державне казначейство фінансується за рахунок Державного бюджету України в межах коштів, передбачених на утримання Міністерства фінансів України. Державне казначейство і його територіальні органи є юридичними особами, мають рахунки в банках.

Державне казначейство України має трирівневу структуру, яка:

- максимально наближена до адміністративно-територіального розподілу країни;

- сприяє впровадженню казначейського обслуговування місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу.

Державне казначейство складається:

1-й рівень – центральний апарат – Головне управління Державного казначейства України, що знаходиться у Києві;

2-й рівень – обласний – управління Державного казначейства, які знаходяться:

- одне управління в Автономній Республіці Крим;

- 24 управління в областях;

- 2 управління в містах Києві та Севастополі.

3-й рівень – базовий чи районний – відділення у районах, містах і районах у містах (чисельністю – 684).

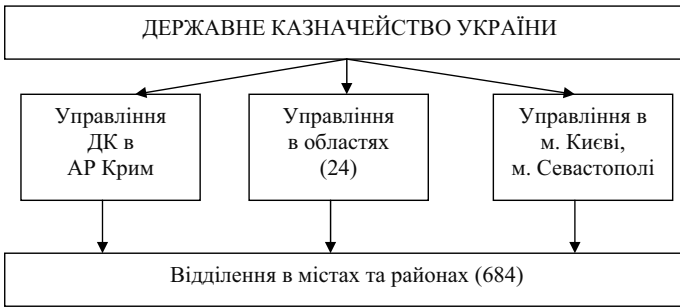

Рисунок 15 – Організаційна структура
Державного казначейства в Україні

Державне казначейство України:

1) Структуру Державного казначейства затверджує Міністр фінансів за поданням голови Казначейства.

2) Казначейство очолює Голова, який призначається і звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра фінансів. Відповідно до Постанови КМУ № 590 раніше Голова Казначейства призначався Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України. Голова Казначейства є членом колегії Міністерства фінансів.

3) Голова Казначейства має чотирьох заступників, у тому числі одного першого, яких за поданням Міністра фінансів призначає Кабінет Міністрів України.

4) Голова Державного казначейства:

- несе персональну відповідальність перед Кабінетом Міністрів України за виконання покладених на Державне казначейство завдань і здійснення ним своїх функцій;

- розподіляє повноваження і обов'язки між заступниками;

- призначає на посаду і звільняє з посади керівників структурних підрозділів та інших працівників Казначейства;

- затверджує положення про структурні підрозділи Казначейства;

- встановлює ступінь відповідальності заступників та керівників територіальних органів Державного казначейства;

- притягає до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів та інших працівників Казначейства, крім заступників голови;

- підписує видані в межах компетенції Казначейства накази та організовує перевірку їх виконання;
- затверджує штатний розпис та кошторис Державного казначейства за погодженням з Міністром фінансів;
- затверджує положення про структурні підрозділи Казначейства

5) Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Державного казначейства, обговорення найважливіших завдань його діяльності у Головному управлінні Державного казначейства утворюється *колегія* (11 чоловік) в складі:

- Голови Казначейства (голова колегії);
- його заступників за посадою;
- інших керівних працівників Державного казначейства.

Члени колегії Державного казначейства затверджуються Міністром фінансів.

6) Державне казначейство та його територіальні органи у своїй діяльності взаємодіють з міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади, Національним банком, установами інших банків, Державною податковою службою, місцевими фінансовими органами, Державною контрольно-ревізійною службою в Україні.

Структура центрального апарату Державного казначейства

- 1) Керівництво.
- 2) Служба Голови.
- 3) Управління і відділи:
 - Управління фінансових ресурсів;
 - Управління внутрішньовідомчого контролю;
 - Управління бюджетних надходжень;
 - Управління видатків Державного бюджету;
 - Управління обслуговування кошторисів бюджетних установ та інших клієнтів;
 - Управління методології з виконання бюджетів, бухгалтерського обліку та звітності;
 - Управління інформаційних технологій;
 - Управління обслуговування боргових зобов'язань держави;
 - Управління консолідованої звітності з виконання бюджету
 - Управління платіжних систем;

- Управління кадрового забезпечення;
- Планово-фінансове управління;
- Юридичне управління;
- Управління справами;
- Відділ організації роботи Держказначейства;
- Відділ казначейських клірингових операцій;
- Управління організації діловодства та контролю виконавської дисципліни;
- Режимно-секретний відділ;
- Планово-фінансове управління;
- Управління експлуатації адмінбудинків Державного казначейства;
- Відділ захисту інформації;
- Група консультантів з питань інформаційних технологій.

Функції Державного казначейства

У Положенні про Державне казначейство України №1232 відповідно до покладених на нього завдань визначені ***основні функції Казначейства***:

1) здійснює розрахунково-касове обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів, операцій з коштами бюджетів, спільних з міжнародними фінансовими організаціями проектів через систему електронних платежів Національного банку;

2) управляє наявними фінансовими ресурсами, що ним обліковуються, у тому числі в іноземній валюті, у випадках, передбачених законодавством, надає на зворотній основі позики за рахунок тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунка;

3) відкриває, веде та закриває рахунки в органах Казначейства;

4) провадить безспірне списання коштів з рахунків, на яких обліковуються кошти державного та місцевих бюджетів і бюджетних установ, за рішенням, яке було прийняте державним органом, що відповідно до закону має право на його застосування;

5) повертає кошти, помилково або надмірно зараховані до бюджету, за поданням органів стягнення, яким відповідно до законодавства надано право стягнення до бюджетів податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень;

- 6) нараховує штрафи за неповне або несвоєчасне повернення суми надмірно сплачених податків відповідно до законодавства;
- 7) здійснює розподіл коштів між державним бюджетом, бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя, а також між рівнями місцевих бюджетів відповідно до нормативів відрахувань, визначених бюджетним законодавством, і перерахування розподілених коштів за належністю;
- 8) проводить взаємні розрахунки між державним бюджетом та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, Києва та Севастополя, а також між рівнями місцевих бюджетів у порядку, встановленому законодавством;
- 9) веде базу даних про зведену мережу розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, розподіл показників зведених кошторисів та зведених планів асигнувань у розрізі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;
- 10) подає розпорядникам і одержувачам бюджетних коштів витяг з розпису державного бюджету та зміни до нього;
- 11) веде бухгалтерський облік операцій з виконання державного та місцевих бюджетів, складає звітність про виконання державного, місцевих і зведеного бюджетів та подає звітність органам законодавчої і виконавчої влади у обов'язки та у строки, визначені бюджетним законодавством;
- 12) здійснює за дорученням Мінфіну погашення та обслуговування державного боргу в національній та іноземній валюті;
- 13) у випадках, передбачених Бюджетним кодексом України та іншими актами законодавства, видає за погодженням з Міністром фінансів нормативно-правові акти з питань, що належать до його компетенції;
- 14) забезпечує функціонування багаторівневої інформаційно-обчислювальної системи, внутрішньої платіжної системи, вживає заходів до захисту інформації;
- 15) у межах своїх повноважень виконує контрольні функції;
- 16) надає консультаційну допомогу учасникам бюджетного процесу з питань, що належать до його компетенції;
- 17) розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства і вносить їх на розгляд Мінфіну;

18) виконує відповідно до законодавства контрольно-наглядові функції, пов'язані із роботою його територіальних органів;

19) здійснює добір, розстановку та підвищення кваліфікації працівників Казначейства;

20) виконує інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

Другий рівень – управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (обласні управління)

Очолює управління начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства фінансів.

Начальник управління:

- несе персональну відповідальність за виконання покладених на управління завдань і здійснення ним своїх функцій;

- за погодженням з Головним управлінням Державного казначейства затверджує штатні розписи управління;

- відповідає за роботу всіх районних відділень Державного казначейства у рамках адміністративного регіону та в межах покладених на нього функцій.

Типова структура управлінь Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі має наступний вигляд:

1) Керівництво: Начальник управління, Перший заступник, три заступника начальника.

2) Відділи, що безпосередньо підпорядковуються Начальнику управління:

- Відділ кадрового забезпечення.

- Відділ внутрішньовідомчого контролю.

- Юридичний відділ.

- Спеціаліст із режимно-секретної роботи.

3) Відділи, що безпосередньо підпорядковуються Першому заступнику управління:

- Відділ організації роботи органів казначейства.

- Відділ внутрішніх казначейських операцій.

- Відділ надходжень державного бюджету.

- Відділ надходжень місцевих бюджетів.

- Відділ аналітичного обліку зобов'язань перед бюджетами.

4) Відділи, що безпосередньо підпорядковуються Заступнику начальника управління (за напрямом діяльності):

- Відділ інформаційних технологій та телекомунікацій.
- Розрахункова палата.
- Відділ прикладного програмного забезпечення.
- Відділ захисту інформації.

5) Відділи, що безпосередньо підпорядковуються Заступнику начальника управління (за напрямом діяльності):

- Відділ видатків державного бюджету.
- Відділ видатків правоохоронних органів і силових структур.
- Відділ видатків цільових фондів та інших клієнтів.
- Відділ видатків місцевих бюджетів і міжбюджетних відно-

син.

6) Відділи, що безпосередньо підпорядковуються Заступнику начальника управління – головному бухгалтеру:

- Операційний відділ.
- Відділ звітності.
- Планово-фінансовий відділ.
- Відділ справами.

Функції обласних управлінь Державного казначейства:

1) організовує та здійснює касове виконання Державного бюджету, а саме:

- бухгалтерський облік і звітність за проведеними операціями;
- прогнозування і касове планування коштів Державного бюджету;
- доведення до головних розпорядників коштів і територіальних органів Державного казначейства обсягів асигнувань, що виділяються з Державного бюджету;
- управління бюджетними надходженнями, здійснення видачків;
- контроль, зведення та подання Головному управлінню фінансової звітності про стан виконання показників Державного бюджету регіону;

2) здійснює керівництво територіальними органами Державного казначейства;

3) веде зведені реєстри розпорядників коштів Державного бюджету України;

4) організовує роботу територіальних органів Державного казначейства, пов'язану з дотриманням чинного законодавства України з питань виконання Державного бюджету;

5) організовує підвищення кваліфікації працівників органів Державного казначейства відповідно до чинного законодавства;

б) проводить ревізії діяльності територіальних органів Державного казначейства;

Третій рівень – відділення Державного казначейства у районах, містах і районах у містах

Очолює відділення Державного казначейства начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади начальником Головного управління Державного казначейства за поданням начальників територіальних (другого рівня) управлінь казначейства.

Начальник відділення Державного казначейства:

- несе персональну відповідальність за виконання покладених на управління завдань і здійснення ним своїх функцій;

- за погодженням з керівництвом Державного казначейства затверджує штатні розписи управління;

- підпорядковується і звітує безпосередньо начальникові обласного управління Державного казначейства.

Типова структура відділень Державного казначейства у районах, містах і районах у містах має наступний вигляд:

1) Керівництво: Начальник відділення, заступник.

2) Відділ обліку лімітів видатків і контролю за виконанням кошторисів.

3) Відділ розмежувань та оперативно-аналітичного обліку державних доходів.

4) Відділ бухгалтерського обліку і звітності.

5) Операційний відділ.

Внутрішні типові структури відділень казначейств можуть відрізнятися, тому що вони відображають особливості роботи самого відділення. Але для більшості відділень казначейства можна виділити наступні відділи, необхідні для функціонування відділень:

- Відділ виконання бюджету за доходами.

- Відділ виконання бюджету за видатками.

- Відділ встановлення лімітів.

- Відділ обліку і звітності.

Функції відділень Державного казначейства у районах, містах і районах у містах:

- здійснюють виконання відповідних показників Державного бюджету;
- забезпечують відповідно до встановлених розмірів асигнувань та касового плану цільове фінансування видатків Державного бюджету;
- ведуть облік розпорядників коштів, яким виділяються асигнування з Державного бюджету;
- здійснюють прогнозування та касове планування коштів Державного бюджету;
- перераховують місцевим бюджетам належні їм суми коштів від загальнодержавних податків відповідно до нормативу відрахувань;
- здійснюють за поданням Державних податкових інспекцій повернення за рахунок Державного бюджету зайво сплачених або стягнених податків, зборів та обов'язкових платежів;
- ведуть бухгалтерський облік руху коштів Державного бюджету за рахунками відділень Державного казначейства;
- здійснюють збирання, контроль, зведення та подання вищестоящим органам Державного казначейства фінансової звітності про стан виконання показників державного бюджету відповідним регіоном;
- проводять роботу, пов'язану із здійсненням контролю за дотриманням чинного законодавства України з питань виконання Державного бюджету, надходженням та використанням коштів державних позабюджетних фондів у регіоні;
- передають відповідним державним податковим інспекціям документи про стягнення у безспірному порядку до Державного бюджету штрафів за порушення установами банків та підприємствами зв'язку встановленого порядку проходження і виконання платіжних доручень з доходів і видатків державного бюджету;
- готують і подають вищим органам Державного казначейства у разі потреби пропозиції про скорочення видатків Державного бюджету;
- забезпечують за дорученнями вищих органів Державного казначейства виконання інших функцій в межах своїх повноважень;

- здійснюють заходи щодо добору, розстановки, виховання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів;
- розглядають заяви, пропозиції, скарги громадян, підприємств, установ та організацій з питань, що належать до їх компетенції.

3.4 Державна контрольно-ревізійна служба України

Державна контрольно-ревізійна служба України – це головна ланка державного фінансового контролю.

Закон України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” № 2939-ХІІ від 26 січня 1993 року визначив:

- статус контрольно-ревізійної служби;
- її функції;
- правові основи діяльності.

Державна контрольно-ревізійна служба України:

- 1) діє при Міністерстві фінансів України і підпорядковується йому;
- 2) фінансується з Державного бюджету, обсяг коштів на утримання визначає Кабінет Міністрів України;
- 3) у своїй діяльності керується:
 - Конституцією України;
 - Законом України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” N 2939-ХІІ від 26 січня 1993 року;
 - актами Президента та Кабінету Міністрів України;
 - Бюджетним кодексом;
 - іншими законодавчими актами;
- 4) координує свою діяльність з місцевими Радами народних депутатів та органами виконавчої влади, фінансовими органами, державною податковою службою, іншими контролюючими органами, органами прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки;
- 5) не має права втручатися в господарську діяльність підприємств, установ, організацій, які не отримують бюджетні кошти, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Відповідно до статті 113 Бюджетного кодексу Державна контрольно-ревізійна служба України щомісячно надає Верховній Раді України та Міністерству фінансів України узагальнені результати звітів про проведені перевірки.

Головні завдання Державної контрольно – ревізійної служби:

- здійснення державного фінансового контролю за використанням фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, їх збереженням;

- правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна;

- контроль за станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах, державних фондах, бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів та державних валютних фондів;

- розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому.

Державний фінансовий контроль реалізується державною контрольно-ревізійною службою через проведення державного фінансового аудиту та інспектування, порядок проведення яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Організаційна структура Державної контрольно-ревізійної служби складається з трьох рівнів(рис. 16):

1. рівень – Головне контрольно-ревізійне управління України.

2. рівень – Контрольно-ревізійні управління в АР Крим, областях, містах Києві і Севастополі (КРУ).

2. рівень – Контрольно-ревізійні підрозділи (відділи, групи) в районах, містах і районах у містах (КРВ).

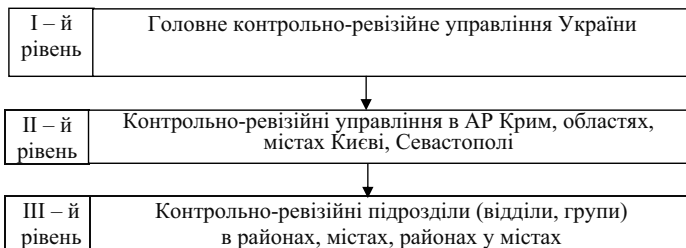

Рисунок 16 – Схема підпорядкованості органів Державної контрольно-ревізійної служби

Структура Державної контрольно-ревізійної служби України зображена на рисунку 17.

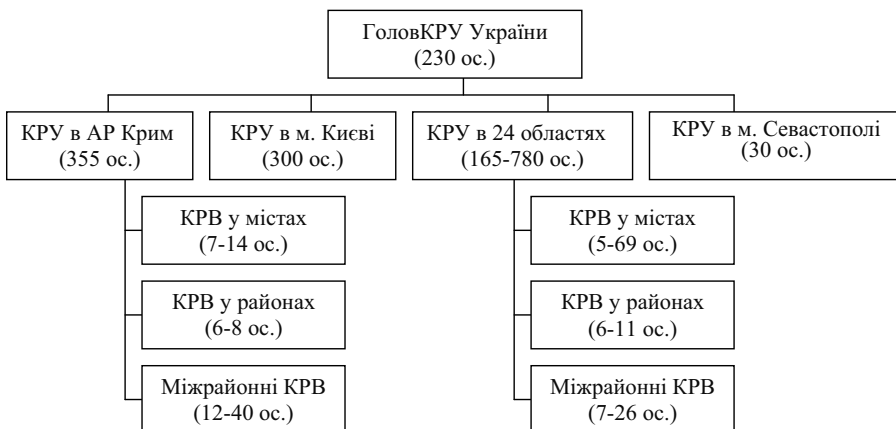

Рисунок 17 – Структура Державної контрольно-ревізійної служби України

Головне контрольно-ревізійне управління України:

- центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України;

- є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахункові та інші рахунки в банках;

- відповідно до покладених на нього завдань взаємодіє з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними, контролюючими органами, громадськими організаціями, а також з відповідними органами інших держав;

- у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, спеціальним директивним наказом Міністра фінансів України та Положенням про Головне контрольно-ревізійне управління України, затвердженим Указом Президента України від 28 листопада 2000 року № 1265/2000.

У процесі своєї діяльності Головне контрольно-ревізійне управління вирішує **основні завдання**, а саме:

- готує пропозицій щодо формування державної політики у сфері державного фінансового контролю;

- забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю за використанням коштів з бюджетів

та державних цільових фондів, матеріальних цінностей, їх збереженням; ведення і достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

– розробляє пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та попередження їх у подальшому.

Відповідно до завдань Головне контрольно-ревізійне управління виконує наступні **функції**:

1) Організовує і здійснює державний фінансовий контроль:

– щодо використання бюджетних коштів, матеріальних цінностей та їх збереження, стану і достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

- використання бюджетних коштів, отриманих на виконання державних програм;

- фінансово-господарської діяльності стосовно бюджетних позик, позик і кредитів, гарантованих коштами бюджетів;

- цільового використання дотацій та субсидій, інших бюджетних асигнувань, коштів державних цільових фондів;

- належного виконання державних контрактів, проавансованих за рахунок бюджетних коштів;

- використання коштів, що залишаються відповідно до законодавства, у розпорядженні господарюючого суб'єкта у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів;

- правильності витрачання державних коштів на утримання місцевих органів державної виконавчої влади, установ і організацій, що діють за кордоном і фінансуються за рахунок державного бюджету.

2) Проводить ревізії та перевірки використання і збереження державного та комунального майна, в тому числі майна, що передано в користування.

3) Вживає заходи щодо усунення виявлених під час ревізій та перевірок порушень законодавства.

4) Здійснює контроль за усуненням недоліків і порушень, виявлених ревізіями та перевітками, і в разі потреби вживає додаткових заходів щодо їх усунення.

5) Систематично інформує Президента України, Кабінет Міністрів України про факти порушень фінансової дисципліни, виявлені ревізіями та перевітками фінансово-господарської діяльності.

6) Організує роботу контрольно-ревізійних підрозділів в Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі по проведенню ревізій і перевірок.

7) Розробляє інструктивні та інші нормативні акти про проведення ревізій та перевірок.

8) Здійснює методичне керівництво і контроль за діяльністю підпорядкованих контрольно-ревізійних підрозділів.

9) Здійснює кадрову роботу: добір, розстановку, професійну підготовку та перепідготовку кадрів органів Державної контрольно-ревізійної служби.

Структура апарату Головного контрольно-ревізійного управління України

Головне контрольно-ревізійне управління України очолює Голова (начальник) управління – заступник Міністра фінансів України, якого призначає на посаду і звільняє з посади Кабінет Міністрів України за поданням Міністра фінансів України.

Голова Головного контрольно-ревізійного управління України:

- здійснює керівництво, несе персональну відповідальність перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України за виконання покладених на Головне контрольно-ревізійного управління України завдань і здійснення ним своїх повноважень;

- розподіляє обов'язки між заступниками, визначає ступінь їх відповідальності та керівників структурних підрозділів Головного управління;

- призначає на посади та звільняє з посад керівників контрольно-ревізійних управлінь в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, а також керівників контрольно-ревізійних підрозділів у районах, містах, районах у містах у разі надання таким підрозділам статусу юридичної особи.

Для погодженого вирішення питань, обговорення найважливіших напрямів діяльності в Головному контрольно-ревізійному управлінні України утворюється ***колегія*** у складі:

- Голови управління (голова колегії);

- заступників Голови за посадою;

- інших керівних працівників державної контрольно-ревізійної служби.

Члени колегії затверджуються та звільняються від обов'язків Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Головного контрольно-ревізійного управління України.

Структура Головного контрольно-ревізійного управління України затверджується Головою управління і має наступні складові (рис. 18):

1. Керівництво:

- Голова ГоловКРУ.

- Перший заступник Голови ГоловкиРКУ.
- Заступник Голови ГоловкиРКУ.

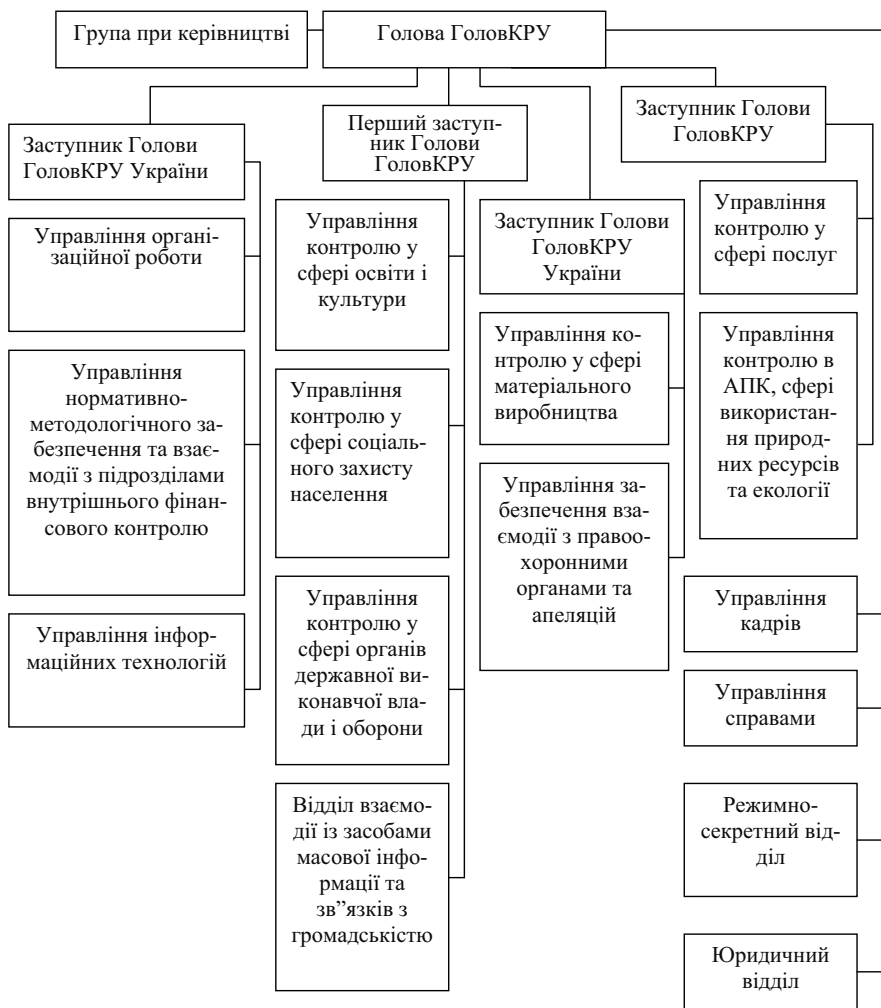

Рисунок 18 – Структура Головного контрольно-ревізійного управління України

- Помічник Голови ГоловкиРКУ.
- Головний спеціаліст з питань мобілізаційної роботи та цивільної оборони.

- Головний спеціаліст.
- Спеціаліст I категорії.
- 3. Управління організаційної роботи.
- 4. Управління нормативно-методологічного забезпечення та взаємодії з підрозділами внутрішнього фінансового контролю.
- 5. Відділ взаємодії із засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю.
- 6. Управління контролю у сфері освіти і культури.
- 7. Управління контролю у сфері соціального захисту населення.
- 8. Управління контролю у сфері матеріального виробництва.
- 9. Управління контролю у сфері послуг.
- 10. Управління контролю агропромислового комплексу, сфері використання природних ресурсів та екології.
- 11. Управління контролю у сфері органів державної виконавчої влади і оборони.
- 12. Управління забезпечення взаємодії з правоохоронними органами та апеляцій.
- 13. Управління кадрів.
- 14. Управління справами.
- 15. Юридичний відділ.
- 16. Режимно-секретний відділ.
- 17. Управління інформаційних технологій.

Структура апарату Головного контрольно-ревізійного управління України достатньо розгалужена. У складі підрозділів апарату – Управлінь – знаходяться відділи на чолі з начальниками, контролери-ревізори.

Для прикладу наведемо *структуру Управління контролю у сфері освіти і культури:*

- Начальник управління.
- Заступник начальника управління.
- Спеціаліст II категорії.
- 1. Відділ контролю у сфері освіти:
 - Заступник начальника управління – начальник відділу.
 - Заступник начальника відділу.
 - Головний контролер – ревізор.
 - Провідний контролер – ревізор.
 - Старший контролер – ревізор.
- 2. Відділ контролю у сфері науки:
 - Начальник відділу.
 - Заступник начальника відділу.

- Головний контролер – ревізор.
- Провідний контролер – ревізор.
- Старший контролер – ревізор.

3. Відділ контролю у сфері культури та інформації:

- Начальник відділу.
- Заступник начальника відділу.
- Головний контролер – ревізор.
- Провідний контролер – ревізор.
- Старший контролер – ревізор.

Контрольно-ревізійні управління в Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі (надалі – Управління):

- є органами виконавчої влади, входять до складу Державної контрольно-ревізійної служби в Україні і підпорядковуються Головному контрольно-ревізійному управлінню України;

- є юридичними особами, мають самостійні кошториси, поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банках;

- у своїй діяльності керуються Конституцією України та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, директивними наказами Міністра фінансів України, Головки КРУ України та Положенням про Контрольно-ревізійні управління в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі № 111 від 09 січня 2001 року, а також іншими нормативно-правовими актами;

- координують свою діяльність з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, фінансовими органами, державною податковою службою, іншими контрольними органами, органами прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки;

- містять в своєму складі контрольно-ревізійні підрозділи (відділи, групи) в районах, містах і районах у містах.

Управління очолює **начальник Управління**, який:

- призначається начальником Головного контрольно-ревізійного управління України за погодженням з Радою Міністрів Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями;

- спрямовує діяльність Управління та несе персональну відповідальність за виконання покладених на Управління завдань і здійснення ним своїх функцій;

- має заступників (в тому числі першого заступника), яких за його поданням призначає Голова Головки КРУ України;

- розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

- призначає і звільняє керівників контрольно-ревізійних підрозділів (відділів, груп) в районах, містах і районах у містах;
- встановлює ступінь відповідальності заступників начальника, керівників підпорядкованих контрольно-ревізійних підрозділів та працівників Управління;
- затверджує граничну чисельність, штатний розпис та фонд оплати праці підпорядкованих контрольно-ревізійних підрозділів Управління;
- затверджує наказами положення про підпорядковані контрольно – ревізійні підрозділи в районах, містах, районах у містах, в тому числі про міжрайонні контрольно-ревізійні відділи, які не мають статусу юридичної особи, та про відділи апарату;
- розпоряджається коштами, які направляються на утримання та забезпечення діяльності Управління;
- представляє інтереси Управління у відносинах з органами виконавчої влади, в тому числі правоохоронними органами, а також підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, у суді та в господарському суді;
- розглядає скарги на дії службових осіб апарату Управління та підпорядкованих контрольно-ревізійних підрозділів в районах, містах, районах у містах;
- у разі необхідності направляє відповідним контрольно-ревізійним управлінням запити на проведення зустрічних перевірок в інших регіонах України.

Типова структура контрольно-ревізійного управління в Автономній Республіці Крим, м. Києві, областях наведена на рисунку 19.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Управління, обговорення найважливіших напрямів його діяльності в Управлінні утворюється *колегія* у складі:

- начальника Управління – голова колегії;
- заступників начальника за посадою;
- інших керівних працівників Управління та підпорядкованих контрольно-ревізійних підрозділів.

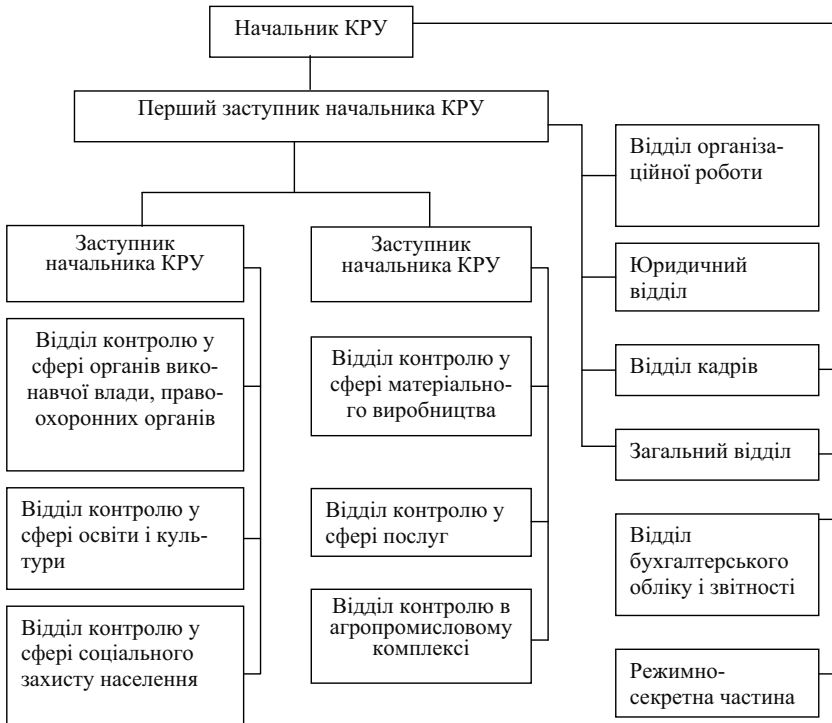

Рисунок 19 – Типова структура контрольно-ревізійного управління в Автономній республіці Крим, м. Києві та області

Члени колегії затверджуються та звільняються від обов'язків Головою Головки КРУ України за поданням начальника Управління.

Контрольно-ревізійні управління в Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі виконують такі **функції**:

1) Організують роботу підпорядкованих контрольно-ревізійних відділів, узагальнюють результати документальних ревізій та перевірок і у випадках, передбачених законодавством, повідомляють про них відповідні органи.

2) Організують і здійснюють:

- державний фінансовий контроль використання коштів, матеріальних цінностей та їх збереження;

- контроль стану і достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

- аудит використання бюджетних коштів, отриманих на виконання державних програм;

- аудит використання і збереження державного та комунального майна, в тому числі майна, переданого в користування.

3) Вживають в установленому порядку заходи для усунення виявлених під час проведення фінансового контролю порушень законодавства, готують і подають до відповідних органів пропозиції щодо усунення причин.

4) Здійснюють контроль за усуненням недоліків і порушень, виявлених попередніми ревізіями та перевітками, і в разі потреби вживають додаткових заходів для їх усунення.

5) У межах, визначених законодавством України, перевіряють і координують роботу контрольно-ревізійних підрозділів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

6) Здійснюють заходи щодо добору, розстановки, виховання, професійної підготовки і перепідготовки кадрів.

7) Надають організаційно-методичну допомогу контрольно-ревізійним службам місцевих органів виконавчої влади, органам місцевого і регіонального самоврядування.

8) Забезпечують ведення та складання звітності про контрольно-ревізійну роботу, її достовірність.

9) Розглядають листи, заяви і скарги громадян, підприємств, установ та організацій про факти порушення законодавства з фінансових питань, вживають згідно із законодавством відповідних заходів за результатами їх розгляду.

Контрольно-ревізійний підрозділ (відділ, група) в районах, містах і районах у міста:

- не має статусу юридичної особи. Але в окремих випадках Головне контрольно-ревізійне управління України має право вирішувати питання про надання права юридичної особи окремим контрольно-ревізійним підрозділам в районах, містах і районах у містах;

- є структурним підрозділом Контрольно-ревізійного управління в Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі і підпорядковуються йому;

- має самостійний кошторис, фінансування здійснюється за рахунок асигнувань Державного бюджету;

- має майно, яке є державною власністю, але належить відділу на правах оперативного управління.

Контрольно-ревізійний відділ, відповідно до завдань, покладених на державну контрольно-ревізійну службу, виконує такі **функції**:

1) У порядку, визначеному законодавством, проводить перевірки:

- використання коштів бюджетів усіх рівнів;
- фінансово-господарської діяльності стосовно бюджетних позик, позик і кредитів, гарантованих коштами бюджетів;
 - цільового використання дотацій та субсидій, інших бюджетних асигнувань, коштів державних цільових фондів;
 - належного виконання державних контрактів, проавансованих за рахунок бюджетних коштів, а також у передбачених законодавством випадках використання коштів, що залишаються в розпорядженні суб'єкта господарювання у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів;
 - використання і збереження державного та комунального майна, в тому числі майна, переданого в користування;
 - фінансової діяльності щодо використання коштів, матеріальних цінностей та їх збереження, стану і достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

2) Ставить керівникам та іншим посадовим особам підприємств, установ і організацій, які ревізуються або перевіряються, вимоги щодо усунення виявлених під час ревізій і перевірок порушень і недоліків.

3) Вживає в установленому порядку заходів для усунення виявлених під час ревізій та перевірок порушень законодавства, здійснює аналіз стану додержання фінансової дисципліни, готує і подає КРУ пропозиції щодо усунення причин.

4) Здійснює заходи щодо добору, розстановки, виховання та професійного навчання кадрів.

5) Надає організаційно-методичну допомогу фінансовим органам місцевих органів виконавчої влади, органам державного казначейства, місцевого самоврядування.

6) Розглядає листи, заяви й скарги громадян, підприємств, установ та організацій про факти порушення законодавства з фінансових питань, уживає згідно із законодавством відповідних заходів за результатами їх розгляду.

7) Забезпечує ведення та складання звітності про контрольно-ревізійну роботу, її достовірність.

3.5. Рахункова палата України

З набуттям Україною незалежності питання створення державного інституту фінансово-економічного контролю стало одним з першочергових. Ще в 1992 році розпочалася робота над створенням органу державного контролю, який спочатку передбачалося назвати Контрольною палатою.

У травні 1996 року Парламент України ухвалив Закон України "Про Контрольну палату Верховної Ради України". Президент України цей Закон не підписав, а повернув на доопрацювання та повторний розгляд.

28 червня 1996 року Верховною Радою України був прийнятий основний Закон нашої держави – Конституція України, яка закріпила конституційний статус органу державного контролю. Відповідно до статті 98 Конституції України: „Контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснює Рахункова палата”.

Постійна Комісія Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності доопрацьована Закон України "Про Контрольну палату Верховної Ради України" з урахуванням змін, встановлених Конституцією України, та зауважень Президента України від 12 червня 1996 року.

11 липня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про Рахункову палату Верховної Ради України", який набрав чинності з 22 жовтня 1996 року.

28 грудня 1996 року Президент України звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України".

Конституційним Судом України було прийнято рішення від 23 грудня 1997 року щодо відповідності Конституції України Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України".

Суд визнав окремі положення цього закону неконституційними, виключивши:

- визначення Рахункової палати як органу "вищого державного фінансово-економічного" контролю;
- повноваження здійснювати "контрольно-ревізійні" види діяльності, що забезпечують "єдину систему контролю за виконанням Державного бюджету України", "організувати і проводити

оперативний контроль за виконанням Державного бюджету України за звітний період”, крім повноважень проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період;

- повноваження здійснювати контроль за тією сферою фінансово-економічної діяльності, яка перебуває поза межами використання коштів Державного бюджету України;

- повноваження щодо організації і здійснення контролю за своєчасним виконанням „доходної” частини Державного бюджету України;

- повноваження з контролю за ”надходженням до Державного бюджету України коштів, отриманих від розпорядження державним майном, у тому числі його приватизації, продажу, від управління майном, що є об'єктом права державної власності”.

Стосовно двох останніх положень Конституційний Суд України залишив повноваження аналізу.

Неконституційним також було визнано найменування Рахункової палати як ”Рахункова палата Верховної Ради України”.

Таким чином, статус, функції та повноваження Рахункової палати визначаються Законом України „Про Рахункову палату” № 315/96-ВР від 11 липня 1996 року із змінами, внесеними у зв'язку з прийняттям Конституційним Судом України Рішення від 23 грудня 1997 року № 7-зп.

Рахункова палата – державний орган з особливим статусом, який здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави. Рахункову палату не можна віднести до певної гілки державної влади.

Створення спеціального органу, який би стежив за рухом коштів всього державного бюджету, є об'єктивною необхідністю. Правова природа Рахункової палати визначається функцією парламентського контролю Верховної Ради України. Парламентський контроль є формою контролю народу України на загальнодержавному рівні за діяльністю органів виконавчої влади, органів самоврядування. Сама Верховна Рада не має можливості безпосередньо здійснювати такий контроль, тому саме на Рахункову палату покладені ці функції.

Стаття 101 Конституції України „Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і гро-

мадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини”.

Слід зазначити, що при створенні Рахункової палати, прийнятті Закону враховувався досвід багатьох країн світу в організації органів державного контролю. Наприклад: створення Рахункової палати – у Російській Федерації, Головної контрольної служби – у США, Федеральної Рахункової палати – у Німеччині.

У листопаді 1998 року Рахункову палату України прийнято до Міжнародної організації вищих контрольно-фінансових установ (INTOSAI), яка об'єднує під егідою ООН рахункові палати та інші вищі органи фінансово-економічного контролю понад 170 країн світу. Міжнародна організація INTOSAI, відповідно до її Статуту, є автономною, незалежною та аполітичною організацією, утвореною на постійних засадах, що має на меті сприяти обміну думками та досвідом між органами контролю у сфері контролю державних фінансів. Її штаб-квартира знаходиться у Відні, Австрія.

31 травня 1999 року на IV Конгресі EUROSAI (Європейської організації вищих контрольно-фінансових установ), було затверджено рішення XVIII Керуючого Комітету про прийняття Рахункової палати України в члени EUROSAI.

Відповідно до законодавства ***Рахункова палата України:***

- це постійно діючий орган контролю, що функціонує в Україні з 1997 року;

- створена Верховною Радою України і підзвітна їй;

- діє самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави;

- є юридичною особою, місцезнаходження – Київ;

- у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України „Про Рахункову палату”, Бюджетним кодексом;

- фінансується безпосередньо з Державного бюджету України. Обсяг цих коштів щорічно встановлюється Верховною Радою України і визначається у Державному бюджеті України окремим рядком.

Завдання Рахункової палати:

- організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних

цільових фондів, за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням;

- здійснення контролю за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів;

- контроль за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

- контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України;

- контроль за законністю та своєчасністю руху коштів Державного бюджету України та коштів позабюджетних фондів в установах Національного банку України та уповноважених банках;

- аналіз встановлених відхилень від показників Державного бюджету України та підготовка пропозицій про їх усунення, а також про удосконалення бюджетного процесу в цілому;

- регулярне інформування Верховної Ради України, її комітетів про хід виконання Державного бюджету України та стан погашення внутрішнього і зовнішнього боргу України, про результати здійснення інших контрольних функцій;

- виконання інших завдань, передбачених для Рахункової палати чинним законодавством України.

Верховна палата здійснює контроль відповідно до наступних **принципів**:

- законності, плановості, об'єктивності, незалежності та гласності.

Закон передбачає, що контрольні повноваження Рахункової палати розповсюджуються на Верховну Раду України, Адміністрацію Президента України, органи виконавчої влади, у тому числі їх апарати, Національний банк України, Фонд державного майна України та інші державні органи і установи, утворені відповідно до законодавства.

У частині, що стосується використання коштів Державного бюджету України, Рахункова палата має право контролювати також місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації.

Функції, що здійснює Рахункова палата відповідно до вищезазначених завдань і згідно з Законом України „Про Рахункову палату України”:

1) здійснює контроль за виконанням законів України та прийнятих Верховною Радою України постанов, виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм в частині, що стосується використання коштів Державного бюджету України;

2) здійснює за дорученням Верховної Ради України контроль за виконанням Державного бюджету України за поквартальним розподілом доходів і видатків відповідно до показників цього бюджету, в тому числі видатків з обслуговування внутрішнього і зовнішнього боргу України, витрачанням коштів цільових фондів;

3) перевіряє за дорученням комітетів Верховної Ради України використання за призначенням органами виконавчої влади коштів загальнодержавних цільових фондів та коштів позабюджетних фондів і подає за наслідками перевірки Верховній Раді України висновки щодо можливостей скорочення видатків по кожному фонду окремо та доцільності спрямування вилучених коштів на фінансування інших видатків Державного бюджету України;

4) контролює ефективність управління коштами Державного бюджету України Державним казначейством України, законність і своєчасність руху коштів Державного бюджету України, в тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів у Національному банку України, уповноважених банках та кредитних установах України;

5) надає консультації органам і посадовим особам, які обираються, затверджуються або призначаються Верховною Радою України, з питань витрачання коштів Державного бюджету України. Під час проведення перевірок і аналізу стану економіки розробляє заходи щодо вишукування можливостей і нових джерел залучення додаткових надходжень до Державного бюджету України і вносить відповідні пропозиції Міністерству фінансів України;

6) здійснює за дорученням Верховної Ради України, комітетів Верховної Ради України контрольні функції щодо фінансування загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля та інших програм, що затверджуються Верховною Радою України;

7) контролює інвестиційну діяльність органів виконавчої влади, перевіряє законність та ефективність використання фінан-

сових ресурсів, що виділяються з Державного бюджету України на виконання загальнодержавних програм;

8) проводить попередній аналіз до розгляду на засіданнях комітетів та Верховної Ради України звітів Антимонопольного комітету України щодо здійснення ним державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, а також звітів Фонду державного майна України та посадових осіб, які обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою України, щодо ефективного управління майном, що є основним національним багатством, власністю українського народу;

9) здійснює контроль за виконанням рішень Верховної Ради України про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України, за касовим виконанням Державного бюджету України Національним банком України та уповноваженими банками;

10) перевіряє за дорученням Верховної Ради України відповідно до свого статусу кошторис витрат, пов'язаних з діяльністю Верховної Ради України та її апарату, допоміжних органів і служб Президента України та апарату Кабінету Міністрів України, а також витрачання коштів державними установами та організаціями, що діють за кордоном і фінансуються за рахунок Державного бюджету України;

11) готує і дає висновки та відповіді на звернення органів виконавчої влади, органів прокуратури і суду з питань, що належать до її відання;

12) здійснює зв'язки з контрольними органами іноземних держав та відповідними міжнародними організаціями, укладає з ними угоди про співробітництво.

Організаційний склад Рахункової палати:

1) Голова Рахункової палати.

2) Члени Рахункової палати:

- Перший заступник Голови Рахункової палати;

- заступник Голови Рахункової палати;

- головні контролери Рахункової палати – директори департаментів;

- Секретар Рахункової палати.

Для здійснення своєї діяльності Рахункова палата має апарат під керівництвом Секретаря Рахункової палати. Апарат здійснює

організаційну, інформаційно-довідкову та іншу роботу з обслуговування Рахункової палати.

Структуру і штатний розпис апарату Рахункової палати затверджує Колегія Рахункової палати за поданням Голови Рахункової палати в межах бюджетних коштів, передбачених на її утримання. Склад Рахункової палати призначається Верховною Радою України шляхом таємного голосування. На 1 квітня 2005 року в Рахунковій палаті працюють 267 висококваліфікованих фахівців з питань фінансово-економічного контролю.

З метою розгляду питань планування та організації роботи Рахункової палати, методології контрольно-ревізійної діяльності, прийняття колегіальних рішень і підготовки висновків з матеріалів перевірок, ревізій, обслідувань та експертиз, а також підготовки звітів та інформаційних повідомлень створюється **Колегія Рахункової палати**.

До складу Колегії Рахункової палати входять:

- Голова Рахункової палати;
- Перший заступник Голови Рахункової палати;
- заступник Голови Рахункової палати;
- головні контролери – керівники департаментів Рахункової палати;
- Секретар Рахункової палати.

Відповідно до статті 85 Конституції України саме до повноважень Верховної Ради України належить призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати.

Голова Рахункової палати призначається на посаду таємним голосуванням (шляхом подачі бюлетенів) терміном на 7 років з правом призначення на другий термін. Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Голови Рахункової палати шляхом таємного голосування за списком терміном на 7 років у порядку, встановленому для призначення Голови Рахункової палати.

Голова Рахункової палати:

- здійснює керівництво діяльністю Рахункової палати та організує її роботу відповідно до Регламенту Рахункової палати;
- подає Верховній Раді України звіти про роботу Рахункової палати;

- представляє Рахункову палату у Верховній Раді України та органах виконавчої влади і за кордоном.
- призначає посадових осіб апарату Рахункової палати;
- відповідно до покладених на нього обов'язків видає накази і розпорядження;
- у межах своєї компетенції самостійно вирішує всі питання, пов'язані із здійсненням контролю, проведенням перевірок, ревізій та обслідувань;
- має право брати участь у засіданнях Верховної Ради України, її комітетів і тимчасових спеціальних та інших комісій під час розгляду питань, що стосуються діяльності Рахункової палати.

Регламент – це документ, який затверджується Головою Рахункової палати, і визначає:

- внутрішні питання організації та діяльності Рахункової палати, її апарату;
- порядок діловодства;
- вимоги до робітників апарату Рахункової палати;
- правила внутрішнього трудового розпорядку та інші організаційні питання.

Секретар Рахункової палати забезпечує функціонування апарату Рахункової палати, координує його діяльність з апаратом інших контрольних органів.

Головні контролери:

- за посадою є керівниками департаментів Рахункової палати. Вони здійснюють керівництво певними напрямками діяльності Рахункової палати, що встановлюються Колегією Рахункової палати;
- в межах своєї компетенції самостійно вирішують всі питання діяльності департаменту і несуть повну відповідальність за результати своєї роботи.
- мають право бути присутніми на засіданнях комітетів Верховної Ради України, колегій державних органів, а також органів місцевого самоврядування.

Постановою Колегії від 2 лютого 1998 року за основними напрямками діяльності були утворені **Департаменти та управління Рахункової палати** (рис. 20):

- департамент з питань контролю, аналізу та експертизи державного бюджету;
- департамент з питань фінансового та бюджетного законодавства;

- департамент з питань безпеки держави та правоохоронної діяльності;
- департамент з питань АПК, природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища;
- департамент з питань промисловості та виробничої інфраструктури; департамент з питань державного боргу, міжнародної діяльності та фінансових установ;
- департамент з питань науки та гуманітарної сфери;
- департамент з питань соціальної політики та державного управління;
 - департамент з питань використання коштів державного бюджету в регіонах;
- головний контролер з особливих питань;
- управління контролю з питань особливого характеру;
- управління організації роботи Колегії;
- управління міжнародного співробітництва та зв'язків з громадськістю;
- управління внутрішніх стандартів, аналітики та розвитку;
- управління інформаційних ресурсів та технологій;
- управління кадрової роботи та з питань державної служби;
- фінансове управління;
- загальний відділ;
- господарське управління;
- служба керівництва Рахункової палати;
- служба радників та експертів Голови Рахункової палати.

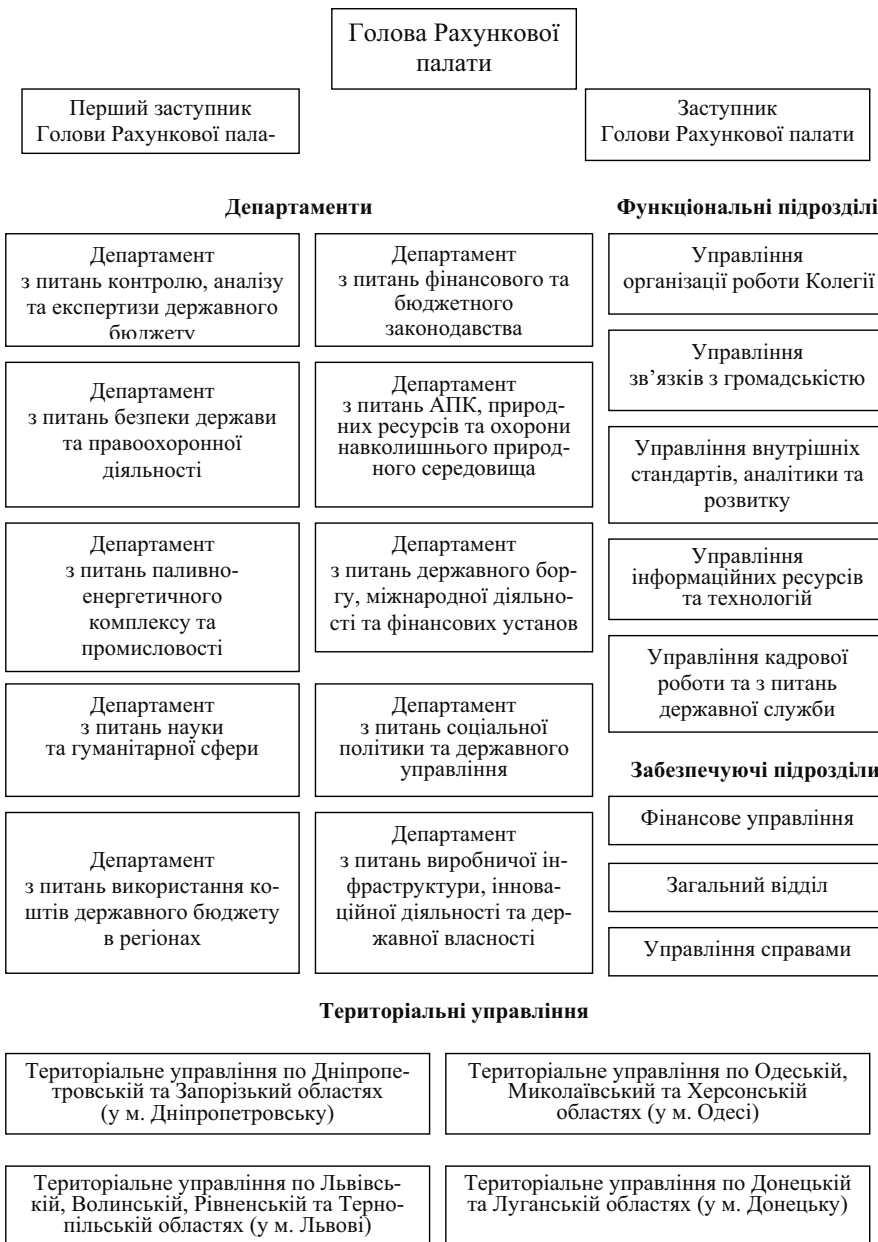

Рисунок 20 – Структура Рахункової палати України

Усі органи фінансового контролю, утворені відповідно до законів України зобов'язані:

- сприяти діяльності Рахункової палати України;
- надавати за її запитами інформацію про результати виконаних ними перевірок і ревізій.

Рахункова палата для здійснення перевірок і ревізій має право залучати фахівців будь-яких контролюючих органів, у тому числі, Головного контрольно-ревізійного управління, Державної податкової адміністрації, Державної митної служби та інших, і на договірній основі – аудиторські служби. Порядок взаємодії Рахункової палати з іншими органами контролю оформлюється у вигляді Постанови, що затверджується колегією Рахункової палати, з одного боку, і представником органу взаємодії, з іншого.

Формами взаємодії при здійсненні контрольних заходів можуть бути:

- координація дій при плануванні, організації та проведенні ревізій і перевірок;
- проведення спільних засідань, нарад, семінарів;
- обмін інформацією з питань, що належать до компетенції органів взаємодії.

Щорічно не пізніше 1 грудня Рахункова палата подає на розгляд Верховної Ради України загальний письмовий звіт про результати виконання:

- доручень Верховної Ради України;
- проведених перевірок, ревізій і обстежень;
- про витрати на цю діяльність.

Щорічний звіт про роботу Рахункової палати затверджується Верховною Радою України і підлягає обов'язковому опублікуванню в виданнях Верховної Ради України.

3.6. Державна податкова служба України

Державна податкова служба України була створена у 1990 році, як складова частина Державної податкової служби Радянського Союзу, до складу якого тоді надходила Україна.

Перші кроки зі створення власної системи податкових органів були зроблені наприкінці 1990 року з прийняттям Закону Української РСР „Про державну податкову службу в Українській РСР“. Цей Закон був прийнятий

Верховною Радою Української РСР 4 грудня 1990 року. Виконання передбачених цим Законом функцій Головної державної податкової інспекції Української РСР на період до 1 січня 1992 року було покладено на Державну податкову інспекцію Міністерства фінансів Української РСР. Але цей Закон ще не відповідав повністю реальному змісту та задачам податкового контролю.

З набуттям Україною незалежності у 1991 році в Закон „Про державну податкову службу в Українській РСР“ 7 липня 1992 року Верховною Радою України були внесені наступні зміни:

- в структуру;
- в правові засади діяльності;
- у назву та текст Закону.

Відповідно до нової назви держави – Україна – у назві та тексті Закону слова „Українській РСР” були замінені словами „України”.

Цим Законом Державна податкова служба в Україні створювалась при Міністерстві фінансів України у складі Головної державної податкової інспекції України та державних податкових інспекцій по Республіці Крим, областях, районах, містах і районах у містах.

Подальші економічні зміни в державі спричинили необхідність змін в роботі податкової служби. З цією метою Верховна Рада 24 грудня 1993 року прийняла нову редакцію Закону України „Про Державну податкову службу в Україні”. Цей Закон визначив статус Державної податкової служби в Україні, її функції, правові основи діяльності, права та повноваження.

22 серпня 1996 року Указом Президента України № 760/96 „Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій” статус Державної податкової служби був змінений.

Відповідно до цього Указу:

1) Головна державна податкова інспекція України, державні податкові інспекції по Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах і районах у містах були ліквідовані, а на їх базі були утворені Державна податкова адміністрація України та відповідно державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах і районах у містах.

2) Державна податкова адміністрація України набула статусу центрального органу виконавчої влади.

3) Державна податкова служба та її органи – Державні податкові адміністрації в областях, районах, містах і районах у містах – не можуть входити до складу місцевих державних адміністрацій, не підзвітні їм, а підпорядковуються Президенту України.

4) Державній податковій адміністрації України підпорядковані підрозділи Міністерства внутрішніх справ України з боротьби з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування.

Прийняття Закону України № 783-XIV від 30 червня 1999 року „Про джерела фінансування органів державної влади” спричинило необхідність внесення змін до Закону України „Про державну податкову службу в Україні“.

5 лютого 1998 року був прийнятий Закон України № 83/98-ВР „Про внесення змін до Закону України «Про Державну податкову службу в Україні»”. Він переглянув структуру і склад Державної податкової служби в Україні.

Таким чином, згідно з останньою редакцією Закону України „Про Державну податкову службу в Україні”, *органи податкової служби:*

- є юридичними особами, мають рахунки в установах банків;
- видатки на їх утримання визначаються Кабінетом Міністрів України і фінансуються з Державного бюджету;

- у своїй діяльності керуються Конституцією України, Бюджетним кодексом, законами України, іншими нормативно-правовими актами органів державної влади, а також рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з питань оподаткування, виданими у межах їх повноважень;

- координують свою діяльність з фінансовими органами, органами Державного казначейства України, органами служби безпеки, внутрішніх справ, прокуратури, статистики, державними митною та контрольно-ревізійною службами, іншими контролюючими органами, установами банків, а також з податковими службами інших держав.

У процесі своєї діяльності органи Державної податкової служби вирішують наступні *завдання:*

- здійснення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів

(обов'язкових платежів), а також неподаткових доходів, установлених законодавством;

- внесення у встановленому порядку пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства;

- прийняття у випадках, передбачених законом, нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань оподаткування;

- формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та Єдиного банку даних про платників податків – юридичних осіб;

- роз'яснення законодавства з питань оподаткування серед платників податків;

- запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним законом до компетенції податкової міліції, їх розкриття, припинення, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Система органів Державної податкової служби складається з 3-х рівнів (рис. 21):

1 рівень – Державна податкова адміністрація України – центральний орган виконавчої влади;

2 рівень – Державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;

3 рівень – Державні податкові інспекції в районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, міжрайонні та об'єднані державні податкові інспекції.

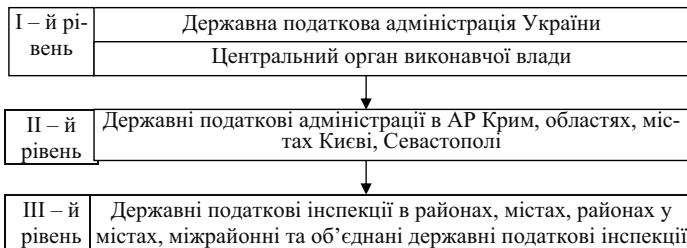

Рисунок 21 – Схема підпорядкованості органів Державної податкової служби

Державна податкова адміністрація України залежно від кількості платників податків та інших місцевих умов може утворювати міжрайонні (на два і більше районів), об'єднані (на місто і ра-

йон) державні податкові інспекції. Склад керівництва Державної податкової служби України наведений в таблиці 9.

Таблиця 9

Керівництво Державної податкової служби України

Державна податкова служба України у складі:	Керівництво	Призначає та звільняє
I рівень – Державна податкова адміністрація (ДПА) – центральний рівень	Голова Державної податкової адміністрації України	Президент за поданням Прем'єр-міністра України
	Заступники	Кабінет міністрів України за поданням Голови ДПА України
II рівень – ДПА в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі	Голова ДПА	Кабінет міністрів України за поданням голови ДПА України
	Заступники	ДПА України
III рівень – Державні податкові інспекції (ДПІ) в районах	Начальник ДПІ	Голова ДПА України за поданням голів адміністрацій відповідного II рівня
	Заступники	ДПА II рівня

У складі органів податкової служби 1-го та 2-го рівнів створюються *колегії*, які є дорадчими органами і уповноважені розглядати найважливіші напрями діяльності відповідних державних податкових адміністрацій.

Затвердження *чисельності та складу колегій* здійснюють:

- на рівні Державної податкової адміністрації України – Кабінет Міністрів України;
- на рівні державних податкових адміністрацій в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі – Державна податкова адміністрація України.

Державна податкова адміністрація України – це центральний орган виконавчої влади, структура якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

Структура Державної податкової адміністрації України наведена на рисунку 22.

Державна податкова адміністрація України здійснює такі функції відповідно до завдань і компетенції:

1) Виконує безпосередньо, а також організовує роботу державних податкових адміністрацій та державних податкових інспекцій, пов'язану із здійсненням контролю:

- за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків та зборів (обов'язкових платежів);

- за валютними операціями;

- за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) у встановленому законом порядку;

- за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності та ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів;

- за додержанням виконавчими комітетами сільських і селищних рад порядку прийняття і обліку податків, інших платежів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування цих сум до бюджету;

- обліком платників податків, інших платежів;

- виявленням і веденням обліку надходжень податків, інших платежів;

- проведенням роботи з боротьби з незаконним обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

2) Видає нормативно-правові акти і методичні рекомендації з питань оподаткування, які підлягають обов'язковому опублікуванню

3) Затверджує форми податкових розрахунків, звітів, декларацій та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків.

4) У порядку, встановленому законом, надає податкові роз'яснення, організовує виконання цієї роботи органами державної податкової служби.

5) Здійснює кадрову політику.

Рисунок 22 – Структура Державної податкової адміністрації України

6) Надає органам державної податкової служби методичну і практичну допомогу в організації роботи, проводить обстеження та перевірки її стану.

7) Організовує роботу зі створення інформаційної системи автоматизованих робочих місць, засобів автоматизації та комп'ютеризації робіт органів державної податкової служби.

8) Розробляє проекти законів України та інших нормативно-правових актів щодо форм та методів проведення планових та позапланових виїзних перевірок у рамках контролю за додержанням законодавства.

9) При виявленні фактів або дій, що свідчать про організовану злочинну діяльність, направляє матеріали з цих питань відповідним спеціальним органам з боротьби з організованою злочинністю.

10) Подає Міністерству фінансів України та Головному управлінню Державного казначейства України звіт про надходження податків, інших платежів.

11) Вносить пропозиції та розробляє проекти міжнародних договорів стосовно оподаткування.

12) Надає фізичним особам – платникам податків та інших обов'язкових платежів – ідентифікаційні номери, та веде Єдиний банк даних про платників податків – юридичних осіб.

13) Прогнозує, аналізує надходження податків, інших платежів, джерела податкових надходжень, вивчає вплив макроекономічних показників і податкового законодавства на надходження податків, інших платежів, розробляє пропозиції щодо їх збільшення та зменшення втрат бюджету.

14) Забезпечує виготовлення марок акцизного збору, їх зберігання, продаж, контролює їх наявності на пляшках алкогольних напоїв і на пачках тютюнових виробів.

15) Вносить в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства.

16) Організовує у межах своїх повноважень роботу щодо забезпечення охорони державної таємниці в органах державної податкової служби.

Функції державних податкових адміністрацій в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі **та державних податкових інспекцій** в містах з районним поділом (крім міст Києва та Севастополя)

1) Роз'яснення через засоби масової інформації порядку застосування законодавчих та інших нормативно-правових актів про податки, інші платежі та організація виконання цієї роботи органами державної податкової служби.

2) Здійснення кадрової політики.

3) Надання органам державної податкової служби методичної і практичної допомоги в організації роботи, проведення обстежень та перевірок її стану.

4) Організація роботи зі створення інформаційної системи автоматизованих робочих місць, засобів автоматизації та комп'ютеризації робіт органів державної податкової служби.

5) При виявленні фактів або дій, що свідчать про організовану злочинну діяльність, спрямування матеріалів з цих питань відповідним спеціальним органам по боротьбі з організованою злочинністю.

6) Прогнозування, аналіз надходжень податків, інших платежів, джерел податкових надходжень, вивчення впливу макроекономічних показників і податкового законодавства на надходження податків, інших платежів, розробка пропозицій щодо їх збільшення та зменшення втрат бюджету.

7) Забезпечення зберігання, продажу марок акцизного збору, контроль їх наявності на пляшках алкогольних напоїв і на пачках тютюнових виробів.

8) Організація у межах своїх повноважень роботи щодо забезпечення охорони державної таємниці в органах державної податкової служби.

При здійсненні контролю за платниками податків та інших платежів Державні податкові адміністрації 2-го рівня виконують ті ж функції, що й Державні податкові інспекції в районах, містах без районного поділу, районах у містах, міжрайонні та об'єднані державні податкові інспекції.

Державні податкові інспекції в районах, містах без районного поділу, районах у містах, міжрайонні та об'єднані державні податкові інспекції виконують такі функції:

1) здійснюють контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків та зборів (обов'язкових платежів);

2) забезпечують облік платників податків, інших платежів, правильність обчислення і своєчасність надходження цих подат-

ків, платежів, а також здійснюють реєстрацію фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів;

3) контролюють своєчасність подання платниками податків бухгалтерських звітів і балансів, податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням податків, інших платежів, а також перевіряють достовірність цих документів щодо правильності визначення об'єктів оподаткування і обчислення податків, інших платежів;

4) здійснюють у межах своїх повноважень контроль за законністю валютних операцій, додержанням установленого порядку готівкових розрахунків за товари та послуги, за наявністю свідоцтв, ліцензій, патентів;

5) ведуть облік векселів; здійснюють контроль за їх погашенням; видають суб'єктам підприємницької діяльності дозволи на відстрочення оплати (погашення) векселів із зазначених операцій;

6) забезпечують застосування та своєчасне стягнення сум фінансових санкцій, адміністративних штрафів за порушення податкового законодавства, допущені посадовими особами підприємств, установ, організацій та громадянами;

7) аналізують причини і оцінюють дані про факти порушень податкового законодавства;

8) проводять перевірки фактів приховування і заниження сум податків, інших платежів;

9) за дорученням спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю проводять перевірки своєчасності подання та достовірності документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, інших платежів;

10) передають відповідним правоохоронним органам матеріали за фактами правопорушень;

11) подають до судів позови до підприємств, установ, організацій та громадян про визнання угод недійсними і стягнення в доход держави коштів, одержаних ними за такими угодами, а в інших випадках – коштів, одержаних без установлених законом підстав, а також про стягнення заборгованості перед бюджетом і державними цільовими фондами за рахунок їх майна;

12) проводять роботу, пов'язану з виявленням, обліком, оцінкою та реалізацією у встановленому законом порядку безхазяйного майна, майна, що перейшло за правом успадкування до держави, скарбів і конфіскованого майна;

13) контролюють дотримання виконавчими комітетами сільських і селищних рад порядку прийняття і обліку податків, інших платежів від платників податків, своєчасність і повноту перерахування цих сум до бюджету;

14) розглядають звернення громадян, підприємств, установ і організацій з питань оподаткування;

15) подають відповідним фінансовим органам та органам Державного казначейства України звіт про надходження податків, інших платежів;

16) здійснюють контроль за наявністю марок акцизного збору на пляшках (упаковках) алкогольних напоїв і на пачках (упаковках) тютюнових виробів під час їх транспортування, зберігання і реалізації;

17) надають відповіді на запити платника податків згідно з нормативно-правовими актами.

У складі податкової служби для боротьби з податковими правопорушеннями діють спеціальні підрозділи – **податкова міліція**.

Відповідно до законодавства податкова міліція здійснює наступні функції:

- контроль за додержанням податкового законодавства;
- оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Основними завданнями податкової міліції є:

- запобігання злочинам та іншим правопорушенням у сфері оподаткування, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- розшук платників, які ухиляються від сплати податків, інших платежів;

- запобігання корупції в органах державної податкової служби та виявлення її фактів;

- забезпечення безпеки діяльності працівників органів державної податкової служби, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків.

Структура податкової міліції

Податкова міліція діє у складі відповідних органів Державної податкової служби і її структура залежить від рівня податкової служби (табл. 10).

На всіх рівнях податкової служби у складі податкової міліції діє спеціальний структурний підрозділ, який проводить роботу з боротьби з незаконним обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Таблиця 10

Структурні підрозділи податкової міліції в залежності від рівня податкової служби

Рівень податкової служби		Структурні підрозділи податкової міліції
1 рівень	Державна податкова адміністрація України	– Головне управління податкової міліції; – Слідче управління податкової міліції; – Управління з боротьби з корупцією в органах державної податкової служби
2 рівень	Державні податкові адміністрації в АР Крим, областях, м. Києві та Севастополі	– Управління податкової міліції; – Слідчі відділи податкової міліції; – Відділи з боротьби з корупцією в органах державної податкової служби відповідних податкових адміністрацій
3 рівень	Державні податкові інспекції в районах, містах, районах у містах, міжрайонні та об'єднані державні податкові інспекції	– Відділи податкової міліції; – Слідчі відділення (групи) податкової міліції відповідних податкових інспекцій

Ці структурні підрозділи були введені до складу податкової міліції відповідно до Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом спирту етилового, коньячного, плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” N 1685-III від 20 квітня 2000 року.

Податкову міліцію очолює начальник податкової міліції – за посадою – Перший заступник Голови Державної податкової адміністрації України.

Податкову міліцію в державних податкових адміністраціях в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі очолюють начальники управлінь податкової міліції – за посадою – перші заступники голів відповідних державних податкових адміністрацій.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть органи загальнодержавного управління бюджетом, охарактеризуйте їх.
2. Назвіть органи оперативного управління бюджетом.
3. Визначте функції та структуру центрального апарату Міністерства фінансів України.
4. Визначте функції та структуру фінансового управління обласної державної адміністрації.
5. У чому сутність принципу „подвійного підпорядкування”?
6. З якою метою та на яких рівнях Міністерства фінансів України створюється Колегія?
7. Назвіть функції, які виконує Міністр фінансів України.
8. Відповідно до яких напрямів діяльності створені департаменти в міністерстві фінансів?
9. Якими факторами визначається структура та роль казначейства в різних країнах?
10. Визначте необхідність створення органів казначейства в Україні.
11. Назвіть та дайте характеристику етапам створення казначейства в Україні.
12. Визначте функції та структуру Державного казначейства України.
13. У чому переваги казначейської системи виконання бюджету?
14. Визначте організаційну структуру Державної контрольно-ревізійної служби.
15. Назвіть основні функції органів Державної контрольно-ревізійної служби.
16. У чому полягає особливість Рахункової палати як органу фінансового контролю?
17. Визначте структуру Рахункової палати України.
18. Назвіть основні функції Рахункової палати України.

19. Дайте характеристику Рахунковій палаті України як органу фінансового контролю.
20. Визначте структуру Державної податкової служби України.
21. Назвіть основні задачі органів Державної податкової служби України.
22. Назвіть основні задачі органів податкової міліції.
23. З якою метою і в складі яких органів оперативного управління бюджетом створено підрозділи податкової міліції?
24. Які органи оперативного управління діють при Міністерстві фінансів України, їх основні задачі?
25. Яким чином здійснюється взаємодія органів Державного казначейства з уповноваженими комерційними банками?

Тестові завдання

1. Загальнодержавні органи управління в Україні представлені:
 - а) органами місцевого самоврядування;
 - б) Кабінетом Міністрів України;
 - в) Міністерством фінансів України;
 - г) Верховною Радою України.
2. Поділ органів управління на загальнодержавні й оперативні здійснюється в залежності від:
 - а) виконуваних задач;
 - б) виконуваних функцій;
 - в) їхньої ролі в державі;
 - г) усі відповіді вірні.
3. У процесі оперативного управління бюджетом вирішуються наступні питання:
 - а) планування бюджету;
 - б) бюджетного регулювання;
 - в) виконання бюджету;
 - г) усі відповіді вірні.
4. Міністерство фінансів України:
 - а) центральний орган виконавчої влади;
 - б) підпорядкований Кабінету Міністрів України;
 - в) юридична особа, має самостійний баланс, рахунки в установах банків;
 - г) усі відповіді вірні.
5. До сфери управління Міністерства фінансів належать:
 - а) Державна податкова служба;
 - б) Державне казначейство України;
 - в) Головне контрольно-ревізійне управління України;

г) усі відповіді вірні.

6. Структуру центрального апарату Міністерства фінансів України затверджує:

- а) Президент України;
- б) Міністр фінансів України;
- в) Прем'єр-міністр України;
- г) Верховна Рада України.

7. Положення про структурні підрозділи Міністерства фінансів України затверджує:

- а) Президент України;
- б) Міністр фінансів України;
- в) Прем'єр-міністр України;
- г) Верховна Рада України.

8. Міністр фінансів призначається на посаду та звільняється з посади:

- а) Верховною Радою України;
- б) Президентом України;
- в) Прем'єр-міністром України;
- г) колегією Міністерства фінансів.

9. Колегія Міністерства фінансів створюється у складі:

- а) Міністра фінансів України;
- б) заступників Міністра за посадою;
- в) інших керівних працівників Міністерства;
- г) усі відповіді вірні.

10. Структуру фінансового управління затверджує:

- а) Міністр фінансів України;
- б) голова обласної державної адміністрації;
- в) начальник фінансового управління;
- г) колегія Міністерства фінансів України.

11. Начальник обласного фінансового управління у своїй діяльності підпорядковується:

- а) голові обласної державної адміністрації;
- б) Міністрові фінансів України;
- в) голові районної державної адміністрації;
- г) завідувачеві районним фінансовим відділом.

12. Органи Міністерства фінансів проводять роботу, пов'язану:

- а) зі складанням та виконанням бюджету;
- б) розрахунками з усіма ланками бюджетної системи;
- в) касовим виконанням Державного бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

13. Органи казначейства в історичному плані виконували наступні задачі:

- а) збереження багатства країни;
- б) карбування монет під королівським наглядом;

- в) ведення записів по всіх операціях;
- г) усі відповіді вірні.

14. Структура органів казначейства у більшості країн визначається:

- а) історичними і культурними факторами;
- б) економічною ситуацією;
- в) розподілом повноважень між різними державними установами;
- г) усі відповіді вірні.

15. Державне казначейство України було утворено при Міністерстві фінансів згідно з Постановою Кабінету Міністрів України у:

- а) 1995 році;
- б) 1996 році;
- в) 1994 році;
- г) 1997 році.

16. У якому році відбулася зміна статусу казначейства – перетворення з клієнта в учасника Системи електронних платежів:

- а) 2000 році;
- б) 2002 році;
- в) 2001 році;
- г) 1999 році?

17. Усі міністерства та відомства були переведені на казначейську систему виконання Державного бюджету у:

- а) 2000 році;
- б) 2001 році;
- в) 1999 році;
- г) 1998 році.

18. Перетворення органів Державного казначейства із клієнта банку в учасника Системи електронних платежів дало змогу:

- а) значно скоротити терміни проходження платежів – до 24 часів;
- б) прискорити обіг бюджетних коштів;
- в) забезпечити єдність підходу та достовірність відображення операцій з виконання бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

19. Переведення місцевих бюджетів на казначейське обслуговування здійснювалося в період:

- а) з 1 січня 2001 року по 1 січня 2003 року;
- б) з 1 січня 2002 року по 1 січня 2004 року;
- в) з 1 січня 2001 року по 1 січня 2004 року;
- г) з 1 січня 2003 року по 1 січня 2004 року.

20. Державне казначейство України має трирівневу структуру, яка:

- а) максимально наближена до адміністративно-територіального розподілу країни;
- б) сприяє впровадженню казначейського обслуговування місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу;
- в) сприяє ефективному управлінню грошовими ресурсами держави;

г) усі відповіді вірні.

21. Структуру Головного управління Державного казначейства затверджує:

- а) Міністр фінансів України;
- б) Прем'єр-міністр України;
- в) Президент України;
- г) Кабінет Міністрів України.

22. Начальник Головного управління Державного казначейства призначається та звільняється з посади:

- а) Міністром фінансів України;
- б) Прем'єр-міністром України;
- в) Президентом України;
- г) Верховною Радою України.

23. У Головному управлінні Державного казначейства для погодженого вирішення питань утворюється колегія у кількості осіб:

- а) 19;
- б) 11;
- в) 10;
- г) 7.

24. Контроль за утворенням і погашенням внутрішнього боргу держави здійснює:

- а) Державна податкова адміністрація;
- б) Державне казначейство;
- в) Рахункова палата;
- г) усі відповіді вірні.

25. Державна контрольно-ревізійна служба України діє і підпорядковується:

- а) Кабінету Міністрів України;
- б) Міністерству фінансів України;
- в) Верховній Раді України;
- г) Державному казначейству.

26. Відповідно до Бюджетного кодексу Державна контрольно-ревізійна служба України щомісячно надає узагальнені результати звітів про проведені перевірки:

- а) Верховній Раді України;
- б) Міністерству фінансів України;
- в) Кабінету Міністрів України;
- г) усі відповіді вірні.

27. Голову (начальника) Головного контрольно-ревізійного управління України призначає на посаду і звільняє з посади:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністр фінансів України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Президент України.

28. Рахункову палату України було прийнято до Міжнародної організації вищих контрольно-фінансових установ (INTOSAI) у:

- а) листопаді 1999 року;
- б) листопаді 1998 року;
- в) листопаді 1997 року;
- г) листопаді 2000 року.

29. Рахункова палата України утримується за рахунок бюджетних коштів, обсяг яких:

- а) щорічно встановлюється Верховною Радою України;
- б) визначається у Державному бюджеті України окремим рядком;
- в) встановлений Бюджетним кодексом;
- г) визначається Президентом України.

30. Склад Рахункової палати призначається:

- а) Верховною Радою України шляхом таємного голосування;
- б) Верховною Радою України шляхом відкритого голосування;
- в) Кабінетом Міністрів України шляхом таємного голосування;
- г) Президентом України.

31. Забезпечує функціонування апарату Рахункової палати, координує його діяльність з апаратом інших контрольних органів:

- а) головний контролер;
- в) Голова Рахункової палати;
- б) Секретар Рахункової палати;
- г) колегія Рахункової палати.

32. Порядок взаємодії Рахункової палати з іншими органами контролю оформлюється у вигляді:

- а) угоди між Рахунковою палатою та представником органу взаємодії;
- б) Постанови, що затверджується колегією Рахункової палати і представником органу взаємодії;
- в) Постанови, що затверджується Секретарем Рахункової палати і представником органу взаємодії;
- г) угоди між Секретарем Рахункової палати і представником органу взаємодії.

33. Формами взаємодій Рахункової палати з іншими органами при здійсненні контрольних заходів можуть бути:

- а) координація дій при плануванні, організації та проведенні ревізій і перевірок;
- б) проведення спільних засідань, нарад, семінарів;
- в) обмін інформацією з питань, що належать до компетенції органів взаємодії;
- г) усі відповіді вірні.

34. Рахункова палата представляє на розгляд Верховної Ради України загальний письмовий звіт про результати виконання доручень, проведених перевірок, ревізій та про витрати на цю діяльність:

- а) щоквартально;
- в) щорічно не пізніше 1 грудня;
- б) один раз у півріччя;
- г) щорічно не пізніше 31 грудня.

35. Видатки з Державного бюджету на утримання Державної податкової служби визначаються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Президентом України;
- в) Міністром фінансів України;
- г) Верховною Радою України.

36. Державну податкову службу України очолює:

- а) Голова Державної податкової служби;
- б) Голова Державної податкової інспекції;
- в) Голова Державної податкової адміністрації України;
- г) усі відповіді вірні.

37. Голову Державної податкової служби України призначає на посаду:

- а) Прем'єр – міністр України;
- б) Президент України;
- в) Кабінет міністрів України;
- г) колегія податкової служби.

Доповніть за змістом

38. Міністерство фінансів у своїй діяльності керується:

- а) Конституцією України;
- б) Положенням про Міністерство фінансів України;
- в)
- г)

39. До головних задач Державного казначейства належать:

- а) організація виконання Державного бюджету України і контроль за його виконанням;
- б) управління наявними коштами Державного бюджету і бюджетів місцевого самоврядування;
- в)
- г)

40. Органи Державного казначейства для виконання покладених на них завдань мають право:

- а) відкривати в установах банків рахунки з доходів і видатків Державного бюджету;
- б) проводити операції щодо розміщення державних цінних паперів, їх погашення і виплати доходу по них;
- в)
- г)

41. Органи Державної контрольно-ревізійної служби у своїй діяльності керуються наступними законодавчо-нормативними актами:

- а) Конституцією України;
- б) Законом України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні”;

- в)
- г)

42. До складу Рахункової палати Верховної Ради України входять:

- а) Голова;
- б) Перший заступник і заступники Голови;
- в).....;
- г).....

43. До основних повноважень Голови Рахункової палати належать:

- а) керівництво діяльністю Рахункової палати та організація її роботи відповідно до Регламенту Рахункової палати;
- б) надання Верховній Раді України звіту про роботу Рахункової палати;
- в)
- г)

44. Основними завданнями податкової міліції є:

- а) запобігання злочинам та іншим правопорушенням у сфері оподаткування;
- б) розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- в)
- г)

Чи вірно стверджувати?

45. „Міністерство Фінансів України – центральний орган законодавчої влади”:

- а) вірно;
- б) невірно.

46. „У складі Міністерства фінансів для узгодженого вирішення питань й визначення найважливіших напрямків діяльності створюється Департамент податкової політики та макроекономічного прогнозування”:

- а) вірно;
- б) невірно.

47. „Міністерство фінансів не координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету”:

- а) вірно;
- б) невірно.

48. „Фінансові відділи запроваджують у життя фінансову політику на відповідній території”:

- а) вірно;
- б) невірно.

49. „Начальник обласного фінансового управління одночасно підпорядковується і Міністрові фінансів і голові обласної державної адміністрації”:

- а) вірно; б) невірно.

50. „Друга складова органів Міністерства фінансів України – це фінансові відділи, що забезпечують впровадження в життя державної фінансової політики на відповідній території.

- а) вірно; б) невірно.

51. „У 1995 році було завершено трирівневу побудову органів Державного казначейства”:

- а) вірно; б) невірно.

52. „Територіальні органи Державного казначейства фінансуються за рахунок доходів місцевих бюджетів“:

- а) вірно; б) невірно.

53. „У 2000 році на казначейське обслуговування були переведені позабюджетні кошти, що створило необхідні умови для включення їх до спеціального фонду Державного бюджету”:

- а) вірно; б) невірно.

54. „Органи Державного казначейства не мають право припиняти фінансування з Державного бюджету установ, підприємств у разі виявлення фактів порушень встановленого порядку виконання бюджету”:

- а) вірно; б) невірно.

55. „Начальник Головного управління Державного казначейства має заступників, яких за поданням Міністра фінансів призначає Кабінет Міністрів України”:

- а) вірно; б) невірно.

56. „Члени колегії Державного казначейства затверджуються Міністром фінансів”:

- а) вірно; б) невірно.

57. „Територіальні органи Державного казначейства не є юридичними особами і не мають рахунків у банках“:

- а) вірно; б) невірно.

58. „Органи Державної податкової служби у своїй діяльності не підзвітні регіональним органам влади і управління“:

- а) вірно; б) невірно.

59. „Органи Державної контрольно-ревізійної служби фінансуються з Державного бюджету, обсяг коштів на утримання визначає Міністр фінансів України”:

- а) вірно; б) невірно.

60. „Органи Державної контрольно-ревізійної служби не мають права втручатися в господарську діяльність підприємств, установ, організацій, які не отримують бюджетні кошти, лише за дорученням органів прокуратури, або суду”:

- а) вірно; б) невірно.

61. „Контрольно-ревізійний підрозділ (відділ, група) в районах, містах і районах у містах є юридичною особою”:

- а) вірно; б) невірно.

62. „Правова природа Рахункової палати визначається функцією парламентського контролю Верховної Ради України”:

- а) вірно; б) невірно.

63. „Рахункова палата України здійснює повноваження тільки аналізу щодо контролю за своєчасним виконанням „доходної” частини Державного бюджету України”:

- а) вірно; б) невірно.

64. „Головні контролери за посадою є керівниками департаментів Рахункової палати”:

- а) вірно; б) невірно.

65. „Головні контролери не мають право брати участь у засіданнях комітетів Верховної Ради України, колегій державних органів, а також органів місцевого самоврядування”:

- а) вірно; б) невірно.

66. „Заступників Голови Державної податкової адміністрації України призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет міністрів України за поданням Голови ДПА України”:

- а) вірно; б) невірно.

67. „Начальників Державних податкових інспекцій у районах призначає Голова Державної податкової адміністрації другого рівня”:

- а) вірно; б) невірно.

68. „Заступників Голови Державної податкової адміністрації другого рівня призначає на посаду Кабінет Міністрів України”:

- а) вірно; б) невірно.

69. „Державна податкова адміністрація України – це центральний орган виконавчої влади, структура якого затверджується Кабінетом Міністрів України”:

а) вірно;

б) невірно.

70. „Підрозділи податкової міліції діють у складі відповідних органів Державної податкової служби і її структура залежить від рівня податкової служби“:

а) вірно;

б) невірно.

Тема 4. БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ

4.1 Організаційні засади планування та прогнозування бюджету

4.2 Методологія, завдання та принципи бюджетного планування

4.3 Програмно-цільовий метод бюджетного планування

4.4 Попередній етап до складання проекту бюджету України

4.5 Порядок складання, розгляду та затвердження Державного бюджету на наступний рік

4.6 Зміст Закону України „Про Державний бюджет України”

Мета вивчення: зрозуміти економічну сутність бюджетного планування як складової бюджетного процесу; усвідомити необхідність та значення системи прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку для підвищення ефективності планування бюджетів країни та її регіонів; з'ясувати задачі, принципи та методи бюджетного планування; зрозуміти сутність, переваги програмно-цільового методу планування та обґрунтувати необхідність його впровадження; познайомитися з підготовчою роботою, яка передуює складанню бюджету держави; засвоїти процес розгляду та затвердження Державного бюджету, зміст Закону України „Про Державний бюджет”.

4.1. Організаційні засади планування та прогнозування бюджету

Яке значення взагалі ми вкладаємо в поняття „планування”?

Планування – це:

- вміння передбачати майбутнє та використовувати це передбачення з метою запобігання помилкових дій, небажаних несподіванок або зведення до мінімуму їх негативних наслідків;

- досягнення бажаного майбутнього та розробка ефективних шляхів цього досягнення з урахуванням сьогоденних умов і можливостей.

Планування – це процес прийняття певних рішень як на близьку, так і на віддалену перспективу. Планування як механізм

прийняття рішень знайшло застосування у всіх сферах людської діяльності. Проте найбільше воно використовується в економіці, як один з найважливіших інструментів економічної та фінансової політики держави.

Планування передбачає розробку та обґрунтування планових показників розвитку економіки в майбутньому; економічних нормативів, що визначають взаємовідносини з державою, бюджетно-фінансовою системою тощо.

Необхідною складовою частиною процесу планування та розробки фінансово-економічної політики є *прогнозування*, яке передує процесу планування. Головне призначення прогнозування – це виявлення на основі проведеного аналізу тенденцій та закономірностей розвитку народного господарства для розробки довгострокової економічної політики держави.

Прогнозування з точки зору своєї сутності можна розглядати як певний етап загального процесу планування, який спрямований на розробку не конкретних заходів, а на обґрунтування тенденцій розвитку того чи іншого процесу, рішення проблем.

Макроекономічне прогнозування особливо необхідно і має важливе значення в умовах ринкової економіки не тільки для уряду, але й для всіх суб'єктів фінансово-господарської діяльності. При складанні бюджету на наступний рік потребують оцінки майбутні доходи та витрати, майбутній обсяг національного доходу, рівень безробіття, інфляції, відсоткової ставки та інших показників. Використання макроекономічних прогнозів – необхідний інструмент реалізації економічної політики держави.

Важливу роль у системі прогнозування і планування набувають *програми соціального та економічного розвитку країни*, які розробляються на довгострокову та середньострокову перспективу. Саме національні, галузеві та регіональні програми, як складові частини системи прогнозування й планування, є основним засобом реалізації державної політики.

Система прогнозування, планування й розробка програм економічного й соціального розвитку країни та її регіонів є важливою складовою загальної системи державного регулювання економічного й соціального розвитку та дієвим інструментом реалізації фінансово-економічної політики держави. Вона ґрунтується на взаємоузгодженні матеріальних, фінансових і трудових ресурсів у економічному обороті держави з метою досягти найбільшої

ефективності в умовах їх обмеженості. Система складається з прогнозів, індикативних планів і програм та охоплює всі рівні державної влади.

Економічну політику та стратегію розробляють і здійснюють усі державні, або діючі за дорученням держави інститути. В Україні такими інститутами є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України і підпорядковані йому органи управління, Національний банк України, Міністерство економіки разом з іншими міністерствами, відомствами, науково-дослідними організаціями.

У липні 1997 року Кабінетом Міністрів України постановою № 772 з метою забезпечення розроблення стратегічних прогнозів і програм соціально-економічного розвитку країни був утворений Інститут економічного прогнозування. Інститут перебуває у системі Національної академії наук та проводить дослідження за безпосереднім замовленням Кабінету Міністрів України.

Важливою складовою системи фінансового планування та прогнозування є **бюджетне планування**.

Економічна сутність бюджетного планування полягає в централізованому розподілі та перерозподілі ВВП між ланками бюджетної системи на основі загальнонаціональної соціально-економічної програми розвитку бюджетів різного рівня.

Бюджетне планування є складовою бюджетного процесу, що включає порядок складання, розгляду та затвердження бюджету, його нормативно-правову та організаційну основу, а також питання теорії та методології складання бюджетів країни.

Результатами бюджетного планування є проект зведеного Державного бюджету – основного фінансового плану держави на поточний рік, а також бюджети різних рівнів державної влади (місцеві, суб'єктів держави тощо).

Основою розробки бюджетної стратегії є **бюджетне прогнозування**, що є складовою прогнозування макроекономічного розвитку соціально-економічних процесів у країні взагалі. **Бюджетне прогнозування** – це процес розробки основних показників Державного бюджету на перспективу, прогнозування найважливіших надходжень і видатків бюджету.

Бюджетне планування – це складова загальнодержавного економічного планування. У Бюджетному кодексі відсутнє визначення терміну „бюджетне планування”. Провідні українські економісти дають наступне визначення цього поняття:

„Бюджетне планування – централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу між ланками бюджетної системи на основі національної соціально-економічної програми розвитку країни в процесі складання і виконання бюджетів та позабюджетних фондів” (Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси: Навчальний посібник/За загальною редакцією Базилевича В.Д. – К.: Атака, 2002. – С. 252).

„Бюджетне планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку” (Василик О.Д., Павлик К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С.60).

„Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів і видатків бюджетів у ході їх складання, розгляду і затвердження” (Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – С.110).

„Бюджетне планування охоплює складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження” (Опарін В.М. Фінанси: Навч. посібник. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – С.133)

Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у ході їх складання та затвердження, що здійснюється з метою забезпечення сталого економічного зростання та проведення цілеспрямованої соціальної політики держави.

Нормативно-правова основа бюджетного планування визначається наступними юридичними актами:

- Конституцією України;
- Бюджетним кодексом;
- Законами України;
- Указами Президента України;
- Постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України;
- Пропозиціями Верховної Ради України до Основних напрямів бюджетної політики;
- Державними Програмами економічного і соціального розвитку;
- іншими актами державних і місцевих органів влади.

Основою бюджетного планування є розроблений і схвалений *прогнозний план економічного й соціального розвитку України*, тому що тільки в цьому разі бюджет буде сформований на реальній базі, що стане запорукою своєчасного його затвердження. Прогнози соціально-економічного розвитку включають кількісні показники та якісні характеристики макроекономічної ситуації, структури економіки, науково-технічного розвитку, обсягів виробництва, споживання товарів і надання послуг; зовнішньоекономічної діяльності, рівня та якості життя; охорони навколишнього середовища; соціальної структури; розвитку регіонів.

Перший прогноз економічного і соціального розвитку незалежної України був розроблений і поданий Кабінетом Міністрів на розгляд постійним комісіям Верховної Ради України в грудні 1991 року. Прогнозні розрахунки бюджету України були враховані при формуванні проекту республіканського бюджету України на 1992 рік, відповідно до Постанови ВР України № 2150- XII від 21 лютого 1992 року.

30 квітня 1999 року Президентом України був підписаний Указ № 460/99 „Про впровадження системи стратегічного планування і прогнозування”, відповідно до якого, виходячи з необхідності поетапного впровадження в Україні системи стратегічного планування і прогнозування, об'єднання з цією метою зусиль державних та недержавних дослідницьких установ та підвищення рівня науково-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади, був утворений в Національному інституті стратегічних досліджень Центр інформаційних ресурсів і технологій.

23 березня 2000 року був прийнятий Закон України №1602-III „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”.

Цей Закон:

1) визначив правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави;

2) встановив загальний порядок розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповіда-

льність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України;

3) дав визначення таким термінам як:

- *державне прогнозування економічного і соціального розвитку* – науково обгрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обгрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів;

- *програма економічного і соціального розвитку України* – документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв’язання проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери;

- *прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку* – документи, що відповідають вимогам законодавства України щодо документів і відображають прогнози та програми економічного і соціального розвитку;

- *учасники державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України* – органи державної влади, які розробляють, затверджують і здійснюють прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку, а саме: Кабінет Міністрів України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Відповідно до цього Закону в Україні *система прогнозних і програмних документів* економічного і соціального розвитку складається з:

- 1) прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди;
- 2) Державної програми економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період;
- 3) прогнозів економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньостроковий та короткостроковий період;
- 4) прогнозів та програм розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється на п'ять років; на короткостроковий період розробляється щорічно на наступний рік. У разі необхідності прогнози і програмні документи економічного і соціального розвитку можуть розроблятися на більш тривалий період.

Прогноз економічного та соціального розвитку України на відповідний рік затверджується постановою Кабінету міністрів України. Так, 13 вересня 2004 року Постановою Кабінету Міністрів України № 1198 було схвалено прогноз економічного та соціального розвитку України на 2005 рік, в якому подані основні макроекономічні показники. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2006 рік розроблено відповідно до цілей, проголошених у програмі Президента України „Десять кроків назустріч людям”, та затверджено постановою КМУ № 927 від 15 вересня 2005 року. Цей документ розроблено згідно з основними припущеннями, пов'язаними з поступовим зростанням мінімальної заробітної плати до 80% прожиткового мінімуму, встановлення регульованої державної мінімальної погодинної заробітної плати, підвищення мінімального розміру пенсій за віком, створення робочих місць для 1 млн осіб, продовження реформування податкової системи, відновлення тенденцій поступового нарощування інвестицій, дотримання бюджетного дефіциту не більше 2% ВВП та інших припущень.

Основні прогнозні показники економічного та соціального розвитку України на короткостроковий період – у 2005 та 2006 році наведені у таблиці 11.

**Основні прогностичні показники
соціально-економічного розвитку України**

Показники	Роки	
	2005	2006
Номінальний валовий внутрішній продукт, млрд грн.	387,3	512,5
Реальний валовий внутрішній продукт, темп зростання, %	108,6	107
Індекс споживчих цін, %:		
- у середньому до попереднього року;	107	111,4
- грудень до грудня попереднього року	106,2	108,7
Індекс цін виробника, %:		
- у середньому до попереднього року;	108,9	113,2
- грудень до грудня попереднього року	105,3	111,8
Середньомісячна зарплата робітників, службовців, працівників сільського господарства:		
- номінальна, грн;	703	995
- реальний приріст до попереднього року, %	12	11,9
Чисельність працівників у віці 15-70 років, зайнятих економічною діяльністю (в середньому за рік, млн ос.)	21,2	21,2
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років за методологією МОП, % до економічно активного населення відповідного віку	8	7,5
Баланс товарів та послуг (платіжний баланс), млрд доларів США	3,9	2,3
Експорт товарів та послуг, % до попереднього року	108,7	108,5
Імпорт товарів та послуг, % до попереднього року	112,3	113

Реальний ВВП у 2006 році за прогнозом зросте на 7 відсотків, що менше прогнозу на 2005 рік на 1,6%.

Основною складовою зростання внутрішнього попиту у 2005 році так і в 2006 році буде споживання домогосподарств. Підвищення платоспроможного попиту населення відбуватиметься за рахунок подальшого збільшення розмірів мінімальної заробітної плати, соціальної допомоги та мінімальної пенсії за віком відповідно до зміни прожиткового мінімуму

Порівняно з 2005 роком у 2006 році поживиться інвестиційна активність – валове нагромадження основного капіталу зросте на 8,4 відсотка. Чистий приріст прямих іноземних інвестицій у 2006 році прогнозується на рівні 2,6 млрд дол. США. Наприкінці 2005 року планується вступ України в Світову

Організацію Торговлі (СОТ), в зв'язку з чим Уряд буде змушений приділяти особливу увагу підтримці населення з метою пом'якшення соціальних наслідків членства в СОТ. Тому більша частина коштів відволікатиметься на адміністративне регулювання процесів збереження соціальних гарантій на належному рівні. У 2006 році прогнозується покращання інвестиційного клімату через упровадження більш стабільних, прозорих та передбачуваних умов, визначених членством у СОТ, що сприятиме не тільки збільшенню обсягу інвестицій, а і покращанню інвестиційної структури.

Сальдо балансу товарів та послуг зменшиться у 2006 році на 1,6 млрд гривень. Темпи імпорту товарів перевищують темпи експорту в 2005-2006 роках, що пов'язано в тому числі із збільшення ввозу інвестиційних товарів та скасуванням переважної більшості пільг із сплати ввізного мита, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Це викличе збільшення вартості імпорту. Незважаючи на зменшення кількості обмежувальних заходів щодо українських товарів у зв'язку з визнанням ринкового статусу економіки України з боку провідних країн світу, обмеженість виробничих потужностей і висока зношеність основних фондів базових галузей не дасть можливість підтримувати високу експортну орієнтованість галузей у 2006 році.

Незважаючи на підвищення у 2006 році платоспроможного попиту населення інфляційні процеси в економіці будуть розвиватись помірними темпами. У цілому за рік зростання цін на споживчому ринку складе 8,7 відсотка (грудень до грудня), що на 2,5% вище індексу споживчих цін у 2005 році. Однак індекс цін виробника на кінець 2006 року збільшиться на 6,5% в порівнянні з 2005 роком. Це обумовлено зміною умов господарювання після вступу України в СОТ: посилення конкуренції на внутрішньому ринку, збільшенням підприємствами витрат на оплату праці у зв'язку із підвищенням мінімальної заробітної плати, що призведе до певного зменшення потенційно можливого обсягу прибутку. Але збільшення витрат частково буде компенсуватись підвищенням товаровиробниками внутрішніх цін, які зростатимуть на 11,8 відсотка (грудень до грудня).

У 2006 році на ринку праці спостерігається позитивна тенденція, а саме – прогнозується зменшення рівня безробіття на

0,5% в порівнянні з 2005 роком при однаковій чисельності працівників, зайнятих економічною діяльністю.

За прогнозом у 2006 році промисловість повністю відтворить свій виробничий потенціал рівня 1990 року, втрачений у 90-х роках.

За прогнозом на 2006 рік відбудеться абсолютне збільшення обсягу надходжень доходів до бюджету за рахунок підвищення платіжної дисципліни платників податків, легалізації “тіньових” доходів та подальшого зростання економіки. Частка валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет за прогнозом утримується на рівні 2005 року. У 2006 році передбачається збільшення частки капітальних видатків державного бюджету порівняно з відповідним показником 2005 року, забезпечення пріоритетного спрямування цих ресурсів на будівництво і реконструкцію об’єктів соціально-культурного призначення, доріг, розвиток та модернізацію мережі теплозабезпечення, комунального транспорту.

Дефіцит Державного бюджету України на 2006 рік за прогнозом не повинен перевищувати 2 відсотки валового внутрішнього продукту.

Постановою Кабінету Міністрів України № 927 визначено основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України до 2009 року (табл. 12).

Таблиця 12

Середньострокові перспективи економічного та соціального розвитку України на період 2007-2009 роки

Показники	Роки		
	2007	2008	2009
Номінальний валовий внутрішній продукт, млрд гривень	605,5	697,1	800,2
Реальний валовий внутрішній продукт, темп зростання, %	107,0	107,5	108,5
Індекс споживчих цін, %:			
- у середньому до попереднього року;	108,5	107,0	106,3
- грудень до грудня попереднього року	107,8	106,5	106,1
Індекс цін виробника, %:			
- у середньому до попереднього року;	111,5	107,5	105,8
- грудень до грудня попереднього року	109,1	106,9	105,3

Продовження таблиці

Показники	Роки		
	2007	2008	2009
Середньомісячна зарплата робітників, службовців, працівників сільського господарства: - номінальна, грн.;			
- реальний приріст до попереднього року, %	1198 10,9	1387 8,3	1591 7,9
Чисельність працівників у віці 15-70 років, зайнятих економічною діяльністю (в середньому за рік), млн ос.	20,7	20,9	21,2
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років за методологією МОП, % до економічно активного населення відповідного віку	9,0	9,0	8,6
Баланс товарів та послуг (платіжний баланс), млн доларів США	- 1056	- 2121	- 2883
Експорт товарів та послуг (у % до попереднього року)	108,8	108,0	109,7
Імпорт товарів та послуг (у % до попереднього року)	111,5	109,9	110,6

Відповідно до прогнозу на 2007-2009 рік спостерігається закріплення позитивних тенденцій стабільного економічного розвитку – приріст 7,7 відсотка в середньому за рік. Реальне зростання ВВП буде супроводжуватися зміною структури внутрішнього попиту і виробництва доданої вартості, одним з факторів якої є формування сприятливого інвестиційного клімату, що сприятиме зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України в середньому за рік біля 4 млрд дол США.

Основним джерелом фінансування інвестицій залишаться власні кошти підприємств, але водночас зростатиме роль залучених коштів у фінансуванні виробництва. Залучення коштів, в основному, відбуватиметься за рахунок кредитів банків та іноземних інвестицій.

На період 2007-2009 років прогнозується подальше поступове підвищення рівня життя населення. Реальна середньомісячна заробітна плата зростатиме в середньому за рік на 8,9 відсотка. Одночасно на середньострокову перспективу передбачається подальший розвиток системи соціального та пенсійного страхування, вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення шляхом внесення змін до законодавства.

Середньорічні темпи розвитку промисловості в період 2007-2009 років прогноуються на рівні 10 відсотків, зростання обсягів зовнішньої торгівлі: експорту – на 8,8 відсотка в середньому за рік, імпорту – на 10,7 відсотка. Отже, головним підсумком в середньостроковій перспективі повинно стати стале економічне зростання, яке базуватиметься на розширенні внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, зміцненні конкурентоспроможності української економіки, підвищенні ефективності використання виробничих ресурсів та науково-технологічного потенціалу.

Показники прогнозу економічного та соціального розвитку України на короткостроковий період використовуються для розроблення Державної програми економічного і соціального розвитку України та для оцінки надходжень і формування показників Державного бюджету України.

Державна програма економічного та соціального розвитку України є документом, що визначає цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку, та описує засоби і шляхи їх досягнення.

Державна програма, як елемент системи планування, розробляється щороку та подається на розгляд до Верховної Ради України одночасно з проектом Державного бюджету України на відповідний рік.

У Державній програмі економічного і соціального розвитку України на наступний рік повинні бути відображені:

- аналіз соціально-економічного розвитку країни за минулий та поточний роки та характеристика головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери;
- вплив очікуваних змін зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації на економіку країни;
- цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку у наступному році;
- система заходів щодо реалізації державної політики з визначенням термінів виконання та виконавців;
- основні макроекономічні показники, обсяги капітальних вкладень, показники державного замовлення та інші необхідні показники і баланси економічного і соціального розвитку, в тому числі у розрізі галузей економіки, Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

– перелік державних цільових програм, що фінансуватимуться в наступному році за рахунок коштів Державного бюджету України;

- показники розвитку державного сектора економіки, зокрема отримання та використання доходів від розпорядження державним майном, ефективності використання об'єктів права державної власності, розвитку казенних підприємств.

Державні цільові програми – це програми, що націлені на розв'язання найбільш гострих проблем певних галузей промисловості чи одиниць адміністративного поділу.

У державних цільових програмах наводяться:

- основні етапи та терміни їх реалізації;
- необхідні обсяги фінансування кожної з програм в цілому і диференційовано за роками з визначенням джерел фінансування;
- результати виконання кожної програми;
- обсяги фінансування кожної з програм за рахунок усіх джерел фінансування в наступному році, в тому числі за рахунок коштів державного бюджету;
- державні замовники програм.

Державну програму економічного і соціального розвитку України затверджує, відповідно до Конституції України, Верховна Рада України. У разі необхідності Верховна Рада може прийняти постанову про проведення додаткової наукової, економічної, фінансової, правової експертизи проєктів найважливіших загальнодержавних програм економічного, соціального і національно-культурного розвитку України або про винесення їх на народне обговорення. Затверджені загальнодержавні програми публікуються в офіційних виданнях Верховної Ради України. Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2005 рік було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2004 року № 1199.

Кабінет Міністрів України:

- організовує підготовку, розробляє і здійснює Державну програму економічного і соціального розвитку України на наступний рік;

- визначає структуру прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, строки і порядок їх розроблення, відповідальних виконавців;

– схвалює проект Державної програми економічного і соціального розвитку України на наступний рік та подає її на розгляд Верховної Ради України;

- схвалює прогнози економічного і соціального розвитку України на середньо – та короткостроковий періоди, прогнози розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період, затверджує програми розвитку окремих галузей економіки;

- забезпечує та контролює виконання Державної програми економічного і соціального розвитку України і програм розвитку окремих галузей економіки.

До основних стратегічних Програм економічного і соціального розвитку України належать Послання Президента.

Щорічне Послання Президента – є офіційним документом глави держави відповідно до Указу Президента України №314/97 від 9 квітня 1997 року „Про щорічні послання Президента України до Верховної Ради України”. Послання як конституційний документ (стаття 106 пункт 2 Конституції) розробляється органами виконавчої влади та відображає основні напрями соціально-економічної та зовнішньої політики на кожний наступний період. У цьому документі велика увага приділяється методології та організації формування Державного бюджету.

До найважливіших стратегічних документів належать:

1) „Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000 – 2004 роки”.

Основна сутність стратегії України на період 2000-2004 рр., що викладена в Посланні Президента України до Верховної Ради України, полягає у реалізації чітко окресленого завдання: прискорене виведення економіки на траєкторію стійкого зростання через глибокі структурні зміни та поглиблення курсу ринкових реформ, активну і послідовну соціальну політику.

2) „Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки”.

У цьому Посланні Президента України до Верховної Ради України від 30 квітня 2002 року визначені концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на довгостроковий період, на основі яких розроблена Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр., яка відображатиме не лише загальну перспективу української

економіки, а й завдання розвитку відповідних галузей та регіонів нашої держави.

Ці концепції стратегії економічного та соціального розвитку є концентрованим вираженням ідеї, стратегічних цілей економічної політики, їх розуміння та практичної реалізації.

У рамках стратегічних завдань та відповідно до Закону України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2002 року № 1586 був схвалений „Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2002-2006 роки”. Цей середньостроковий прогноз на період 2003-2006 років став основою для вибору варіанта розвитку країни і був конкретизований у відповідних державних та галузевих програмах. У Прогнозі визначено тенденції розвитку економіки держави та рівня життя населення, що представлені за двома сценаріями:

1) базовим, який передбачає максимальне використання можливостей до економічного зростання;

2) альтернативний, який відтворює розвиток економіки в несприятливих умовах та низьких темпів упровадження структурних змін в економіці, з урахуванням можливих ризиків, визначених експертним методом.

У Прогнозі на 2002-2006 роки при розробці основних показників було враховано ризики невиконання завдань структурної, інвестиційної, зовнішньоекономічної, фіскальної політик, валютний, інфляційний ризики та ризик політичної нестабільності.

У таблиці 13 подано прогноз середніх темпів зростання основних показників економічного та соціального розвитку України за період 2002-2006 року та окремо в 2006 році.

За базовим варіантом середній щорічний реальний приріст ВВП становитиме 6%, в 2006 році – 7%; за альтернативним, враховуючи недостатній розвиток основного капіталу, трудових ресурсів, технологічного прогресу, середній приріст ВВП очікується на рівні 4,4%, в 2006 році – 4,5%. Обсяги кінцевих споживчих витрат домогосподарств: середній за базовим варіантом 7%, альтернативним – 5%; в 2006 році становитиме за базовим варіантом – 7%, альтернативним – 6,3%.

Щорічний середній приріс обсягів промисловості за базовим варіантом очікується на рівні 6%, альтернативним – 3,5 %; такі ж показники очікуються в 2006 році.

Обсяги сільського господарства за базовим сценарієм зростуть в середньому на 3,5%, за альтернативним – на 2,5%; в 2006 році за базовим варіантом очікується зростання на 5%, за альтернативним – на 3%.

Реальні наявні доходи населення, розраховані за альтернативним сценарієм, збільшуватимуться але темпи їх значно відставатимуть від базових значень.

Таблиця 13

Темпи зростання показників економічного і соціального розвитку України на 2002-2006 роки, розраховані за базовим та альтернативним сценаріями, %

Показники	Сценарій			
	Базовий		Альтернативний	
	Середній щорічний	У 2006 р.	Середній щорічний	У 2006 р.
1) Реальний приріст ВВП	6	7	4,4	4,5
2) Кінцеві споживчі витрати у ВВП	7	7	5	6,3
3) Обсяги промисловості	6	6	3,5	3,5
4) Обсяги сільського господарства	3,5	5	2,5	3
5) Реальна заробітна плата	12,5	13,7	10,5	8,7
6) Питома вага оплати праці в структурі ВВП	3,6	3,6	2,2	2,2
7) Приріст експорту	4,7	5,5	3	3,8
8) Приріст імпорту	5	5,2	3,7	4,6

Очікується, що станом на 1 січня 2007 року населення України за прогнозований період зменшиться на 1,8 млн осіб або на 3,6 відсотка. У середньому очікується скорочення кількості населення на 354 тис. осіб за рік. З метою подальшого підвищення ефективності планування бюджету держави Кабінет Міністрів України 26 квітня 2003 р. прийняв Постанову №621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту Державного бюджету”.

Для формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України був прийнятий „Порядок розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету”, в якому було викладено зміст і напрям виконуваних робіт, головні розробники (виконавці), строк розроблення і подання документу та співвиконавці.

Функція взаємоузгодження проектів прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньостроковий та короткостроковий період, Державної програми економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період з проектом Державного бюджету на відповідний рік була покладена на Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції та Міністерство фінансів.

Причому Міністерство економіки було призначено головним виконавцем та координатором розроблення прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- і короткостроковий період та Державної програми економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період.

Функція розробки прогнозів та програм розвитку галузей економіки покладена на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Ще один нормативний документ, що сприяє та забезпечує ефективне планування показників бюджету, – Постанова Кабінету Міністрів № 1427 від 9 вересня 2003 року „Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005-2007 роки”. Він був розроблений на основі аналізу рівня розвитку податково-бюджетної системи держави та виходячи з основних завдань щодо посилення соціальної спрямованості реформ, викладених у вищезазначених Посланнях Президента України до Верховної Ради України.

Розроблений у цьому документі середньостроковий прогноз дасть можливість забезпечити ефективне і раціональне управління державними фінансами, насамперед подолання бідності і поліпшення якості життя найбільш уразливих верств населення, а також допоможе виконати бюджет відповідно до цілей податково-бюджетної політики.

Розроблено цей Прогноз з метою:

- визначення прогнозних обсягів бюджетних ресурсів, що необхідні для обґрунтування податково-бюджетної стратегії на 2005-2007 роки;

- забезпечення послідовної реалізації короткострокових цілей, закладених у проекті Закону України „Про Державний бюджет України”.

Основні фіскальні індикатори 2000-2007 років, наведені в Постанові, подані в таблиці 14.

Таблиця 14

Прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2000-2007 роки

Роки	Зведений бюджет України, % до ВВП			
	доходи	видатки	дефіцит	профіцит
2000	28,88	28,31		0,57
2001	26,9	27,19	0,29	
2002	28,04	27,3		0,74
2003 (закон із змінами)	27,99	29,06	1,07	
Перше півріччя 2003 року (факт)	31,69	29,31		2,38
2004 (проект)	27,57	28,88	1,31	
2005 (прогноз)	27,09	27,27	0,18	
2006 (прогноз)	27,76	27,79	0,03	
2007 (прогноз)	28,78	28,81	0,03	

Але, за даними Державного казначейства України, зведений бюджет у 2004 році виконано з дефіцитом 3,2%, що значно більше запланованого. Зведений бюджет за 9 місяців 2005 року виконано з позитивним сальдо у 2% від ВВП.

Таким чином, прогнозні показники економічного і соціального розвитку України використовуються для розроблення Державної програми, а також для оцінки надходжень і формування показників бюджету при складанні проекту бюджету на плановий рік. Державна програма економічного і соціального розвитку разом з проектом бюджету України на відповідний рік надається на розгляд Верховній Раді. Тому, такі документи, як Прогноз і Держ-

жавні програми економічного і соціального розвитку України є важливими і обов'язковими елементами системи планування Державного бюджету країни.

Бюджетне планування й прогнозування є важливими інструментами управління, що дають змогу:

- взаємозв'язати політику і бюджет для досягнення довгострокових планів;
- окреслити фінансове майбутнє і залишити час для запобігання несприятливим подіям;
- поліпшити якість прийняття фінансових рішень;
- визначити альтернативні шляхи вирішення зазначених проблем;
- удосконалити процес формування бюджету;
- сприяти відкритості управління і прозорості прийняття рішень.

Рівень бюджетного планування, його так звана якість, визначається трьома головними чинниками:

- чіткістю формулювання цілей та завдань, які необхідно державі вирішити на даному етапі розвитку;
- достовірністю та своєчасністю інформації, яка використовується в процесі бюджетного планування;
- методами, що застосовуються при плануванні бюджетних показників.

4.2. Методологія, завдання та принципи бюджетного планування

Розробка прогнозів та планів економічного та соціального розвитку держави – процес достатньо складний та довготривалий, який вимагає зведення прогнозних та планових показників різних рівнів. Так, бюджетне планування пов'язано з показниками фінансових планів підприємств, організацій та установ різних форм власності. Тому для проведення робіт по розробці планів та прогнозів необхідна єдина методологія планування та прогнозування.

Методологія планування та прогнозування – це сукупність методів, прийомів і принципів, які застосовуються при здійсненні передпланових досліджень та аналізу, розробки та формування бюджетів на всіх рівнях господарювання, виходячи з основних напрямів соціально-економічної політики на даному етапі.

Бюджетне планування має свої **задачі**, базується на відповідних **принципах і методах**.

Задачі бюджетного планування:

- забезпечення необхідних макроекономічних пропорцій розвитку держави;
- визначення реальних джерел і обсягів доходів на всіх рівнях бюджетної системи;
- ефективний розподіл витрат за напрямками і регіонами;
- забезпечення мінімального рівня соціальних потреб;
- збалансування бюджету;
- утворення необхідних соціальних резервів;
- оптимізація фінансових потоків між бюджетами різних рівнів;
- сприяння найбільш ефективному використанню бюджетних засобів.

З урахуванням вимог, що ставляться перед економікою країни на сучасному етапі розвитку, планування бюджету здійснюється у відповідності до наступних **принципів**:

- **цілісності**, який забезпечується розробленням взаємоузгоджених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць на коротко- та середньостроковий періоди;

- **науковості**, який забезпечується розробленням прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку на науковій основі, постійним удосконаленням методології та використанням світового досвіду в галузі планування та прогнозування;

- **об'єктивності**, який полягає в тому, що прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку України розробляються на основі даних органів державної статистики, центральних і місцевих органів виконавчої влади, даних із офіційних видань Національного банку України;

- **самостійності**, який полягає в тому, що місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень відповідають за розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку забезпечує координацію діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- **гласності**, який полягає в тому, що прогнози та програмні документи економічного і соціального розвитку є доступними для громадськості. Ця інформація забезпечує суб'єктів підприємницької діяльності необхідними орієнтирами для планування власної виробничої діяльності;

- **рівності**, який полягає в дотриманні прав та врахуванні інтересів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання всіх форм власності;

- **дотримання загальнодержавних інтересів**, який полягає в тому, що розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку здійснюється, виходячи з необхідності забезпечення реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та економічної безпеки держави.

Методи бюджетного планування

Методи планування – це система засобів розробки, обґрунтування, взаємоузгодження й оптимізації планових завдань і показників. Методи макроекономічного планування наведені на рисунку 23.

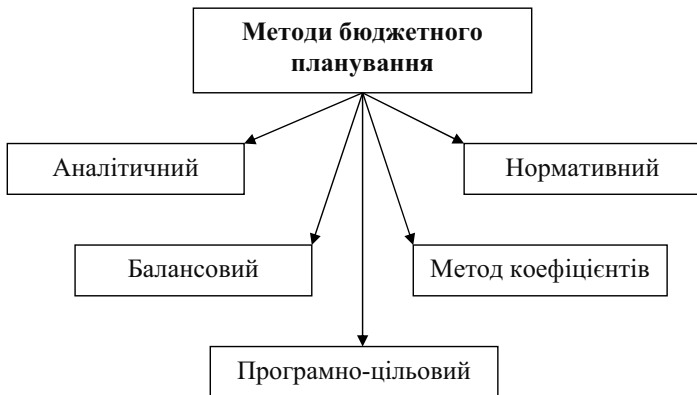

Рисунок 23 – Методи бюджетного планування

1) За допомогою **аналітичного методу** здійснюється вивчення економічної кон'юнктури в минулому та сучасних періодах, а також досягнутого рівня як вихідної бази для макроекономічного планування. Цей метод застосовується при моделюванні

бюджетних показників і передбачає обчислення планових показників на основі визначення впливу на них різноманітних чинників.

2) **Балансовий метод** – за його допомогою досягається узгодженість між надходженнями і витратами за видами і регіонами, а також балансуються фінансові ресурси з матеріальними і трудовими.

Цей метод застосовується для забезпечення погодження потреб з наявними ресурсами, визначення пропорцій розвитку економіки відповідно до вимог економічних законів. На практиці при плануванні за допомогою балансового методу використовуються матеріальні, трудові, міжгалузевий, платіжний, зведений фінансовий та інші баланси. Цей метод дає змогу забезпечити оптимальний та збалансований розвиток народного господарства.

3) **Нормативний метод** – це один із методів розробки та обґрунтування планів, а також регулювання діяльності виробничих і невиробничих ланок економіки за допомогою норм і нормативів.

Норма – це міра, якась середня величина. **Норматив** – це показник норми, наприклад, технічний, економічний, за якими виконується певна програма.

При плануванні за основу беруться взаємопов'язані норми та нормативи, які розробляються відповідно до наступних принципів:

- наукова обґрунтованість та єдиний методологічний підхід при їх формуванні;

- прогресивність їх, тобто відображення в них науково-технічних досягнень, передових методів організації виробництва та праці;

- систематичне оновлення відповідно до змін та умов виробництва;

- порівнянність норм і нормативів, які застосовуються на різних рівнях управління, можливість їх укрупнення та деталізації.

Економічні норми та нормативи – це науково обґрунтовані величини, що характеризують кількісну і якісну міру витрат робочого часу, матеріальних та грошових ресурсів. Економічні нормативи повинні бути певний час незмінними і стабільними, що забезпечує впевненість у досягненні поставленої мети економічного і соціального розвитку країни. За допомогою нормативів держава регулює взаємовідносини підприємств із державним бюджетом. Наприклад, нормативи розподілу прибутку, у тому числі податок на прибуток, відрахування у державні фонди, розмір штрафів і інші нормативи повинні створювати зацікавленість підприємниць-

ких структур у максимальному використанні своїх виробничих можливостей, що забезпечить узгодження інтересів держави та суб'єктів підприємницької діяльності. На базі встановлених норм і нормативів господарюючі суб'єкти розраховують свої потреби у фінансових ресурсах.

Норми і нормативи регламентують доходи і витрати бюджету з урахуванням галузевих особливостей. Нормативний метод сприяє економії коштів і виявленню бюджетних резервів.

4) *Метод коефіцієнтів* – базується на використанні відповідних коефіцієнтів, що розраховуються як співвідношення досягнень минулого періоду до планових показників. Метод неефективний, тому що разом з коефіцієнтом переносяться негативні явища минулого періоду, він не сприяє економії бюджетних коштів і виявленню резервів.

5) *Програмно-цільовий метод* (стаття 10 Бюджетного кодексу) – використовується при фінансуванні окремих державних програм соціального й економічного розвитку. Дає можливість виявити джерела ресурсів для виконання програм і визначити ефективність цих програм. При формуванні бюджету 2002 року був проголошений основним. Застосування цього методу дає змогу визначити загальнодержавні пріоритети і обсяг коштів державного бюджету, необхідних для реалізації програми.

Методи планування взаємопов'язані. Так, балансовий метод передбачає широке застосування нормативів, на основі яких визначаються потреби в засобах виробництва та продукції; під час розробки комплексних програм застосовуються як нормативний, так і балансовий метод.

4.3. Програмно-цільовий метод бюджетного планування

Ефективне використання бюджетних коштів – є важливою проблемою, особливо в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. У цих умовах першочерговим завданням стає визначення пріоритетів при розподілі бюджетних ресурсів, виявленням джерел фінансування витрат та контроль за цільовим й ефективним використанням коштів. Досягнення цих завдань можливо при застосуванні програмно-цільового методу формування бюджету.

Програмно-цільовий метод складання бюджету вперше був запропонований у Сполучених Штатах Америки в середині

1960 років. Він був застосований у Міністерстві оборони міністром Робертом Макнамарою, який запозичив цю систему в автомобілебудівній компанії „Форд“, яку раніше очолював. Президентів США цей метод сподобався, на цей метод формування коштів були переведені всі міністерства. Практика програмно-цільового методу планування поступово поширилася на інші країни.

В Україні цей метод був вперше впроваджений при складанні бюджету на 2002 рік. У статті 10 Бюджетного кодексу визначено законодавчо застосування програмно-цільового методу при формуванні бюджету. Кабінет Міністрів України розпорядженням № 538-р від 14 вересня 2002 року схвалив Концепцію застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Цей документ визначив мету та основні принципи застосування програмно-цільового методу, його елементи та етапи реалізації Концепції.

Сутність програмно-цільового методу складання бюджету

Застосування програмно-цільового методу при складанні бюджету не тільки кардинально змінило ідеологію бюджетного процесу, а й дозволило підвищити його ефективність, тому що:

- процес формування бюджету починається з зосередження уваги на результатах, які необхідно досягти в державному секторі;
- а потім – на ресурсах, необхідних для досягнення цих результатів.

При використанні традиційних методів формування бюджету увага зосереджувалася саме на ресурсах, результатам же уваги не приділялося. Розглянемо приклад. Основною статтею видатків бюджетних установ, які виконують роботи та надають послуги населенню, є виплата заробітної плати. Підчас не вистачає коштів для придбання матеріалів та енергоресурсів. Стає питання, якщо неможливе виконання установою своїх функцій, то за що платити заробітну плату? Необхідно планувати під певні бюджетні кошти обсяги робіт, а потім вже необхідну кількість робітників і фонд зарплати. Обґрунтована кількість працівників дасть можливість не тільки підвищити їм заробітну плату, але й підвищити результат їх діяльності. Саме такий підхід при формуванні видаткової частини бюджету і використовується при програмно-цільовому методі планування видатків.

Отже, сутність програмно-цільового методу полягає в наступному:

1. Акцент переноситься з потреби в коштах, необхідних для виконання державою своїх функцій, на те, які результати очікуються від використання коштів бюджету, тобто на забезпеченні ефективності використання бюджетних коштів (тобто від економічної категорії, наприклад, – заробітна плата до цілей, на які розпорядники запитують фінансування).

2. Упровадження цього методу змінює характер обговорення бюджетної політики: увага переноситься з контролю за виконанням зобов'язань – на забезпечення ефективності. При розробці бюджетної політики в першу чергу враховується фактор: що одержить суспільство за ті гроші, що воно витрачає?

Ставиться питання не про правильність використання коштів при виконанні бюджету, а про те, наскільки ефективно витрачаються кошти при досягненні цілей державної політики.

3. Оцінка й експертиза програм є обов'язковим компонентом програмно-цільового методу.

4. В аналітичному плані програмно-цільовий метод вводить у бюджетний процес елементи аналізу зіставлення витрат і досягнутих результатів.

Ще до впровадження програмно-цільового методу, як основного методу планування бюджету з 2002 року, в бюджетному процесі вже застосовувалися деякі його елементи, зокрема:

1) Починаючи з 1998 року введені бюджетні запити встановленої форми, в яких головні розпорядники бюджетних коштів обов'язково відображають:

- основну мету діяльності;
- завдання на плановий рік;
- проведений аналіз результатів діяльності, досягнутих у минулому році;
- прогноз очікуваних результатів діяльності у поточному році;
- обґрунтування розподілу граничного обсягу видатків за кодами функціональної класифікації та напрямками діяльності.

2) Назви окремих кодів функціональної класифікації, що застосовувалися для одного головного розпорядника, сьогодні за своєю ознакою можуть бути назвами бюджетних програм.

3) Головні розпорядники бюджетних коштів мали можливість перерозподіляти свої видатки з метою забезпечення їх пріоритетності

(як на стадії формування проекту бюджету при підготовці бюджетного запиту, так і на стадії виконання бюджету при складанні бюджетного розпису та в процесі поточного виділення коштів).

Програмно-цільовий метод складання бюджету – це згрупування різних бюджетних витрат в окремі програми таким чином, щоб кожна стаття витрат була закріплена за певним видом програми.

Як правило, кожна програма – це фіскальне зобов'язання одного головного розпорядника бюджетних коштів, ефективність роботи якого оцінюється з погляду досягнення мети програми.

Програма – це комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, виконання якої пропонується і здійснюється розпорядником бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Основні характерні риси бюджетної програми:

- 1) не обмежується в часі;
- 2) одна бюджетна програма виконується одним розпорядником бюджетних коштів і не має аналогів;
- 3) назва бюджетної програми повинна відображати основну сутність програми, тобто відбивати напрямок використання коштів бюджету;
- 4) за своїм змістом бюджетна програма повинна відноситися до одного розділу функціональної класифікації.

Наприклад, програма „Підготовка кадрів для агропромислового комплексу у вищих навчальних закладах“ відноситься до однієї функції „Освіта“ і підфункції „Вища освіта“, а її назва розкриває основний зміст програми;

5) бюджетна програма повинна бути чіткою, конкретною і зрозумілою для широких мас;

6) складові програми можуть мати підпрограми, тобто дрібніші напрями діяльності, що стосуються програми.

Раніше застосовувався **постатейний метод формування бюджету**. Програмно-цільовий метод – це формування бюджету не за функціями, а за програмами. Водночас коди програмної класифікації повинні бути пов'язані з кодами функціональної класифікації, що дає можливість представити бюджет у розрізі функцій. Функціональна класифікація видатків бюджету застосовується виключно в аналітичних та статистичних документах.

Прив'язка коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду функціональної класифікації видатків бюджету використовується з метою:

- складання зведеного бюджету;
- здійснення макроекономічного аналізу;
- формування державної політики у сферах економіки;
- проведення міжнародних порівнянь видатків за функціями.

При застосуванні постатейного методу планування бюджету здійснювалось тільки на рік. Програмно-цільовий метод сприяє стратегічному підходу, тобто плануванню видатків бюджету на кілька років. Завдяки цьому методу стало можливе впровадження середньострокового планування бюджету. Метою запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання.

Завдяки плануванню бюджету за цільовими програмами забезпечується прозорість витрачання бюджетних коштів у порівнянні з постатейним методом, який не давав змогу зрозуміти, що саме фінансується під тією чи іншою функцією.

Формування бюджетних програм

Бюджетна програма має декілька складових елементів, що наведені на рисунку 24.

1. Найважливішим елементом формування бюджетної програми є визначення головної мети бюджетної програми та головних завдань на короткостроковий (поточний) та середньостроковий періоди.

Рисунок 24 – Складові елементи бюджетної програми

Мета виконання бюджетної програми – законодавчо визначені основні цілі (кінцевий результат), яких необхідно досягти у результаті виконання конкретної бюджетної програми.

Мета бюджетної програми:

- відображає кінцевий результат;
- залишається однаковою впродовж років;
- повинна узгоджуватися з місією головного розпорядника.

Завдання бюджетної програми – конкретні цілі або результати, яких необхідно досягти при виконанні бюджетної програми протягом відповідного бюджетного періоду і оцінити які можна за допомогою результативних показників.

Характерні риси завдання:

- чітке формулювання завдання та орієнтованість на результат;
- результат виражається показниками у кількісних вимірах;
- конкретна дата виконання завдання;
- конкретність та реалістичність завдання.

2. Іншим елементом складання бюджетної програми є **визначення напрямів діяльності**, тобто шляхів, якими головний розпорядник прагне досягти задач і цілей бюджетної програми.

Напрями діяльності – конкретні дії, спрямовані на виконання завдань бюджетної програми, з визначенням напрямів витрачання бюджетних коштів.

Напрями діяльності повинні:

- відповідати завданням і функціям головного розпорядника бюджетних коштів;

- відображати шляхи, якими головний розпорядник прагне досягти цілей, тобто застосовані заходи;

- забезпечувати реалізацію бюджетної програми у межах коштів, виділених для досягнення мети програми.

3. Здійснення видатків на основі бюджетних програм передбачає **визначення конкретних виконавців** бюджетної програми.

Статус виконавців бюджетної програми визначений в „Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі”, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України 14 грудня 2001 р. N 574.

Виконавець бюджетної програми – юридична особа, яка безпосередньо несе відповідальність за виконання програми і забезпечує виконання однієї або кількох бюджетних програм у системі головного розпорядника.

Відповідальними виконавцями можуть бути:

- головний розпорядник – за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується його апаратом;

- розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня та одержувачі коштів державного бюджету, які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника.

Відповідальний виконавець бюджетної програми визначається головним розпорядником бюджетних коштів на стадії складання проекту державного бюджету на наступний рік. У системі головного розпорядника не може бути більше ніж дев'ять відповідальних виконавців.

Відповідальний виконавець бюджетної програми:

- назначається за письмовим погодженням з Міністерством фінансів;

- є юридичною особою, що має окремий рахунок та бухгалтерський баланс;

- несе безпосередню відповідальність за виконання бюджетних програм.

4. Результат виконання програми відповідальним виконавцем визначається за допомогою **показників результативності**.

Результативні показники – кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми.

Показники результативності мають важливе значення при плануванні бюджетних програм, в процесі розподілу бюджетних коштів, тому що їх застосування дає змогу:

- чітко показати ефективність використання бюджетних коштів;
- визначити співвідношення досягнутих результатів та витрат;
- показати тривалість виконання бюджетної програми;
- підтвердити необхідність цих програм і відповідність визначеній меті;
- порівняти результати виконання бюджетних програм у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів;
- визначити найбільш ефективні бюджетні програми.

Результативні показники можна класифікувати за групами, склад та характеристика яких наведена в таблиці 15.

Таблиця 15

**Характеристика показників результативності
Виконання бюджетної програми**

Показники результативності виконання бюджетної програми		
Показники	Характеристика показників	Приклад
Показники затрат	Визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми	Кількість установ, кількість штатних одиниць
Показники продукту	Використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей	Кількість користувачів товарами (роботами, послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми: кількість підготовлених спеціалістів, кількість студентів, вилікуваних хворих

Показники результативності виконання бюджетної програми		
Показники	Характеристика показників	Приклад
<i>Показники ефективності</i>	Визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі; визначають витрати ресурсів на одиницю показника продукту	Вартість підготовки одного студента, кількість студентів на одного викладача
<i>Показники якості</i>	Відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг), або отриманий ефект від виконання програми	Зниження хворих певною хворобою на певний відсоток в порівнянні з попереднім періодом

Показники ефективності (результативності) – це статистичний індикатор, що показує успішне виконання програми; обов'язково повинний бути порівнянним і підтверджувати необхідність програми і віддачу вкладених коштів. Показники ефективності розробляються головним розпорядником коштів, що виконує програму. За кожною програмою обираються свої показники результативності.

5. Аналіз і оцінка бюджетної програми дає вичерпну інформацію про результати або наслідки здійснюваної політики.

Аналіз бюджетної програми – це важливий елемент формування бюджету. У результаті аналізу, який здійснюють всі учасники бюджетного процесу, програми поділяються на три групи, а саме:

- програми, які будуть впроваджуватися;
- програми, які пропонуються до виконання;
- програми, виконання яких є недоцільними.

Оцінка програм – це процес розгляду результатів виконання програми, під час якого визначається, наскільки ефективною була програма, тобто наскільки були досягнуті заплановані цілі.

В умовах обмеженості бюджетних коштів оцінка програм особливо важлива і необхідна, оскільки саме в цих умовах питання забезпечення послугами якомога більшої кількості населення з найменшими можливими витратами є найбільш актуальним. Оцінка програми – це не просте спостереження і збір інформації про виконання бюджетних програм, це здійснення на базі отриманої

інформації оцінки наслідків програмної діяльності та рішень щодо майбутнього фінансування програми.

Оцінка програми має сприяти:

- більш ефективному розподілу коштів бюджету;
- покращенню управління програмою;
- прозорості та посиленню відповідальності за виконання програм.

Наприклад, Законом України від 3 березня 2005 року № 2455-IV була затверджена Загальнодержавна програма „Питна вода України на 2006 – 2020 роки”.

Розроблення Програми було обумовлено:

- незадовільним екологічним станом поверхневих та підземних джерел питного водопостачання;
- потенційною загрозою ускладнення санітарно-епідемічної ситуації в окремих регіонах країни внаслідок низької якості питної води;
- незадовільним технічним станом та зношеністю основних фондів систем питного водопостачання та водовідведення;
- іншими факторами.

У Програмі було відзначено, що станом на 1 січня 2004 року централізованим питним водопостачанням забезпечено понад 70 відсотків населення України, системами водовідведення забезпечено 432 міста, 497 селищ міського типу і 813 сільських населених пунктів. Так як питне водопостачання країни майже на 80 відсотків забезпечується за рахунок поверхневих вод, тому якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення. Україна в цілому має значні ресурси підземних вод, але вони розподілені за регіонами вкрай нерівномірно.

Метою Програми є:

- покращення забезпечення населення України питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм), питного водопостачання;
- реформування та розвиток водопровідно-каналізаційної мережі, підвищення ефективності та надійності її функціонування;
- поліпшення на цій основі стану здоров'я населення та оздоровлення соціально-екологічної ситуації в Україні; відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити **завдання** щодо:

- попередження забруднення джерел питного водопостачання;
- забезпечення їх відповідності санітарно-епідеміологічним вимогам;
- підвищення ефективності та надійності функціонування систем водопостачання і водовідведення;
- підвищення контролю якості питної води;
- розвитку систем забору, транспортування питної води та водовідведення;
- розвитку нормативно-правової бази з питань питного водопостачання та водовідведення, господарського механізму водоко-ристування, що стимулює економію питної води, у тому числі за рахунок державної підтримки розвитку та сталого функціонування водопровідно-каналізаційної мережі.

Основні напрями виконання Програми:

- охорона і раціональне використання джерел питного водопостачання;
- нормативно-правове та науково-технічне забезпечення з урахуванням стандартів, технологій, засобів і методів, прийнятих у Європейському союзі;
- розвиток та реконструкція систем водопостачання та водовідведення;
- забезпечення підприємств питного водопостачання та водовідведення ресурсо- та енергозберігаючими технологіями підготовки питної води та очищення стічних **вод і відповідним обладнанням та приладами контролю.**

Виконання Програми здійснюють:

- на державному рівні – центральний орган виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства та інші центральні органи виконавчої влади;
- на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;
- на місцевому рівні – структурні підрозділи / посадові особи виконавчих органів міських, селищних, сільських рад.

Здійснення Програми передбачається у три етапи за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів, коштів підприємств водопостачання, інших джерел відповідно до законодавства.

Контроль за виконанням Програми здійснюють:

- центральний орган виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства;
- інші центральні органи виконавчої влади;
- міжвідомча комісія з реалізації Програми;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації в межах повноважень, визначених законом.

Результати виконання Програми. Виконання Програми дасть можливість забезпечити:

- реалізацію державної політики у сфері питної води та питного водопостачання;
- підвищення рівня якості послуг, що надаються населенню з питного водопостачання та водовідведення;
- населення України, підприємства, установи та організації питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів питного водопостачання;
- поліпшення санітарно-епідемічної ситуації щодо забезпечення питною водою та зниження на цій основі захворюваності населення;
- підвищення ефективності функціонування підприємств питного водопостачання та водовідведення;
- зниження витрат матеріальних і енергетичних ресурсів у процесі питного водопостачання та водовідведення;
- модернізацію інфраструктури підприємств питного водопостачання;
- оптимальне співвідношення рівня витрат на оплату послуг питного водопостачання та доходів населення.

За кожною бюджетною програмою, затвердженою законом про Державний бюджет, головні розпорядники бюджетних коштів щороку розробляють **паспорти бюджетних програм**.

Паспорт бюджетної програми – це документ, що визначає суму коштів, необхідних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави її реалізації, мету, завдання, напрями діяльності, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми, на підставі якого здійснюється контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів і аналіз виконання бюджетної програми.

Паспорт бюджетної програми:

- формується на основі бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів, та відповідних бюджетних призначень на відповідний бюджетний період;
- розробляється головним розпорядником і у семиденний строк після набрання чинності Законом про Державний бюджет України надається Міністерству фінансів для узгодження;
- затверджується спільним наказом Мінфіну та відповідного головного розпорядника бюджетних коштів;
- затверджується в місячний термін з дня набрання чинності Закону про Державний бюджет;
- за змістом повинен відповідати Закону про Державний бюджет.

Копії затверджених паспортів бюджетних програм, завірені Мінфіном, передаються Державному казначейству України.

Головний розпорядник у тижневий термін від дня затвердження наказу про паспорти бюджетних програм доводить до розпорядників копії затверджених паспортів відповідних бюджетних програм.

Розпорядники інформують відповідні органи Державного казначейства України шляхом подання їм копій затверджених паспортів відповідних бюджетних програм.

Якщо паспорт бюджетної програми не відповідає Закону про Державний бюджет, Міністерство фінансів має право в десятиденний термін з дня його отримання повернути такий паспорт відповідному головному розпорядникові на доопрацювання.

За результатами виконання Державного бюджету головний розпорядник:

- складає інформацію про виконання паспортів бюджетної програми;
- надає Міністерству фінансів разом із статистичною, бухгалтерською та іншою інформацією до 1 березня року, наступного за звітним (термін подання річної зведеної фінансової звітності).

Інформація про виконання бюджетних паспортів:

- є підставою для визначення фактичних результативних показників;
- необхідна для аналізу ефективності виконання кожної бюджетної програми;

- враховується при прийнятті рішення про включення бюджетного запиту до пропозиції проекту Державного бюджету на наступні бюджетні періоди.

Правила складання, форма паспорту бюджетної програми та форма інформації про його виконання регламентовані Міністерством фінансів України в Наказі № 1098 від 29 грудня 2002 року. У Додатках № А, Б наведено Паспорт Бюджетної програми та форма, за якою надається інформація про виконання паспорта бюджетної програми.

Необхідним елементом впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі є застосування **середньострокового бюджетного планування**.

Середньострокове бюджетне планування – це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі бюджетної стратегії Уряду України (Кабінету Міністрів України) плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі.

Середньострокове бюджетне планування:

- дає можливість учасникам бюджетного процесу узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у плановому році, так і на наступні періоди;
- сприяє переходу до формування довгострокової бюджетної політики.

Запровадження середньострокового бюджетного планування необхідно з метою:

- поліпшення макроекономічного балансу шляхом розроблення узгоджених та реалістичних прогнозів доходів до бюджету;
- визначення загальних цілей бюджетної політики та забезпечення відкритості у їх досягненні впродовж багатьох років;
- визначення і дотримання чітких пріоритетів у сфері державних видатків;
- забезпечення можливості ініціювання змін у бюджетній політиці та механізмів контролю за їх реалізацією;
- удосконалення розподілу бюджетних коштів, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів, як за функціями, так і між відповідними функціями;

- підвищення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів;

- посилення загального бюджетного контролю.

Переваги програмно-цільового методу:

1 Забезпечення прозорості та ефективності бюджетного процесу, чітке визначення цілей і задач, на досягнення яких витрачаються засоби бюджетні кошти.

2 Підвищення ефективності контролю за результатами виконання бюджетних програм.

3 Дозволяє оцінити діяльність учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм.

4 Упорядковує діяльність головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування і виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної бюджетної програми між відповідальними виконавцями бюджетних програм.

5 Сприяє підвищенню ефективності розподілу і використанню коштів бюджету.

6 Дозволяє державі зосереджуватися на найбільш пріоритетних напрямках при розподілі фінансових ресурсів.

7 Посилює зв'язок між задачами розпорядників коштів та бюджетним фінансуванням.

8 Сприяє підвищенню якості розробки бюджетної політики.

4.4. Попередній етап до складання проекту бюджету України

Державний бюджет:

1) формується на основі важливих економічних і фінансових документів країни;

2) в ньому реалізується економічна і соціальна політика держави;

3) відбиває інтереси міністерств, відомств, підприємств та організацій усіх форм власності, різних верств населення і всіх регіонів України.

Складанню проекту Державного бюджету передусе *етап підготовчої роботи*, під час якої:

1) **Міністерство економіки:**

- аналізує виконання показників за минулий рік і програми соціально-економічного розвитку країни на наступний рік;
- розробляє до 1 червня прогноз основних макропоказників економічного і соціального розвитку.

2) **Національний банк України** до 1 квітня розробляє і надає Верховній Раді і Кабінету Міністрів України:

- проект основних напрямків грошово-кредитної політики;
- проект свого кошторису на наступний рік.

3) **Головні розпорядники коштів, Державне казначейство України, Міністерство фінансів України, органи вилучення** та інші учасники бюджетного процесу: до 1 травня складають і аналізують звіти про виконання бюджету за минулий рік.

4) **Міністерство фінансів України** на підставі основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період та аналізу виконання бюджету у поточному періоді:

- визначає загальний рівень доходів та видатків бюджету;
- дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання пропозицій проекту Державного бюджету України.

5) **Кабінет Міністрів України разом з міністерствами і відомствами:**

- розробляє проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний рік;
- разом з макропоказниками соціального й економічного розвитку надає його на розгляд Верховній Раді України наприкінці травня за 4 дні до парламентських слухань (до 1 червня).

До основних прогнозних макропоказників відносяться:

- обсяг валового внутрішнього продукту і національного доходу;
- показники зведеного балансу фінансових ресурсів;
- показники балансу доходів і витрат населення;
- показники платіжного балансу, валютного плану;
- індекси зміни споживчих та гуртових цін;
- показники по фонду оплати праці;
- обсяг коштів, що спрямовується на державне регулювання цін на товари та послуги;

- офіційний обмінний курс гривні у середньому за рік;
- рівень безробіття.

Бюджетним кодексом внесені наступні зміни до бюджетного процесу, що дозволили підвищити його ефективність:

1) застосовується процедура парламентських слухань з питань бюджетної політики на наступний бюджетний рік;

2) рішення про офіційну подачу проекту Закону про бюджет на розгляд у Верховній Раді оформляється Постановою Кабінету Міністрів України;

3) право розробки Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період закріплено за Кабінетом Міністрів України, який безпосередньо відповідає за проведення бюджетної політики і має право на визначення бюджетних пріоритетів при розробці Державної програми економічного і соціального розвитку України, яка неодмінно має бути затверджена Законом України.

Бюджетним кодексом (стаття 33) визначені складові частини проекту ***Основних напрямків бюджетної політики на наступний бюджетний період***, які містять пропозиції щодо:

1) граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;

2) частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України (скорочення сприяє забезпеченню макроекономічній рівновазі в економіці);

3) граничного обсягу державного боргу та його структури;

4) обґрунтованих розрахунків питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів;

5) питомої ваги капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України та пріоритетних напрямів їх використання;

6) взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами в наступному бюджетному періоді;

7) змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави;

8) переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету України;

9) захищених статей видатків бюджету;

10) обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний та спеціальний фонди;

11) встановлення розміру мінімальної заробітної плати та рівня забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період.

Проект Основних напрямів бюджетної політики повинний супроводжуватися необхідним детальним обґрунтуванням усіх вищенаведених позицій.

На початку червня (не пізніше 1.06 або першого наступного за цією датою дня) на засіданні Верховної Ради України здійснюються *парламентські слухання* з питань бюджетної політики на наступний бюджетний рік. З доповіддю виступає Прем'єр-міністр України або за його дорученням Міністр фінансів України.

За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову про схвалення або прийняття до відома Основних напрямків бюджетної політики.

Ця постанова може містити:

- пропозиції Верховної Ради України до проекту Основних напрямів бюджетної політики з питань, визначених в статті 33 Бюджетного кодексу;

- відповідні доручення Кабінету Міністрів України.

Основні напрями бюджетної політики на 2005 рік були схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 року № 686.

Метою бюджетної політики на 2005 рік, відповідно до Основних напрямів бюджетної політики, є:

- підвищення рівня державних соціальних стандартів надання державних і суспільних послуг та зниження рівня бідності в країні;

- підвищення рівня збалансованості та прозорості бюджету;

- посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави та адміністративно-територіальних одиниць.

Постановою були визначені основні параметри бюджетної політики на 2005 рік:

- Граничний розмір дефіциту не повинен перевищувати 1 відсотка валового внутрішнього продукту, в тому числі 0,7 відсотка загального фонду.

- Частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні не менше 38 відсотків з урахуванням обліку у складі Державного бюджету усіх державних цільових фондів.

- Граничний обсяг державного боргу на 31 грудня 2005 року не повинен перевищувати 34 відсотків валового внутрішнього продукту. У 2004 році цей показник складав 35 відсотків.

- Загальний обсяг трансфертів (дотацій вирівнювання та субвенцій) з державного до місцевих бюджетів передбачається не менший, ніж у 2004 році (з урахуванням змін структури доходів та видатків бюджетів). Коефіцієнт вирівнювання, який застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів встановлений в розмірі від 0,9 до 1.

- Обсяг капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України на 2005 рік повинен становити не менше відповідного показника 2004 року. Їх розподіл здійснюватиметься в розрізі головних розпорядників коштів державного бюджету за відповідними бюджетними програмами.

- Обсяги міжбюджетних трансфертів визначаються за удосконаленою Формулою розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами з урахуванням специфіки окремих регіонів і регіональних програм. Питома вага місцевих бюджетів у зведеному бюджеті повинна бути не менше 40%.

- З метою забезпечення необхідних умов для проведення видатків бюджету відповідно до бюджетної політики у сфері видатків на 2005 рік зміни податкового законодавства не повинні допустити зменшення обсягу доходів бюджету порівняно з обсягом 2004 року.

- На 2005 рік зберігається перелік головних розпорядників коштів державного бюджету, визначений Законом України „Про Державний бюджет України на 2004 рік“, з урахуванням відповідних змін.

- Захищені статті видатків Державного бюджету України на 2005 рік передбачаються згідно з переліком, визначеним у Законі України „Про Державний бюджет України на 2004 рік“, та з урахуванням відповідних змін.

- Проект Державного бюджету України на 2005 рік складається із загального і спеціального фондів.

- З метою поступового наближення мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму забезпечити запровадження в 2005 році мінімальної заробітної плати у розмірі 262 гривні на місяць.

Пропозиції Верховної Ради до Основних напрямів бюджетної політики на 2005 рік містять:

1) Пріоритетні напрями бюджетної політики на 2005 рік:

- забезпечення соціального спрямування бюджету, що передбачає збільшення обсягів соціальних видатків та їх питомої ваги у загальних видатках бюджету порівняно з 2004 роком;

- передбачення видатків на освіту, охорону здоров'я, культуру і науку у розмірах, визначених відповідним законодавством;

- забезпечення соціальних гарантій, соціального захисту населення та безоплатної медичної допомоги;

- забезпечення зростання рівня доходів громадян випереджаючими темпами порівняно з інфляцією, яке б дало можливість підвищити платоспроможний попит населення;

- проведення військової реформи;

- підтримку розвитку сільського господарства та соціальної інфраструктури села.

2) Запровадження мінімальної заробітної плати у розмірі 262 гривні, зростання рівня забезпеченості прожиткового мінімуму з урахуванням індексу споживчих цін.

3) Норму щодо заборони надання державних гарантій суб'єктам господарювання – позичальникам кредитів.

4) У проекті Закону про бюджет не допустити розширення переліку головних розпорядників бюджетних коштів, збільшення чисельності працівників органів виконавчої влади.

5) Проект Закону не повинен містити статей, які обмежують надходження доходів до місцевих бюджетів.

6) Коефіцієнт вирівнювання, який застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, визначити, як у бюджеті на 2004 рік, у розмірах від 0,6 до 1.

7) Підвищення заробітної плати працівникам бюджетної сфери і забезпечення місцевих бюджетів відповідними коштами.

8) Передбачити субвенції з державного бюджету на компенсацію витрат доходів бюджетів місцевого самоврядування від надання державою пільг із плати за землю, а також на компенсацію витрат місцевих бюджетів, пов'язаних з передачею до комунальної власності закладів соціально-культурної сфери державних підприємств та військових містечок.

9) З метою більш ефективного стимулювання органів місцевого самоврядування щодо нарощування показників доходів державного бюджету, які є джерелом перерахування дотації вирівнювання, концептуально переглянути принципи надання додаткової дотації місцевим бюджетам внаслідок перевиконання планових показників таких доходів державного бюджету.

10) У проекті Закону України про Державний бюджет України на 2005 рік визначити критерії розподілу між регіонами та напрями спрямування коштів субвенцій на виконання інвестиційних проектів та заходів з упередження аварій і запобігання техногенним катастрофам. Обсяги цих субвенцій в розрізі об'єктів затверджуються окремими додатками до закону про Державний бюджет України на 2005 рік.

Доручення Верховної Ради України Кабінету Міністрів України до Основних напрямів бюджетної політики на 2005 рік.

При підготовці проекту Закону України про Державний бюджет Кабінет Міністрів повинен забезпечити виконання наступних доручень Верховної Ради України:

1) Терміново подати на розгляд Верховної Ради України законопроекти, визначені Основними напрямками бюджетної політики на 2005 рік, насамперед:

- щодо внесення змін до податкового законодавства;
- щодо скасування спеціальних (вільних) економічних зон;
- щодо внесення змін до законодавчих актів, які не забезпечені ресурсами бюджету на 2005 рік.

2) До 15 серпня 2004 року подати до Верховної Ради України прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2005 рік в розрізі основних галузей економіки.

3) Розробити Програму погашення податкового боргу та подати її разом з проектом Державного бюджету на 2005 рік. Завершити розробку та затвердити державну програму боргової політики України на 2004–2010 роки. Розробити та до 15 вересня 2004 року подати до Верховної Ради України пропозиції щодо ви-

користання коштів від здійснення державних зовнішніх запозичень у 2005 році з чітким визначенням напрямів їх спрямування.

4) Разом з проектом Державного бюджету на 2005 рік подати до Верховної Ради України розрахунки щодо залучення до Державного бюджету України частини прибутку (доходу) підприємств, які перебувають у державній власності, по кожному з таких підприємств окремо.

5) До 15 серпня 2004 року подати до Верховної Ради України орієнтовний перелік об'єктів приватизації державного майна на 2005 рік з наведенням відповідних прогнозних обсягів надходжень до державного бюджету.

6) У проекті державного бюджету на 2005 рік передбачити кошти у обсязі не менше 10 відсотків видаткової частини Державного бюджету України на розвиток аграрного сектору та села.

7) У проекті державного бюджету на 2005 рік передбачити видатки на:

- реалізацію Державної програми реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року;

- поступову компенсацію громадянам втрат від знецінення грошових заощаджень у значно збільшених обсягах порівняно з 2004 роком;

- підвищення розмірів державної допомоги сім'ям з дітьми для приведення у відповідність із законодавством.

8) Встановити для місцевих бюджетів, які щорічно наращують обсяги доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, реальні механізм та джерела стимулювання.

9) У проекті державного бюджету на 2005 рік передбачити субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію відповідних державних цільових програм, включаючи Загальнодержавну програму розвитку малих міст.

10) Забезпечити удосконалення, оптимізацію та спрощення процедур казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

11) Удосконалити формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, розглянувши такі пропозиції.

12) Інші доручення.

4.5. Порядок складання, розгляду та затвердження Державного бюджету на наступний рік

Порядок розгляду та прийняття Державного бюджету на наступний фінансовий рік регламентовано положеннями розділу II Бюджетного кодексу та розділу 9 Регламенту Верховної Ради України.

Процес прийняття бюджету на наступний бюджетний період починається після затвердження Верховною Радою звіту про виконання бюджету за минулий рік. Розглянемо порядок складання, розгляду на сесіях Верховної Ради та затвердження бюджету України.

Організаційні заходи складання проекту Державного бюджету

*Повноваження органів виконавчої влади щодо
складання проекту Державного бюджету.*

Кабінет Міністрів України розробляє проект закону про Державний бюджет України.

Міністр фінансів України:

- відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України;
- визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, які використовуються для підготовки бюджетних запитів і розроблення пропозицій проекту Державного бюджету України.

Основні етапи складання Державного бюджету за строками

У липні місяці:

- Міністр фінансів на основі макроекономічних показників визначає обсяг доходів і витрат для підготовки пропозицій проекту Державного бюджету.

Для цього Міністерство фінансів України розробляє і доводить до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції щодо підготовки бюджетних запитів.

Бюджетний запит – документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період. Форму бюджетного запиту наведено у додатку В.

- Головні розпорядники розробляють бюджетні запити, аналізують проекти кошторисів.

- Міністерство фінансів аналізує отримані від головних розпорядників бюджетних коштів бюджетні запити та пропозиції щодо обсягів витрат і визначає їх відповідність схваленим Основним напрямом бюджетної політики.

У серпні місяці:

- На основі аналізу бюджетних запитів Міністерство фінансів України до 15 серпня готує проект закону про Державний бюджет для надання його на розгляд Кабінетом Міністрів України.

- До 15 серпня повинні бути офіційно оприлюднені Закони України, які впливають на формування доходної та видаткової частини бюджетів. В іншому разі норми відповідних законів, що впливають на формування доходної та/або видаткової частини бюджетів, застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, наступного за плановим.

- Не пізніше 22 серпня проект закону про Державний бюджет України повинен бути опублікований в газеті „Урядовий кур'єр”.

У вересні місяці:

- Кабінет Міністрів України приймає Постанову про схвалення проекту Закону і подає його до 15 вересня до Верховної Ради, а саме – у Комітет з питань бюджету.

Разом із проектом Закону подаються матеріали, перелік яких визначений статтею 38 Бюджетного кодексу України, а саме:

1) Пояснювальна записка до проекту закону про Державний бюджет України, яка повинна містити:

- інформацію про економічне становище держави та основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період;

- оцінку надходжень доходів та інших коштів (позик);

- пояснення до основних положень проекту Державного бюджету України та проекту закону про Державний бюджет України, включаючи аналіз запропонованих обсягів видатків на виконання функцій, програм у розрізі територій;

- інформацію щодо врахування Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період та пропозицій Верховної Ради України до них;

- аналітичні дані, розрахунки з обґрунтуваннями особливостей міжбюджетних взаємовідносин (обсягу доходів та видатків,

що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів; розрахунки обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам);

- інформацію щодо обсягів державного боргу;

- прогноз основних макропоказників економічного і соціального розвитку України, показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди.

2) Прогнозні показники зведеного бюджету України відповідно до бюджетної класифікації, а також зведений баланс фінансових ресурсів України.

3) Перелік пільг з податків, із розрахунком втрат доходів бюджету від їх надання.

4) Показники видатків Державного бюджету України, необхідних для завершення довгострокових програм.

5) Зобов'язання з державному боргу, державним гарантіям, включаючи суми на обслуговування державного боргу на поточний і наступний періоди.

6) Перелік інвестиційних програм на наступний бюджетний період, під які можуть надаватися гарантії Кабінету Міністрів України.

7) Доповідь про хід виконання Державного бюджету України у поточному бюджетному періоді.

8) Проекти кошторисів усіх державних цільових фондів.

9) Пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту Державного бюджету України.

10) Інші матеріали, обсяг і форму яких визначає Кабінет Міністрів України.

За результатами обговорення Верховна Рада України протягом 5 днів приймає рішення про прийняття закону на розгляд або його відхилення. Рішення приймається з урахуванням відповідності проекту Основним напрямам бюджетної політики, що були прийняті в червні місяці.

У разі відхилення проекту закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів України зобов'язаний у тижневий термін з дня набрання чинності рішенням про відхилення подати проект закону про Державний бюджет України на повторне подання. Міністр фінансів України повторно подає проект закону

про Державний бюджет України не пізніше трьох днів після його повторного подання до Верховної Ради України.

Після прийняття до розгляду проекту Закону не пізніше **1 жовтня**, він розглядається народними депутатами в комітетах, депутатських фракціях, групах.

За результатами цих обговорень до **1 жовтня** подаються пропозиції до законопроекту. Ці пропозиції повинні відповідати певним умовам.

Вимоги до пропозицій:

- пропозиції щодо збільшення видатків Державного бюджету повинні містити джерела покриття цих видатків;

- пропозиції щодо зменшення доходів Державного бюджету повинні містити джерела компенсації втрат доходів, або види та обсяги видатків, які підлягають скороченню;

- жодна пропозиція не повинна призводити до збільшення державного боргу;

- пропозиції не повинні змінювати прогноз податкових надходжень, крім випадків, якщо виявлені неточності в розрахунках.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету разом із уповноваженими представниками Кабінету Міністрів України розглядає пропозиції до проекту Закону і до **15 жовтня** приймає відповідне рішення у вигляді ***Висновків та пропозицій***. Показники, що містяться у Висновках та пропозиціях до проекту закону про Державний бюджет України, мають бути збалансованими.

Висновки та пропозиції до проекту Закону поширюються серед народних депутатів України за 2 дні до розгляду проекту Державного бюджету в ***першому читанні*** на пленарному засіданні Верховної Ради України.

Розгляд проекту закону про Державний бюджет у першому читанні

Перше читання проекту закону про Державний бюджет починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету про Висновки і пропозиції до проекту Закону.

Висновки і пропозиції голосуються в цілому. Якщо не прийняте позитивне рішення, то голосування відбувається постатейно.

Схвалені Верховною Радою висновки і пропозиції приймають статус Бюджетних висновків, схвалення яких вважається прийняттям проекту Закону у першому читанні.

Відповідно до Бюджетного кодексу проект закону про Державний бюджет в першому читанні приймається **не пізніше 20 жовтня**.

Підготовка проекту закону про Державний бюджет до другого читання КМУ, після прийняття проекту в першому читанні, у *двотижневий* термін (до 3 листопаду) доопрацьовує проект відповідно до Бюджетних висновків.

Доопрацьований до другого читання проект Закону містить статті та показники, запропоновані Кабінетом Міністрів України в першому читанні або схвалені Бюджетними висновками Верховної Ради України.

Якщо Кабінет Міністрів України подає нові статті на розгляд, то до них додається детальне обґрунтування їх необхідності. Це може бути у випадках, коли основні макропоказники економічного і соціального розвитку, покладені в основу проекту Державного бюджету, змінилися на час розгляду (з 15 вересня) в другому читанні більш ніж на два відсотки.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету протягом трьох днів (до 3 листопаду) готує висновки щодо розгляду проекту Закону у другому читанні.

Друге читання проекту закону про Державний бюджет України

Друге читання розпочинається з доповіді Міністра фінансів України і завершується не пізніше **20 листопада** року, що передує плановому.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань бюджету доповідає висновки Комітету Верховної Ради України з питань бюджету щодо врахування Кабінетом Міністрів України Бюджетних висновків Верховної Ради України при підготовці проекту закону про Державний бюджет України до другого читання.

Якщо Кабінет Міністрів подає проект бюджету, в якому передбачено дефіцит, то в першу чергу затверджується граничний розмір дефіциту Державного бюджету з подальшим постатейним прийняттям проекту бюджету. Державний бюджет може голосуватися в цілому, якщо під час постатейного голосування до проекту бюджету не було внесено істотних змін. Якщо поправки призвели до перевищення граничного розміру дефіциту, Уряд може запропонувати свої поправки з метою скорочення дефіциту, або

направити проект бюджету на доопрацювання в постійну комісію з питань бюджету.

В обов'язковому порядку в другому читанні затверджуються наступні показники:

- загальний обсяг дефіциту / профіциту;
- доходи і видатки Державного бюджету України;
- розмір мінімальної заробітної плати та рівень забезпечення прожиткового мінімуму на наступний бюджетний період;
- обсяги міжбюджетних трансфертів;
- статті, що сприяють формуванню місцевих бюджетів.

Ці статті не підлягають розгляду у третьому читанні.

Усі інші статті, які не були прийняті у другому читанні, переносяться на розгляд у третьому читанні.

Третє читання проекту закону про Державний бюджет України

Комітет Верховної Ради України із питань бюджету до **25 листопада** доопрацьовує проект закону про Державний бюджет України і виносить його на розгляд Верховної Ради України у третьому читанні.

Третє читання починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та співдоповіді Міністра фінансів України.

Проект закону про Державний бюджет голосується за статтями, не прийнятими у другому читанні, і в цілому.

Закон про Державний бюджет України приймається Верховною Радою України до **2 грудня** року, що передує плановому. Про введення в дію закону про Державний бюджет на наступний бюджетний період Верховна Рада приймає Постанову, проект якої готується Урядом.

Після прийняття проект Закону протягом двох тижнів розглядається Президентом України. У разі його підписання Президентом України, закон набуває чинності.

Бюджетні призначення у випадку несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України

У разі неприйняття Закону України про Державний бюджет до 2 грудня поточного року Верховна Рада України приймає Пос-

танову про порядок фінансування невідкладних витрат до затвердження закону про Державний бюджет.

У цьому випадку Кабінет Міністрів України відповідно до статті 46 Бюджетного кодексу має право здійснювати витрати Державного бюджету з наступними обмеженнями:

1) витрати здійснюються тільки на цілі, що визначені одночасно у законі про Державний бюджет України на попередній бюджетний період і у проекті закону про Державний бюджет України на наступний бюджетний період;

2) щомісячні витрати Державного бюджету не повинні перевищувати 1/12 обсягу витрат, визначених законом про Державний бюджет України на попередній бюджетний рік;

3) позики здійснюються тільки з метою погашення основної суми державного боргу;

4) до прийняття закону про Державний бюджет фінансування капітальних витрат заборонено, крім випадків, пов'язаних з введенням надзвичайного стану, екологічної ситуації;

5) до прийняття закону про Державний бюджет податки і збори справляються відповідно до закону про Державний бюджет України на попередній бюджетний період та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до положень Бюджетного кодексу прийняття Державного бюджету України на відповідний бюджетний період з **дефіцитом** дозволяється у разі наявності обґрунтованих джерел фінансування дефіциту.

Профіцит бюджету затверджується виключно з метою погашення основної суми боргу та на забезпечення збереження розміру оборотної касової готівки.

Оборотна касова готівка – частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів.

Після набуття сили Закону Про Державний бюджет України, а саме після підписання його Президентом, починається його виконання всіма учасниками бюджетного процесу відповідно до їх повноважень.

За поданням осіб та органів, які мають право законодавчої ініціативи, протягом бюджетного періоду до закону про Державний бюджет можуть бути внесені зміни і доповнення. Спочатку

вони розглядаються комісіями, до компетенції яких належать запропоновані зміни, а потім постійною комісією з питань бюджету, яка готує відповідне рішення. Жодний закон, що впливає на зменшення доходів або збільшення видатків бюджету поточного року, не може бути прийнятий в цілому Верховною Радою, якщо відповідні поправки не будуть внесені до закону про Державний бюджет на поточний рік.

4.6. Зміст Закону України „Про Державний бюджет України”

Закон України „Про Державний бюджет України” приймається щорічно і діє на протязі бюджетного року. Закон про Державний бюджет складається з шістьох частин:

I – Загальні положення (табл. 16).

II – Доходи Державного бюджету України.

III – Державний борг та фінансування Державного бюджету України.

IV – Видатки та кредитування Державного бюджету України.

V – Взаємовідносини Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

VI – Прикінцеві положення.

Більш детально розглянемо зміст закону про Державний бюджет на прикладі Законів на 2004 рік та 2005 рік.

I – Загальні положення

Таблиця 16

Загальні положення Закону України про Державний бюджет

Статті Закону про Державний бюджет України	Показники, млн грн.	
	2004 рік	2005 рік
Доходи Державного бюджету України, усього:	65215,7	106125,0
у тому числі:		
- загального фонду,	51410,6	83509,5
- спеціального фонду	13805,0	22615,5
Видатки Державного бюджету, усього:	72215,7	117394,6
у тому числі:	58566,3	
- загального фонду,	13649,4	94145,6
- спеціального фонду		23249,0

Продовження таблиці

Статті Закону про Державний бюджет України	Показники, млн грн.	
	2004 рік	2005 рік
Обсяги повернення кредитів	1764,9	2503,3
Обсяги надання кредитів	2185,1	2362,5
Граничний розмір дефіциту	7420,2	11128,9
Оборотна касова готівка	400	1770

II – Доходи Державного бюджету України

Указані:

- податкові та неподаткові джерела надходжень до загального фонду Державного бюджету;
- зміни в податковому законодавстві; особливості справляння податків;
- джерела формування доходів спеціального фонду Державного бюджету.

III – Державний борг та фінансування Державного бюджету України (табл.17).

Таблиця 17

Показники державного боргу України

Статті Закону про Державний бюджет України	Показники	
	2004 рік	2005 рік
Граничний розмір державного внутрішнього боргу України	1,32 млрд доларів США	1.134 млрд доларів США (18.257 млрд грн.)
Граничний розмір державного зовнішнього боргу України	8,86 млрд доларів США	8.317 млрд доларів США
Кошти від приватизації державного майна	2,14 млрд грн.	6.985 млрд грн.

Також в цієї частині Закону визначені:

- надходження фінансування загального фонду Державного бюджету України;
- джерела формування спеціального фонду Державного бюджету України у частині фінансування;
- інші статті.

IV – Видатки та кредитування Державного бюджету України

Затверджені:

1) Бюджетні призначення головним розпорядникам коштів Державного бюджету у розрізі відповідальних виконавців за бюджетними програмами:

Державна програма «Соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні» – 25,01 млрд гривень (2004 рік – 12,6 млрд гривень), з них:

- пільги населенню на оплату субсидій – 4,15 млрд гривень (2004 рік – 3,3 млрд гривень);

- допомога багатодітним та малозабезпеченим сім'ям – 2,01 млрд гривень (2004 рік – 1,8 млрд гривень);

- соціальний захист Чорнобильців – 1,49 млрд гривень (2004 рік – 1,1 млрд гривень);

- компенсація втрат від знецінення грошових осаджень – 6,5 млрд. гривень (2004 рік – 0,5 млрд гривень);

- пільгові кредити молодим сім'ям – 0,22 млрд гривень (2004 рік – 0,1 млрд гривень);

- інші виплати.

Державна програма „Охорона здоров'я населення України“ – 3,61 млрд. гривень (2004 рік – 1,67 млрд гривень), з них:

- покращення діагностики онкологічних захворювань – 0,16 млрд гривень (2004 рік – 0,13 млрд гривень);

- безоплатний інсулін – 0,16 млрд гривень (2004 рік – 0,13 млрд гривень);

- профілактика та лікування туберкульозу – 0,10 млрд гривень (2004 рік – 0,075 млрд гривень);

- профілактика СНІДу – 0,1 млрд гривень (2004 рік – 0,04 млрд гривень) і т.д.

Державна програма „Освіта населення України“ – 10,0 млрд гривень (2004 рік – 6,29 млрд гривень), з них пільгові кредити для одержання вищої освіти – 13,5 млн гривень (2004 рік – 13,5 млн гривень).

Державна програма „Розвиток наукового та науково-технічного потенціалу України” – 2,03 млрд гривень (2004 рік – 1,46 млрд гривень).

Державна програма „Духовний розвиток України” – 0,83 млрд гривень (2004 рік – 0,65 млрд гривень).

Державна програма „Фізична культура і спорт в Україні” – 0,31 млрд гривень (2004 рік – 0,26 млрд гривень), інші програми.

2) Витрати розвитку та споживання в складі Державного бюджету.

3) Щорічні суми разової матеріальної допомоги різним верствам населення.

4) Перелік захищених статей видатків загального фонду Державного бюджету за економічною структурою видатків. На 2005 рік затверджені наступні захищені статті:

- оплата праці працівників бюджетних установ; нарахування на заробітну плату;
- придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- забезпечення продуктами харчування;
- виплата процентів за державним боргом;
- трансферти населенню;
- трансферти місцевим бюджетам;
- видатки на будівництво (придбання) житла для військовослужбовців, реформування та розвиток Збройних Сил України;
- утилізацію звичайних видів боєприпасів;
- забезпечення інвалідів протезно-ортопедичними виробами, засобами пересування та реабілітації;
- видатки на підготовку кадрів вищими навчальними закладами I-IV рівнів акредитації, фундаментальні і прикладні дослідження та дослідно-конструкторські роботи.

5) Порядок списання коштів з рахунку державного бюджету органами Державного казначейства.

6) Порядок розрахунків з погашення зобов'язань держави по знеціненим заощадженням громадян.

7) Бюджетні призначення на централізовані заходи і програми в розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

8) Пільги, компенсації і гарантії окремих категорій громадян.

9) Джерела формування спеціального фонду Державного бюджету у частині кредитування.

10) Напрями спрямування коштів спеціального фонду бюджету.

V розділ – Взаємовідносини Державного бюджету України та місцевих бюджетів

Затверджені:

- 1) Джерела доходів загального фонду місцевих бюджетів.
- 2) Обсяги міжбюджетних трансфертів.
- 3) Пропорції розподілу надходжень доходів до загального фонду між Державним бюджетом України та відповідними місцевими:

- до Державного бюджету – 40% (2004 рік – 50%);
- до бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету – 10% (2004 рік – 12,5%);
- до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та бюджетів районів – 30% (2004 рік – 37,5%);
- до бюджетів міст Києва та Севастополя – 40% (2004 рік: до бюджету міста Києва – 100%, міста Севастополя – 50%);
- 20 відсотків надходжень акумулюється на рахунку Державного казначейства України та розподіляється між зведеними бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, бюджетами міст Києва та Севастополя виходячи із затверджених критеріїв з урахуванням фактичного приросту вказаних доходів загального фонду у поточному році до минулого бюджетного періоду.

4) Установлений рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для призначення допомоги:

- відповідно до Закону України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми“ у сумі 90 гривень у розрахунку на одну особу (2004 рік – 85 грн.);

- до законів України „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям“ та „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам“ для працездатних осіб у сумі 80 гривень (2004 рік – 80 грн.), непрацездатних осіб – 120 гривень (2004 рік – 110 гривень), інвалідів – 130 гривень (2004 рік – 115 гривень);

- інші державні соціальні виплати.

5) Порядок покриття Державним казначейством тимчасових касових розривів місцевих бюджетів.

6) Порядок надання позичок місцевим бюджетам.

7) Права місцевих органів по встановленню норм, пільг окремим категоріям громадян.

8) Джерела формування спеціального фонду місцевих бюджетів.

VI – Прикінцеві положення:

1) Затверджені прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі 382 гривні, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення:

- дітей віком до 6 років – 335 гривень;
- дітей віком від 6 до 18 років – 422 гривні;
- працездатних осіб – 409 гривень;
- осіб, які втратили працездатність, – 300 гривень.

2) Заборонені розрахунки з бюджетом у не грошовій формі, в тому числі шляхом взаємозаліку, застосування векселів, бартерних операцій.

3) Збір з купівлі-продажу валюти справляється з операцій купівлі-продажу безготівкової валюти в розмірі 1,5 відсотка.

4) Заборона на здійснення реструктуризації заборгованості (недоїмки) суб'єктів господарювання за податками, зборами, кредитами.

5) Питання грошової оцінки землі, ставки земельного податку, орендної плати, пільги по платі за землю.

6) Кошти, одержані від приватизації державного майна, та інші надходження, пов'язані з приватизацією та кредитуванням підприємств, зараховуються до державного бюджету у повному обсязі.

7) Питання з бюджетного законодавства: призупинення дії деяких законів, зміни в законодавчих актах.

8) Кошти державних цільових фондів обслуговуються органами Державного казначейства України (у 2004 році – крім коштів Пенсійного фонду).

9) Установити з 1 січня 2005 року розмір мінімальної заробітної плати 262 гривні на місяць, а з 1 грудня 2005 року – 282 гривні на місяць. (2004 рік: з 1 січня – 205 гривень, з 1 липня – 237 гривень).

Аналіз бюджетного процесу України за період з 1991 по 2005 роки свідчить про те, що:

1. Закон України про Державний бюджет вчасно був прийнятий тільки на 2004 рік (табл. 18).

2. Іноді майже відразу або пізніше після введення Закону України про Державний бюджет України з метою скорочення видатків застосовувався механізм секвестру видатків.

3. Існують значні розбіжності між показниками бюджету, що обґрунтовувалися в проекті Кабінетом Міністрів України і тими, які приймалися Верховною Радою України.

4. Макроекономічні показники, що були базою для бюджетних розрахунків, демонструють великий розрив між прогнозними значеннями і фактичними:

- наприклад, до 1996 року відхилення за величиною ВВП складали від 22 до 1000%,

- після 1999 року – відхилення в межах від 3 до 18 %.

5. Прийняття показників під тиском міжнародних фінансових організацій, що дають Україні кредити, негативно впливає на процес формування бюджету держави.

Таблиця 18

Фактичні дати бюджетного процесу України

Роки	Надання проекту Держаного бюджету на розгляд до Верховної Ради України	Прийняття Закону України „Про Державний бюджет України”
1992	Грудень 1991р.-червень1992 р.	18 червня 1992 р.
1993	18.03.1993 -3.04.1993 р.	9 квітня 1993 р.
1994	15 січня 1994 р.	1 лютого 1994 р.
1995	7 березня 1995 р.	7 квітня 1995 р.
1996	4 грудня 1995 р.	22 березня 1996 р.
1997	14.09.1996 – 4.06.1997 р.	27 червня 1997 р.
1998	15 вересня 1997 р.	30 грудня 1997 р.
1999	15.09.1998 – 23.10.1998 р.	31 грудня 1998 р.
2000	15 вересня 1999 р.	17 лютого 2000 р.
2001	15 вересня 2000 р.	7 грудня 2000
2002	19 вересня 2001 р.	20 грудня 2001 р.
2003	24 вересня 2002 р.	26 грудня 2002 р.
2004	17 вересня 2003 р.	27 листопада 2003 р.
2005	14 вересня 2004 р.	23 грудня 2004 р.
2006	15 вересня 2005 р.	21 грудня 2005 р.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення бюджетному процесу. Яким документом регламентується бюджетний процес в Україні?
2. Перерахуйте основні законодавчі акти, які регламентують організацію бюджетного процесу в Україні.
3. Назвіть учасників бюджетного процесу.
4. Назвіть шість етапів загального процесу управління бюджетом.
5. Назвіть задачі, які вирішує бюджетний процес.
6. Які фактори визначають якість бюджетного процесу на стадії підготовки проекту бюджету?
7. Які фактори визначають якість бюджетного процесу на стадії розгляду та затвердження бюджету?
8. Які фактори визначають якість бюджетного процесу на стадії виконання бюджету?
9. Дайте визначення бюджетного періоду.
10. Назвіть основні шляхи підвищення якості бюджетного процесу.
11. Дайте визначення бюджетному плануванню.
12. Назвіть основні задачі бюджетного планування.
13. Нормативна база регулювання процесу бюджетного планування.
14. Назвіть основні принципи бюджетного планування.
15. За якою схемою здійснюється бюджетне планування в Україні?
16. Назвіть методи бюджетного планування.
17. Недоліки методу коефіцієнтів, як методу бюджетного планування.
18. Характерні риси нормативного методу бюджетного планування.
19. Балансовий метод бюджетного планування.
20. Програмно-цільовий метод бюджетного планування, його сутність.
21. Переваги програмно-цільового методу бюджетного планування.
22. Дайте визначення терміну „бюджетна програма”.
23. Характерні риси бюджетної програми.
24. Назвіть елементи формування бюджетної програми.

25. Мета та задачі „бюджетної програми”.
26. Визначення напрямів діяльності та конкретних виконавців, як елементів формування бюджетної програми.
27. Показники ефективності бюджетної програми.
28. Державний бюджет, його сутність.
29. Опишіть підготовчу роботу, яка передує складанню проекту бюджету.
30. Назвіть основні макроекономічні показники, які використовуються при складанні проекту бюджету.
31. Які зміни, внесені Бюджетним кодексом в бюджетний процес, підвищили його якість?
32. Розкрийте зміст Постанови ВР України „Про основні напрями бюджетної політики України”.
33. Опишіть організаційні заходи складання проекту бюджету.
34. Визначте етапи і терміни складання Державного бюджету України.
35. Опишіть процес розгляду і затвердження Державного бюджету України.
36. Які показники мають бути прийняті в обов’язковому порядку при другому читанні проекту Державного бюджету України?
37. Які обмеження застосовуються при виконанні видаткової частини бюджету у випадку невчасного прийняття ЗУ „Про Державний бюджет” на поточний рік?
38. Розкрийте зміст ЗУ „Про Державний бюджет”.
39. У яких випадках затверджується дефіцит та профіцит Державного бюджету?
40. Дайте характеристику загальному та спеціальному фонду Державного бюджету.

Тестові завдання

1. Система прогнозних та програмних документів включає:
 - а) прогнози економічного та соціального розвитку України, Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньо – та короткостроковий періоди;
 - б) Державні програми економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період;
 - в) прогнози та програми розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період;
 - г) усі відповіді вірні.

2. Задачами бюджетного планування є:
- а) визначення реальної величини доходів;
 - б) розробка основних напрямів державної фінансової політики;
 - в) обґрунтованість витрат;
 - г) збалансованість бюджету.

3. Показники прогнозу економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період використовуються для розроблення:

- а) Державної програми економічного і соціального розвитку України;
- б) стратегічного плану розвитку країни;
- в) для оцінки надходжень і формування показників Державного бюджету України;
- г) усі відповіді вірні.

4. Державну програму економічного і соціального розвитку України на відповідний рік затверджує:

- а) Президент України;
- б) Міністр фінансів України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Кабінет Міністрів України.

5. Функцію взаємоузгодження проектів прогнозів економічного і соціального розвитку України, Державної програми розвитку України на короткостроковий період з проектом Державного бюджету на відповідний рік здійснює:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Міністерство економіки та з питань європейської;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) усі відповіді вірні.

6. Якість бюджетного планування визначається наступними головними чинниками:

- а) чіткістю формулювання цілей та завдань, які необхідно державі вирішити на даному етапі розвитку;
- б) достовірністю та своєчасністю інформації, яка використовується в процесі бюджетного планування;
- в) методами, що застосовуються при плануванні бюджетних показників;
- г) усі відповіді вірні.

7. Відповідно до якого принципу бюджетного планування забезпечується розроблення взаємоузгоджених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць на коротко- та середньостроковий періоди:

- а) самостійності;
- б) цілісності;
- в) рівності;
- г) об'єктивності.

8. Який принцип бюджетного планування забезпечує суб'єктів підприємницької діяльності інформацією, що необхідна для планування їх власної виробничої діяльності:

- а) цілісності;
- б) рівності;
- в) гласності;
- г) самостійності.

9. Державна програма економічного і соціального розвитку України повинна бути затверджена:

- а) Указом Президента;
- б) Постановою Міністерства фінансів;
- в) Законом України;
- г) Постановою КМУ.

10. Який з методів заснований на використанні норм і нормативів, установлених у відношенні як до детального, так і до узагальнюючих показників:

- а) балансовий метод;
- б) нормативний метод;
- в) метод прямого рахунку;
- г) аналітичний метод?

11. Який метод бюджетного планування використовується при моделюванні бюджетних показників і передбачає обчислення планових показників на основі визначення впливу на них різноманітних чинників:

- а) нормативний метод;
- б) аналітичний метод;
- в) балансовий метод;
- г) програмно-цільовий метод?

12. Метод коефіцієнтів, що використовується при бюджетному плануванні, базується на використанні відповідних коефіцієнтів, що розраховуються як:

- а) співвідношення планових показників до досягнень минулого періоду;
- б) співвідношення досягнень минулого періоду до планових показників;
- в) співвідношення планового і фактичного коефіцієнтів;
- г) співвідношення досягнень минулого періоду і рівня інфляції.

13. До характерних рис балансового методу, що застосовується при бюджетному плануванні, відносяться:

- а) можливість виявлення бюджетних резервів;
- б) сприяння економії бюджетних коштів;
- в) перенос негативних явищ минулого періоду на планований;
- г) відповідність між джерелами надходжень і джерелами витрат за видами та по регіонах.

14. До характерних рис методу коефіцієнтів, що застосовується при бюджетному плануванні, відносяться:

- а) неможливість виявлення бюджетних резервів;
- б) сприяння економії бюджетних коштів;
- в) перенесення негативних явищ минулого періоду на планований;

г) відповідність між джерелами надходжень та джерелами витрат за видами й регіонами.

15. Яка найголовніша характеристика має бути покладена в основу формування бюджетної програми:

- а) орієнтованість на результат;
- б) широке охоплення тематики установи;
- в) часове обмеження її виконання;
- г) конкретизація виконавців програми?

16. Прив'язка коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду функціональної класифікації видатків бюджету використовується з метою:

- а) складання зведеного бюджету;
- б) здійснення макроекономічного аналізу;
- в) формування державної політики у сферах економіки;
- г) усі відповіді вірні.

17. Обов'язковими елементами програмно-цільового методу бюджетного планування є:

- а) оцінка та експертиза програм;
- б) аналіз співставлення видатків та досягнутих результатів;
- в) забезпечення ефективності використання коштів бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

18. Напрями діяльності бюджетної програми повинні:

- а) відповідати завданням і функціям головного розпорядника бюджетних коштів;
- б) відображати шляхи, якими головний розпорядник прагне досягти цілей;
- в) забезпечувати реалізацію бюджетної програми у межах коштів, виділених для досягнення мети програми;
- г) усі відповіді вірні.

19. Відповідальними виконавцями бюджетної програми можуть бути:

- а) головний розпорядник;
- б) розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня, які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника;
- в) одержувачі коштів державного бюджету, які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника;
- г) усі відповіді вірні.

20. Відповідальний виконавець бюджетної програми визначається головним розпорядником бюджетних коштів:

- а) на стадії виконання бюджету;
- б) на стадії затвердження бюджету;
- в) на стадії складання проекту державного бюджету на наступний рік;

г) усі відповіді вірні.

21. У системі головного розпорядника не може бути відповідальних виконавців більше ніж:

- а) одного;
- б) дев'яти;
- в) двох;
- г) десяти.

22. Показники ефективності бюджетної програми:

- а) можуть не бути порівнянними;
- б) повинні підтверджувати віддачу вкладених коштів;
- в) давати можливість визначити найбільш ефективні бюджетні програми;
- г) усі відповіді вірні.

23. Розробляються показники ефективності бюджетної програми:

- а) Міністерством фінансів;
- б) Державним казначейством;
- в) головним розпорядником коштів, що виконує програму;
- г) розпорядником коштів нижчого рівня.

24. У результаті аналізу бюджетні програми поділяються на наступні три групи:

- а) програми, які можуть бути впроваджені через певний період часу;
- б) програми, виконання яких є недоцільними;
- в) програми, які будуть впроваджуватися в запланованому періоді;
- г) програми, які пропонуються до виконання.

25. Документ, що визначає суму коштів, необхідних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави її реалізації, мету, завдання, напрями діяльності, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики, – це:

- а) бюджетний запит;
- б) бюджетна програма;
- в) паспорт бюджетної програми;
- г) кошторис.

26. Паспорт бюджетної програми формується на основі:

- а) плану асигнувань;
- б) бюджетних запитів головних розпорядників;
- в) кошторису;
- г) усі відповіді вірні.

27. Паспорт бюджетної програми, розроблений головним розпорядником бюджетних коштів, надається ним Міністерству фінансів для узгодження:

- а) у місячний строк після набрання чинності Законом про Державний бюджет;
- б) у двотижневий строк після набрання чинності Законом про Державний бюджет;

в) у тижневий строк після набрання чинності Законом про Державний бюджет;

г) разом з набранням чинності Законом про Державний бюджет.

28. Паспорт бюджетної програми затверджується спільним наказом:

а) Державного казначейства та відповідного головного розпорядника коштів;

б) Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів;

в) Міністерства фінансів України та Державного казначейства;

г) Міністерства фінансів та відповідного головного розпорядника бюджетних коштів.

29. Міністерство економіки в процесі підготовчої роботи до складання проекту Державного бюджету:

а) здійснює оцінку доходів Державного бюджету;

б) аналізує виконання показників за минулий рік;

в) розробляє показники витрат до проекту зведеного і Державного бюджету на наступний рік;

г) аналізує програми соціально-економічного розвитку країни в наступному році.

30. Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України повинні бути розроблені Міністерством економіки до:

а) 1 липня;

в) 15 червня;

б) 1 червня;

г) 15 липня.

31. Міністерство фінансів України на підставі основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період та аналізу виконання бюджету у поточному періоді:

а) визначає загальний рівень доходів бюджету;

б) дає оцінку обсягу фінансування бюджету;

в) визначає загальний рівень видатків бюджету;

г) усі відповіді вірні.

32. Національний банк України розробляє та надає Кабінету Міністрів України та Верховній Раді України проект основних напрямів грошово-кредитної політики не пізніше:

а) 1 травня;

в) 1 квітня;

б) 1 червня;

г) 15 червня.

33. Головні розпорядники коштів, Державне казначейство України, Міністерство фінансів України, органи вилучення та інші учасники бюджетного процесу складають та аналізують звіти про виконання бюджету за минулий рік в строк до:

а) 1 травня;

в) 15 червня;

б) 1 червня;

г) 15 травня.

34. Відповідає за проведення бюджетної політики на наступний бюджетний період і визначає бюджетні пріоритети при розробці державних програм:

- а) Верховна Рада України;
- б) Державне казначейство;
- в) Кабінет міністрів України;
- г) Міністерство фінансів України.

35. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період не може містити пропозиції щодо:

а) граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;

б) частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України;

- в) обсягів загального фонду Державного бюджету;
- г) граничного обсягу державного боргу та його структури.

36. Парламентські слухання з питань бюджетної політики відбуваються не пізніше:

- а) 1 травня;
- б) 15 вересня;
- в) 15 червня;
- г) 1 червня.

37. З доповіддю про Основні напрями бюджетної політики на наступний рік виступає:

- а) Президент України;
- б) Прем'єр-міністр України або за його дорученням Міністр фінансів України;
- в) голова Комітету з питань бюджету;
- г) Прем'єр-міністр України.

38. Розробляє проект закону про Державний бюджет України:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Комітет Верховної Ради з питань бюджету;
- г) Міністерство фінансів України разом з Державним казначейством України.

39. Який орган відповідає за складання проекту закону про державний бюджет і визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування?

- а) Комітет Верховної Ради України з питань бюджету;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Державне казначейство України.

40. Розробляє і доводить до головних розпорядників коштів інструкції щодо підготовки бюджетних запитів:

- а) Державне казначейство України;

- б) Міністерство фінансів України;
- в) Комітет Верховної Ради України з питань бюджету;
- г) Кабінет Міністрів України.

41. Міністерство фінансів України на основі аналізу бюджетних запитів готує проект закону про Державний бюджет для надання його на розгляд Кабінетом Міністрів України до:

- а) 15 вересня;
- б) 15 серпня;
- в) 15 червня;
- г) 1 вересня.

42. Кабінет Міністрів України приймає Постанову про схвалення проекту Закону і подає його у Комітет з питань бюджету до:

- а) 15 вересня;
- б) 15 серпня;
- в) 15 червня;
- г) 15 липня.

43. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету разом із представниками Кабінету Міністрів України розглядає пропозиції народних депутатів до проекту Закону про Державний бюджет не пізніше:

- а) 15 жовтня;
- б) 3 листопада;
- в) 20 жовтня;
- г) 20 листопада.

44. Проект закону про Державний бюджет, після прийняття до розгляду, розглядається народними депутатами на засіданнях Верховної Ради не пізніше:

- а) 1 листопада;
- б) 15 жовтня;
- в) 1 жовтня;
- г) 15 листопада.

45. Відповідно до Бюджетного кодексу проект закону про Державний бюджет в першому читанні приймається не пізніше:

- а) 15 жовтня;
- б) 20 жовтня;
- в) 25 жовтня;
- г) 3 листопада.

46. Друге читання проекту закону про Державний бюджет завершується не пізніше:

- а) 3 листопаду;
- б) 20 листопаду;
- в) 15 листопаду;
- г) 25 листопаду.

47. Третє читання проекту закону про Державний бюджет України починається на пізніше:

- а) 20 листопада;
- б) 1 грудня;
- в) 25 листопада;
- г) 3 листопада.

48. Закон України „Про Державний бюджет“ приймається Верховною Радою:

- а) до 15 грудня року, що передує плановому;
- б) до 20 грудня року, що передує плановому;
- в) до 1 грудня року, що передує плановому;

г) до 31 грудня року, що передує плановому.

49. Проблеми з усунення негативних сторін проекту Державного бюджету необхідно вирішувати на стадії:

- а) виконання бюджету;
- б) бюджетного планування;
- в) обліку виконання бюджету;
- г) контролю за виконанням бюджету.

50. Державний бюджет набуває чинності Законом у випадку його підписання:

- а) Президентом України;
- б) Головою Верховної Ради України;
- в) Прем'єр-міністром України;
- г) Міністром фінансів.

51 Закон України про Державний бюджет складається з:

- а) п'яти розділів;
- б) шести розділів;
- в) семи розділів;
- г) чотирьох розділів.

Доповнити за змістом:

52. У Державній програмі економічного і соціального розвитку України на наступний рік повинні бути відображені:

- а) аналіз соціально-економічного розвитку країни за минулий та поточний роки;
- б) вплив очікуваних змін зовнішньополітичної та зовнішньо економічної ситуації на економіку країни;
- в)
- г)

53. Запровадження середньострокового бюджетного планування дає можливість:

- а) підвищити відповідальність головних розпорядників бюджетних коштів за ефективне та раціональне використання коштів;
- б) посилити загальний бюджетний контроль;
- в)
- г)

54. До задач бюджетного планування належать:

- а) забезпечення необхідних макроекономічних пропорцій розвитку держави;
- б) визначення реальних джерел і обсягів доходів на всіх рівнях бюджетної системи;
- в)
- г)

55. До принципів бюджетного планування відносяться:

- а) принцип наукової обґрунтованості;

б) оптимальна збалансованість між рівнем оподаткування і рівнем соціальних виплат;

в) єдність загальнодержавних і місцевих бюджетів;

г)

д)

56. Основними рисами бюджетної програми є:

а) за своїм змістом бюджетна програма повинна відноситися до одного розділу функціональної класифікації;

б) бюджетна програма повинна бути чіткою, конкретною і зрозумілою для широких мас;

в)

г)

57. Бюджетна програма складається з наступних складових елементів:

а) мета та задачі бюджетної програми;

б) визначення напрямів діяльності;

в)

г)

д)

58. До основних прогностичних макропоказників економічного та соціального розвитку країни відносяться:

а) обсяг валового внутрішнього продукту та національний дохід;

б) показники зведеного балансу фінансових ресурсів;

в)

г)

59. В обов'язковому порядку в другому читанні затверджуються наступні показники:

а) загальний обсяг дефіциту / профіциту;

б) доходи і видатки Державного бюджету України;

в)

г)

60. До захищених статей Державного бюджету відносяться:

а) оплата праці працівників бюджетної сфери;

б) виплати відсотків по державному боргу;

в) трансферти населенню;

г)

Чи вірно стверджувати?

61. „Економічна сутність бюджетного планування полягає в централізованому розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту між ланками бюджетної системи на основі загальнонаціональної програми розвитку бюджетів різного рівня”

- а) вірно; б) невірно.

62. „Державна програма, як елемент системи планування, розробляється щороку та подається на розгляд до Верховної Ради України одночасно з проектом Державного бюджету України на відповідний рік”:

- а) вірно; б) невірно.

63. „Бюджетне планування не пов’язано з показниками фінансових планів підприємств, організацій та установ різних форм власності”:

- а) вірно; б) невірно.

64. „Паспорт бюджетної програми за змістом повинен відповідати Закону про Державний бюджет”:

- а) вірно; б) невірно.

65. „Одним з принципів бюджетного планування є принцип оптимальної збалансованості між рівнем оподаткування і рівнем капітальних вкладень в економіку”:

- а) вірно; б) невірно.

66. „На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється оцінка ефективності використання бюджетних коштів”:

- а) вірно; б) невірно.

67. „Однією з задач бюджетного планування є забезпечення максимального рівня соціальних потреб населення”:

- а) вірно; б) невірно.

68. „Основою бюджетного планування є розроблений та затверджений план стратегії взаємовідносин з міжнародними фінансово-кредитними установами”:

- а) вірно; б) невірно.

69. „Принципи бюджетного планування не залежать від принципів побудови бюджетної системи”:

- а) вірно; б) невірно.

70. „Процедура парламентських слухань з питань бюджетної політики на наступний рік не сприяє підвищенню ефективності бюджетного процесу”:

- а) вірно; б) невірно.

71. „Друге читання проекту закону про Державний бюджет починається з доповіді Міністра фінансів України“:
а) вірно; б) невірно.
72. „Якщо Закон України „Про Державний бюджет“ не прийнятий вчасно, витрати здійснюються тільки на статті, що були передбачені в Законі України на попередній бюджетний рік і можуть бути не передбачені в проекті на поточний рік“:
а) вірно; б) невірно.
73. „У випадку прийняття Закону „Про Державний бюджет“ на наступний рік пізніше встановленого терміну, забороняється здійснення витрат на поточні цілі“:
а) вірно; б) невірно.
74. „Прийняття Державного бюджету з дефіцитом відповідно до Бюджетного кодексу з 2002 року не дозволяється“:
а) вірно; б) невірно.
75. „Балансовий метод бюджетного планування дозволяє визначити загальнодержавні пріоритети і розмір бюджетних коштів, необхідних для реалізації державних програм“:
а) вірно; б) невірно.
76. „На відміну від постатейного методу планування бюджету, яке здійснювалося тільки на рік, програмно-цільовий метод сприяє стратегічному підходу, тобто плануванню видатків бюджету на кілька років“:
а) вірно; б) невірно.
77. „Перше читання проекту закону про Державний бюджет починається з доповіді Міністра фінансів“:
а) вірно; б) невірно.
78. „Перше читання проекту закону про Державний бюджет починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету про Висновки і пропозиції до проекту Закону“:
а) вірно; б) невірно.
79. „Схвалені Верховною Радою висновки і пропозиції приймають статус Бюджетних висновків, схвалення яких ще не вважається прийняттям проекту Закону у першому читанні“:
а) вірно; б) невірно.
80. „Третє читання починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та співповіді Міністра фінансів України“:
а) вірно; б) невірно.

Тема 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

5.1. Організаційні основи виконання Державного бюджету України

5.2. Розпис Державного бюджету України

5.3. Бюджетна класифікація

5.4. Касове виконання бюджету

5.5. Казначейська система виконання Державного бюджету за доходами

Мета вивчення: усвідомити організаційні основи та принципи виконання бюджету; з'ясувати необхідність документів, які регламентують систему кодів та групування бюджетних показників: бюджетного розпису та бюджетної класифікації; засвоїти класифікацію доходів бюджету за джерелами надходжень; розглянути системи касового виконання бюджету; зрозуміти порядок виконання бюджету за доходами органами Державного казначейства, обґрунтувати його переваги.

5.1. Організаційні основи виконання Державного бюджету України

Важлива роль в бюджетному процесі належить стадії виконання бюджету. У її плині здійснюється мобілізація коштів, а також організація їх використання відповідно до затвердженого закону про Державний бюджет України на поточний рік.

Виконання бюджету – це забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів в цілому та за кожним джерелом надходжень, а також своєчасного, повного та безперервного фінансування передбачених бюджетом заходів.

Принципи виконання бюджету:

1) забезпечення повного і своєчасного надходження доходів у цілому і за кожним джерелом зокрема;

2) фінансування заходів у межах затверджених бюджетом сум на протязі бюджетного року;

3) виділення бюджетних коштів на заходи відповідно до бюджетних програм;

4) надання бюджетних коштів при умові виконання кожним підприємством та установою планових завдань і з урахуванням освоєння раніше виділених коштів;

5) фінансування юридичних осіб тільки з одного бюджету;

6) дотримання режиму економії в витрачанні трудових, матеріальних та природних ресурсів;

7) забезпечення ефективного контролю за використанням бюджетних коштів;

8) дотримання на підприємствах та в організаціях бюджетної сфери фінансової дисципліни.

Загальні положення організації виконання Державного бюджету встановлені Бюджетним кодексом. Відповідно до статті 115 Конституції України і статті 47 Бюджетного кодексу:

- Кабінет Міністрів України забезпечує і несе відповідальність за виконання Державного бюджету;

- Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету України, координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету. Фактично з Міністерства фінансів знята відповідальність за виконання Державного бюджету.

У процесі виконання Державного бюджету **Міністерство фінансів України** здійснює прогнозування та аналіз доходів бюджету і має виключне право надання відстрочок на сплату податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах податкового кредиту за поданнями органів стягнення на термін до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду.

Державне казначейство України веде бухгалтерський облік всіх надходжень, що належать Державному бюджету України, та за поданням органів стягнення здійснює повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до бюджету.

Органи стягнення забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до Державного бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів відповідно до законодавства.

Усі доходи Державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок Державного бюджету України і не можуть акумулюватися на рахунках органів стягнення.

В Україні застосовується **казначейська форма обслуговування** Державного бюджету України, яка передбачає здійснення Державним казначейством України:

- 1) операцій з коштами державного бюджету;
- 2) розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- 3) контролю бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів;
- 4) бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання державного бюджету.

Державний бюджет України виконується за **розписом доходів та видатків** на відповідний рік. Для здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів влади і розпорядників бюджетних коштів, проведення необхідного аналізу доходів і витрат, забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників застосовується **бюджетна класифікація**.

5.2. Розпис Державного бюджету України

Державний бюджет України виконується за розписом, який затверджується Міністром фінансів України відповідно до бюджетних призначень у місячний термін після набрання чинності законом про Державний бюджет України. До затвердження розпису Міністром фінансів України затверджується тимчасовий розпис на відповідний період.

Бюджетний розпис – документ, у якому встановлюється розподіл доходів і фінансування бюджету, бюджетні асигнування головним розпорядникам бюджетних засобів на визначені періоди року відповідно до бюджетної класифікації.

Примірник затвердженого бюджетного розпису передається до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету з подальшим інформуванням про внесені до нього зміни.

Міністр фінансів України протягом бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису Державного бюджету України встановленим бюджетним призначенням.

Розпис Державного бюджету України на відповідний рік включає:

- 1) **Розпис доходів** Державного бюджету (далі – розпис доходів), що включає:
 - річний розпис доходів загального і спеціального фондів Державного бюджету;

- щомісячний розпис доходів загального фонду Державного бюджету.

2) **Розпис фінансування** Державного бюджету (далі – розпис фінансування, що включає:

- річний розпис фінансування загального і спеціального фондів Державного бюджету;

- помісячний розпис фінансування загального фонду Державного бюджету.

3) **Розпис асигнувань** Державного бюджету (за винятком надання кредитів з Державного бюджету), що включає:

- річний розпис асигнувань загального і спеціального фондів Державного бюджету;

- щомісячний розпис асигнувань загального фонду Державного бюджету.

4) **Розпис повернення кредитів** до Державного бюджету та надання кредитів з Державного бюджету (далі – розпис кредитування), що включає:

- річний розпис повернення кредитів до Державного бюджету та надання кредитів з Державного бюджету;

- помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду Державного бюджету та надання кредитів із загального фонду Державного бюджету.

5) **Річний розпис витрат** спеціального фонду Державного бюджету з розподілом за видами надходжень.

6) **Помісячний розпис спеціального фонду** Державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків).

Процедура складання і виконання розпису Державного бюджету визначена законодавчо в Бюджетному кодексі та „Інструкції про складання і виконання розпису Державного бюджету України”, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України № 386 від 14 червня 2004 року.

Складові розпису Державного бюджету України

РОЗПИС ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
1. <i>Розпис доходів</i> Державного бюджету	- річний розпис доходів загального і спеціального фондів
	- помісячний розпис доходів загального фонду
2. <i>Розпис фінансування</i> Державного бюджету	- річний розпис фінансування загального і спеціального фондів
	- помісячний розпис фінансування загального фонду
3. <i>Розпис асигнувань</i> Державного бюджету	- річний розпис асигнувань загального і спеціального фондів
	- помісячний розпис асигнувань загального фонду
4. <i>Розпис кредитування</i>	- річний розпис повернення кредитів до Державного бюджету та надання кредитів з Державного бюджету
	- помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду Державного бюджету та надання кредитів із загального фонду Державного бюджету
5. <i>Річний розпис витрат спеціального фонду</i> Державного бюджету з розподілом за видами надходжень	
6. <i>Помісячний розпис спеціального фонду</i> Державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків)	

Розглянемо порядок складання розпису асигнувань Державного бюджету

Витрати Державного бюджету здійснюються на основі ***річного розпису асигнувань*** Державного бюджету, тому доцільно розглянути порядок його складання.

Розпис асигнувань загального і спеціального фондів Державного бюджету складається на рік у розрізі головних розпорядників коштів (далі – головних розпорядників) за програмною класифікацією видатків та кредитування й повною економічною класифікацією видатків бюджету без розподілу за періодами року.

Помісячний розпис асигнувань загального фонду Державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету) – це розпис асигнувань загального фонду Державного бюджету на рік з розбивкою за місяцями в розрізі головних розпорядників за програмною класифікацією видатків та кредитування й скороченою економічною класифікацією видатків бюджету.

Складання розпису

1) Починається зі складання розпису доходів, розпису фінансування та розпису повернення кредитів до Державного бюджету.

Розпис доходів складається Управлінням доходів Міністерства фінансів України.

Розпис фінансування складається Департаментом фінансової політики та управління державним боргом.

Розпис повернення кредитів складається відповідними структурними підрозділами Міністерства фінансів України.

2) На основі складених розписів доходів, фінансування та повернення кредитів **Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів:**

- враховує необхідність забезпечення своєчасності та повноти платежів з погашення основної суми державного боргу, можливостей щодо обсягів і термінів залучення державних запозичень, графіків проведення приватизації державного майна, а також потреб покриття помісячних касових розривів загального фонду державного бюджету;

- розраховує граничні **помісячні обсяги** асигнувань та надання кредитів із загального фонду Державного бюджету;

- подають розрахунки відповідним структурним підрозділам Міністерства фінансів разом із роз'ясненнями.

3) Відповідні структурні підрозділи Міністерства фінансів:

- визначають головним розпорядникам помісячні обсяги асигнувань загального фонду в розрізі бюджетних програм або в цілому головному розпоряднику за тими бюджетними програмами, які належать до компетенції відповідного структурного підрозділу;

- складають лімітну довідку;

- надають ці документи Управлінню організації бюджетного процесу Міністерства фінансів.

4) **Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів:**

- зводить отримані помісячні обсяги асигнувань загального фонду;

- складає узагальнену лімітну довідку за кожним головним розпорядником з визначенням помісячних обсягів асигнувань головному розпоряднику в цілому;

- доводить усі лімітні довідки до кожного головного розпорядника. За необхідності структурні підрозділи Мінфіну надають

головним розпорядникам додаткові матеріали разом із необхідними роз'ясненнями.

5) Головні розпорядники за участю розпорядників нижчого рівня:

- згідно з отриманими лімітними довідками уточнюють проекти кошторисів;
- складають проекти планів асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету) загального фонду бюджету;
- складають проекти планів надання кредитів із загального фонду бюджету;
- складають проекти планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків);
- подають зведені проекти цих документів відповідним структурним підрозділам Мінфіну.

6) Відповідні структурні підрозділи Міністерства фінансів:

- перевіряють відповідність зведених проектів показникам лімітних довідок;
- відстежують підготовку головними розпорядниками матеріалів до розпису;
- забезпечують своєчасне подання головними розпорядниками цих матеріалів Мінфіну;
- аналізують зазначені матеріали і вносять при необхідності до них корективи;
- подають Управлінню організації бюджетного процесу Мінфіну свої пропозиції щодо включення їх до розпису.

7) Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів:

- зводить отримані від структурних підрозділів Мінфіну матеріали;
 - вносить при необхідності корективи;
 - подає розпис на затвердження Міністру фінансів України.
- Затверджений розпис Державного бюджету:**
- оригінал передається Державному казначейству України;
 - перша копія передається Комітету Верховної Ради України з питань бюджету;
 - друга залишається в Управлінні організації бюджетного процесу Мінфіну.

Обласним управлінням Державного казначейства разом із розписом Державного бюджету надається помісячний розподіл повернення кредитів до загального та спеціального фондів.

Державному казначейству України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим управлінням обласних (Київської та Севастопольської міських) державних адміністрацій разом із розписом Державного бюджету надається помісячний розподіл міжбюджетних трансфертів за кодами бюджетів за відповідними місцевими бюджетами.

Державне казначейство України протягом трьох робочих днів після затвердження розпису доводить головним розпорядником витяг із розпису.

Головні розпорядники бюджетних коштів на основі отриманого розпису затверджують в установленому порядку:

- кошториси планів асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету) загального фонду бюджету;
- плани надання кредитів із загального фонду бюджету;
- плани спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків);
- плани використання бюджетних коштів.

Зміни до розпису за загальним і спеціальним фондом Державного бюджету **вносяться шляхом затвердження довідок** про внесення змін до кошторисів, планів асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету) загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету та планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) у порядку, встановленому для затвердження цих документів.

Процес внесення змін до розпису бюджету здійснюється за наступною схемою:

1) **Головні розпорядники** надають обґрунтовані пропозиції про внесення змін до розпису відповідним структурним підрозділам Міністерства фінансів.

2) **Структурні підрозділи Міністерства фінансів** не пізніше 20 числа поточного місяця подають до Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів довідку (один екземпляр), до якої додають:

- обґрунтовані пропозиції щодо доцільності внесення запропонованих головним розпорядником змін;

- інформацію про виділені асигнування за відповідними бюджетними програмами згідно зі звітністю Державного казначейства України.

3) В *Управлінні організації бюджетного процесу* Міністерства фінансів:

- довідку перевіряють;
- підписують начальником Управління.

4) *Довідка*, підписана начальником Управління організації бюджетного процесу Мінфіну і начальником відповідного структурного підрозділу Мінфіну затверджується першим заступником Міністра або заступником Міністра.

5) *Структурні підрозділи Міністерства фінансів*, подають оригінал затвердженої довідки та три її копії Управлінню організації бюджетного процесу Міністерства фінансів.

6) *Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів*:

- реєструє довідку і копії за номером та датою. Причому, за п'ять робочих днів до закінчення місяця (звітного періоду) довідки про внесення змін не реєструються;

- заносить довідку до реєстру, який складається у двох примірниках;

- передає Державному казначейству України один примірник реєстру разом з оригіналами та копіями довідок, а також перелік нових бюджетних програм;

- другий примірник з копіями довідок залишається в Управлінні організації бюджетного процесу Мінфіну;

- один примірник копій довідок залишається у відповідному структурному підрозділі Мінфіну.

7) *Державне казначейство України* :

- здійснює реєстрацію довідок та облік змін до розпису;

- надсилає їх копії головному розпоряднику, що є підставою для затвердження довідок про внесення змін до кошторисів та планів асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету) загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків).

8) **Головні розпорядники:**

- подають Державному казначейству України в триденний термін у розрізі розпорядників нижчого рівня довідки про внесені зміни до зведених кошторисів та планів асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету) загального фонду бюджету, зведених планів надання кредитів із загального фонду бюджету, зведених планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків).

- доводять відповідні зміни до розпорядників нижчого рівня, які, в свою чергу, вносять зміни до кошторису та плану асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету) загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків).

Внесення змін до розпису за **спеціальним фондом** здійснюється у порядку, встановленому для внесення змін до розпису за загальним фондом.

Внесення змін до розпису здійснюється у наступних випадках:

- необхідності перерозподілу видатків за економічною та програмною класифікаціями;

- прийняття нормативного акта про передачу повноважень на виконання функцій або надання послуг, на які затверджено бюджетне призначення, від одного головного розпорядника до іншого;

- прийняття рішення про розподіл нерозподілених бюджетних асигнувань між головними розпорядниками;

- необхідності збільшення асигнувань спеціального фонду державного бюджету;

- необхідності внесення змін до розпису доходів, до розпису фінансування або до розпису кредитування;

- унесення змін до закону про Державний бюджет України.

Виконання розпису:

1) Виконання розпису здійснюється наростаючим підсумком з початку року.

2) Якщо за результатами місячного звіту про виконання загального фонду державного бюджету виявиться, що отриманих надходжень недостатньо для здійснення бюджетних асигнувань відповідно до затвердженого закону про Державний бюджет України,

то Міністр фінансів України приймає рішення про *обмеження асигнувань* загального фонду державного бюджету.

3) Управління доходів Міністерства фінансів разом з Департаментом фінансової політики та управління державним боргом Міністерства фінансів:

- розраховують уточнений щомісячний прогноз надходжень доходів загального фонду, державних запозичень, надходжень від приватизації державного майна, повернення кредитів на фінансування загального фонду державного бюджету:

- не пізніше 15 числа місяця, що настає за звітним місяцем, подають *Управлінню організації бюджетного процесу Міністерству фінансів* цей прогноз.

4) *Управління організації бюджетного процесу Міністерства фінансів* за участю відповідних структурних підрозділів Мінфіну на підставі уточненого помісячного прогнозу надходжень розробляє пропозиції щодо тимчасового обмеження помісячних обсягів асигнувань загального фонду Державного та подає на розгляд Міністру фінансів України.

5) *Міністерство фінансів України* видає наказ на тимчасове обмеження бюджетних асигнувань загального фонду Державного бюджету.

6) *Державне казначейство України*, керуючись наказом Міністерства фінансів України у триденний термін повідомляє головних розпорядників про таке тимчасове обмеження асигнувань і проводить видатки з урахуванням тимчасового обмеження асигнувань.

7) *Розпорядники* здійснюють бюджетні асигнування, встановлені кошторисами, з урахуванням тимчасового обмеження асигнувань загального фонду Державного бюджету.

8) До 10-го числа місяця, що настає за звітним, Державне казначейство України проводить з Управлінням організації бюджетного процесу Мінфіну *звірку розпису* за загальним фондом Державного бюджету за звітний період, уточненого з урахуванням унесених змін.

5.3. Бюджетна класифікація

Єдина бюджетна класифікація доходів та видатків – це фінансова основа забезпечення цілісності та єдності бюджетної системи України.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (в тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України і міжнародних стандартів.

Бюджетна класифікація, як один з документів, що застосовується в процесі виконання Державного бюджету:

- забезпечує створення єдиної інформаційної системи зведення державних доходів та видатків на всіх рівнях влади;
- забезпечує порівнянність бюджетних показників на загальнодержавному і міжнародному рівнях, сприяючи тим самим інтегруванню економіки України до світової;
- дає можливість усвідомити діючий бюджетний процес всіма його учасниками, відповідно до різних підходів до обліку операцій виконання бюджету;
- відбиває концептуальні підходи Уряду до бюджетної політики;
- забезпечує ідентифікацію платежів до бюджету;
- створює умови для проведення необхідного аналізу звітних даних щодо виконання бюджету;
- сприяє здійсненню контролю за фінансовою діяльністю органів влади всіх рівнів;
- забезпечує функціонування інформаційно-обчислювальної системи єдиного казначейського рахунку;
- забезпечує досягнення цілісності бюджетних категорій доходів і видатків та взаємозв'язок між функціональними призначеннями і економічним характером видатків бюджету.

Правові норми функціонування єдиної бюджетної класифікації доходів і видатків визначені Бюджетним кодексом (статті 8, 9).

Перша загальна структура бюджетної класифікації України була введена в дію Постановою Верховної Ради України N 327/96-ВР

від 12 липня 1996 року „Про структуру бюджетної класифікації України” і мала велике значення для ефективної організації бюджетного процесу.

Відповідно до міжнародних стандартів статистики державних фінансів і нових підходів до бюджетної політики, а також у зв'язку з переходом нашої держави до ринкової економіки виникла необхідність в розробці нової бюджетної класифікації. Запроваджена з 1998 року Наказом Міністерства фінансів України № 265 від 03 грудня 1997 року нова бюджетна класифікація відповідала загальноприйнятим міжнародним вимогам і вимогам сучасного етапу розвитку економіки.

З прийняттям Бюджетного кодексу в червні 2001 року, а також із запровадженням програмно-цільового методу планування видатків бюджету 2002 року виникла необхідність здійснення змін в структурі бюджетної класифікації. Наказом Міністерства фінансів України № 604 від 27 грудня 2001 року була затверджена бюджетна класифікація, яка із змінами та доповненнями дійсна і сьогодні. Міністр фінансів України затверджує бюджетну класифікацію, а також зміни до неї та інформує про це в обов'язковому порядку Верховну Раду України.

Таблиця 20

Структурні складові Бюджетної класифікації

БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ	
1. Класифікація доходів бюджету	
2. Класифікація видатків та кредитування бюджету	- Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету
	- Економічна класифікація видатків бюджету
	- Класифікація кредитування бюджету
	- Відомча класифікація видатків та кредитування державного бюджету
	- Програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету
3. Класифікація фінансування бюджету	
4. Класифікація боргу	

Цим же Наказом Міністерства фінансів України № 604 була затверджена Тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів.

Розглянемо більш детальніше класифікацію доходів бюджету, тому що саме відповідно до кодів цієї класифікації здійснюється виконання доходної частини Державного бюджету України.

Доходи бюджету класифікуються відповідно до статті 9 Бюджетного кодексу за розділами, представленими на рисунку 25.

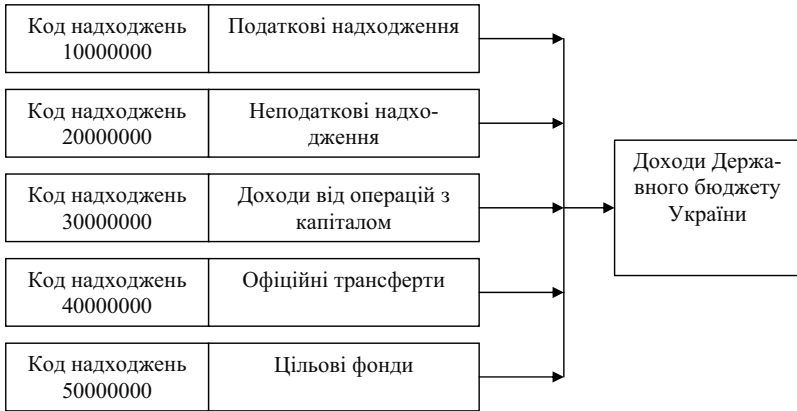

Рисунок 25 – Класифікація доходів Державного бюджету

Коди доходів складаються з 8 знаків. Доходи бюджету класифікуються на 5 розділів – цим розділам відповідає перша цифра восьмизначного коду. Останні два знаки коду бюджетної класифікації доходів Державне казначейство України використовує, починаючи з 2004 року для кодування рівня місцевих бюджетів, які отримують субвенції з Державного бюджету України, та для проведення розрахунків.

Податкові надходження – це передбачені податковим законодавством України загальнодержавні та місцеві податки та збори й інші обов’язкові платежі.

Види податків і зборів регламентовані Законом України „Про систему оподаткування” від 25 червня 1991 року № 1251-ХІІ зі змінами та доповненнями.

Податкові надходження в залежності від джерел отримання податків згруповані у 6 груп, якій відповідає друга цифра коду (табл. 21).

Таблиця 21

Податкові надходження

Вид податкових надходжень	Код
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	11000000
Податки на власність	12000000
Збори на спеціальне використання природних ресурсів	13000000
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000
Інші податки	16000000

Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості включають:

- податок з доходів фізичних осіб;
- податок на прибуток державних та комунальних підприємств, банківських та страхових організацій; кооперативів та громадських об'єднань, приватних підприємств; іноземних юридичних осіб; підприємств, створених за участю іноземних інвесторів;
- податкова заборгованість минулих років та нарахована сума податку, яка виникла після проведення розрахунків згідно із статтею 36 Закону України „Про Державний бюджет України на 2006 рік“ житлово-комунальних підприємств, підприємств паливно-енергетичного комплексу з податку на прибуток підприємств (крім підприємств комунальної власності).

До податків на власність належать:

- податок на нерухоме майно підприємств та громадян;
- податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (з юридичних осіб та громадян);
- податок з власників водних транспортних засобів.

Збори на спеціальне використання природних ресурсів включають:

- збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду;
- збір за спеціальне водокористування;

- платежі за користування надрами;
- плата за землю;
- плата за використання інших природних ресурсів.

До внутрішніх податків на товари та послуги належать:

- податок на додану вартість;
- акцизний збір із вироблених в Україні товарів;
- акцизний збір із ввезених на територію України товарів;
- податки на окремі категорії послуг;
- плата за ліцензії на певні види господарської діяльності;
- плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності;
- погашення бюджетної заборгованості з невідшкодованих сум податку на додану вартість з простроченим терміном повернення.

Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції включають:

- ввізне та вивізне мито
- кошти, отримані за вчинення консульських дій;
- інші надходження від зовнішньоекономічної діяльності;
- надходження від реалізації квот на ввезення цукру-сирцю тростинного.

До інших податків належать:

- місцеві податки і збори;
- надходження плати за надання послуг з оформленням документів на право виїзду за кордон;
- податки, не віднесені до інших категорій;
- фіксований сільськогосподарський податок;
- єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва;
- збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства.

Податкові надходження складають найбільшу частину доходів бюджету. Так, у 2003 р. вони склали 64,9 % від загального обсягу доходів Державного бюджету України.

Другим за обсягом джерелом формування бюджету є неподаткові надходження (табл. 22).

Неподаткові надходження

Вид неподаткових надходжень	Код
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу	22000000
Надходження від штрафів та фінансових санкцій	23000000
Інші неподаткові надходження	24000000
Власні надходження бюджетних установ	25000000

До доходів від власності та підприємницької діяльності відносяться:

- частина прибутку (доходу) державних підприємств, що вилучається до бюджету;
- надходження від перевищення валових доходів над видатками Національного банку України;
- надходження від грошово-речових лотерей;
- надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних бюджетних коштів;
- дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, які є у державній власності; на акції, які є у власності державних підприємств;
- рентна плата;
- та інші надходження.

До адміністративних зборів та платежів, доходів від некомерційного та побічного продажу належать:

- плата за утримання дітей у школах-інтернатах; вихованців шкіл та профтехучилищ соціальної реабілітації;
- виконавчий збір;
- плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна;
- державне мито;
- митні збори;
- інші.

Надходження від штрафів та фінансових санкцій включають:

- суми, стягнені з винних осіб, за шкоду, заподіяну державі, підприємству, установі, організації;
- адміністративні штрафи та інші санкції.

До *інших неподаткових надходжень* відносяться :

- надходження від реалізації конфіскованого майна;
- надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності;
- надходження коштів від реалізації матеріальної частини виробів військового призначення, що належать Національному космічному агентству України;
- портовий (адміністративний) збір;
- доходи від операцій з кредитування та надання гарантій.

До власних надходжень бюджетних установ належать:

- плата за послуги, що надаються бюджетними установами; згідно з функціональними повноваженнями;
- кошти, що отримуються бюджетними установами від господарської та/або виробничої діяльності;
- плата за оренду майна бюджетних установ
- кошти, що отримуються бюджетними установами від реалізації майна;
- благодійні внески, гранти та дарунки, отримані бюджетними установами;
- надходження, що отримуються бюджетними установами на виконання окремих доручень та інвестиційних проектів;
- додаткові збори на виплату пенсій.

Неподаткові надходження теж складають значну частину доходів бюджету. У 2001 році вони склали 34,5% в структурі доходної частини Державного бюджету України.

Частина доходів від операцій з капіталом в загальному обсязі надходжень до бюджету незначна.: у 2003 році склала 1,4%. Склад цих доходів наведено в таблиці 23.

Таблиця 23

Доходи від операцій з капіталом

Вид операцій з капіталом	Код
Надходження від продажу основного капіталу	31000000
Надходження від реалізації державних запасів товарів	32000000
Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	33000000
Податки на фінансові операції та операції з капіталом	34000000

Надходження від продажу основного капіталу включають надходження від:

- від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- реалізації безхазяйного майна;
- відчуження майна, яке належить Автономній Республіці Крим та майна, що знаходиться у комунальній власності.

Надходження від реалізації державних запасів товарів включають надходження від:

- реалізації матеріальних цінностей державного резерву;
- реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву.

Надходження від продажу землі і нематеріальних активів включають:

- надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення до розмежування земель державної та комунальної власності;
- надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення після розмежування земель державної та комунальної власності;
- надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення до розмежування земель державної та комунальної власності, які знаходяться на території Автономної Республіки Крим;
- надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації;
- надходження від продажу нематеріальних активів.

Трансферти – це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі (табл. 24).

Таблиця 24

Офіційні трансферти

Від органів державного управління	41000000
Від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	42000000
З іншої частини бюджету	43000000

Офіційні трансферти *від органів державного управління* включають :

- кошти, що надходять з інших бюджетів;
- дотації; субвенції.

Трансферти *від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій* включають надходження від секретаріату ООН за участь українського контингенту у миротворчих операціях; гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів усіх рівнів.

Трансферти *з іншої частини бюджету* – це кошти, одержані із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду).

Доходи Державного бюджету включають цільові фонди, перелік яких наведено в таблиці 25.

Таблиця 25

Цільові фонди

Збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення	50010000
Пенсійний фонд України	50020000
Збір на обов'язкове соціальне страхування до Фонду соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності	50030000
Збір на обов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	50040000
Збір до Державного інноваційного фонду України	50050000
Платежі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	50060000
Платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів	50070000
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	50080000
Інші фонди	50100000

Динаміка і структура доходів Державного бюджету України за період з 1998 по 2004 рік наведена в таблиці 26.

**Динаміка і структура доходів
Державного бюджету України, %**

Роки	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Доходи							
Доходи, всього	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі:							
Податкові надходження	63,4	71,0	55,0	56,4	63,6	64,9	63,8
Неподаткові надходження	12,8	14,2	28,7	34,5	27,8	28,7	31,8
Доходи від операцій з капіталом	0,3	2,2	0,2	0,9	1,1	1,4	1,2
Державні цільові фонди	20,0	11,4	12,1	1,1	0,4	0,4	0,3
Офіційні трансферти	3,5	1,3	4,0	7,1	7,1	4,6	2,9

Як бачимо, за останні три роки частина податкових надходжень майже незмінна, але зросла частина неподаткових надходжень в загальному обсязі доходів Державного бюджету. Спостерігається тенденція зменшення долі офіційних трансфертів.

5.4. Касове виконання бюджету

Касове обслуговування бюджету держави є самостійною сферою процесу виконання бюджету.

Під касовим обслуговуванням бюджету розуміють:

- організацію і порядок здійснення операцій з бюджетними коштами;

- розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів (прийом, збереження та видача бюджетних коштів);

- облік і контроль за виконанням бюджету відповідного рівня.

Відомі три системи касового виконання бюджету в залежності від схеми узагальнення та обліку доходів Державного бюджету (рис. 26):

- банківська;
- казначейська;
- змішана.

При **банківській системі** рахунки з виконання бюджету відкриваються в установах банків, вся інформація про рух бюджетних коштів централізується безпосередньо банківською системою.

При *казначейській системі* рахунки з виконання бюджету відкриваються в органах казначейства.

Рисунок 26 – Системи виконання бюджету

Змішана система передбачає можливість відкриття і ведення рахунків для виконання бюджету, як в установах банківської системи, так і в органах казначейства. Це громіздка система, що передбачає дублювання функцій, використовується в період переходу від банківської до казначейської системи обслуговування бюджету.

Банківська система виконання бюджету діяла в Росії з 1918 року. Ця система за допомогою Державного банку СРСР забезпечувала касове виконання бюджетів щодо:

- збору та обліку доходів бюджету;
- міжбюджетного перерозподілу доходів;
- відкриття і ведення рахунків отримувачів бюджетних коштів;
- організації обліку і звітності за всіма операціями з бюджетними коштами.

З ліквідацією Державного банку СРСР касове виконання Державного бюджету, тобто управління державними коштами, стали здійснювати численні комерційні банки.

При банківській системі обслуговування бюджету установи банків:

- приймають доходи і зараховують їх на рахунки відповідних бюджетів;
- розподіляють доходи між рівнями бюджетів відповідно до Закону України про Державний бюджет;

- видають бюджетні кошти міністерствам, відомствам, установам, організаціям;
- проводять розрахунково-касове обслуговування бюджетних установ і організацій;
- ведуть облік доходів і видатків відповідних бюджетів та складають звіт про касове виконання бюджету;
- звіряють облікові дані про видатки зі звітними даними розпорядників коштів.

Система проходження державних коштів через банківську систему мала низку суттєвих недоліків.

Недоліки банківської системи виконання бюджету:

- а) наявність безлічі рахунків не давало можливості здійснювати попередній контроль за використанням коштів;
- б) розосередження коштів на поточних рахунках міністерств, відомств, установах, комерційних банків призвело до несвоєчасного їхнього надходження до адресату;
- в) в умовах гострого дефіциту Державного бюджету України на поточних рахунках бюджетних установ щодня зберігалися значні залишки бюджетних коштів. Наприклад, на 1 грудня 1996 року вони становили по Україні 919 млн гривень, на 1 січня 1997 року – 942 млн гривень, на 1 березня 1998 року – 1004 млн гривень;
- г) банківське обслуговування не мало чіткої системи використання коштів, управління доходами й видатками, контролю за проходженням коштів через банківську систему.

Така система виконання бюджету існувала в Україні до 1993 року. Указом Президента України від 18 червня 1993 року № 219/93 „Про порядок виконання Державного бюджету України“ і тимчасовими методичними вказівками „Про порядок касового виконання Державного бюджету України за доходами та видатками“ з 1 липня 1993 року касове виконання бюджету став здійснювати Національний Банк України через свої регіональні управління та уповноважені комерційні банки. Відповідно до Положення НБУ № 39 від 12 червня 1993 року були створені регіональні управління Національного банку України, на які була покладена функція організації ведення операцій щодо касового виконання державного бюджету.

Новий порядок касового обслуговування означав, що Міністерство фінансів України здійснювало фінансування видатків у

межах доходів, що реально надійшли до Державного бюджету, а також отриманих в НБУ кредитів.

У разі нестачі коштів, внаслідок виникнення тимчасових касових розривів, Міністерство фінансів України в межах бюджетного періоду мало змогу брати в НБУ короткотермінові кредити в розмірі до 10% від обсягу видатків Державного бюджету.

Бюджетним організаціям було заборонено відкривати в установах банків розрахункові рахунки для здійснення операцій з бюджетними коштами. Касове виконання доходної частини здійснювалося шляхом перерахування коштів з рахунку платників податків на рахунок „Кошти Державного бюджету України” відповідно до розділів бюджетної класифікації та символів звітності НБУ. Через банківську систему здійснювався облік доходів Державного бюджету України. Комерційні банки повинні були надавати Міністерству фінансів України щомісячні та річні звіти про доходи Державного бюджету згідно з підрозділами бюджетної класифікації, а також щоденну інформацію про залишки коштів на єдиному рахунку „Кошти Державного бюджету України”. Цей порядок касового виконання бюджету мав посилити контроль за надходженням, цільовим та економним використанням державних коштів, але як показала практика ця система мала низку недоліків:

а) значні кошти знаходилися «в дорозі» і взаємно зараховувалися;

б) комерційні банки порушували терміни перерахування коштів;

в) щомісячна звітність НБУ про доходи та щоденна інформація про залишки коштів на єдиному рахунку „Кошти Державного бюджету України, надана Міністерству фінансів, була єдиним джерелом даних для контролю за процесом виконання бюджету.

Були започаті кроки щодо усунення порушень комерційними банками операцій, пов'язаних з касовим виконанням бюджету. Указом Президента України від 17 листопада 1994 року № 677/94 „Про посилення контролю за надходженням податків та інших обов'язкових платежів до Державного бюджету України і внесків до державних цільових фондів” у разі порушень строків перерахування коштів до бюджету до комерційних банків органами Державної податкової інспекції застосовувалися фінансові санкції у вигляді штрафу в розмірі недозахованих або затриманих платежів

У 1995 році таких санкцій було застосовано на суму 3669 тис. гривень у 2002 випадках. Указом Президента України від 1 травня 1995 року № 343/95 були прийняті наступні заходи щодо фінансової стабілізації та зміцнення фінансової дисципліни при виконанні Державного бюджету України:

1) Національному банку України було рекомендовано встановити плату за користування комерційними банками тимчасово вільними залишками коштів Державного бюджету, місцевих бюджетів та позабюджетних фондів у розмірі 50 відсотків облікової ставки Національного банку, що діяла протягом звітного місяця.

2) Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади та підприємствам бюджетної сфери було заборонено розміщати державні кошти на строкові депозитні рахунки в комерційних банках.

3) Кабінету Міністрів України було доручено в двотижневий строк розглянути рішення щодо надання пільг за податками та іншими обов'язковими платежами до Державного бюджету.

Не зважаючи на чисельні заходи щодо підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів, існуюча система виконання бюджету не могла їх забезпечити.

Для ефективного управління бюджетними коштами та підвищення оперативності у фінансуванні видатків у межах наявних обсягів фінансових ресурсів необхідно було створити нову фінансову структуру з налагодженим механізмом виконання бюджету. З цією метою Указом Президента України в квітні 1995 року було створено Державне казначейство України, саме на яке і була покладена функція касового обслуговування Державного бюджету. Відмінність казначейської системи виконання бюджету насамперед у тім, що казначейство концентрує обидва грошових потоки: доходний та видатковий на єдиному казначейському рахунку. Такий порядок повинен істотно прискорити процес фінансування видатків.

З 1996 до 2000 року в Україні діяла змішана система виконання бюджету, яка передбачала паралелізм функцій банківськими установами та органами Державного казначейства. Казначейство в цей час виконувало в більшості випадків роль спостерігача за процесом виконання бюджету, тому що саме банки надавали

щоденну інформацію за надходженням доходів відповідно до бюджетної класифікації.

З метою створення умов для ефективного управління коштами Державного бюджету Кабінет Міністрів та Національний банк України затвердили постанови:

- № 306 від 12 березня 1996 року „Про заходи щодо забезпечення касового обслуговування коштів Державного бюджету України”;

- № 401 від 3 квітня 1996 року „Про касове виконання Державного бюджету України”.

Ці документи визначили необхідність організації касового виконання Державного бюджету через органи Державного казначейства України. Але на початку впровадження казначейської системи обслуговування бюджету виконання бюджету здійснювалося через установи Національного банку України, Акціонерно-комерційного агропромислового банку „Україна“, Акціонерно-комерційного банку соціального розвитку „Укрсоцбанк“, Українського акціонерного промислово-інвестиційного банку „Промінвестбанк” та інших. Усім міністерствам, відомствам, іншим органам державної виконавчої влади, розпорядникам коштів Державного бюджету України, які здійснюють управління цільовими державними фондами, включеними до Державного бюджету України, було дано розпорядження перевести до 15 травня 1996 року поточні бюджетні рахунки коштів Державного бюджету України, відкриті в установах банків, не уповноважених здійснювати касове виконання Державного бюджету України, до установ банків, яким це право було надане.

Перелік уповноважених комерційних банків здійснювати касове обслуговування бюджету змінився з прийняттям постанови КМУ і НБУ № 68 від 21 січня 1998 року замість постанови № 401 від 3 квітня 1996 року, яка втратила чинність. З 15 лютого 1998 року касове виконання Державного бюджету України, державних позабюджетних фондів (крім Пенсійного фонду) забезпечують установи Національного банку, Державного експортно-імпортного банку, Акціонерно-комерційного агропромислового банку „Україна“, Акціонерно-комерційного банку соціального розвитку „Укрсоцбанк“, Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку, Акціонерного поштово-пенсійного банку

„Аваль“ відповідно до угод, укладених Головним управлінням Державного казначейства з банками.

Таким чином, бачимо, що перехід від банківської до казначейської системи не означає повну відмову від послуг комерційних банків. Вони виконують посередницькі функції, виступаючи в якості агентів Національного банку України, тому що НБУ не може мати безліч дрібних відділень у всій країні для обробки операцій з виконання бюджету. Але змішана система касового виконання бюджету через уповноваженні банки не забезпечувала управління бюджетними коштами на якісному рівні і була неефективною. Про це свідчать зростаючі залишки бюджетних коштів, що комерційні банки намагаються використовувати для проведення комерційних операцій, а не для фінансування видатків бюджету.

У 1996 році значно зросла кількість порушень, які допускали комерційні банки в процесі касового виконання бюджету. Фінансові санкції за 8 місяців 1996 року були застосовані у 70 випадках на суму 346,4 тис. гривень. Виявлено 952 випадки порушення у цей же період черговості перерахування платежів до бюджету, за що нараховано санкцій у сумі 3410,2 тис. гривень. Лише у серпні 1996 року 9 установ АПБ „Україна” порушили черговість перерахування платежів до бюджету, за що застосовані санкції дорівнювались 143,8 тис. гривень.

Указом Президента України від 7 вересня 1998 року за № 982/98 було скасовано штрафні санкції, передбачені Указом Президента від 1 травня 1995 року за № 343/95, що негативно вплинуло на рух бюджетних коштів, збільшивши кількість випадків затримки їх у банківських установах.

Кабінет Міністрів України та Національний банк України прийняли 14 січня 1997 року постанову № 13 „Про впровадження казначейської системи виконання державного бюджету”, відповідно до якої з 1 лютого 1997 року запроваджується поетапне касове виконання державного бюджету за видатками через територіальні органи Державного казначейства. З цією метою наказом Головного управління Держказначейства України № 28 від 21 березня 1997 року було затверджене Положення про єдиний казначейський рахунок та Тимчасову інструкцію про порядок касового виконання державного бюджету за видатками.

З 1998 року на казначейське обслуговування були переведені всі міністерства і відомства. У цьому ж році була прийнята нова бюджетна класифікація та План рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджету.

З метою забезпечення ефективного управління бюджетними коштами розпорядників, які станом на 24 липня 1998 року не були ще переведені на казначейське виконання кошторисів за видатками, Кабінет Міністрів України Постановою № 1139 зобов'язав:

1) Головних розпорядників:

- перед наданням розрахункових документів до установ банків перевіряти їх в органах Державного казначейства;

- щоденно подавати органам Державного казначейства копії виписок з поточних бюджетних рахунків по коштах Державного бюджету України.

2) Головне управління Державного казначейства забезпечити щоденне отримання органами Державного казначейства від установ банків копій виписок з поточних бюджетних рахунків розпорядників коштів.

Указом Президента України від 15 лютого 1999 року № 173/99 були внесені зміни до Указу Президента України від 27 квітня 1995 року № 335 „Про Державне казначейство України” щодо питань казначейського обслуговування позабюджетних коштів. Кабінет Міністрів України на виконання Указу Президента Прийняв Постанову № 180 від 17 лютого 1999 року „Про деякі питання діяльності Державного казначейства”, відповідно до якої обслуговування позабюджетних коштів установ та організацій бюджетної сфери стало здійснюватися виключно органами казначейства. Міністерство фінансів України та Головне управління Державного казначейства України розробили та затвердили наказом № 27 від 25 березня 1999 року „Порядок казначейського обслуговування позабюджетних коштів установ і організацій, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету”, який регламентував відкриття спеціальних реєстраційних рахунків розпорядникам позабюджетних коштів, механізм їх обслуговування, обліку та звітності. Усі рахунки розпорядників коштів державного бюджету в банківських установах були закриті до 2000 року згідно з графіком. Переведення позабюджетних коштів на казначей-

ське обслуговування стало основою для зарахування цих коштів у спеціальний фонд Державного бюджету.

Порядок касового виконання державного бюджету за видатками був затверджений наказом Державного казначейства України № 3 від 22 січня 2001 року, який регламентував організаційні взаємовідносини між органами Державного казначейства, розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів та іншими клієнтами Державного казначейства України, а також розподіл прав, обов'язків та відповідальності між ними в процесі виконання державного бюджету за видатками. У відповідності до цього документу касове виконання Державного бюджету здійснюється органами Державного казначейства в межах асигнувань, передбачених державним бюджетом для конкретних розпорядників коштів, а також надходжень на єдиний казначейський рахунок.

Казначейська форма виконання бюджету базується на принципі роботи єдиного казначейського рахунка.

Єдиний казначейський рахунок – це система бюджетних рахунків органів Державного казначейства, відкритих в установах банків за відповідним балансовим рахунком, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі Державного бюджету та надходження з інших джерел, встановлених законодавством України, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи та/або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів.

Прийняття Бюджетного кодексу легалізувало казначейське обслуговування бюджетів та розпорядників бюджетних коштів.

У зв'язку з набуттям Державним казначейством України з 2001 року статусу учасника системи електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП НБУ) і розгортанням роботи розрахункових палат Державного казначейства була розроблена нова система бухгалтерського обліку та звітності, прийнята нова бюджетна класифікація та план рахунків щодо виконання бюджетів.

СЕП НБУ – це загальнодержавна платіжна система, що забезпечує розрахунки між банками й органами Державного казначейства з застосуванням електронних способів прийняття, обробки і передачі інформації.

Система електронних платежів НБУ дозволяє:

- одержувати інформацію про здійснення операції в будь-який час;
- здійснювати міжбанківські платежі протягом 10-15 хвилин;
- негайно відобразити у бухгалтерському обліку проведені операції;
- складати щоденний баланс бюджету, використовуючи єдину інформаційну базу Державного казначейства.

Проведення фінансових операцій та ефективне управління коштами державного та місцевих бюджетів через систему електронних платежів Національного банку України забезпечує функціонування єдиного казначейського рахунку.

Наказом Державного казначейства України від 26 червня 2002 року №122 було затверджено Положення про єдиний казначейський рахунок, яке регламентує функціонування єдиного казначейського рахунку. Положення №28 від 21 березня 1997 року втратило чинність.

Єдиний казначейський рахунок – основний рахунок держави, що відкритий Державному казначейству України в Національному банку України, для обліку коштів та здійснення розрахунків у Системі електронних платежів Національного банку України.

Структура єдиного казначейського рахунку об'єднує:

- субрахунок, який відкритий у Державному казначействі України (центральний рівень);
- субрахунки, що відкриті управлінням Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Безпосереднім учасником СЕП НБУ є тільки Державне казначейство України, тому на його балансі відкритий відповідний єдиний казначейський рахунок. Територіальним управлінням Державного казначейства рахунки в НБУ не відкриваються.

Для відображення операцій, що проводяться через СЭП протягом дня, Державному казначейству України та територіальним управлінням відкриваються **технічні рахунки**. Державне казначейство щодня формує оборотно-сальдовий баланс рахунків, що і є основою для одержання інформації про фактичні надходження доходів в бюджет.

У період з 1 січня 2002 року по 1 січня 2004 року завершився процес переведення місцевих бюджетів на казначейське обслуговування за доходами та міжбюджетними трансфертами.

5.5. Казначейська система виконання Державного бюджету за доходами

У процесі виконання бюджету здійснення витрат може не збігатися з надходженням доходів. Касове виконання бюджету повинне бути побудоване таким чином, щоб доходи випереджали за часом витрати, тобто мало місце перевищення поточних надходжень над поточними витратами. Це перевищення утворює *грошові кошти бюджету*. Залишки коштів повинні бути оптимальними, тобто:

- забезпечувати стійкий фінансовий стан держави;
- не бути завищеними, тому що це означає вилучення коштів з обігу.

Оптимальні залишки коштів визначаються щорічно в Законі України «Про Державний бюджет» у вигляді оборотної касової готівки.

Законом № 1086-IV (1086-15) від 10 липня 2003 року Бюджетний кодекс був доповнений статтею 14-1, згідно з якою:

1. Оборотна касова готівка – частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів.

2. Збереження розміру оборотної касової готівки на кінець бюджетного періоду має бути обов'язковим.

3. Оборотна касова готівка встановлюється у розмірі не більше 2 відсотків планових видатків загального фонду бюджету і затверджується відповідно у законі про Державний бюджет України та рішенні про місцевий бюджет.

4. Різниця між залишком коштів загального фонду бюджету та оборотною касовою готівкою на кінець бюджетного періоду складає вільний залишок бюджетних коштів, який не підлягає вилученню й використовується на проведення видатків згідно з рішенням відповідної ради.

Виконання Державного бюджету за доходами регламентовано наказом Державного казначейства України № 131 від 19 грудня 2000 року і має ряд особливостей:

1) Державне казначейство – є учасником СЕП НБУ.

2) Працюють розрахункові палати Державного казначейства, які саме і виконують функції перерахування коштів до бюджету. Відпала необхідність формування реєстрів доходів бюджету, тому що вся інформація міститься саме у файлах розрахункових палат Державного казначейства.

Ці особливості змінили функції казначейства і порядок відкриття рахунків для обліку доходів бюджету:

- платники податків – юридичні та фізичні особи – перераховують кошти до бюджету через уповноважені комерційні банки;

- комерційні банки через СЕП НБУ перераховують ці кошти в обласні управління Державного казначейства відповідно до кодів бюджетної класифікації та районів;

- обласні управління Державного казначейства щодня передають звіт про виконання Державного бюджету за доходами і грошові кошти Державному казначейству України (центральний рівень).

Підставою для зарахування платежів до бюджету є розрахункові документи. Прийом доходів комерційними банками здійснюється:

1) У безготівковій формі перерахуванням коштів з рахунка платника на рахунок бюджету за допомогою платіжних доручень, де вказується МФО банку, номер бюджетного рахунку, призначення платежу, код відомства, номер платіжного доручення, код ОКПО юридичної особи, код бюджетної класифікації доходів, сума платежу. Вимоги до оформлення розрахункових документів визначені у „Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”, затвердженій постановою Правління НБУ №22 від 21 січня 2004 року.

2) У готівковій формі на підставі таких документів:

- копії платіжних доручень відділень Ощадбанку та корінці прибуткових документів – „повідомлення“;

- копії квитанцій за формою 24 та формою 10, видані органами місцевого самоврядування платникам податків разом з описом до них; – платіжні доручення установ Державного комітету

зв'язку України на перекази з додатком до них талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

Платіжні доручення та квитанції-повідомлення – є основними первинними документами, якими оформляються надходження в бюджет, та вихідними документами для обліку.

Рахунки для зарахування платежів відкриваються на балансі обласних управлінь Державного казначейства відповідно до Плану рахунків.

Органи Державного казначейства в процесі виконання державного бюджету за доходами здійснюють такі *функції*:

- встановлюють порядок відкриття та відкривають рахунки в управліннях Державного казначейства України для зарахування податкових надходжень до бюджетів та до державних цільових фондів;

- ведуть бухгалтерський облік доходів бюджету у розрізі кодів бюджетної класифікації доходів;

- здійснюють розподіл платежів до державного бюджету відповідно до нормативів відрахувань, затверджених законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, та перераховують за належністю розподілені кошти;

- здійснюють розподіл у розмірах, визначених законодавством, інших платежів, що зараховуються до державного бюджету та перераховують за належністю розподілені кошти;

- готують розрахункові документи і проводять повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету на підставі висновків органів Державної податкової служби, рішень судових органів, інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів тощо;

- здійснюють відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів Державної податкової служби та рішень судових органів;

- складають щоденну, періодичну та річну звітність за доходами відповідно до кодів бюджетної класифікації доходів та подають її відповідним органам, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів до бюджету та державних цільових фондів.

Операції з обробки платежів в органах Державного казначейства здійснюються у наступній послідовності:

- повернення надмірно та/або помилково зарахованих коштів;

- відшкодування платникам податку на додану вартість;
- розподіл платежів до бюджету за нормативами, установленими законодавчими актами;
- відрахування дотацій місцевим бюджетам.

Відшкодування податку на додану вартість органи Державного казначейства здійснюють відповідно до Порядку, затвердженому спільним наказом Державної податкової адміністрації та Державного казначейства України №209/72 від 2 липня 1997 року зі змінами у редакції від 21 травня 2001 року №200/86.

Доходи державного бюджету складаються з доходів загального та спеціального фондів, тому операції з надходження доходів розглянемо окремо.

Операції з надходження доходів до загального фонду Державного бюджету.

1) Доходи загального фонду зараховуються:

- на аналітичні рахунки, відкриті на балансовому рахунку в Управлінні Державного казначейства 3111 „Надходження до загального фонду державного бюджету“;

- одночасно ця сума відображається на балансовому рахунку 6111 – „Доходи загального фонду Державного бюджету“.

Кредитове сальдо 6111 – надходження до загального фонду Державного бюджету з початку року.

2) Для щоденного перерахування коштів із Управлінь Державного казначейства на центральний рівень відкриваються за балансовим рахунком 3112 „Загальний фонд Державного бюджету” два рахунки і в Управліннях і в Державному казначействі України.

Залишки коштів з рахунку 3111 списуються щодня на два рахунки балансового рахунку 3112:

- на перший зараховуються доходи, за рахунок яких видаються дотації місцевим бюджетам,

- на другий – кошти, які відносяться до загального фонду Державного бюджету.

3) Обласні управління Державного казначейства щодня:

- Перераховують дотації місцевим бюджетам, суми яких відображаються на рахунку 8311 „Кошти, передані органами Державного казначейства із загального фонду державного бюджету місцевим бюджетам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя“.

Дебет рахунку 8311 – дотації, перераховані місцевим бюджетам з початку року.

- Залишки коштів Управління державного казначейства платіжними дорученнями перераховують Державному казначейству України на рахунок 3112. Одночасно ця сума відображається на рахунок 8211 – „Кошти загального фонду державного бюджету, передані вищестоящим органам Державного казначейства“.

Дебет рахунку 8211 – сума коштів, яка перерахована в Державне казначейство України з початку року.

- Повернення надмірно та/або помилково сплачених платежів до бюджету, які є доходами загального фонду державного бюджету, здійснюється обласними управліннями Державного казначейства на підставі висновків органів державної податкової служби, рішень судових та інших уповноважених органів.

Операції за надходженнями до спеціального фонду державного бюджету

1) В обласних Управліннях Державного казначейства доходи спеціального фонду (крім власних надходжень бюджетних установ) відображаються за балансовим рахунком 3121 – „Надходження коштів спеціального фонду Державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки“.

Одночасно ця сума відображається за балансовим рахунком 6112 – „Доходи спеціального фонду Державного бюджету“.

Кредитове сальдо рахунку 6112 – надходження до спеціального фонду з початку року.

2) Обласні Управління Державного казначейства залишки коштів за балансовим рахунком 3121 „Надходження до спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки“ перераховують своїми платіжними дорученнями на рахунки, відкриті у Державному казначействі України за балансовим рахунком 3122 „Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки“.

Ця сума одночасно відображається на рахунку 8212 – „Кошти спеціального фонду державного бюджету, передані вищестоящим органам Державного казначейства“.

Дебетове сальдо рахунку 8212 – сума коштів спеціального фонду Державного бюджету, зарахована з початку року.

Операції з виконання Державного бюджету за доходами у Державному казначействі України (центральний рівень)

1) У Державному казначействі України відкриті аналітичні рахунки для обліку платежів до бюджету, які зараховуються на центральному рівні. Кошти, що надійшли на рахунок 3112 і рахунок 3122, спрямовуються на відповідні рахунки для здійснення видатків Державного бюджету.

2) На підставі даних про рух коштів на аналітичних рахунках, відкритих в Державному казначействі України (центральний рівень), складається Звіт про виконання Державного бюджету за доходами.

3) Звіти обласних Управлінь Державного казначейства України про надходження доходів консолідуються і передаються для контролю відповідним органам.

Питання для самоконтролю

1. Яка мета виконання бюджету?
2. Назвіть принципи виконання Державного бюджету.
3. Назвіть органи, що забезпечують та організують виконання бюджету. Опишіть механізм їх взаємодії.
4. Хто і для чого складає бюджетний розпис доходів та видатків?
5. Дайте визначення бюджетного розпису, назвіть терміни його затвердження.
6. З яких розділів складається бюджетний розпис?
7. Опишіть процес складання бюджетного розпису.
8. Дайте визначення бюджетної класифікації.
9. Опишіть структуру бюджетної класифікації.
10. Назвіть розділи класифікації доходів бюджету.
11. Яким чином побудована система стягнення доходів бюджету в Україні?
12. Охарактеризуйте динаміку податкових надходжень до бюджету за останні роки.
13. Назвіть склад неподаткових надходжень до бюджету згідно з бюджетною класифікацією доходів.
14. Які надходження від операцій з капіталом відповідно до бюджетної класифікації входять до доходної частини бюджету?
15. Назвіть різновиди трансфертів згідно з бюджетною класифікацією доходів.

16. Опишіть механізм взаємодії органів казначейства з податковими органами при виконанні доходної частини бюджету.
17. Що розуміють під касовим обслуговуванням бюджету?
18. Назвіть системи касового виконання бюджету.
19. Назвіть недоліки банківської системи виконання бюджету.
20. Охарактеризуйте систему виконання бюджету, яка існувала в Україні з 1.08.1993 р. по 1995 р.
21. Дайте визначення СЕП НБУ, її переваги.
22. Дайте визначення єдиного казначейського рахунку. Його сутність, структура.
23. Яким чином побудовано касове виконання бюджету?
24. Якими мають бути залишки коштів бюджету та яким документом вони визначаються?
25. Опишіть операції з надходження доходів в загальний фонд Державного бюджету.
26. Опишіть операції з надходження доходів в спеціальний фонд Державного бюджету.

Тестові завдання

1. Виконання Державного бюджету забезпечує:

а) Міністерство фінансів;	в) Кабінет Міністрів України;
б) Верховна Рада України;	г) Державне казначейство.
2. У процесі виконання Державного бюджету Міністерство фінансів України:
 - а) здійснює аналіз доходів бюджету в поточному періоді;
 - б) здійснює прогноз доходів бюджету;
 - в) має виключне право надання відстрочок зі сплати податків на умовах податкового кредиту за поданнями органів стягнення на термін до трьох місяців в межах поточного бюджетного періоду;
 - г) усі відповіді вірні.
3. В Україні застосовується казначейська форма обслуговування Державного бюджету України, яка передбачає здійснення Державним казначейством України:
 - а) операцій з коштами Державного бюджету;
 - б) розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
 - в) бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання Державного бюджету;
 - г) усі відповіді вірні.

- б) помісячний розпис фінансування загального фонду Державного бюджету;
- в) помісячний розпис фінансування спеціального фонду Державного бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

11. Розпис кредитування Державного бюджету включає:

- а) річний розпис повернення кредитів до Державного бюджету та надання кредитів з Державного бюджету;
- б) помісячний розпис повернення кредитів до спеціального Державного бюджету та надання кредитів із спеціального фонду Державного бюджету;
- в) помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду Державного бюджету та надання кредитів із загального фонду Державного бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

12. Витрати Державного бюджету здійснюються на основі:

- а) річного розпису фінансування загального і спеціального фондів;
- б) помісячного розпису асигнувань загального фонду;
- в) річного розпису асигнувань Державного бюджету;
- г) помісячного розпису фінансування загального фонду.

13. Розпис асигнувань загального і спеціального фондів Державного бюджету складається:

- а) на рік у розрізі головних розпорядників коштів;
- б) за програмною класифікацією видатків та кредитування;
- в) за повною економічною класифікацією видатків бюджету без розподілу за періодами року;
- г) усі відповіді вірні.

14. Складання бюджетного розпису починається зі складання:

- а) розпису доходів, розпису фінансування та розпису повернення кредитів до Державного бюджету;
- б) розпису доходів, розпису асигнувань та розпису повернення кредитів до Державного бюджету;
- в) розпису доходів, розпису фінансування та розпису Державного бюджету;
- г) розпису доходів, розпису фінансування та річного розпису спеціального фонду Державного бюджету.

15. Розпис доходів Державного бюджету складається:

- а) Департаментом фінансової політики та управління державним боргом Міністерства фінансів;
- б) Управлінням доходів Міністерства фінансів України;

- в) Державним казначейством України;
- г) Управлінням організації бюджетного процесу Міністерства фінансів.

16. Розпис фінансування Державного бюджету складається:

- а) Департаментом фінансової політики та управління державним боргом Міністерства фінансів;
- б) Управлінням доходів Міністерства фінансів України;
- в) Державним казначейством України;
- г) відповідними структурними підрозділами Міністерства фінансів України.

17. При розрахунку граничних помісячних обсягів асигнувань та надання кредитів із загального фонду Державного бюджету враховується:

- а) необхідність забезпечення своєчасності і повноти платежів з погашення основної суми державного боргу;
- б) можливостей щодо обсягів і термінів залучення державних запозичень;
- в) графіків проведення приватизації державного майна;
- г) а також потреб покриття помісячних касових розривів спеціального фонду державного бюджету.

18. Документ, підготовлений розпорядниками бюджетних коштів, який містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням обсягів бюджетних коштів, – це:

- а) бюджетна резолюція;
- б) бюджетний запит;
- в) бюджетний регламент;
- г) бюджетне призначення.

19. Головні розпорядники бюджетних коштів за участю розпорядників нижчого рівня згідно з отриманими лімітними довідками:

- а) уточнюють проекти кошторисів;
- б) складають проекти планів асигнувань загального та спеціального фонду бюджету;
- в) складають проекти планів надання кредитів із загального фонду бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

20. Зміни до розпису за загальним і спеціальним фондом Державного бюджету вносяться шляхом затвердження:

- а) відомості;
- б) довідки;
- в) лімітної довідки;
- г) планів.

21. Міністерство фінансів, аналізуючи бюджетні запити, подані головними розпорядниками коштів, не може керуватися такими мотивами:

- а) відповідність поставленій меті;

- б) відбір на конкурсній основі;
- в) пріоритетність;
- г) ефективність використання бюджетних коштів.

22. Довідка про внесення змін до бюджетного розпису підписується начальником Управління організації бюджетного процесу Мінфіну та затверджується:

- а) Міністром фінансів або першим заступником міністра;
- б) Головою Державного казначейства України;
- в) першим заступником Міністра або заступником Міністра;
- г) Міністром фінансів.

23. Коды доходів відповідно до бюджетної класифікації складаються з:

- а) 4 знаків;
- б) 6 знаків;
- в) 8 знаків;
- г) 9 знаків.

24. Перша загальна структура бюджетної класифікації України була введена в дію Постановою Верховної Ради України у:

- а) 1997 році;
- б) 1995 році;
- в) 1998 році;
- г) 1996 році.

25. Доходи бюджету класифікуються за розділами, яких в бюджетній класифікації доходів:

- а) вісім;
- б) чотири;
- в) три;
- г) два.

26. До податкових надходжень у залежності від джерел отримання податків належать:

- а) податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості;
- б) надходження від перевищення валових доходів над видатками Національного банку України;
- в) збори на спеціальне використання природних ресурсів;
- г) податки на фінансові операції та операції з капіталом.

27. До неподаткових надходжень належать:

- а) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- б) надходження від продажу землі і нематеріальних активів;
- в) надходження від штрафів та фінансових санкцій;
- г) надходження від продажу основного капіталу.

28. Доходи від операцій з капіталом включають:

- а) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- б) надходження від продажу основного капіталу;
- в) надходження від реалізації державних запасів товарів;

36. Система електронних платежів НБУ дозволяє:

- а) одержувати інформацію про здійснення операції в будь-який час;
- б) здійснювати міжбанківські платежі протягом 24 годин;
- в) негайно відобразити у бухгалтерському обліку проведені операції;
- г) усі відповіді вірні.

37. Оборотна касова готівка – це:

- а) частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету;
- б) частина залишку коштів спеціального фонду відповідного бюджету;
- в) різниця між загальним та спеціальним фондами відповідного бюджету;
- г) вільний залишок бюджетних коштів.

38. Оборотна касова готівка встановлюється у відсотках до планових видатків загального фонду бюджету у розмірі не більше:

- а) 3%;
- б) 1%;
- в) 10%;
- г) 2%.

39. Вільний залишок бюджетних коштів, який не підлягає вилученню і використовується згідно з рішенням відповідної ради, – це:

- а) різниця між залишком коштів спеціального фонду бюджету та оборотною касовою готівкою на кінець бюджетного періоду;
- б) різниця між залишком коштів загального фонду бюджету та оборотною касовою готівкою на кінець бюджетного періоду;
- в) оборотна касова готівка на кінець бюджетного періоду;
- г) різниця між залишком коштів загального фонду бюджету та залишком коштів спеціального фонду бюджету на кінець бюджетного періоду.

40. Касовий розрив є плановим у випадку:

- а) об'єктивної розбіжності термінів фінансування з бюджету встановлених витрат і одержання доходів;
- б) невиконання плану по надходженню доходів;
- в) допущення перефінансування по окремих видах витрат;
- г) запланованого дефіциту бюджету.

41. Прийом доходів від юридичних осіб в безготівковій формі здійснюється за допомогою:

- а) квитанції-повідомлення;
- б) платіжного доручення;
- в) платіжного повідомлення;
- г) супровідної відомості.

42. Уповноваженні комерційні банки щодня перераховують отримані від платників податків кошти:

- а) Головному управлінню Державного казначейства;

- б) Міністерству фінансів України;
- в) Операційному управлінню НБУ;
- г) обласним управлінням Державного казначейства.

43. Операції з обробки платежів в органах Державного казначейства здійснюються в наступній послідовності:

- а) повернення надмірно та/або помилково зарахованих коштів;
 - б) розподіл платежів до бюджету за нормативами, установленими законодавчими актами;
 - в) відрахування дотацій місцевим бюджетам;
 - г) відшкодування платникам податку на додану вартість.
- 1-а; 2-г; 3-б; 4-в.

Доповнити за змістом:

44. Державний бюджет виконується відповідно до наступних принципів:

- а) забезпечення повного і своєчасного надходження доходів у цілому і за кожним джерелом зокрема;
- б) фінансування заходів в межах затверджених бюджетом сум на протязі бюджетного року;
- в)
- г)

45. Внесення змін до розпису здійснюється у наступних випадках:

- а) необхідності перерозподілу видатків за економічною та програмною класифікаціями;
- б) прийняття нормативного акта про передачу повноважень на виконання функцій від одного головного розпорядника до іншого;
- в)
- г)

46. Доходи бюджету відповідно до Бюджетного кодексу класифікуються за такими розділами:

- а) податкові надходження; в)
- б) неподаткові надходження; г)

Чи вірно стверджувати?

47. „Виконання бюджету передбачає тільки забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів в цілому та за кожним джерелом надходжень”:

- а) вірно;
- б) невірно.

48. „Надання бюджетних коштів підприємствам бюджетної сфери здійснюється при умові виконання кожним підприємством планових завдань і з урахуванням освоєння раніше виділених коштів”:

а) вірно;

б) невірно.

49. „У процесі виконання Державного бюджету Міністерство фінансів України має виключне право надання відстрочок на сплату податків на умовах податкового кредиту за поданнями органів стягнення на термін до трьох років”:

а) вірно;

б) невірно.

50. „Витрати Державного бюджету здійснюються на основі річного розпису фінансування Державного бюджету”:

а) вірно;

б) невірно.

51. „Розпис асигнувань загального і спеціального фондів Державного бюджету складається на рік у розрізі головних розпорядників коштів за програмною класифікацією видатків та кредитування й повною економічною класифікацією видатків бюджету без розподілу за періодами року”:

а) вірно;

б) невірно.

52. „Оригінал затвердженого розпису Державного бюджету передається Комітету Верховної Ради України з питань бюджету”:

а) вірно;

б) невірно.

53. „Обласним управлінням Державного казначейства разом із розписом Державного бюджету надається помісячний розподіл повернення кредитів до загального та спеціального фондів”:

а) вірно;

б) невірно.

54. „Порядок внесення змін до розпису за спеціальним фондом відокремлений від порядку, встановленому для внесення змін до розпису за загальним фондом”:

а) вірно;

б) невірно.

55. „Виконання розпису здійснюється наростаючим підсумком з початку року”:

а) вірно;

б) невірно.

56. „Бюджетна класифікація сприяє здійсненню контролю за фінансовою діяльністю органів влади всіх рівнів”:

а) вірно;

б) невірно.

57. „Частина прибутку державних підприємств, що вилучається до бюджету відноситься до доходів від власності та підприємницької діяльності”:

а) вірно; б) невірно.

58. „Трансферти з іншої частини бюджету – це кошти, одержані із спеціального фонду бюджету до загального бюджету”:

а) вірно; б) невірно.

59. „При банківській системі обслуговування бюджету установи банків ведуть облік доходів і видатків відповідних бюджетів та складають звіт про касове виконання бюджету”:

а) вірно; б) невірно.

60. „Єдиний казначейський рахунок – це рахунок, який відкритий Національному банку України у Державному казначействі України”:

а) вірно; б) невірно.

61. „Безпосереднім учасником СЕП НБУ є тільки Державне казначейство України”:

а) вірно; б) невірно.

62. „Територіальним управлінням Державного казначейства рахунки в НБУ не відкриваються”:

а) вірно; б) невірно.

63. „Не є обов'язковим збереження розміру оборотної касової готівки на кінець бюджетного періоду”:

а) вірно; б) невірно.

64. „Оборотна касова готівка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів та затверджується у законі про Державний бюджет України”:

а) вірно; б) невірно.

65. „Вільний залишок бюджетних коштів не підлягає вилученню й використовується на проведення видатків згідно з рішенням відповідної ради”:

а) вірно; б) невірно.

66. „Розпис Державного бюджету затверджується у місячний термін Державним казначейством після того, як починає діяти ЗУ «Про Державний бюджет»”:

а) вірно; б) невірно.

67. „Основною перевагою казначейської системи виконання бюджету є перерахування податків та зборів на державний рахунок протягом двох-трьох днів”:

а) вірно; б) невірно.

68. “Касове виконання бюджету повинне було побудовано таким чином, щоб витрати випереджали за часом доходи, тобто мало місце перевищення поточних витрат над поточними надходженнями”:

а) вірно;

б) невірно.

69. “Залишок коштів державного і місцевого бюджетів лімітується у вигляді встановленої щорічно під час затвердження бюджету оборотної касової готівки.”

а) вірно;

б) невірно.

70. „Повернення помилково сплачених платежів до бюджету, які є доходами загального фонду державного бюджету, здійснюється обласними управліннями Державного казначейства на підставі висновків органів державної податкової служби, рішень судових органів”:

а) вірно;

б) невірно.

6. ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ

6.1. Класифікація видатків бюджету

6.2. Класифікація фінансування бюджету і класифікація боргу

6.3. Стадії виконання Державного бюджету за видатками

6.4 Касове виконання видаткової частини бюджету

6.5 Особливості здійснення окремих видатків Державного бюджету

Мета вивчення: усвідомити характеристику функціональної, економічної, відомчої та програмної класифікації видатків; зрозуміти класифікацію фінансування бюджету та класифікацію боргу; засвоїти стадії касового виконання Державного бюджету за видатками в органах Державного казначейства та особливості здійснення окремих видатків.

6.1. Класифікація видатків бюджету

Під видатками розуміють державні платежі, які не підлягають поверненню. Вони бувають відплатними, тобто здійсненими в обмін на товар чи послугу, або невідплатними (односторонніми).

Бюджетний кодекс розрізняє такі категорії як видатки та витрати бюджету.

Видатки бюджету – кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум.

Витрати бюджету – це видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу.

Категорія видатків не включає платежі в рахунок погашення державного боргу, які класифікуються як фінансування.

Видатки бюджету відповідно до статті 10 Бюджетного кодексу класифікуються за:

- функціями (функціональна класифікація видатків);
- економічною характеристикою операцій (економічна класифікація видатків);

- ознакою головного розпорядника коштів бюджету (відомча класифікація видатків);
- бюджетними програмами (програмна класифікація видатків).

З 2002 року Наказом Міністерства фінансів України № 604 від 12 грудня 2001 року в дію була введена нова бюджетна класифікація відповідно до міжнародних стандартів статистики державних фінансів. Згідно з цим наказом спочатку класифікація видатків бюджету мала вигляд, наведений на рисунку 27.

Рисунок 27 – Класифікація видатків бюджету

Наказом Міністерства фінансів України №705 від 29 грудня 2003 року з 1 січня 2004 року були внесені **зміни і доповнення до бюджетної класифікації**: коди 4000-4220 „Економічної класифікації видатків бюджету” були замінені на новий пункт – „Класифікація кредитування бюджету”.

З метою удосконалення бюджетної класифікації з 1 січня 2005 року Наказом Міністерства фінансів України № 507 від 05 серпня 2004 року були внесені наступні зміни до бюджетної класифікації:

- „класифікація видатків бюджету” отримала назву „класифікація видатків та кредитування бюджету”, у складі якої були здійснені відповідні зміни:

- „функціональна класифікація видатків бюджету” отримала назву „функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету”;

- „програмна класифікація видатків Державного бюджету” – „програмна класифікація видатків та кредитування бюджету”;

- „тимчасова класифікація видатків місцевих бюджетів” – „тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів”.

Таким чином, згідно із внесеними змінами, бюджетна класифікація видатків має структуру, подану на рисунку 28.

Рисунок 28 – Класифікація видатків та кредитування бюджету

Функціональна класифікація видатків бюджету дає змогу проаналізувати динаміку державних видатків за функціональним призначенням та здійснити прогноз наступних витрат.

Ця класифікація заснована на класифікації функцій управління (КФУ), яка була опублікована статистичним відділом ООН.

Функціональна класифікація, що діяла з 1 січня 1998 року, була побудована відповідно до функцій держави і характеризувала видатки бюджету за галузями народного господарства (25 груп). Діюча класифікація містить 10 категорій (розділів), кожний з яких має чотиризначний код:

- 0100 – загальнодержавні функції;
- 0200 – оборона;
- 0300 – громадський порядок, безпека та судова влада;
- 0400 – економічна діяльність;
- 0500 – охорона навколишнього природного середовища;
- 0600 – житлово-комунальне господарство;
- 0700 – охорона здоров'я;
- 0800 – духовний і фізичний розвиток;
- 0900 – освіта;
- 1000 – соціальний захист та соціальне забезпечення.

Функціональна класифікація видатків має три рівні деталізації:

- 1) категорії від 1 до 10 – характеризують загальні цілі державного управління;
- 2) групи;
- 3) класи.

Групи та класи описують способи досягнення цих загальних цілей.

Приклад:

Розділ 0900 – «Освіта»

Група 0940 – «Вища освіта»

Клас 0941 – Вищі навчальні заклади 1 і 2 рівнів акредитації (за старою класифікацією код – 070601)

Клас 0942 – Вищі навчальні заклади 3 і 4 рівнів акредитації (за старою класифікацією код – 070602).

Економічна класифікація видатків деталізує використання коштів у відповідності до їх предметних ознак (призначення) – заробітна плата, нарахування, всі види господарської діяльності, виплати населенню, що іменуються як трансферти населенню, та інші категорії.

Такий розподіл дає можливість:

- виділити захищені статті бюджету;
- забезпечити єдиний підхід до всіх отримувачів бюджетних коштів з точки зору виконання бюджету.

Наказом Державного казначейства України від 4 листопада 2004 року № 194 затверджено Роз'яснення щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Роз'яснення щодо застосування класифікації кредитування бюджету. Цей Наказ набрав чинності з 01 січня 2005. Роз'яснення щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, які надані листом Державного казначейства України від 18.01.2002 №07-07/92-353 “Щодо бюджетної класифікації” втратили чинність.

Видатки бюджету за економічною класифікацією поділяються на:

- поточні видатки – код 1000;
- капітальні видатки – код 2000;
- нерозподілені видатки – код 3000.

Видатки на проведення тендерів із закупівлі товарів, робіт та послуг здійснюються за відповідними кодами економічної класифікації видатків у залежності від економічної суті платежу. Кате-

горія видатків не включає платежі до рахунку погашення державного боргу, які класифікуються як фінансування.

Поточні видатки – це платежі, призначенням яких не є придбання капітальних активів.

До складу поточних видатків відносяться:

1) Видатки на товари і послуги (код 1100), категорія яких включає:

- оплату праці всіх працівників бюджетних установ (організацій), грошове утримання військовослужбовців;

- нарахування бюджетними установами (організаціями) на фонд оплати праці відповідно до діючого законодавства;

- придбання предметів постачання і матеріалів (за винятком необоротних активів), оплата послуг, вартість яких без податку на додану вартість не перевищує 1000 гривень та термін експлуатації яких не перевищує 365 календарних днів з дати їх придбання (предмети, матеріали, обладнання та інвентар, довідкові та періодичні видання, медикаменти та перев'язувальні матеріали, продукти харчування, м'який інвентар та обмундирування; оплата транспортних послуг та утримання транспортних засобів; поточний ремонт обладнання, інвентарю та будівель; послуги зв'язку);

- видатки на відрядження (проїзд, квартирні, добові), що сплачуються за рахунок бюджетних коштів у випадках, передбачених чинним законодавством України;

- видатки на матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення (придбання товарів військового призначення, військової техніки, військового будівництва, озброєння, автобронетанкова та авіаційна техніка, кораблі і морська техніка, засоби зв'язку та спеціальна техніка, видатки на бойову підготовку, придбання довгострокового обладнання спеціального призначення, інші)

- оплата комунальних послуг та енергоносіїв, теплопостачання, водопостачання і водовідведення, електроенергії і природного газу, інших комунальних послуг; видатки на дослідження і розробки з реалізації державних (регіональних) програм, не віднесених до заходів розвитку; видатки на проведення окремих заходів, пов'язаних з організацією та проведенням виборів і референдумів, міжнародних саммітів, з'їздів, конференцій.

2) Видатки на виплату процентів (доходу) за зобов'язаннями (код 1200). Під процентами розуміють платежі за користування грошовими позиками. Ці платежі відрізняються від виплати (погашення) основної суми боргу, яка класифікується як фінансування, а також від комісійних зборів, що виплачуються за сприяння в розміщенні боргових зобов'язань.

3) Видатки на субсидії і поточні трансферти (код 1300):

- підприємствам (установам, організаціям), тобто поточні платежі юридичним особам, які включають субсидії госпрозрахунковим підприємствам, установам та організаціям; субсидії підприємствам і організаціям сільського господарства; субсидії на покриття збитків підприємств; державна підтримка підприємств; приріст обігових коштів, державна підтримка громадських організацій інші субсидії. За зазначеним кодом одержувачі бюджетних коштів здійснюють тільки поточні видатки, а капітальні видатки – за кодом 2410. Бюджетні установи не можуть отримувати трансфертні платежі;

- органам державного управління інших рівнів, тобто кошти, що передаються іншим бюджетам (включаючи дотації бюджетам інших рівнів);

- населенню; в тому числі виплати пенсій і допомоги, стипендій, доплати до стипендії; матеріальна допомога (у тому числі в натуральному виразі) студентам, учням, аспірантам, докторантам; інші поточні трансферти населенню;

- поточні трансферти за кордон, що включають в себе невідплатні, безповоротні платежі іншим країнам, міжнародним організаціям, наднаціональним органам, некомерційним зарубіжним закладам; членські внески до міжнародних організацій.

До категорії субсидій і поточних трансфертів відносяться всі невідплатні державні платежі, які не підлягають поверненню і передбачаються лише на поточні цілі одержувача бюджетних коштів.

Під *субсидіями* розуміють всі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств.

Трансфертні платежі є невідплатними і безповоротними і не являють собою придбання товарів чи послуг, надання кредиту

або виплату непогашеного боргу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом оплати рахунків.

Трансферти населенню – це поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, які передбачені для збільшення їх доходу.

Під капітальними видатками розуміють платежі з метою придбання необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), стратегічних і надзвичайних запасів товарів, невідплатні платежі, що передаються одержувачам бюджетних коштів з метою придбання ними подібних активів, компенсації втрат, пов'язаних з руйнуванням чи пошкодженням необоротних активів.

Капітальні видатки передбачають платежі з метою:

1) придбання основного капіталу (2100): нерухомості, меблів, обладнання, приладів, транспортних засобів, придбання оргтехніки та комп'ютерної техніки; здійснення капітального ремонту та реконструкції житлового фонду, адміністративних та інших об'єктів, реставрації пам'яток культури, історії, архітектури;

2) створення державних запасів і резервів (2200), що мають стратегічне або важливе значення для країни: запасів зерна та інших товарів, державних фондів дорогоцінних металів та каміння, а також державного матеріального резерву (крім звичайних запасів або оборотних матеріальних коштів, а також резервних фондів);

3) придбання землі і нематеріальних активів (2300): землі, лісів, внутрішніх вод, родовищ корисних копалин; прав користування природними ресурсами, майном, прав на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, на ліцензійне програмне забезпечення для комп'ютерної та обчислювальної техніки, бази даних; інші нематеріальні активи;

4) здійснення капітальних трансфертів (2400) підприємствам, установам, організаціям, органам державного управління інших рівнів, населенню, за кордон, до бюджету розвитку.

Капітальні трансферти – це невідплатні безповоротні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог, носять одноразовий і нерегулярний характер як для донора, так і для їх отримувача (бенефіціара), мають цільове призначення.

Капітальні трансферти одержувачам бюджетних коштів спрямовуються для:

- придбання капітальних активів, компенсації втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу, або збільшення капіталу;
- покриття збитків, які виникли в результаті надзвичайних обставин;
- внесків до статутних фондів суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до діючого законодавства.

Капітальні трансферти за кордон включають невідплатні, безповоротні платежі органів державного управління, призначені для здійснення капітальних витрат, що передаються іншим країнам, міжнародним організаціям, наднаціональним органам, некомерційним установам та іншим економічним одиницям, що не є резидентами.

Капітальні трансферти до бюджету розвитку – це кошти, які перераховуються із загального фонду до спеціального фонду в межах одного бюджету за відповідним рішенням (згідно зі статтею 71 Бюджетного кодексу України).

До нерозподілених видатків (3000) відносяться видатки з резервних фондів державного і місцевих бюджетів та фондів непередбачених видатків Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконкомів місцевих рад.

Нерозподілені видатки – це видатки з резервних фондів Кабінету Міністрів України та фондів непередбачених видатків Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконкомів місцевих рад. Склад цих видатків визначається у Законі України „Про Державний бюджет“ і в рішеннях місцевих органів влади.

Відомча класифікація видатків та кредитування – це фактично перелік головних розпорядників бюджетних коштів, які затверджуються законом України про Державний бюджет шляхом встановлення їм бюджетних призначень. Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет.

На підставі цієї класифікації Державне казначейство веде реєстр усіх розпорядників бюджетних коштів. Ця класифікація дає змогу:

- оптимізувати кількість головних розпорядників бюджетних коштів;
 - поліпшити бюджетне планування;
 - побудувати чітку структуру системи державного управління.
- Кожному розпорядникові привласнений дво- або тризначний код.

Наприклад, за кодом КВКВ:

11- Апарат Верховної Ради України;

100 – Міністерство внутрішніх справ України;

300 – Державний комітет статистики України;

771 – Рада Міністрів Автономної Республіки Крим.

Програмна класифікація передбачає розподіл бюджетних призначень головним розпорядникам бюджетних коштів за бюджетними програмами. Ця класифікація застосовується при формуванні проекту бюджету програмно-цільовим методом.

Планування видатків із застосуванням програмно-цільового методу передбачає розробку, аналіз і вибір програм на стадії стратегічного планування. Цю роботу проводить головний розпорядник коштів, який у період формування бюджетного запиту і підготовки пропозицій до проекту бюджету обґрунтовує включення відповідної програми на наступний бюджетний рік.

На відміну від функціональної класифікації, що визначає загальну категорію видатків, кожна програма має чітко визначені цілі.

Програмна класифікація видатків державного бюджету відповідно до вимог третьої частини статті 38 Бюджетного кодексу України щорічно визначається у законі про Державний бюджет України. Незмінним залишається тільки структура коду.

Програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету має структуру кодування, представлену на рисунку 29.

Код програмної класифікації містить 7 цифрових знаків, які об'єднані у чотири групи.

КОД ПРОГРАМНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ						
1	2	3	4	5	6	7
I група			II група	III група		IV група
Головний розпорядник						
Відповідальний виконавець						
Бюджетна програма						
Напрямок діяльності						

Рисунок 29 – Програмна класифікація видатків бюджету

1. Група визначає головного розпорядника бюджетних коштів; відповідає кодові відомчої класифікації видатків державного бюджету.

2. Група визначає відповідального виконавця бюджетної програми в системі головного розпорядника. Цифра „1” є частиною коду у випадку, якщо відповідальним виконавцем є безпосередньо структурний підрозділ центрального апарату головного розпорядника, щодо всіх інших відповідальних виконавців застосовуються цифри від „2” до „9”.

3. Група показує бюджетну програму в межах одного відповідального виконавця. Частина коду, визначена цифрами „01”, відповідає розділу діючої функціональної класифікації у випадку, якщо бюджетна програма пов’язана з функціонуванням апаратів органів державної влади. Цифри „02”, „03”, „04” і далі – в межах відповідального виконавця.

Для відстеження бюджетних програм п’ятій цифрі коду присвоюються номери:

- „6” – для програм, спрямованих на реалізацію діючих інституційних та інвестиційних проектів;
- „7” – для програм, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів резервного фонду;
- „8” – для програм, що складають капітальні вкладення;
- „9” – для програм, що складають виконання Національної програми інформатизації.

4 група – напрям діяльності в конкретній бюджетній програмі. Код визначається цифрами від „1” до „9”.

Обов’язкова умова програмної класифікації – прив’язка її коду до відповідного коду функціональної класифікації. Це дає мо-

жливість згрупувати показники бюджетних програм за функціями. Якщо обсяг видатків на одну бюджетну програму складає 1-1,5% загального обсягу видатків бюджету, то рекомендується розподілити її на кілька бюджетних програм.

З 1 січня 2005 року Законом України „Про Державний бюджет України на 2005 рік” (2285-15) запроваджено розподіл витрат загального та спеціального фондів бюджету на витрати розвитку і витрати споживання. У зв’язку з цим Міністерство фінансів України Наказом № 4 від 05 січня 2005 року внесло доповнення до наказу № 604 від 27 грудня 2001 року „Про бюджетну класифікацію та її запровадження”.

У наказі надано роз’яснення щодо застосування визначень витрати розвитку та витрати споживання.

Видатки розвитку – це видатки бюджетів на фінансове забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема:

- фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення;
- фінансове забезпечення структурної перебудови економіки;
- інші видатки, пов’язані з розширеним відтворенням.

Витрати розвитку – це видатки розвитку та надання кредитів з бюджету.

Видатки споживання – частина видатків бюджетів, які забезпечують поточне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, бюджетних установ, поточні міжбюджетні трансферти та видатки на фінансове забезпечення заходів соціального захисту населення та соціально-культурної сфери, а також інші видатки, не віднесені до видатків розвитку та нерозподілених видатків.

Витрати споживання – це видатки споживання та погашення боргу.

Класифікація кредитування бюджету

Кредитування бюджету (код 4000) за своєю суттю не відноситься до видатків бюджету. Метою таких платежів є проведення економічної політики, а не управління ліквідністю або отримання прибутків. Класифікація кредитування деталізує надання та повернення кредитів з бюджету.

У результаті надання кредитів за рахунок бюджетних коштів у позичальників з’являються зобов’язання перед бюджетом. Ці

кошти обов'язково мають бути повернуті до бюджету, вони є ресурсами бюджету, які можуть бути спрямовані як на подальше надання кредитів, так і на здійснення видатків. Виходячи з цього, сюди відносяться надання кредитів та їх повернення з відповідною деталізацією. При цьому за кодами, які передбачають надання кредитів, можуть бути здійснені видатки лише в частині безпосереднього надання кредитів їх отримувачам. У свою чергу, отримувачі кредитів здійснюють відповідні видатки за рахунок отриманих кредитних ресурсів.

Відповідно до роз'яснень щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затверджених наказом Державного казначейства України № 194 від 04 листопада 2004 року класифікація кредитування бюджету (код 4000 – кредитування) включає:

- внутрішнє кредитування (код 4100) – передбачає кредитування органів управління, державних підприємств, фінансових установ;

- зовнішнє кредитування (код 4200) – включає в себе кредитування і платежі за рахунок його погашення, які надаються зарубіжним країнам, міжнародним організаціям, підприємствам, приватним особам та іншим економічним суб'єктам.

Причому, окремо виділено надання кредитів та повернення кредитів як внутрішніх, так і зовнішніх.

6.2. Класифікація фінансування бюджету і класифікація боргу

У зв'язку з переходом на міжнародні стандарти статистики державних фінансів в структурі класифікації бюджету з'явилися два нових розділи:

1) „Класифікація фінансування бюджету”;

2) „Класифікація боргу”.

Класифікація фінансування бюджету визначає:

- джерела покриття бюджетного дефіциту;
- напрями використання коштів профіциту.

Класифікація боргу аналогічна класифікації фінансування бюджету, тому що:

- державний борг – це сума накопичених та непогашених позик;
- позики ж беруться для покриття бюджетного дефіциту.

**Складові класифікації боргу та класифік
акції фінансування бюджету**

Ознака Класифікація	За типом кредитора	За типом боргового зобов'язання
Класифікація фінансування бюджету	Джерела покриття дефіциту: 200000 – внутрішні джерела; 300000 – зовнішні джерела	400000 – боргові зобов'язання; 500000 – фінансування за рахунок надходжень від приватизації; 600000 – фінансування за активними операціями
Класифікація боргу	У залежності від типу одержувача зобов'язання: 200000 – внутрішній борг; 300000 – зовнішній борг	Заборгованість за середньо-, коротко-, та довгостроковими зобов'язаннями і векселями: 400000 – внутрішній борг; 500000 – зовнішній борг

Класифікація боргу і класифікація фінансування бюджету здійснюється за двома ознаками:

- 1) за типом кредитора;
- 2) за типом боргового зобов'язання.

Класифікація фінансування бюджету та класифікація боргу за типом кредитора характеризує категорію кредитора, тобто власника боргового зобов'язання. Тип боргового зобов'язання характеризує вид фінансового інструмента здійснення позики.

У залежності від строку розміщення боргові зобов'язання держави можуть бути:

- довгостроковими (строк розміщення від 5 до 10 років);
- середньостроковими (строк розміщення від 1 до 5 років);
- короткостроковими (строк розміщення до 1 року).

Класифікація фінансування бюджету

Джерелами покриття дефіциту бюджету можуть бути:

- 1) Внутрішні джерела (код 200000):
- кошти державних фондів;

- позики банківських установ, НБУ, фінансових установ, нефінансових державних підприємств, нефінансового приватного сектора;

- кошти єдиного казначейського рахунку;
- надходження від приватизації державного майна;
- залишки коштів на рахунках бюджетних установ та інші;
- зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю, залишків коштів місцевих бюджетів, обсягів товарно-матеріальних цінностей;

- переоцінка вартості в національній валюті.

2) Зовнішні джерела (код 300000):

- позики, надані міжнародними організаціями економічного розвитку, органами управління іноземних держав, іноземними комерційними банками, постачальниками та інші позикові кошти;

- зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю.

Фінансові зобов'язання класифікуються за такими типами:

1) боргові зобов'язання (код 400000):

- облігації внутрішньої та зовнішньої позики, інші цінні папери;

- довго-, середньо – та короткострокові внутрішні та зовнішні позики та кредити;

2) фінансування за рахунок надходжень від приватизації (код 500000):

- державного майна;

- об'єктів незавершеного будівництва;

- підприємств Міністерства оборони України;

3) фінансування за активними операціями (код 600000) за рахунок:

- зміни обсягів депозитів і цінних паперів, обсягів готівкових коштів;

- коштів єдиного казначейського рахунку;

- зміни обсягів товарно-матеріальних цінностей.

Класифікація боргу

Класифікація боргу за типом кредитора залежить від типу отримувача зобов'язання, а саме внутрішнього або зовнішнього. Відповідно до цього розрізняють:

1) внутрішній борг (код 200000), що складається із заборгованості за позиками, одержаними:

- із бюджетів різних рівнів, від НБУ, інших банків;
- від фінансових установ, нефінансових державних підприємств, нефінансового приватного сектора;
- інша заборгованість;

2) зовнішній борг (код 300000), що включає заборгованість за позиками, одержаними від:

- міжнародних організацій економічного розвитку;
- органів управління іноземних держав;
- іноземних комерційних банків;
- постачальників;
- зміни обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у їх вартісних оцінках.

Класифікація боргу за типом боргового зобов'язання розрізняє заборгованість за довго-, середньо-, короткостроковими зобов'язаннями, векселями та іншими зобов'язаннями в структурі непогашених внутрішнього (код 400000) та зовнішнього (код 500000) боргу.

Класифікація фінансування бюджету за типом кредитора

Джерелами покриття дефіциту бюджету можуть бути:

1) внутрішні джерела (код 200000): кошти державних фондів; позики банківських установ, НБУ, фінансових установ, нефінансових державних підприємств; кошти єдиного казначейського рахунку; надходження від приватизації державного майна; залишки коштів на рахунках бюджетних установ та інші;

2) зовнішні джерела (код 300000): позики, надані міжнародними організаціями економічного розвитку, органами управління іноземних держав, іноземними комерційними банками, постачальниками та інші позикові кошти.

Фінансові зобов'язання (код 400000, 500000, 600000) класифікуються за такими видами: облігації внутрішньої та зовнішньої позики, інші цінні папери; довго-, середньо- та короткострокові позики та кредити.

Класифікація боргу

Класифікація боргу за типом кредитора залежить від типу отримувача зобов'язання, а саме внутрішнього або зовнішнього. Відповідно до цього розрізняють:

- внутрішній борг (код 200000);
- зовнішній борг (код 300000).

Класифікація боргу за типом боргового зобов'язання розрізняє заборгованість за довго-, середньо-, короткостроковими зобов'язаннями, векселями та іншими зобов'язаннями в структурі непогашених внутрішнього (код 400000) та зовнішнього (код 500000) боргу.

6.3. Стадії виконання Державного бюджету за видатками

Виконання видаткової частини бюджету – це здійснення протягом бюджетного року асигнувань програм та заходів відповідно до закону України „Про Державний бюджет“. Перелік програм визначений у 87 статті Бюджетного кодексу.

Стадія виконання Державного бюджету за видатками є найважливішим етапом бюджетного процесу, оскільки стан виконання бюджету:

- засвідчує досягнення запланованих результатів та завдань, відповідно до напрямів бюджетної політики;
- дає змогу визначити реальність запланованих та прогнозованих показників економічного та соціального розвитку країни;
- дозволяє визначити точність запланованих доходів та видатків бюджету, виявити резерви фінансових ресурсів та пріоритетні напрями їх спрямування;
- дає можливість проаналізувати оптимальність та ефективність спрямування коштів на вирішення завдань та бюджетних програм, ефективність запозичених ресурсів;
- дає змогу вирішити питання зменшення видатків, коли виникає проблема недоотримання доходів до бюджету за причинами неправильного їх розрахунку. Ця ситуація може виникнути, коли бюджет формувався при закладенні занадто оптимістичних розрахунків надходжень;
- дозволяє визначити потребу в коштах, незапланованих або непередбачених в бюджеті, уникнути накопичення необґрунтованих боргів;
- дає можливість проконтролювати прийняття зобов'язань і уникнути незапланованого дефіциту бюджету.

Забезпечує виконання Державного бюджету Кабінет Міністрів України, загальну організацію та управління виконанням бюджету здійснює Міністерство фінансів України. Виконується

Державний бюджет за видатками через органи Державного казначейства України.

Бюджетним кодексом (стаття 51) передбачається виконання Державного бюджету за видатками відповідно до наступних стадій:

- 1) встановлення бюджетних асигнувань головним розпорядником на основі затвердженого бюджетного розпису;
- 2) затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів;
- 3) взяття бюджетних зобов'язань;
- 4) отримання товарів, робіт та послуг;
- 5) здійснення платежів;
- 6) використання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм.

Розглянемо більш детально стадії виконання бюджету за видатками.

1 стадія – встановлення бюджетних асигнувань головним розпорядником на основі затвердженого бюджетного розпису.

Бюджетні асигнування згідно з Бюджетним кодексом надаються тільки тим розпорядникам бюджетних коштів, щодо яких ці асигнування були передбачені в законі про бюджет. Встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів здійснюється на основі затвердженого бюджетного розпису, який визначає процес виділення коштів відповідно до структури призначень.

Бюджетні асигнування – повноваження, надані розпорядникові бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету.

Бюджетні асигнування – це планові суми, у межах яких здійснюються видатки з бюджету. Надаються вони у відповідності до наступних принципів:

- плановості видатків;
- цільового використання бюджетних асигнувань;
- безповоротності та безкоштовності;
- ефективного використання коштів;
- дотримання режиму економії та постійного контролю за використанням бюджетних коштів.

Міністерство фінансів України надає Державному казначейству України річний розпис призначень державного бюджету та розпис асигнувань загального фонду державного бюджету. Орга-

ни Державного казначейства відображають ці дані на відповідних рахунках бухгалтерського обліку в автоматизованому режимі.

Органи Державного казначейства України виділяють кошти на фінансування затвердженого бюджету відповідно до затверджених планів розпорядника бюджетних коштів. Для цього упродовж трьох календарних днів витяги з річного розпису призначень та щомісячного розпису асигнувань загального фонду доводяться до головних розпорядників. Ці документи є підставою для затвердження своїх кошторисів та планів асигнувань розпорядниками бюджетних коштів.

2 стадія – затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів.

Видатки Державного бюджету здійснюються на основі **річного розпису асигнувань**, що складається за головними розпорядниками і доводиться до них органами Державного казначейства.

Розпис асигнувань є підставою для затвердження кошторисів, планів асигнувань, планів використання бюджетних коштів.

Кошторис – основний плановий документ, що надає право на одержання коштів з бюджету і здійснення видатків. Він визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей відповідно до бюджетних призначень.

Бюджетні призначення – це повноваження, надані головному розпоряднику коштів законом про Державний бюджет, які дозволяють надавати бюджетні асигнування.

Кошторис – це розподіл розпису асигнувань в межах однієї бюджетної установи. Він є основним плановим документом бюджетної установи, затверджується розпорядником бюджетних коштів, встановлюючи відповідальність його за цільове використання коштів бюджету. Контроль за здійсненням видатків розпорядниками коштів відповідно до затверджених кошторисів здійснюють органи Державного казначейства, звіряючи звіти щодо виконання кошторисів з розписами. Невід'ємною частиною кошторису є план асигнувань. Ці два документи затверджуються спільно.

План асигнувань – це помісячний розподіл асигнувань за скороченою формою економічної класифікації.

Усі бюджетні установи складають кошториси і плани асигнувань для кожної бюджетної програми.

Плани використання бюджетних коштів – є підставою для одержання бюджетних коштів у вигляді фінансової підтримки (це підприємства, що не мають статусу бюджетних установ, але отримують кошти з бюджету безпосередньо через розпорядників для здійснення визначених програм).

Видатки розпорядників бюджетних коштів постійно звіряються з бюджетним розписом і контролюються органами Державного казначейства.

3 стадія – взяття бюджетних зобов'язань.

Порядок обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах Державного казначейства до 1 січня 2005 року був регламентований наказом Державного казначейства України № 103 від 19 жовтня 2000 року.

На виконання статей 48, 51, 112 Бюджетного кодексу України з 1 січня 2005 року наказом Державного казначейства України № 136 від 09 липня 2004 року в дію був введений новий порядок обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України, який:

- забезпечив здійснення контролю органами Державного казначейства України при прийнятті зобов'язань розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів;
- удосконалив механізм використання бюджетних коштів та управління бюджетними коштами органами Державного казначейства України.

Розпорядники бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов'язання за наступних умов:

- виходячи з потреби в забезпеченні виконання пріоритетних заходів поточного бюджетного року;
- з урахуванням необхідності погашення бюджетних зобов'язань минулих періодів;
- недопущення виникнення заборгованості за бюджетними зобов'язаннями в поточному році.

Бюджетні зобов'язання беруться:

- за загальним фондом бюджету – в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисом (планом використання бюджетних коштів);

- за спеціальним фондом бюджету – в межах відповідних фактичних надходжень до цього фонду та бюджетних асигнувань, установлених кошторисом (планом використання бюджетних коштів).

Розпорядники бюджетних коштів за умови взяття бюджетного зобов'язання протягом 3 робочих днів з дати його виникнення подають до відповідного органу Державного казначейства України:

- Реєстр бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів у двох примірниках;

- документи, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання.

Розпорядники бюджетних коштів можуть брати зобов'язання і здійснювати видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами. Будь-які зобов'язання, взяті фізичними та юридичними особами за коштами державного бюджету без відповідних бюджетних асигнувань, встановлених законодавчо, не вважаються бюджетними зобов'язаннями. Видатки з Державного бюджету на покриття таких зобов'язань здійснюватися не можуть.

Зобов'язання розпорядника бюджетних коштів сплатити кошти за надані товари (послуги) чи інші операції визначається як фінансове зобов'язання, як право на здійснення бюджетного платежу.

Бюджетне фінансове зобов'язання – зобов'язання розпорядника або одержувача бюджетних коштів сплатити кошти за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто – кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством.

Приймати бюджетні зобов'язання дозволяють затверджені кошториси доходів та видатків бюджетних установ. Прийняті бюджетні зобов'язання у вигляді угод на отримання товарів, контрактів на виконання робіт та послуг реєструються в органах Державного казначейства засобами програмного забезпечення у Книзі реєстрації бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів. Кожному бюджетному зобов'язанню засобами програмного забезпечення присвоюється реєстраційний номер, який проставляється на документі, що підтверджує факт узяття на облік бюджетного зобов'язання. Реєстрація бюджетного зобов'язання в органах Державного казначейства не дозволяє використовувати кошти бюджету не за цільовим призначенням та обмежує виникнення заборгованості в процесі здійснення видатків. Будь-яке замовлення на придбання товарів та послуг без асигнувань, передбачених в кошторисі, не вважається бюджетним зобов'язанням. Порухення роз-

порядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань є підставою для призупинення бюджетних асигнувань.

На підставі платіжного доручення на погашення бюджетного фінансового зобов'язання, яке подається на паперових та електронних носіях, органи Державного казначейства України реєструють узятє розпорядником бюджетних коштів бюджетне фінансове зобов'язання.

Відповідальність за правильність заповнення платіжного доручення та недостовірність інформації, включеної до Реєстру, несуть розпорядники бюджетних коштів.

Постійними видатками бюджетних установ є:

- оплата праці;
- придбання матеріалів та устаткування.

Як правило, розпорядники бюджетних коштів здійснюють закупівлю товарів та послуг на замовлення через контракти та по рахунках протягом року.

З прийняттям 22 лютого 2000 року Закону України „Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти” (№ 1490-III) в нашій державі здійснення закупівель за рахунок державних коштів, за умови, що вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує суму, еквівалентну 5 тисячам євро, а робіт – 20 тисячам євро, проводиться винятково на конкурсних засадах. Це дає змогу не тільки забезпечити конкурентне середовище, але й забезпечити прозорість процедур державної закупівлі та досягти максимального ефекту використання державних коштів. Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань координації закупівель товарів, робіт та послуг Кабінет Міністрів України визначив Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України.

Закупівлі головним розпорядником здійснюються через процедуру тендеру, тобто через торги.

Процес закупівлі здійснюється Відділом закупівель розпорядника в наступному порядку:

- 1) складання списку учасників тендеру, запрошення до тендеру;
- 2) замовлення на постачання;
- 3) доставка, перевірка, сплата; звірка попередніх замовлень;
- 4) управління та контроль запасів.

Для того, щоб не допустити перевищення обсягів кошторису:

- замовлення на постачання затверджується Відділом закупівель;

- контролюється органами казначейства на відповідність узятим зобов'язанням. Бюджетне зобов'язання у вигляді угод на придбання товарів, виконання робіт реєструється в органах Державного казначейства.

Придбання матеріалів, що носять постійний характер (продукти харчування, медикаменти) доцільно проводити на конкурсній основі один раз на рік одразу після затвердження кошторисів. Більш доречно здійснювати централізовані закупівлі на тендерній основі. Але в цьому випадку укладання договорів та оплата придбаних матеріалів здійснюється децентралізовано відповідно до бюджетних асигнувань.

Діяльність тендерних комітетів, права, обов'язки та відповідальність членів регламентується Положенням „Про порядок створення та головні функції тендерних комітетів щодо організації та проведення процедур закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти”, затвердженим Наказом Міністерства економіки України № 280 від 26 грудня 2000 року зі змінами та доповненнями.

Тендерні комітети утворюються:

- на рівні органів місцевого самоврядування;

- в організаціях-розпорядниках коштів нижчого рівня та організаціях-одержувачах коштів, які визнаються замовниками закупівель.

Формою роботи тендерного комітету є засідання, які проводяться у разі потреби. Тендерний комітет відповідає за організацію процедур закупівлі на всіх етапах їх проведення.

Механізм закупівлі окремих груп товарів головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками коштів нижчого рівня регламентований постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року №1312 „Порядок міжвідомчої координації закупівель окремих груп товарів за кошти державного бюджету”. Закупівля машин для автоматичної обробки інформації, легкових автомобілів та інших транспортних засобів, призначених для перевезення людей, здійснюється з дотримання умов цього Порядку, що сприяє зменшенню витрат, забезпеченню оптимального рівня цін, підвищує ефективність державних закупівель та раціональне використання коштів. Річний план

закупівлі товарів головні розпорядники складають протягом двох місяців після затвердження Державного бюджету України і подають його Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції, яке узагальнює та опрацьовує їх та здійснює міжвідомчу координацію закупівель товарів між головними розпорядниками коштів державного бюджету.

Для здійснення контролю щодо додержання чинного законодавства при закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти розроблено порядок взаємодії між Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України і Державним казначейством України, затверджений спільним наказом цих органів управління 18 листопада 2004 року № 417/199. У разі здійснення розпорядником бюджетних коштів платежів, не передбачених взятим фінансовим зобов'язанням, або визнання процедури закупівлі недійсною Мінекономіки інформує про це Державне казначейство, яке вживає заходи для недопущення здійснення платежів з рахунку замовника. Державне казначейство щокварталу надає Мінекономіки зведену інформацію про вжиті заходи.

4 стадія – отримання товарів, робіт та послуг.

Розпорядники бюджетних коштів:

- здійснюють контроль за фактичним отриманням придбаних товарів (звіряють замовлення, перевіряють та порівнюють з первинними зобов'язаннями);
- складають звіт про відповідність отриманих товарів замовленню.

5 стадія – здійснення платежів.

Здійснення платежів органами Державного казначейства України за бюджетними фінансовими зобов'язаннями розпорядників бюджетних коштів проводиться лише за наявності в обліку органів Державного казначейства України їх бюджетних фінансових зобов'язань у межах помісячного плану асигнувань.

Розпорядник бюджетних коштів:

- одержує товари (роботи, послуги) і дає розпорядження про сплату;
- надає платіжне доручення Державному казначейству для здійснення платежу;
- казначейство робить проплату, якщо бюджетне зобов'язання відповідає повноваженням і є в наявності кошти.

Органи Державного казначейства України можуть здійснювати попередню оплату за товари та роботи. За такими бюджетними зобов'язаннями після настання терміну їх виконання розпорядник коштів повинен подати до органу Державного казначейства України документи, які підтверджують бюджетне фінансове зобов'язання.

У разі нецільового використання коштів бюджету до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів застосовується механізм зменшення бюджетних призначень згідно з постановою Кабінету Міністрів України від від 4 лютого 2004 р. № 112. Нецільовим визнається використанням бюджетних коштів на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису. Оформлюється таке порушення контролюючим органом протоколом або актом ревізії. Вимоги цієї постанови не розповсюджуються на бюджетні призначення, що стосуються оплати праці, пільг, компенсацій та соціальних гарантій населенню і працівникам бюджетних установ.

Рішення про зменшення бюджетних призначень приймається Міністром фінансів України та доводиться до територіального органу Державного казначейства, який здійснює обслуговування розпорядника та/або одержувача бюджетних коштів і контролюючого органу, за документами якого було прийнято рішення про зменшення бюджетних призначень.

Одночасно бюджетні асигнування в обсязі, що передбачений для зменшення бюджетних призначень, призупиняються в установленому законодавством порядку. Зменшення бюджетних призначень здійснюється шляхом внесення змін до закону про Державний бюджет України чи рішення про місцевий бюджет щодо зменшення обсягу бюджетних повноважень головному розпоряднику бюджетних коштів.

Для здійснення контролю щодо додержання чинного законодавства при закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти розроблено порядок взаємодії між Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України і Державним казначейством України, затверджений спільним наказом цих органів управління 18 листопада 2004 року № 417/199. У разі здійснення розпорядником бюджетних коштів платежів, не передбачених взятим фінансовим зобов'язанням, або визнання процедури закупівлі недійсною Мінекономіки інформує

про це Державне казначейство, яке вживає заходи для недопущення здійснення платежів з рахунку замовника. Державне казначейство щокварталу надає Мінекономіки зведену інформацію про вжиті заходи.

6 стадія – використання товарів, робіт, послуг на виконання бюджетних програм.

Коли товари або послуги отримано та за них сплачено, вони готові до споживання. Товари легко оцінити, віднісши їх до запасів. Важливими є питання оптимального обсягу замовлення та наскільки ефективно використовуються товари в процесі надання послуг? Тому здійснюється постійний контроль за забезпеченням співвідношення ціни та якості отриманих товарів та послуг.

6.4. Касове виконання видаткової частини бюджету

Відомі два методи здійснення видатків Державного бюджету:

- відкриття кредитів;
- перерахування коштів з рахунків бюджету на рахунки головних розпорядників коштів.

1) **Відкриття кредитів** – базуються на авансуванні витрат на кредитній основі. Цей метод припускає не перерахування коштів головним розпорядникам, а дозвіл фінансовим органам на видачу коштів. Підстава для відкриття кредиту – бюджетний розпис.

Цей метод бюджетного фінансування використовувався в Україні до 1 липня 1993 року.

2) Здійснення видатків **шляхом перерахування коштів з рахунків бюджету на рахунки головних розпорядників коштів**. Перерахування коштів здійснюється тільки при наявності їх на даному рахунку в даний момент.

Підставою для перерахування коштів головним розпорядникам є затверджені в бюджеті суми видатків. Цей метод застосовувався в Україні в частині фінансування витрат місцевих бюджетів, а з 1 липня 1993 року і при здійсненні витрат з Державного бюджету.

Такий порядок бюджетного фінансування був введений відповідно до Указу Президента України № 219/93 від 18 червня 1993 року „Про порядок виконання Державного бюджету України”. Для цього у Національному банку України Міністерству фінансів для концентрації бюджетних коштів і проведення видатків

був відкритий рахунок „Кошти Державного бюджету України“. З цього рахунку фінансування видатків здійснювалося у межах наявних фінансових ресурсів у Державному бюджеті України.

Для фінансування підприємств, установ та організацій бюджетної сфери були відкриті окремі поточні бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами.

Для покриття тимчасових касових розривів Міністерство фінансів України на договірних засадах могло отримувати у Національному банку України внутрішньорічний кредит у розмірі до 10 відсотків від обсягу видатків Державного бюджету України на відповідний рік. Національний банк України щоденно надавав Міністерству фінансів України інформацію про залишки коштів на єдиному рахунку „Кошти Державного бюджету України“, а також щомісячні та річні звіти про доходи Державного бюджету України за підрозділами бюджетної класифікації.

Таким чином, починаючи з 1 липня 1993 року в Україні став застосовуватися єдиний метод здійснення видатків – шляхом *перерахування коштів з рахунків бюджету на рахунки розпорядників бюджетних коштів*.

З утворенням Державного казначейства України наприкінці 1995 року функція обслуговування Державного бюджету за доходами та видатками перейшла до органів Державного казначейства.

З метою створення умов для більш ефективного управління коштами державного бюджету був здійснений поетапний перехід органів Державного казначейства на єдиний казначейський рахунок у Національному банку. Для цього відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України № 1721 від 15 вересня 1999 року була створена внутрішня платіжна система Державного казначейства.

Державне казначейство України Наказом № 3 від 22 січня 2001 року затвердило „Порядок касового виконання державного бюджету за видатками”.

За умови функціонування внутрішньої платіжної системи новий порядок касового виконання Державного бюджету за видатками був затверджений Наказом Державного казначейства України № 140 від 10 серпня 2001 року.

З метою приведення у відповідність до Бюджетного кодексу України, інших нормативно-правових актів, що регулюють бюджетні відносини та регламентують виконання державного

бюджету за видатками, а також для вдосконалення процедур здійснення видатків Державного бюджету України Державним казначейством України розроблено Порядок обслуговування державного бюджету за видатками, який затверджено наказом Державного казначейства України від 25 травня 2004 року № 89 (далі – Порядок). Зазначений Порядок у повному обсязі запроваджений з 01 січня 2005 року. Накази Державного казначейства № 3 „Про затвердження Порядку касового виконання державного бюджету за видатками” та № 140 “Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи” втратили чинність.

Цей Порядок регламентує з урахуванням вимог Бюджетного кодексу:

- організацію взаємовідносин між органами Державного казначейства, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів;
- розподіл обов’язків та відповідальності між ними в процесі виконання Державного бюджету України за видатками.

Для якісного та безперебійного обслуговування органами Державного казначейства розпорядників коштів здійснюється формування *єдиної бази даних мережі розпорядників бюджетних коштів*.

Порядок та правила формування головними розпорядниками коштів мережі розпорядників наступні:

1. Головні розпорядники бюджетних коштів до початку бюджетного року визначають мережу розпорядників коштів бюджету нижчого рівня і одержувачів бюджетних коштів за територіями (областями).

2. Розпорядники третього ступеня можуть бути включені або до мережі головних розпорядників або до мережі розпорядників другого ступеня. Не допускається включення їх одночасно до мережі головного розпорядника та розпорядника нижчого рівня за однією бюджетною програмою.

3. За 15 днів до початку бюджетного року головні розпорядники (крім розпорядників Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій і адміністрацій міста Києва і Севастополя) подають Державному казначейству України мережу установ, що одержують бюджетні кошти.

4. Державне Казначейство України узагальнює цю інформацію і доводить її до управління Державного казначейства.

5. До бази даних про мережі Державного казначейства України заноситься інформація тільки про головних розпорядників, а інформація про нижчих – до управління Державного казначейства.

6. Управління Державного казначейства, одержавши інформацію, групують її по районах та містах і формують базу даних за мережею установ.

7. У процесі виконання Державного бюджету до бази даних мережі розпорядників можуть вноситися зміни в наступних випадках:

- введення нової бюджетної установи або її вибуття;
- зміни реквізитів (назви або міста обслуговування бюджетної установи).

Державне казначейство України зміни оформлює реєстром та на електронних носіях доводить їх до відповідних управлінь, які вносять зміни до бази даних про мережу установ в розрізі територій.

8. Органи Державного казначейства України є користувачами мережі головного розпорядника бюджетних коштів, який несе відповідальність за достовірність даних, наведених у мережі.

Новий порядок обслуговування Державного бюджету за видатками з метою розподілення інформаційних і грошових потоків бюджетних коштів розмежував поняття „асигнування” та „відкриті асигнування”.

Згідно з Бюджетним кодексом „*бюджетне асигнування* – це повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов’язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету”.

Порядок ввів новий термін „*відкриті асигнування* – це право, надане головним розпорядникам та розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня, щодо розподілу виділених асигнувань загального та спеціального фондів державного бюджету підвідомчим установам (одержувачам бюджетних коштів) та використання бюджетних асигнувань з урахуванням прийнятих зобов’язань. Відкриті асигнування забезпечуються ресурсами у порядку, визначеному Державним казначейством України.

Таким чином, відкриті бюджетні асигнування – це практично дозвіл на розподіл та використання бюджетних асигнувань розпорядниками та отримувачами бюджетних коштів, який не

передбачає переміщення грошових ресурсів. При цьому розподіл і переміщення відповідних бюджетних асигнувань здійснюється шляхом надання відповідної інформації. Відкриті асигнування обліковуються на позабалансових рахунках 9 класу Плану рахунків обліку виконання бюджетів.

Розглянемо організацію роботи органів Державного казначейства з проведення операцій щодо відкриття асигнувань за загальним фондом державного бюджету та у частині інших надходжень спеціального фонду державного бюджету.

Операції відкриття асигнувань із загального фонду Державного бюджету

1. Державне казначейство України:

- на основі балансу ресурсів та бюджетних призначень складає пропозицію про виділення бюджетних асигнувань загальною сумою в розрізі головних розпорядників;

- затверджені асигнування обліковує в розрізі головних розпорядників на рахунках позабалансового обліку в автоматичному режимі;

- на підставі затверджених пропозицій готує розпорядження про відкриття асигнувань, тобто про зарахування їх на рахунки головних розпорядників;

- суму відкритих асигнувань зараховує на відповідні рахунки головних розпорядників з наданням виписки з цього рахунка.

2. Головні розпорядники наступного дня після одержання виписки:

- розподіляють відкриті асигнування і подають відповідному структурному підрозділу Державного казначейства України розподіли за кодами програмної і економічної класифікації видатків та за територіями у розрізі розпорядників нижчого рівня і одержувачів бюджетних коштів;

- розподіли складаються у 2 примірниках, підписується керівником та головним бухгалтером установи.

3. Державне казначейство України, одержавши розподіл відкритих асигнувань:

а) Перевіряє його в автоматичному режимі:

- на відповідність зазначених бюджетних асигнувань залишкам на рахунках розпорядників даної мережі;

- на відповідність напряму цільового спрямування асигнувань, розподілу показників зведених кошторисів, зведених планів асигнувань загального фонду.

Один примірник розподілу залишається в Державному казначействі України, а другий – передається головному розпорядникові. Дані розподілів відображаються на відповідних рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку.

б) Групує перевірені розподіли за територіями і складає реєстри на відкриття бюджетних асигнувань відповідним територіям. Реєстри передаються управлінням Державного казначейства.

Суми переданих асигнувань відображаються на відповідних рахунках управлінського обліку та є аналітичною базою даних Державного казначейства України.

На підставі цих даних складається зведений реєстр асигнувань загального фонду Державного бюджету (у розрізі обласних управлінь).

4. У суми асигнувань вносяться зміни в наступних випадках:

- а) на підставі довідки про зміни пропозицій асигнувань;
- б) при ухваленні рішення головним розпорядником перерозподілити невикористані кошти;
- в) при помилковому здійсненні операції головним розпорядником.

У двох останніх випадках зміни асигнувань:

- головний розпорядник надає Державному казначейству України скорегований розподіл асигнувань з обґрунтуванням його необхідності;

- Державне казначейство України приймає рішення про можливість коригування сум відкритих асигнувань, готує зведений реєстр і передає їх в управління Державного казначейства для виконання.

Управління Державного казначейства:

- відображає суми зміни на рахунках позабалансового обліку;
- передає виписки головним розпорядникам про відкриття асигнувань.

Операції відкриття асигнувань зі спеціального фонду Державного бюджету

1. Державне казначейство на основі інформації про надходження коштів на відповідні рахунки та помісячного розпису спеціального фонду Державного бюджету готує:

- а) розпорядження про відкриття асигнувань в розрізі головних розпорядників;
- б) розпорядження на перерахування коштів спеціального фонду.

Суми відкритих асигнувань обліковуються на рахунках позабалансового обліку.

2. Головні розпорядники, отримавши від казначейства виписку щодо відкритих асигнувань, готують і передають до казначейства розподіли відкритих асигнувань за кодами програмної та економічної класифікації видатків та за територіями у розрізі розпорядників нижчого рівня і одержувачів бюджетних коштів.

3. Державне казначейство складає реєстри про суми відкритих асигнувань і передає їх управлінням. Суми переданих асигнувань відображаються на рахунках управлінського обліку.

Усі інші операції проводяться в порядку відкриття асигнувань із загального фонду Державного бюджету.

Кошти спеціального фонду використовуються для цільових асигнувань. Залишки коштів на рахунках спеціального фонду наприкінці бюджетного року використовуються для здійснення видатків у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення.

Ці невикористані відкриті асигнування списуються на рахунки головних розпорядників. Інформація протягом трьох днів доводиться до головних розпорядників з метою врахування цих коштів при формуванні показників бюджету на наступний рік.

Здійснення видатків розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів може здійснюватися двома шляхами:

1 – безготівковим проведенням платежів суб'єктам, які виконали роботи або послуги розпорядникам або одержувачам бюджетних коштів;

2 – виплатою готівки.

Порядок безготівкового здійснення платежів

1. Органи Державного казначейства здійснюють платежі з реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунків, відкритих в органах казначейства.

Реєстраційні рахунки – рахунки, відкриті в Державному казначействі України розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів для обліку операцій з виконання загального фонду кошторису доходів та видатків.

Спеціальні реєстраційні рахунки – рахунки, відкриті розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів, для яких передбачені видатки зі спеціального фонду Державного бюджету.

За кожним реєстраційним рахунком в Державному казначействі відкривається **спеціальна картка** з інформацією про виділені бюджетні асигнування, використані суми та залишки коштів (рис. 30).

2. Проведення видатків розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів здійснюється відповідно до затверджених кошторисів, планів асигнувань або планів використання бюджетних коштів.

3. Державне казначейство України:

- контролює цільове використання коштів при проведенні платежів;

- здійснює платежі за дорученням головних розпорядників коштів і при наявності відповідного бюджетного зобов'язання.

_____ (назва органу Держказначейства)

_____ (код)

_____ (назва бюджету)

ОСОБОВА КАРТКА
за аналітичним рахунком _____

Дата	Тип операції	Номер документа	Обороти		Сальдо	
			дебет	кредит	дебет	кредит
		Разом за операцією				
		Разом за день				
		Разом за місяць				
		Разом за рік				

Рисунок 30 – Форма особової картки

Підставою для перерахування коштів є:

- платіжні доручення, підготовлені власником рахунку;
- документи, які підтверджують цільове направлення коштів (договори на закупівлю товарів, робіт та послуг, акти виконаних робіт, звіти про результати здійснення процедур закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти; листи-погодження у випадках, передбачених законодавством; накладні, товарно-транспортні накладні

та рахунки до них, рахунки-фактури, трудові угоди, заявки на перерахування коштів на карткові рахунки тощо).

Платіжні доручення подаються до органів Державного казначейства у кількості примірників, необхідних для всіх учасників безготівкових розрахунків.

Платежі суб'єктам, що виконали роботу, проводяться:

- протягом 10 днів;
- у межах залишку коштів на рахунках розпорядника;
- у межах бюджетного періоду.

У рядку „Призначення платежу” платіжного доручення мають зазначатися наступні реквізити:

- реєстраційний номер зобов'язання;
- код оплати;
- код економічної класифікації видатків бюджету.

Реєстраційний номер присвоюється засобами програмного забезпечення кожному бюджетному зобов'язанню відповідно до Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України, затвердженого наказом Державного казначейства України від 09 серпня 2004 року № 136, який набув чинності з 1 січня 2005 року. Реєстраційний номер проставляється на документі, що підтверджує факт узяття на облік бюджетного зобов'язання. Код оплати проставляється відповідно до довідника, який формується Державним казначейством України.

Кошти на здійснення видатків зараховуються на відповідні реєстраційні (спеціальні реєстраційні) рахунки, відкриті на ім'я розпорядників бюджетних коштів за балансовими рахунками 352 групи Плану рахунків, в момент оплати рахунків. Таким чином, на рахунках 3 класу на кінець операційного дня залишків не буває, окрім випадків відновлення видатків.

Проведення платежу підтверджується штампом скарбника «сплачено». Розпорядники коштів одержують виписку про проведену операцію. Відповідальність за оформлення документів, необхідних для одержання коштів на здійснення видатків, несуть розпорядники бюджетних коштів. Вимоги щодо заповнення розрахункових документів встановлені Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22.

Порядок виплати готівки розпорядникам або одержувачам бюджетних коштів

1. Одержання готівки на виплату заробітної плати, стипендії, допомоги, видатків на службові відрядження.

Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів подають до органів Державного казначейства заявку на видачу готівки (рис. 31). Заявка оформлюється в двох екземплярах на уповноважену особу (матеріально відповідальну), один з яких після видачі готівки повертається розпорядникові з відповідним відбитком штампа казначая. Заявки на видачу готівки виписуються на матеріально відповідальних осіб.

У заявці на видачу готівки на виплату заробітної плати вказується:

- сума податку з доходів фізичних осіб;
- суми нарахувань до загальнообов'язкових державних фондів, інші податки і обов'язкові платежі, які утримані із заробітної плати та нараховані на фонд заробітної плати відповідно до чинного законодавства;
- інформація про наявність чи відсутність заборгованості із сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів.

При одержанні готівки для виплати заробітної плати разом із заявкою подаються платіжні доручення на перерахування сум з доходів фізичних осіб і в інші загальнообов'язкові державні фонди відповідно до чинного законодавства.

2. Одержання готівки на придбання медикаментів, продуктів харчування та інших матеріальних цінностей здійснюється у наступній послідовності:

- розпорядник письмово повідомляє органи Державного казначейства про необхідність придбання медикаментів, матеріалів та інших цінностей за готівку (але при наявності на це дозволу головного розпорядника бюджетних коштів та заявки на видачу готівки);

- після одержання готівки розпорядник упродовж трьох робочих днів надає органам Державного казначейства документи, які підтверджують здійснення видатків та взяття при необхідності на облік матеріальних цінностей (акт придбання матеріальних цінностей, прибуткова накладна).

(назва органу Державного казначейства України)

**ЗАЯВКА
на видачу готівки**

“ ___ ” _____ 200_ р.

_____ (назва розпорядника бюджетних коштів)

_____ (номер реєстраційного/спеціального реєстраційного рахунку)

просить погодити видачу готівки _____

_____ (мета, код бюджетної класифікації і повна назва)

і видати чек на суму _____

(літерами)

на ім'я _____

(прізвище, ім'я, по батькові, зразок підпису)

_____ (посада)

дані паспорта (посвідчення – для військових)

серія _____, N _____ від _____, виданий _____

Рисунок 31 – Форма заявки на видачу готівки

Для отримання готівки розпоряднику бюджетних коштів надається грошова чекова книжка.

Відповідальна особа органів казначейства, отримавши заявку і перевіряючи її, підписує чек на одержання готівки довіреною особою за умови наявності залишку на рахунках розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів. У випадку неподання підтверджуючих документів казначейство припиняє видачу чеків на одержання готівки.

Уповноважена особа розпорядника бюджетних коштів одержує за цим чеком грошові кошти в банку під звіт. Чек дійсний на протязі 10 календарних днів.

Видача готівки здійснюється з поточних рахунків, відкритих на ім'я органів Державного казначейства за балансовими рахунками групи 257 – „Кошти Державного і місцевого бюджетів до виплати“ Плану рахунків комерційних банків України. На рахунки групи 257 кошти до виплати зараховують без перерахувань, на підставі узагальнених заявок розпорядників коштів.

Невикористану готівку уповноважені особи розпорядників, одержувачів бюджетних коштів повертають безпосередньо на цей самий рахунок за відповідними документами.

Проведення операцій за допомогою банківських платіжних карток:

1) Для проведення операцій з використанням банківських платіжних карток бюджетним установам в банківських установах на умовах договору відкривається картковий рахунок.

2) Довірена особа може використовувати картку як для проведення безготівкових розрахунків, так і для одержання готівки.

3) Кошти на картковий рахунок перераховуються платіжним дорученням на підставі заявки розпорядника бюджетних коштів.

4) Кошти є підзвітними коштами довіреної особи бюджетної установи. Довірена особа надає до бухгалтерії авансовий звіт про використання коштів з банківської платіжної картки разом із підтвердними документами та залишком невикористаної готівки відповідно до чинного законодавства.

5) Відповідальність за операції з картками несе керівник бюджетної установи (розпорядник коштів).

Відмови у здійсненні видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Для забезпечення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів органи Державного казначейства в частині виконання державного бюджету за видатками здійснюють:

- попередній контроль – на етапі реєстрації зобов'язань розпорядників бюджетних коштів;

- поточний контроль – у процесі оплати рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Органи Державного казначейства перевіряють:

- достатність підстав для здійснення платежів;

- відповідність платежів вимогам обліку і контролю за зобов'язаннями;

- правильність оформлення розрахункових документів.

Оплата рахунків розпорядників або одержувачів бюджетних коштів здійснюється в органах Державного казначейства за наявності:

- зареєстрованих бюджетних зобов'язань;

- підтвердних документів;

- залишків невикористаних відкритих асигнувань у розрізі кодів економічної класифікації видатків за загальним та спеціальним фондами державного бюджету;
- відповідності змісту операцій, поданих підтвердними документами, кодам економічної класифікації видатків, зазначеним у призначенні платежу.

При невиконанні однієї з цих вимог органи Державного казначейства відмовляють в оплаті та повертають документи для усунення причин, через які було відмовлено в оплаті.

Органи Державного казначейства України повідомляють розпорядників бюджетних коштів про відмову в оплаті у письмовій формі.

На виконання наказу Державного казначейства України № 48 від 21 березня 2005 року та з метою виявлення недоліків і удосконалення обслуговування Державного бюджету за видатками, а також порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів передбачено:

1) Запровадити в якості експерименту протягом II-IV кварталів 2005 року та I-II кварталів 2006 року на базі органів Державного казначейства України як розпорядників бюджетних коштів:

- Порядок обслуговування державного бюджету за видатками, затверджений наказом Державного казначейства України від 25 травня 2004 року № 89.

- Порядок обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства, затверджений наказом Державного казначейства України від 09 серпня 2004 року № 136.

2) Підбити підсумки за наслідками експерименту щодо доцільності запровадження вищеназваних документів у повному обсязі на всій території України.

6.5. Особливості здійснення окремих видатків Державного бюджету

1. Перерахування дотацій та субвенцій

Перерахування міжбюджетних трансфертів здійснюється органами Державного казначейства України відповідно до вимог Бюджетного кодексу України, закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, інших нормативно-правових актів України та рішення відповідної ради про місцевий бюджет.

Дотації та субвенції перераховуються згідно із загальною постановленою процедурою, але при наявності певних особливостей.

1. Міністерство фінансів України надає Державному казначейству України на паперових та електронних носіях помісячний розпис асигнувань загального фонду Державного бюджету в частині міжбюджетних трансфертів у розрізі видів міжбюджетних трансфертів та бюджетів відповідно до закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

2. Державне казначейство України на підставі наданого плану асигнувань доводить до управлінь витяги із зазначеного документа.

3. Дотації та субвенції перераховуються з рахунків, відкритих в органах Державного казначейства, на рахунки для обліку надходжень місцевих бюджетів. Органи Державного казначейства повідомляють Державне казначейство України про суми перерахованих дотацій.

4. У процесі виконання бюджету можуть вноситися зміни до помісячного розпису асигнувань загального фонду державного бюджету в частині міжбюджетних трансфертів. Державне казначейство України ці зміни доводить до управлінь, які в свою чергу повідомляють місцеві фінансові органи.

2. Взаємні розрахунки

У процесі виконання бюджету можуть виникнути взаємні розрахунки в частині міжбюджетних відносин. Ці питання врегульовані розпорядженнями Державного казначейства України, актами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України.

Взаємні розрахунки – це розрахунки, що виникають між бюджетами в процесі планування та виконання бюджету.

Згідно з наказом Державного казначейства України № 89 від 25 травня 2004 року взаємні розрахунки виникають:

- а) при зміні законодавства;
- б) при зміні адміністративно-територіального устрою;
- в) при зміні підпорядкованості бюджетних установ.

Взаємні розрахунки між Державним та місцевими бюджетами:

- повинні бути погашені до кінця бюджетного року;

- операції здійснюються в грошовій формі, якщо інше не передбачено законодавством.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 року № 1204 взаємні розрахунки здійснюються у встановленому порядку:

- обласного (міського) бюджету з державним бюджетом і районними бюджетами, бюджетами міст обласного значення, бюджетами районів у містах – Головні фінансові управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації;

- районного бюджету з обласним бюджетом і бюджетами нижчого рівня – фінансове управління районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації.

Відповідно до наказу Державного казначейства України № 119 від 28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази” організовує та здійснює взаємні розрахунки між державним бюджетом та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя Державне казначейство України за погодженням з Міністерством фінансів України. Розрахунки між Державним бюджетом України та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя по доходах здійснюються виключно за дорученням органів Державного казначейства України.

Бухгалтерський облік операцій за взаємними розрахунками між бюджетами здійснюється згідно з рахунками 4 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Наказом Державного казначейства України № 205 від 04 листопада 2002 року „Про затвердження порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів” визначено порядок операцій за взаємними розрахунками, згідно з яким:

1) Сума, яка відноситься на взаємні розрахунки, та терміни її погашення визначають відповідні фінансові органи за результатами щоквартальної звітності.

2) Про операцію взаєморозрахунку між бюджетами повідомляється довідкою (додаток Д) відповідний фінансовий орган, з

яким необхідно провести взаєморозрахунки, та орган Державного казначейства України.

3) Органи Державного казначейства України щокварталу не пізніше останнього дня звітного періоду проводять з відповідними фінансовими органами звірку щодо відображення в обліку операцій за взаєморозрахунками.

У разі порушення терміну проведення розрахунків або їх непогашення до 1 листопада поточного бюджетного року застосовується процедура їх примусового проведення, а саме:

- Органи Державного казначейства, згідно зі щоденним нормативом відрахувань, перераховують кошти від доходів загального фонду місцевого бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів).

- Норматив відрахувань встановлюється органами Державного казначейства, виходячи із суми непогашених взаємних розрахунків та планової суми надходжень на цей період до загального фонду місцевого бюджету, згідно з розписом відповідного бюджету.

3. Здійснення видатків по погашенню боргових зобов'язань держави

До платежів з обслуговування державного боргу належать:

- платежі зі сплати відсотків за державними борговими зобов'язаннями;

- видатки на управління державним боргом, пов'язані з обслуговуванням боргу (консультаційні, банківські, агентські, перекладацькі й інші послуги).

Міністерство фінансів України щомісяця (із щотижневим уточненням) передає Державному казначейству України графіки платежів за державним боргом.

Державне казначейство України на його підставі складає:

- графіки проведення платежів з обслуговування державного боргу;

- графіки закупівлі валюти у випадку недостатності коштів на валютних рахунках.

Витрати на обслуговування державного боргу здійснюються на підставі:

- розпорядження Міністерства фінансів України, яке надається Державному казначейству України терміном на 10 днів;

- документів, що підтверджують необхідність платежів (копії завірених кредитних угод між Кабінетом Міністрів України та іноземними кредиторами; рахунків-фактур; договорів про придбання товарів, виконання робіт, надання послуг; актів виконаних робіт).

Порядок здійснення платежів Державним казначейством України по погашенню боргових зобов'язань:

- виплата відсотків за борговими зобов'язаннями здійснюється безпосередньо на рахунки кредиторів відповідно до угод;

- інші платежі з обслуговування державного боргу здійснюються через реєстраційні рахунки, відкриті на ім'я Міністерства фінансів України в Державному казначействі України.

Операції в іноземній валюті здійснюються з валютних рахунків Державного казначейства України.

Платежі з погашення державного боргу здійснюються Державним казначейством України у такому ж порядку, як і видатки з обслуговування державного боргу.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення видаткам Державного бюджету.
2. Дайте визначення витратам Державного бюджету.
3. Назвіть відмінності між видатками та витратами Державного бюджету.
4. Охарактеризуйте структуру класифікації видатків бюджету.
5. Дайте характеристику функціональної класифікації видатків бюджету.
6. Дайте характеристику економічної класифікації видатків бюджету.
7. Дайте характеристику відомчої класифікації видатків бюджету.
8. Дайте характеристику програмної класифікації видатків бюджету.
9. Визначте складові коду програмної класифікації видатків бюджету та охарактеризуйте їх.
10. Дайте характеристику класифікації фінансування бюджету.
11. Охарактеризуйте класифікацію боргу.

12. Чому класифікація боргу аналогічна класифікації фінансування бюджету?
13. Назвіть стадії виконання державного бюджету за видатками відповідно до Бюджетного кодексу.
14. Дайте визначення бюджетному асигнуванню.
15. Відповідно до яких принципів надаються бюджетні асигнування?
16. Перелічіть, на які ступені поділяються розпорядники бюджетних коштів.
17. Дайте визначення розпорядникам бюджетних коштів. Відповідно до чого вони поділяються на головних та нижчих розпорядників?
18. Назвіть приклади головних розпорядників Державного та місцевого бюджетів.
19. Основні функції головних розпорядників бюджетних коштів.
20. Відповідно до якого документу здійснюється виконання Державного бюджету за видатками?
21. Опишіть процес встановлення бюджетних асигнувань головним розпорядникам.
22. На основі яких документів головні розпорядники мають право на отримання бюджетних асигнувань?
23. Дайте визначення кошторису, плану асигнувань, плану використання бюджетних коштів.
24. Опишіть процес здійснення видатків шляхом безготівкової оплати платежів.
25. Опишіть документообіг, пов'язаний із видачею готівки розпорядникам бюджетних коштів.
26. Як здійснюється формування єдиної бази даних мережі розпорядників бюджетних коштів?
27. Опишіть операції асигнування із загального фонду Державного бюджету.
28. Опишіть операції асигнування із спеціального фонду Державного бюджету.
29. Дайте визначення реєстраційним, спеціальним реєстраційним рахункам, особовим (спеціальним) карткам.

30. Проведення операцій здійснення видатків з використанням банківських платіжних карток.

31. Визначте причини, які ведуть до виникнення взаємних розрахунків між бюджетами, та опишіть порядок їх проведення.

32. Назвіть особливості здійснення видатків за борговими зобов'язаннями держави.

Тестові завдання

1. Класифікація видатків, яка дозволяє проаналізувати динаміку видатків за функціональним призначенням та здійснити прогноз наступних видатків, це:

- а) економічна класифікація;
- б) функціональна класифікація;
- в) відомча класифікація;
- г) програмна класифікація.

2. Функціональна класифікація містить наступну кількість категорій управління:

- а) 25 категорій;
- б) 15 категорій;
- в) 10 категорій;
- г) 20 категорій.

3. Класифікація функцій управління бюджетом має три рівні деталізації:

- а) категорії;
- б) класи;
- в) статті;
- г) групи.

4. Як називається класифікація видатків бюджету, що деталізує використання коштів відповідно до їхніх предметних ознак:

- а) функціональна;
- б) відомча;
- в) програмна;
- г) економічна?

5. Відомча класифікація видатків являє собою:

- а) перелік головних розпорядників коштів;
- б) структуру бюджету за галузями народного господарства;
- в) суму загальних витрат й кредитування за винятком погашення;
- г) 25 функціональних груп.

6. Поточні видатки – це платежі, призначенням яких є:

- а) придбання капітальних активів;
- б) оплата праці всіх працівників бюджетних установ;
- в) придбання предметів постачання і матеріалів;
- г) утворення державних запасів та резервів.

7. Капітальні видатки включають платежі, пов'язані з:

- а) придбанням землі, нематеріальних активів;
- б) утворення державних запасів і резервів;
- в) виплатою процентів за зобов'язаннями;
- г) придбанням основного капіталу.

8. Метою операцій кредитування з вирахуванням погашення є:

- а) проведення економічної політики;
- в) отримання прибутків;
- б) управління ліквідністю;
- г) усі відповіді вірні.

9. Операції кредитування з вирахуванням погашення пов'язані з наданням коштів з бюджету на умовах:

- а) терміновості;
- в) платності;
- б) зворотності;
- г) усі відповіді вірні.

10. Застосування відомчої класифікації видатків дає змогу:

- а) оптимізувати кількість головних розпорядників бюджетних коштів;
- б) поліпшити бюджетне планування;
- в) побудувати чітку структуру системи державного управління;
- г) усі відповіді вірні.

11. Планування видатків із застосуванням програмно-цільового методу передбачає розробку, аналіз і вибір програм на стадії:

- а) стратегічного планування;
- б) поточного планування;
- в) середньострокового планування;
- г) термінового планування.

12. Включення відповідної програми на наступний бюджетний рік обґрунтовує головний розпорядник коштів у період формування:

- а) кошторису;
- в) бюджетного запиту;
- б) плану асигнувань;
- г) усі відповіді вірні.

13. Програмна класифікація видатків застосовується:

а) при бюджетних призначеннях головним розпорядникам бюджетних коштів;

- б) при веденні реєстру всіх розпорядників бюджетних коштів;
- в) при формуванні бюджету програмно-цільовим методом;
- г) при розподілі бюджетних призначень за бюджетними програмами.

14. Код програмної класифікації видатків обов'язково повинен бути прив'язаним до відповідного коду:

- а) функціональної класифікації видатків;
- б) економічної класифікації видатків;

в) відомчої класифікації видатків.

15. Рекомендовано розподілити бюджетну програму на кілька програм при умові, якщо обсяг видатків на одну бюджетну програму складає:

- а) 10-15% загального обсягу видатків бюджету;
- б) 1,0-1,5% загального обсягу видатків бюджету;
- в) 1,0-1,5% обсягу загального фонду видатків бюджету;
- г) 10-15% обсягу загального фонду видатків бюджету.

16. Зовнішній борг класифікації боргу за типом боргового зобов'язання має наступний код:

- а) 200 000;
- б) 400 000;
- в) 300 000;
- г) 500 000.

17. У класифікації фінансування бюджету зовнішні джерела покриття дефіциту мають наступний код:

- а) 100 000;
- б) 300 000;
- в) 200 000;
- г) 400 000.

18. Виконання видаткової частини Державного бюджету здійснюється через органи:

- а) Міністерства фінансів;
- б) Державного казначейства України;
- в) Національного банку України;
- г) банківської системи.

19. Бюджетні асигнування головним розпорядникам надаються у відповідності з наступними принципами:

- а) плановості видатків;
- б) використання бюджетних асигнувань на загальні цілі;
- в) поворотності та коштовності;
- г) ефективного використання коштів.

20. Розпис асигнувань є підставою для затвердження:

- а) кошторисів;
- б) планів асигнувань;
- в) планів використання бюджетних коштів;
- г) усі відповіді вірні.

21. Основний плановий документ, що визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій, – це:

- а) план асигнувань;
- б) план використання бюджетних коштів;

- в) бюджетна програма;
- г) кошторис.

22. Підставою для одержання підприємствами, які не мають статусу бюджетних установ, коштів з бюджетів у вигляді фінансової підтримки, або для здійснення визначених програм, є:

- а) бюджетна програма;
- б) кошторис;
- в) план використання бюджетних коштів;
- г) план асигнувань.

23. Підставою для затвердження кошторисів, планів асигнувань, планів використання бюджетних коштів є:

- а) розпис асигнувань;
- б) розпис фінансування;
- в) розпис витрат;
- г) бюджетне призначення.

24. Які цифри коду програмної класифікації видатків бюджету визначають напрям діяльності конкретної бюджетної програми:

- а) 1,2,3;
- б) 5,6;
- в) 4;
- г) 7.

25. У системі головного розпорядника не може бути відповідальних виконавців бюджетної програми більш ніж:

- а) восьми;
- б) сьомі;
- в) дев'яти;
- г) двох.

26. Які цифри коду програмної класифікації видатків визначають відповідального виконавця бюджетної програми в системі головного розпорядника:

- а) 1,2,3;
- б) 5,6;
- в) 4;
- г) 7.

27. Які цифри коду програмної класифікації видатків бюджету визначають головного розпорядника бюджетних коштів:

- а) 1,2,3;
- б) 5,6;
- в) 4;
- г) 7.

28. Які цифри коду програмної класифікації видатків бюджету визначають бюджетну програму в межах одного відповідального виконавця.

- а) 1,2,3;
- б) 5,6;
- в) 4;
- г) 7.

29. Здійснення координації процесу закупівель товарів, робіт та послуг за рахунок державних коштів доручено Кабінетом Міністрів України:

- а) Міністерству фінансів України;
- б) Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України;
- в) Державному казначейству України;
- г) територіальним органам Державного казначейства України.

30. Назвіть відомі два методи бюджетного фінансування:

- а) авансування витрат на кредитній основі;
- б) перерахування коштів з рахунків бюджету на рахунки розпорядників коштів;
- в) відкриття кредитів;
- г) усі відповіді вірні.

31. До бази даних мережі розпорядників коштів у процесі виконання Державного бюджету можуть вноситися зміни у наступних випадках:

- а) введення нової бюджетної установи або її вибуття;
- б) зміни назви бюджетної установи;
- в) зміни керівництва бюджетної установи;
- г) усі відповіді вірні.

32. Зміни до бази даних про мережу установ в розрізі територій доводяться Державним казначейством України до відповідних управлінь наступним документом:

- а) довідкою;
- б) реєстром;
- в) відомістю;
- г) вказівкою.

33. Зміни у суми асигнувань вносяться в наступних випадках:

- а) на підставі довідки про зміни пропозицій асигнувань;
- б) при ухваленні рішення головним розпорядником перерозподілити невикористані кошти;
- в) при помилковому здійсненні операції головним розпорядником;
- г) усі відповіді вірні.

34. Розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів здійснюється з наступних рахунків, відкритих в органах Державного казначейства України:

- а) реєстраційних рахунків;
- б) спеціальних реєстраційних рахунків;
- в) поточних рахунків;
- г) усі відповіді вірні.

35. З метою отримання інформації про виділені бюджетні асигнування, використані суми та залишки коштів за кожним реєстраційним рахунком в Державному казначействі відкривається:

- а) облікова картка;
- б) спеціальна картка;
- в) спеціальний реєстр;
- г) обліковий реєстр.

36. Для одержання готівки на виплату заробітної плати, видатків на службові відрядження розпорядники та одержувачі бюджетних коштів подають до органів Державного казначейства:

- а) заявку на видачу готівки;
- б) реєстр на видачу готівки;
- в) довідку на видачу готівки;
- г) картку на видачу готівки.

37. При одержанні готівки для виплати заробітної плати разом із заявою подаються:

- а) платіжні доручення на перерахування сум з доходів фізичних осіб;
- б) платіжні доручення на перерахування сум в загальнообов'язковій державній фонди відповідно до чинного законодавства;
- в) відомість на виплату заробітної плати;
- г) усі відповіді вірні.

38. Оплату рахунків розпорядників бюджетних коштів Державне казначейство України здійснює у разі дотримання наступних умов:

- а) наявності зареєстрованого бюджетного зобов'язання;
- б) відповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню;
- в) наявності письмового підтвердження головного розпорядника бюджетних коштів;
- г) залишків невикористаних відкритих асигнувань у розрізі кодів економічної класифікації видатків за загальним та спеціальним фондами державного бюджету.

39. Взаємні розрахунки між бюджетами виникають у наступних випадках:

- а) при зміні законодавства;
- б) при зміні адміністративно-територіального устрою;
- в) при зміні підпорядкованості бюджетних установ;
- г) при недостатності оборотної касової готівки.

40. Взаємні розрахунки, що виникають між Державним та місцевими бюджетами повинні бути погашені:

- а) до 1 грудня поточного року;
- б) до 31 грудня поточного року;
- в) до 1 лютого року, що настає за бюджетним роком;
- г) до 10 лютого року, що настає за бюджетним роком.

41. Строк отримання Державним казначейством України від Міністерства фінансів України графіку платежів за державним боргом:

- а) щомісяця із щотижневим уточненням;

- б) щотижня;
- в) щоквартально із місячним уточненням;
- г) щоквартально із щотижневим уточненням.

42. Державне казначейство України на підставі отриманого від Міністерства фінансів графіку платежів за державним боргом складає:

- а) графік закупівлі валюти у випадку недостатності коштів на валютних рахунках;
- б) графік надходження валюти від зовнішньоекономічної діяльності;
- в) графік проведення платежів з обслуговування державного боргу;
- г) усі відповіді вірні.

43. Підставою для здійснення витрат по обслуговуванню державного боргу є:

- а) розпорядження Міністерства фінансів України, яке надається Державному казначейству України;
- б) копії завірених кредитних угод між Кабінетом Міністрів України та іноземними кредиторами;
- в) договори про придбання товарів, виконання робіт, надання послуг;
- г) усі відповіді вірні.

44. Міністерство фінансів України щомісячно надає Державному казначейству для здійснення операцій по погашенню боргових зобов'язань:

- а) графік погашення державного боргу;
- б) графік закупки валютних коштів;
- в) графік погашення відсотків по державному боргу;
- г) усі відповіді вірні.

45. Відповідальний виконавець бюджетної програми визначається головним розпорядником бюджетних коштів на стадії:

- а) виконання бюджету;
- б) складання проекту бюджету;
- в) складання звіту про виконання бюджету;
- г) усі відповіді вірні.

46. Бюджетні призначення головним розпорядникам встановлюються:

- а) законом про Державний бюджет України;
- б) помісячним розписом асигнувань;
- в) Бюджетним кодексом України;
- г) постановою Кабінету Міністрів України.

Доповнити за змістом

47. Видатки бюджету за економічною класифікацією поділяються на:

- а) поточні видатки;
- в).....;

б) капітальні видатки;

г)

48. Складові процесу закупівлі товарів, робіт та послуг за рахунок державних коштів, що здійснюється через процедуру тендеру, включають:

а) складання списку учасників тендеру, запрошення до тендеру;

б) замовлення на постачання;

в)

г)

49. До стадій виконання Державного бюджету за видатками належать:

а) встановлення бюджетних асигнувань;

б) затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів;

в) прийняття бюджетних обов'язків;

г)

д)

е)

50. До основних характерних особливостей бюджетної програми належать:

а) необмеженість у часі;

б) відношення до одного розділу функціональної класифікації;

в)

г)

Чи вірно стверджувати?

51. „Витрати бюджету – кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум”:

а) вірно;

б) невірно.

52. „Категорія видатків не включає платежі в рахунок погашення державного боргу, які класифікуються як фінансування”:

а) вірно;

б) невірно

53. „Економічна класифікація витрат передбачає загальні витрати, як суму поточних, капітальних, нерозподілених витрат; кредитування за винятком погашення”:

а) вірно;

б) невірно.

54. „Економічна класифікація видатків дає можливість не тільки виділити захищені статті бюджету, але й забезпечити єдиний підхід до всіх отримувачів бюджетних коштів з точки зору виконання бюджету”:

- а) вірно; б) невірно

55. „Кредитування за вирахуванням погашення – це операції, пов’язані з наданням коштів з бюджету на умовах строковості, зверненості, платності та з поверненням цих коштів до бюджету”:

- а) вірно; б) невірно

56. „Бюджетні зобов’язання розпорядників коштів на здійснення видатків не залежать від потреби у забезпеченні виконання пріоритетних заходів поточного бюджетного року”:

- а) вірно; б) невірно.

57. „За загальним фондом бюджету розпорядники бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов’язання та здійснювати видатки у межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисом”:

- а) вірно; б) невірно.

58. „За спеціальним фондом бюджету розпорядники бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов’язання та здійснювати видатки у межах відповідних фактичних надходжень до цього фонду та бюджетних асигнувань, установлених кошторисом“:

- а) вірно; б) невірно.

59. „Розпорядники третього ступеню можуть бути включені тільки в мережу розпорядників другого ступеня”:

- а) вірно; б) невірно.

60. „Не допускається включення розпорядника третього ступеня одночасно до мережі головного розпорядника та розпорядника нижчого рівня за однією бюджетною програмою”:

- а) вірно; б) невірно.

61. „У базу даних про мережі Державного казначейства України заносяться інформація про головних та нижчих розпорядників”:

- а) вірно; б) невірно.

62. „Залишки коштів на рахунках спеціального фонду наприкінці бюджетного року використовуються для здійснення видатків у наступному бюджетному періоді без цільового призначення”:

- а) вірно; б) невірно.

63. „Державне казначейство України здійснює платежі за дорученням головних розпорядників коштів і при наявності відповідного бюджетного зобов'язання”:

- а) вірно; б) невірно.

64. „Платіжне доручення, підготовлене власником рахунку, є підставою для перерахування коштів”:

- а) вірно; б) невірно.

65. „Платежі суб'єктам, що виконали роботу розпорядникам бюджетних коштів, не обмежуються бюджетним періодом”:

- а) вірно; б) невірно.

66. „При одержанні готівки для виплати заробітної плати разом із заявкою подаються платіжні документи на перерахування сум платежів, пов'язаних з виплатою заробітної плати”:

- а) вірно; б) невірно.

67. „Органи Державного казначейства України здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів з реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунків”:

- а) вірно; б) невірно.

68. „Чек на отримання готівки в банківських установах підписується уповноваженою особою розпорядника бюджетних коштів”:

- а) вірно; б) невірно.

69. „Довірена особа розпорядника коштів може використовувати банківську картку тільки для проведення безготівкових розрахунків”:

- а) вірно; б) невірно.

70. „Кошти на картковий рахунок перераховуються платіжним дорученням на підставі заявки розпорядника бюджетних коштів”:

- а) вірно; б) невірно.

Тема 7 . ОБЛІК ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

7.1. Організація обліку виконання бюджету

7.2. План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів

7.3. Бухгалтерський облік операцій виконання Державного бюджету за доходами

7.4. Облік операцій за доходами загального фонду Державного бюджету

7.5. Облік операцій за доходами спеціального фонду Державного бюджету

7.6. Бухгалтерський облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України

7.7. Операції обліку зобов'язань за загальним фондом Державного бюджету

7.8. Операції обліку зобов'язань за спеціальним фондом Державного бюджету

7.9. Визначення результату виконання Державного бюджету

Мета вивчення: зрозуміти організаційні засади та особливості бухгалтерського обліку виконання бюджету; засвоїти характеристику основних складових системи обліку; усвідомити бухгалтерські проводки з обліку операцій виконання бюджету за доходами та обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства; з'ясувати процес визначення результатів виконання бюджету.

7.1. Організація обліку виконання бюджету

Важливе значення в умовах ринкових відносин для забезпечення ефективного процесу виконання Державного та місцевих бюджетів належить чіткої організації системи обліку.

Система обліку складається з:

- 1) бухгалтерського обліку;
- 2) бюджетного обліку;
- 3) управлінського обліку.

Складові системи обліку:

- взаємозалежні, тому що засновані на єдиній теоретичній та інформаційній базі;

- відрізняються формою та періодичністю розрахунку даних.

Бухгалтерський облік забезпечує своєчасне та повне відображення всіх операції органів Державного казначейства України. На його основі складається фінансова звітність.

Бюджетний облік ведеться з метою накопичення даних про доходи, видатки, фінансування бюджетів, підведення результатів виконання бюджетів.

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення інформацією керівництва органів Державного казначейства України для ефективного планування, управління бюджетними коштами, контролю за використанням бюджетних коштів. Управлінський облік ведеться органами Державного казначейства для внутрішнього користування.

Бухгалтерський облік – основа всієї інформаційної системи Державного казначейства України. Організація бухгалтерського обліку виконання Державного бюджету регламентується наступними нормативно-правовими актами:

- Бюджетним кодексом України;

- Законом України про Державний бюджет на відповідний бюджетний рік;

- Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства, затвердженим наказом Державного казначейства України № 19 від 28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази”;

- Планом рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженим наказом Державного казначейства України № 119 від 28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази”;

- Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженою наказом Державного казначейства України № 119 від 28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази”;

- Інструкцією про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій з виконання бюджетів в системі Державного казначейства, затвердженою наказом Державного казначейства України № 119 від

28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази”;

- Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24 травня 1995 року.

Бухгалтерський облік в органах Державного казначейства – це складова системи обліку, що включає сукупність правил, методик та процедур обліку для реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та обміну інформацією про операції виконання бюджетів.

За допомогою бухгалтерського обліку операції виконання бюджетів відображаються за відповідними рахунками в автоматизованому режимі, що дає змогу:

- забезпечити користувачів інформацією про стан активів та зобов'язань, результати виконання бюджетів та їх змін;

- здійснити прогнозування і визначення стратегії виконання бюджету шляхом порівняння показників балансу з показниками, затвердженими в бюджетах та аналізу їх динаміки;

- правильно прийняти рішення на основі аналізу наслідків раніше прийнятих рішень;

- здійснити контроль виконання бюджетів за доходами та видатками.

Але повнота та достовірність операцій в обліку можливі тільки за умови функціонування ефективної **облікової політики**, яка має бути не тільки постійною впродовж тривалого періоду, але й забезпечувати:

1) повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх операцій, здійснюваних органами Держказначейства за звітний період;

2) відображення в бухгалтерському обліку фактів бюджетних операцій, виходячи з правової форми та економічного змісту;

3) однаковість даних аналітичного і синтетичного обліку, а також відповідність показників звітності записам на рахунках бухгалтерського обліку;

4) раціональне ведення бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей бюджетного процесу.

Основна мета бухгалтерського обліку виконання бюджетів – надання користувачам правдивої та повної інформації про фінансовий стан, результати виконання бюджетів та рух бюджетних коштів.

Користувачами економічної інформації бухгалтерського обліку є:

- органи Державного казначейства та їх структурні підрозділи (внутрішні користувачі), які використовують отриману інформацію з метою планування, оцінки та контролю за щоденними операціями органів Державного казначейства, а також для управління бюджетними коштами;

- Міністерство фінансів України та його органи, інші органи законодавчої і виконавчої влади (зовнішні користувачі), які використовують інформацію з метою оцінки минулих та майбутніх результатів виконання державного та місцевих бюджетів.

Основні завдання системи бухгалтерського обліку Державного казначейства по виконанню бюджетів:

- додержання принципів обліку і звітності;
- своєчасне, повне, достовірне відображення в обліку за відповідними рахунками всіх операцій по виконанню бюджетів;
- щоденне завершення та звірення всіх облікових процесів, реєстрів та документів та автоматизована перевірка відповідності даних аналітичного обліку даним балансу;
- достовірне відображення в обліку і звітності руху використання фінансових та інших ресурсів бюджетів, надання об'єктивної інформації про результати виконання бюджетів.

Бухгалтерський облік виконує основні **функції**:

- запис інформації про операції з виконання бюджетів, що здійснюються органами Державного казначейства, та можливість відображення їх в агрегованому вигляді у звітності з метою аналізу та управління;
- відображення детальної інформації про контрагентів кожної операції та параметрів самих операцій для складання внутрішніх звітів з метою аналізу та контролю.

Особливості бухгалтерського обліку виконання бюджетів:

- складність бухгалтерського обліку, обумовлена великою кількістю учасників бюджетного процесу;
- виконання бюджетів відображається у бухгалтерському обліку відповідно до щорічного Закону про Державний бюджет України та рішень рад про місцевий бюджет;
- опрацювання великої кількості операцій, пов'язаних з отриманням податків та зборів та здійсненням платежів з метою забезпечення загальнодержавних інтересів;

- формування доходів та фінансування видатків здійснюється з одночасним забезпеченням принципу єдності каси та консолідації бюджетних рахунків на єдиному казначейському рахунку;
- усі операції обліку пов'язані між собою єдиним планом рахунків та єдиною бюджетною класифікацією;
- автоматизована система реєстрації та обробки даних забезпечує безперервність відображення операцій, а, таким чином, і контролю.

Система бухгалтерського обліку виконання бюджету складається з елементів, наведених на рисунку 32.

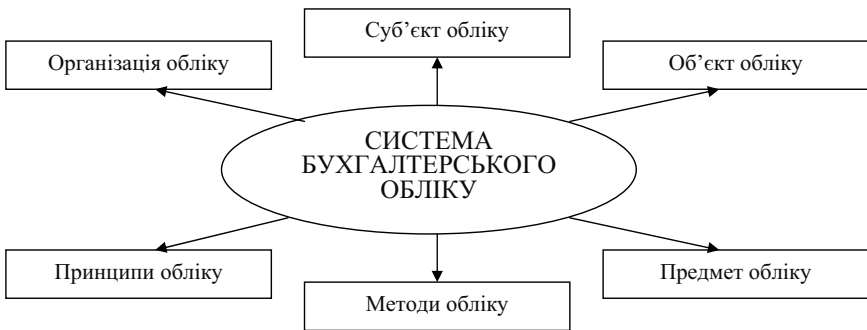

Рисунок 32 – Система бухгалтерського обліку виконання бюджету

Суб'єкт бухгалтерського обліку виконання бюджету – органи Державного казначейства, які встановлюють відповідно до законодавства єдині правила та порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності

Об'єктами бухгалтерського обліку виконання бюджетів є дохідна і видаткова частини бюджетів, а також ресурси і зобов'язання бюджетів, визначення результату та інші заходи, що здійснюються у бюджетному процесі.

Предметом бухгалтерського обліку виконання бюджету є процес виконання державного бюджету, який відображає розподільчі відносини, що здійснюються через бюджет. Саме процес розподілу та перерозподілу сформованого за певний період національного доходу стосується інтересів усіх членів суспільства, і тому достовірний та повний облік даних відносин викликає загальний інтерес у суспільстві.

Методи бухгалтерського обліку виконання бюджетів – це сукупність спеціальних способів і прийомів, за допомогою яких вивчається предмет бухгалтерського обліку.

У бухгалтерському обліку застосовують такі методи:

1) хронологічне і систематичне спостереження – кожна бюджетна операція, яка підлягає обліку, повинна бути оформлена документами, дані за нею занесені до реєстрів бухгалтерського обліку, з дотриманням всіх вимог діючого законодавства;

2) вимірювання бюджетних засобів і процесів здійснюється за допомогою оцінки бюджетних операцій, тобто процесу визнання тієї суми коштів за якою ті статті мають визнаватися й обліковуватися у балансі та звіті про виконання бюджету;

3) реєстрація та класифікація даних з метою їх систематизації – поточне групування, тобто взаємопов'язане відображення бюджетних операцій проводяться на рахунках за допомогою подвійного запису. Кожна операція записується за дебетом одного рахунку і за кредитом іншого рахунку на однакову суму;

4) узагальнення інформації з метою звітності відбувається у бухгалтерському балансі та фінансовій звітності.

З використанням таких елементів методу бухгалтерського обліку, як рахунок, подвійний запис та баланс, було побудовано бухгалтерську модель функціонування системи електронних платежів Національного банку України. Державного казначейства є безпосереднім учасником Системи електронних платежів Національного банку України (СЕР НБУ).

Система бухгалтерського обліку виконання бюджетів забезпечує автоматичне щоденне формування балансу рахунків Державного казначейства за грошовими операціями на підставі даних, отриманих із СЕР НБУ.

Принципи обліку – законність, повнота та достовірність усіх операцій з виконання бюджетів в органах Державного казначейства з забезпеченням всіх правил бухгалтерського обліку та вимог відповідних нормативних актів.

В Україні застосовується касовий метод виконання бюджетів. Це означає, що доходи реєструються в бухгалтерському обліку під час зарахування податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету на єдиний казначейський рахунок. Видат-

ки бюджету відображаються під час оплати рахунків розпорядників та одержувачів коштів з рахунків. І доходи і видатки записуються в тому бюджетному періоді, в якому їх було здійснено.

Організація обліку виконання бюджету включає 3 складові:

1 – первинні документи, якими оформляються операції з виконання бюджету;

2 – облікові реєстри, у яких відображаються ті або інші операції і порядок ведення записів у них;

3 – план рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджету країни.

Згідно з „Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку”:

Первинні документи – це письмові свідоцтва, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

Господарські операції – це факти підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов’язань і фінансових результатів.

Первинні документи:

- складаються на бланках типових форм;
- є підставою для бухгалтерського обліку операцій по виконанню бюджетов в органах Державного казначейства;
- повинні бути складені під час здійснення операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення;
- для надання їм юридичної сили повинні мати обов’язкові реквізити, відповідно до законодавчо-нормативних актів, підписи осіб, відповідальних за здійснення операції та правильність її оформлення; на першому примірнику – відбиток печатки.

Усі операції органів Державного казначейства повинні оформлятися відповідними документами і вміщувати інформацію про характер операції та бути підставою для відображення операцій в обліку.

Для безготівкових перерахувань за рахунками в Україні використовуються наступні меморіальні документи:

- меморіальні ордери;
- платіжні доручення;

- платіжні вимоги – доручення;
- акредитиви;
- векселі;
- інкасові доручення (розпорядження);
- чеки тощо.

Електронні документи – розрахункові документи, повідомлення визначеного формату, які містять встановлені реквізити і несуть інформацію про перерахування коштів у вигляді файлу при передачі електронною поштою.

Облікові реєстри – це носії спеціального формату (паперові або електронні) у вигляді відомостей, книг, ордерів, журналів, карток обліку тощо, призначені для хронологічного, систематичного чи комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку.

В Україні для здійснення обліку виконання бюджету використовуються наступні форми облікових реєстрів:

1. **Реєстри синтетичного обліку** (агрегованого обліку). Синтетичний облік здійснюється на рівні класів, розділів, груп та балансових рахунків четвертого порядку Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. До реєстру синтетичного обліку відносять книгу «Журнал – головна» за формою № 1.

2. **Реєстри аналітичного обліку** – фіксується детальна інформація про кожного контрагента та операцію; відображається на аналітичних рахунках.

До реєстрів аналітичного обліку відносяться:

- Книга поточних / реєстраційних рахунків розпорядників коштів і касових витрат (форма № 3-ф);
- Книга розрахунків з іншими бюджетами (форма № 4-ф);
- Книга доходів за формою № 5-ф та інші.

Дані аналітичних рахунків мають бути тотожними відповідним рахункам синтетичного обліку. Не рідше одного разу на місяць відповідальними виконавцями здійснюється перевірка тотожності даних аналітичних рахунків відповідним рахункам синтетичного обліку. Звірка даних перевіркою відомості з балансом підтверджується підписами посадових осіб органу Державного казначейства – головного бухгалтера та його заступника.

Надання Державному казначейству України статусу учасника системи електронних платежів НБУ та створення внутрішньої платіжної системи Держказначейства-потребували зміни форми ведення бухгалтерського обліку – переходу до автоматизованої форми.

Для забезпечення функціонування автоматизованої форми обліку (а СЕП НБУ – це бухгалтерська модель обліку, розрахована на повну автоматизацію) використовуються такі форми облікових реєстрів: щоденний оборотно-сальдовий баланс, оборотно-сальдова відомість та сальдова відомість за аналітичними рахунками.

У щоденному оборотно-сальдовому балансі відображаються обороти за дебетом і кредитом за день, вихідні залишки за активом і пасивом за кожним балансовим, бюджетним та позабалансовим рахунками, а також за рахунками управлінського обліку з проміжним підсумком за рахунками другого та третього порядків. В оборотно-сальдовому балансі відображаються підсумки за кожним класом рахунків і загальний підсумок за всіма рахунками. Правильність складання щоденного балансу оборотів та залишків контролюється рівністю дебетових і кредитових оборотів та залишків за активом і пасивом. Наявність такої рівності є обов'язковою умовою початку нового операційного дня в органі Державного казначейства.

(назва органу Держказначейства)

(код)

(назва бюджету)

ОБОРОТНО-САЛЬДОВА ВІДОМІСТЬ
за аналітичними рахунками на " __ " _____ 200__р.

№ рахунку	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит

Рисунок 33 – Форма оборотно-сальдової відомості

(назва органу Держказначейства)

(код)

(назва бюджету)

САЛЬДОВА ВІДОМІСТЬ
за аналітичними рахунками на "___" _____ 200__р.

№ рахунку	Сальдо на початок	
	дебет	кредит

Рисунок 34 – Форма сальдової відомості

Автоматизована форма забезпечує щоденний облік всіх операцій з виконання бюджетів у хронологічному та систематичному порядку з мінімальними витратами на здійснення обліку. Дані про здійснені операції з виконання бюджетів автоматично групуються за дебетовими та кредитовими оборотами на синтетичних та аналітичних рахунках, визначається сальдо та формуються обігові відомості.

7.2. План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів

Одним із головних елементів системи бухгалтерського обліку є План рахунків, відповідно до якого і здійснюється облік виконання Державного та місцевих бюджетів. Становлення діючої системи бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів розпочалося зі створення Державного казначейства України, на яке і було покладено функцію ведення бухгалтерського обліку.

До 1998 року бюджетні кошти обліковувалися відповідно до Плану рахунків, прийнятому ще у 1978 році. Структура цього Плану рахунків не відображала нових реалій в економіці, розвиток ринкових відносин, інтеграційних процесів України в світову економіку, появу нових операцій відповідно до існуючого бюджетного процесу.

З метою недопущення порушення нормального бюджетного процесу в умовах запровадження нової бюджетної класифікації та неповної комп'ютеризації фінансових та казначейських органів

необхідно було негайно створити нову систему бухгалтерського обліку. Наказом Міністерства фінансів України та Головним управлінням Державного казначейства України №137 від 24 грудня 1997 року було затверджено План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів та Структуру кодів плану рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Цей документ було введено в дію з 1 січня 1998 року разом з впровадженням нової бюджетної класифікації України, затвердженої наказом Міністерства фінансів України № 265 від 03 грудня 1997 року.

План рахунків було побудовано відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та вимог казначейського виконання державного бюджету. Він складався із 7 класів:

- Клас 1 – Ресурси бюджету.
- Клас 2 – Боргові зобов'язання.
- Клас 3 – Кошти в розрахунках.
- Клас 4 – Результат (дефіцит/надлишок).
- Клас 5 – Доходи.
- Клас 6 – Видатки.
- Клас 7 – Допоміжні рахунки.

Кожен клас поділявся на рахунки другого та третього порядків. Розроблена структура кодів різних класів містила від 15 до 28 знаків, що потребувало повної автоматизації бухгалтерського обліку. Органи Державного казначейства функціонували на той час як клієнти банківської системи. На ім'я казначейства було відкрито в уповноважених банківських установах рахунки. Однак, і Державне казначейство обслуговувало своїх клієнтів-розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що обумовило необхідність ведення внутрішнього обліку. Складність взаємовідносин між установами банківської системи та органами Державного казначейства, що склалися в процесі виконання бюджету, неможливість повної автоматизації системи бухгалтерського обліку потребували подальшого реформування облікової політики.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 15 вересня 1999 року № 1721 „Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства” змінився статус Державного казначейства – воно стало учасником системи електронних платежів Національного банку України.

Необхідність розробки нового Плану рахунків була обумовлена наступними чинниками:

- перехід на повну автоматизацію ведення бухгалтерського обліку передбачає щоденне формування балансу рахунків Державного казначейства здійснюється на підставі даних, отриманих із системи електронних платежів Національного банку України;

- структура рахунків бухгалтерського обліку повинна відповідати вимогам Національного банку – перші чотири знаки відповідають номеру балансового рахунку за Планом рахунків банківських установ. Таким чином, нова структура рахунку сприяє комплексній автоматизації системи обліку виконання бюджетів;

- новий План рахунків побудовано таким чином, що дає змогу отримувати щоденну інформацію не тільки за показниками синтетичного, але й аналітичного обліку.

Діючий План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів затверджено наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119.

План рахунків з виконання державного та місцевих бюджетів – систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що використовується для реєстрації відповідних операцій та відображення бухгалтерської інформації, забезпечує складання фінансової звітності.

Побудова Плану рахунків базується на класифікації рахунків за економічним змістом, що сприяє не тільки отриманню необхідної інформації про виконання бюджетів, але й здійсненню контролю за цим процесом. План рахунків досить громіздкий, одночасно дає можливість відобразити в бухгалтерському обліку всі операції виконання бюджетів усіх рівнів бюджетної системи.

План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів:

- є складовою частиною національної системи бухгалтерського обліку;

- розроблений відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;

- забезпечує відображення касового виконання державного та місцевих бюджетів за доходами та видатками;

- надає змогу здійснювати детальний і повний облік операцій, пов'язаних з виконанням бюджетів;

- забезпечує надання детальної, достовірної та змістовної інформації керівництву органів Державного казначейства, Міністерству фінансів України, статистичним відомствам, податковим органам та іншим користувачам.

При побудові Плану рахунків враховано:

- особливості виконання державного та місцевих бюджетів;
- функціонування Єдиного казначейського рахунку;
- виконання місцевих бюджетів через органи Державного казначейства.

Принципи побудови Плану рахунків:

- ***законність*** – звітність повинна відповідати правилам та процедурам, які передбачені законодавчими та нормативними актами;

- ***достовірність*** – правдиве відображення у бухгалтерській звітності фінансових операцій держави з дотриманням вимог відповідних нормативних актів;

- ***повнота бухгалтерського обліку*** – всі операції з виконання бюджетів в органах Державного казначейства підлягають реєстрації на рахунках бухгалтерського обліку без будь-яких винятків;

- ***дата операції*** – операції з виконання бюджетів реєструються в бухгалтерському обліку в момент проведення відповідних платежів, що відповідає касовому методу ведення бухгалтерського обліку;

- ***прийнятність вхідного балансу*** – залишки за рахунками на початок поточного звітного періоду мають відповідати залишкам за станом на кінець попереднього звітного періоду;

- ***превалювання сутності над формою*** – операції обліковуються та розкриваються у звітності відповідно до їх суті та економічного змісту, а не за їх юридичною формою;

- ***суттєвість*** – у фінансових звітах має відображатись уся істотна інформація, корисна для прийняття рішень керівництвом;

- ***доречність*** – корисність інформації для підготовки та прийняття економічних рішень;

- ***відкритість*** – фінансові звіти мають бути достатньо зрозумілими і детальними, щоб уникнути двозначності, правдиво відображати операції з необхідними поясненнями в записках;

- ***сталість*** – постійне, протягом бюджетного року, застосування обраних методів;

- ***правильність*** – сумлінне застосування прийнятих правил та процедур;

- ***обережність*** – обґрунтована, розсудлива оцінка фактів;

- **незалежність** – відокремленість фінансових бюджетних років (звітних періодів);
- **співставність** – можливість визначення тенденцій виконання бюджету через співставлення інформації, що міститься у бухгалтерському обліку і звітності за певний період часу;
- **своєчасність** – забезпечення своєчасною інформацією органів законодавчої та виконавчої влади, які приймають рішення, здійснюють оцінку виконання бюджету, готують пропозиції щодо складання бюджету, тощо, та інших користувачів;
- **безперервність** – оцінка активів здійснюється, виходячи з того, що процес виконання бюджетів є постійним;
- **консолідація** – складання зведеної фінансової звітності про виконання бюджетів в цілому по системі Державного казначейства України з урахуванням підвідомчих управлінь та відділень в розрізі бюджетів, за винятком залишків за внутрішньо системними розрахунками;
- **окреме відображення активів та пасивів** – цей принцип передбачає, що всі рахунки активів та пасивів оцінюються окремо і відображаються в розгорнутому вигляді. Усі рахунки є активними або пасивними за винятком клірингових (рахунків за розрахунками), технічних та транзитних рахунків.

Облік руху коштів бюджетних організацій і коштів Державного та місцевих бюджетів здійснюється відповідно до різних Планів рахунків.

Структура Плану рахунків наведена на рисунку 35.

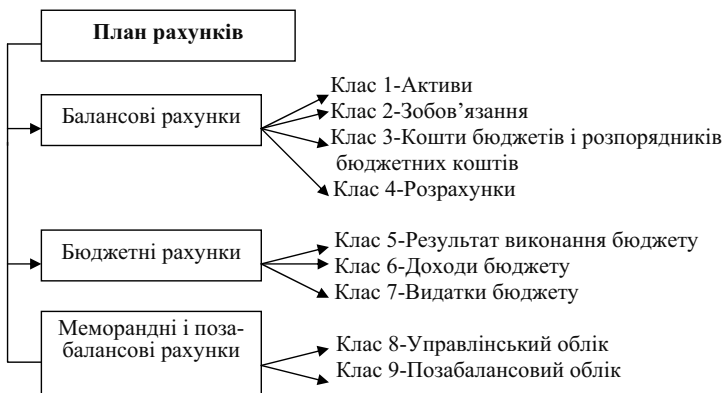

Рисунок 35 – Структура Плану рахунків по виконанню бюджету

План рахунків підрозділяється на три логічні частини:

1. Балансові рахунки:

(А) Клас 1 – Активи.

(П) Клас 2 – Зобов'язання.

(П) Клас 3 – Кошти бюджетів і розпорядників бюджетних коштів.

(А-П) Клас 4 – Розрахунки.

2. Бюджетні рахунки (рахунки доходів та видатків):

(А-П) Клас 5 – Результат виконання бюджету.

(П) Клас 6 – Доходи бюджету.

(А) Клас 7 – Видатки бюджету.

3. Меморандні (технічні) і позабалансові рахунки:

(А-П) Клас 8 – Управлінський облік.

(А-П) Клас 9 – Позабалансовий облік.

Приклад 1

Клас 1 – Активи.

Розділ 11 – Кошти бюджетів в Національному банку України (НБУ).

Група 111 – Кошти НБУ до запитання.

Активний балансовий рахунок 1111 – Єдиний казначейський рахунок (для обліку коштів на кореспондентських рахунках органів Державного казначейства, які відкрито в установах Національного банку України).

Дебет 1111 – Кошти, що надходять у загальний та спеціальний фонди Державного бюджету.

Кредит 1111 – Кошти, що списуються за дорученням Державного казначейства України у процесі виконання бюджету.

Приклад 2

Клас 2 – Зобов'язання.

Розділ 21 – Цінні папери, випущені в обіг.

Група 211 – Зобов'язання за вексями Державного бюджету.

Балансовий рахунок пасивний 2111 – Казначейські векселі видані

Дебет 2111 – Сума погашених векселів.

Кредит 2111 – Сума виданих казначейських векселів.

Характеристика класів Плану рахунків

Перший клас Плану рахунків визначає активи бюджетів.

Цей клас включає: кореспондентський рахунок Державного казначейства в НБУ (розділ 11); кошти бюджетів у інших банках (розділ 12); розміщені депозити (розділ 13); цінні папери (розділ 14); надані бюджетні кредити (розділ 15); інші активи (кошти в дорозі та заблоковані на рахунках, товарно-матеріальні цінності) (розділ 16); субкореспондентські рахунки, відкриті в органах Державного казначейства (розділ 17).

Усі рахунки першого класу активні, кореспондують з відповідними рахунками 1, 3, 4 класів.

Другий клас Плану рахунків визначає зобов'язання, які виникають в процесі виконання бюджетів.

Цей клас включає зобов'язання, що пов'язані з випуском в обіг цінних паперів (розділ 21); за отриманими кредитами та депозитами (розділи 22, 23); за іншими зобов'язаннями (розділ 24).

Усі рахунки другого класу пасивні, кореспондують з відповідними рахунками 1, 4 класів.

Третій клас Плану рахунків відображає зобов'язання за операціями Державного казначейства за коштами бюджетів та розпорядників бюджетних коштів.

Цей клас включає операції за коштами: державного бюджету, місцевих бюджетів (розділ 31); які підлягають розподілу між рівнями бюджетів (розділ 33); тимчасово віднесеними на доходи бюджету (розділ 34); на рахунках розпорядників бюджетних коштів, органів Державного казначейства (розділ 35); рахунки інших клієнтів та банків (розділ 37). Рахунки третього класу пасивні, кореспондують з відповідними рахунками 1, 3, 4 класів.

Четвертий клас Плану рахунків відображає розрахунки, які виникають між бюджетами в процесі їх виконання.

Цей клас включає: взаємні розрахунки по виконанню Державного бюджету (розділ 41); взаємні розрахунки по виконанню місцевих бюджетів (розділ 42); розрахунки за векселями (розділ 43); інші розрахунки (за централізованими та децентралізованими проплатами Державного бюджету, за операціями з кредитами місцевого бюджету) (розділ 44); позицію Державного казначейства щодо іноземної валюти (розділ 46).

Усі рахунки четвертого класу активно-пасивні, кореспондують з відповідними рахунками 1, 2, 3 класів.

П'ятий клас Плану рахунків визначає результат виконання бюджетів.

Він включає результат виконання загального та спеціального фондів бюджетів.

Рахунки п'ятого класу активно-пасивні кореспондують з контррахунком лише у разі відображення в обліку операцій, що впливають на результат виконання бюджету попередніх періодів.

Шостий клас Плану рахунків відображає доходи.

Цей клас включає доходи: державного та місцевих бюджетів (розділ 61); доходи, які підлягають розподілу між бюджетами (розділ 62); кошти тимчасово віднесені на доходи бюджетів (розділ 63).

Усі рахунки шостого класу пасивні, крім рахунку 6911 "Контррахунок за операціями за доходами бюджетів", який є контрпасивним.

Упродовж бюджетного року рахунки 6 класу кореспондують лише з контррахунком, а наприкінці бюджетного року, у річному заключенні рахунків, – з відповідними рахунками 5 класу.

Сьомий клас Плану рахунків відображає видатки.

Цей клас включає видатки державного та місцевого бюджетів.

Усі рахунки сьомого класу активні за винятком рахунків: 713 групи „Кредитування державного бюджету за вирахуванням погашення“, 723 групи „Кредитування місцевого бюджету за вирахуванням погашення“ які є активно-пасивні та 7911 „Контррахунок за видатковими операціями“ який є контрактивний і 7921 „Контррахунок за операціями з кредитування за вирахуванням погашення“, який є активно-пасивним. Упродовж бюджетного року рахунки 7 класу кореспондують лише з відповідними контррахунками. Наприкінці бюджетного року у річному заключенні рахунків рахунки, передбачені для обліку видатків бюджету, кореспондують з відповідними рахунками 5 класу.

Восьмий клас Плану рахунків включає меморандні (технічні) рахунки, які є елементом управлінського обліку і не входять до балансу про виконання бюджету.

Цей клас включає кошти передані та кошти отримані органами Державного казначейства в процесі виконання бюджетів. Рахунки 81 розділу „Кошти отримані“ пасивні, рахунки 82 та 83

розділів – активні, а рахунки 8911 „Контррахунок за операціями управлінського обліку за переданими коштами“ – контрактивний і рахунок 8921 „Контррахунок за операціями управлінського обліку за отриманими коштами“ – контрпасивний.

Контрактивний рахунок призначений для збалансування операцій за активними рахунками, а контрпасивний рахунок – за пасивними.

Рахунки 8 класу кореспондують винятково з контррахунками свого класу.

Дев'ятий клас Плану рахунків відображає позабалансові статті.

Цей клас включає: тимчасові планові показники, пропозиції та інші планові показники (розділ 90); кошторисні призначення (розділ 91); асигнування (розділ 92); планові показники за доходами бюджету (розділ 93); зобов'язання розпорядників бюджетних коштів (розділ 94); розрахункові документи, не оплачені в строк (розділ 95); нараховані доходи і витрати (розділ 96); зобов'язання і вимоги за кредитуванням та всіма видами гарантій (розділ 98).

Рахунки 90, 91, 92, 94, 95 розділів – пасивні, рахунки 93 розділу – активні. Рахунки: 9911 „Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку“ – контрактивний та 9921 „Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку“ – контрпасивний.

Контрактивний рахунок призначений для збалансування операцій за активними рахунками, а контрпасивний – за пасивними рахунками.

Рахунки 9 класу кореспондують винятково з відповідними рахунками свого класу.

У першому Плані рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, який застосовувався з 1 січня 1997 року по 1 січня 2001 року розрізняли три види рахунків: активні, пасивні й активно-пасивні. Нині класифікація рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів доповнена *контрактивними та контрпасивними* рахунками.

Контррахунки – це технічні рахунки, які призначені для забезпечення:

1) подвійного запису операцій на рахунках бюджетного, управлінського та позабалансового обліку (на рахунках 5, 6, 7, 8 та 9 класів):

- контрактивний рахунок має пасивне сальдо і використовується в кореспонденції з відповідними активними рахунками;
 - контрпасивний рахунок має активне сальдо і використовується в кореспонденції з відповідними пасивними рахунками;
 - 2) перевірки точності запису окремих операцій та їх балансу;
 - 3) автоматизації всіх облікових операцій бюджетного процесу.
- Рахунки діючого плану мають таке призначення:
- активні – для обліку активів бюджету за їхнім складом і розміщенням;
 - пасивні – для обліку джерел бюджетних коштів за їхнім цільовим призначенням;
 - активно-пасивні – для обліку коштів у розрахунках і результату виконання бюджетів;
 - контррахунки – для забезпечення подвійного запису операцій.

Відкриття рахунків у національній валюті в органах ГК

Перехід на казначейську систему виконання Державного бюджету передбачав акумулювання всіх коштів Державного бюджету на рахунках, які відкриваються в установах банків на ім'я органів Державного казначейства. Порядок відкриття реєстраційних рахунків органами Державного казначейства України був визначений Інструкцією, затвердженою наказом Головного управління Державного казначейства № 32 від 9 квітня 1997 року. Розпорядникам бюджетних коштів в органах Державного казначейства для забезпечення обліку їх видатків були відкриті реєстраційні рахунки.

Прийняття Бюджетного кодексу потребувало врегулювання взаємовідносин між органами Державного казначейства, розпорядниками та одержувачами коштів в процесі відкриття (закриття) рахунків. Єдині вимоги до порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства були регламентовані наказом Державного казначейства України № 221 від 2 грудня 2002 року.

Рахунки, що відкриваються в органах Державного казначейства, в залежності від призначення коштів і порядку їх функціонування підрозділяються на ***бюджетні та небюджетні***.

Бюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства для зарахування надходжень та здійснення операцій з бюджетними коштами. Класифікація бюджетних рахунків представлена на рисунку 36.

Небюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються органами Державного казначейства у випадках, передбачених законодавством, підприємствам, установам, організаціям за операціями, що не відносяться до операцій за виконанням бюджетів.

1) **Рахунки за надходженнями** – рахунки для зарахування податкових, неподаткових та інших надходжень, справляння яких передбачено законодавством України, включаючи трансферти, дарунки, кошти від розміщення цінних паперів, отриманих кредитів тощо.

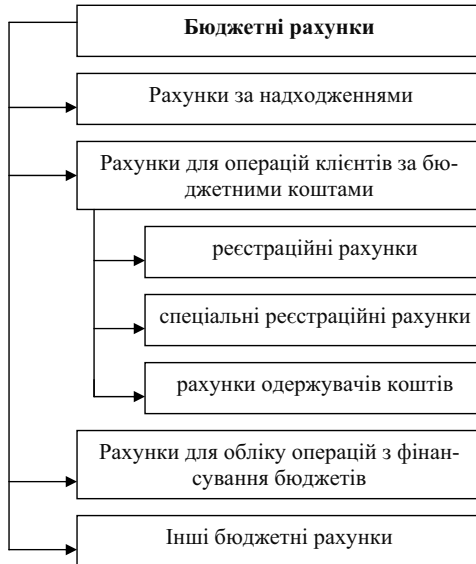

Рисунок 36 – Класифікація бюджетних рахунків

2) **Рахунки для операцій клієнтів за бюджетними коштами** – рахунки для здійснення операцій за асигнуваннями, передбаченими на виконання відповідних програм і заходів у державному та місцевих бюджетах, які відкриваються розпорядникам та одержувачам коштів і поділяються на:

- **реєстраційні рахунки**, які відкриваються розпорядникам коштів бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків для обліку операцій з виконання загального фонду кошторисів;

- *спеціальні реєстраційні рахунки*, які відкриваються розпорядникам коштів бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків для обліку операцій з виконання спеціального фонду кошторисів;

- *рахунки одержувачів коштів*, які відкриваються одержувачам коштів бюджету за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків загального та/або спеціального фондів для обліку операцій з виконання плану використання бюджетних коштів.

3) *Рахунки для обліку операцій з фінансування бюджетів* – рахунки, які відкриваються для обліку операцій з фінансування бюджетів, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік.

4) *Інші бюджетні рахунки* – рахунки, які відкриваються за відповідними кодами бюджетної класифікації для здійснення операцій з обслуговування внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань держави та здійснення загальнодержавних видатків, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Бюджетні рахунки відкриваються:

- щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до закону України про Державний бюджет України на відповідний рік;

- на умовах договорів між органом Державного казначейства і власниками рахунків;

- відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Якщо Закон України про Державний бюджет на відповідний рік було прийнято невчасно, відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду. Бюджетні рахунки закриваються не пізніше 31 грудня або на останній день іншого бюджетного періоду.

За виняткових обставин, відповідно до статті 57 Бюджетного кодексу, термін закриття рахунків може бути змінений Міністром фінансів України, але не пізніше як через п'ять робочих днів після закінчення бюджетного періоду. Так, термін закриття рахунків, відкритих Державним казначейством України за коштами загального фонду державного бюджету 2002 року, був перенесений на 9 січня 2003 року.

7.3. Бухгалтерський облік операцій виконання Державного бюджету за доходами

Єдині правила ведення бухгалтерського обліку виконання Державного бюджету України встановлює Державне казначейство України. Облік виконання органами казначейства Державного бюджету за доходами регламентується такими основними нормативно-правовими актами:

- Бюджетним кодексом України;
- Законом України про Державний бюджет України на відповідний бюджетний рік;
- Порядком касового виконання державного бюджету за доходами, затвердженого наказом Державного казначейства України № 131 від 19 грудня 2000 року ;
- Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного і місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України, затвердженим наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119 «Про затвердження нормативної бази»;
- Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженою наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119;
- Інструкцією про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій з виконання бюджетів у системі Державного казначейства, затвердженою наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119;
- Порядком відображення в бухгалтерському обліку операцій з виконання державного бюджету, затвердженим наказом Державного казначейства України від 28 грудня 2000 року № 142;
- Порядком обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства, затвердженим наказом Державного казначейства України від 9 серпня 2004 року №136;
- Порядком відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства, затвердженим наказом Державного казначейства від 2 грудня 2002 року № 221.

Відповідно до Бюджетного кодексу Державний бюджет складається із загального та спеціального фондів, формування та

бухгалтерський облік яких здійснюється окремо. Надходження у вигляді податків, зборів та інших обов'язкових платежів до Державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок. Доходами бюджету вони визнаються саме тільки у разі зарахування на єдиний казначейський рахунок.

Для відображення у бухгалтерському обліку операцій з виконання державного бюджету за доходами загального та спеціального фондів використовуються аналітичні рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства засобами програмного забезпечення.

Для аналізу та контролю за надходженнями в Державний бюджет Міністерство фінансів доводить органам Державного казначейства планові показники доходів, оформлених меморіальними документами, відповідно до бюджетного розпису. Планові показники доходів загального та спеціального фондів Державного бюджету вводяться на рахунки позабюджетного обліку.

Для обліку надходжень доходів в управліннях Державного казначейства відкриваються аналітичні рахунки за балансовими рахунками:

- 1111 – „Єдиний казначейський рахунок”;
- 3111 – „Надходження до загального фонду державного бюджету”;
- 3121 – „Надходження коштів спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”.

Для формування звітності про виконання бюджету відкриваються аналітичні рахунки на рахунках бюджетного обліку:

- 6111 – „Доходи загального фонду державного бюджету”;
- 6112 – „Доходи спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”.

Рахунки позабалансового обліку:

- 9311 – „Поточні планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”;
- 9313 – „Затверджені планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”;
- 9312 – „Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”;
- 9314 – „Затверджені планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”.

Відкриваються *контррахунки:*

- 6911 – „Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”;
- 9911 – „Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”.

7.3.1. Облік операцій за доходами загального фонду Державного бюджету

1) Введення планових показників доходів загального фонду Державного бюджету:

Дебет 9313

„Затвержені планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Дебет 9311

„Поточні планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

2) Відповідно до Закону України про Державний бюджет на певний рік платниками сплачуються доходи на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Державного казначейства.

В автоматизованому режимі на підставі файлу **початкових платежів** здійснюються за надходженнями доходів наступні бухгалтерські проведення:

Дебет 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Кредит 3111

„Надходження до загального фонду державного бюджету”

- одночасно відповідна сума проводиться за бюджетними та позабалансовими рахунками:

Дебет 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Кредит 6111

„Доходи загального фонду державного бюджету”

Дебет 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9311

„Поточні планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”

Повернення надмірно або помилково сплачених до загального фонду коштів здійснюється наступними бухгалтерськими проведеннями за рахунками балансового, бюджетного та позабалансового обліку:

Дебет 3111

„Надходження до загального фонду державного бюджету”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Дебет 6111

„Доходи загального фонду державного бюджету”

Кредит 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Дебет 9311

„Поточні планові показники за доходами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Сальдо (залишок) на рахунках дає наступну інформацію:

- Кредит 6111 – надходження до загального фонду з початку року (з урахуванням повернення надмірно сплачених коштів);
- Дебет 9311 – сума надходжень, яка має надійти відповідно до запланованих показників до кінця бюджетного року.

Бухгалтерський облік формування платежів за територіями та перерахування доходів з обласних управлінь на центральний рівень Державного казначейства України

Для обліку коштів, які акумулюються на територіях відкриваються рахунки:

- 3112 – „Загальний фонд Державного бюджету”;
- 3141 – „Надходження до загального фонду місцевих бюджетів”;
- 6121 – „Доходи загального фонду місцевого бюджету”;
- 6911 – „Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”;

- 8121 – „Кошти загального фонду Державного бюджету отримані”;
- 8211 – „Кошти загального фонду Державного бюджету, передані”;
- 8311 – „Кошти, передані органами Державного казначейства із загального фонду державного бюджету місцевим бюджетам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя”;
- 8911 – „Контррахунок для активних рахунків управлінського обліку”;
- 8921 – „Контррахунок для пасивних рахунків управлінського обліку”;
- 9321 – „Поточні планові показники за доходами загального фонду місцевого бюджету”.

Залишки коштів за день з урахуванням повернень засобами програмного забезпечення перераховуються з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3111 „Надходження до загального фонду Державного бюджету”, на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3112 „Загальний фонд Державного бюджету”.

Здійснюються наступні бухгалтерські проведення:

1) акумулювання коштів:

<i>Дебет 3111</i>	<i>Кредит 3112</i>
„Надходження до загального фонду Державного бюджету”	„Загальний фонд Державного бюджету”

2) перерахування дотацій місцевим бюджетам з Державного бюджету:

<i>Дебет 3112</i>	<i>Кредит 3141</i>
„Загальний фонд Державного бюджету”	„Надходження до загального фонду місцевих бюджетів”

Одночасно здійснюється проведення цієї суми:

- з виконання Державного бюджету:

<i>Дебет 8311</i>	<i>Кредит 8911</i>
„Кошти, передані органами Дер-	„Контррахунок для активних ра-

жавного казначейства із загального фонду державного бюджету місцевим бюджетам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя”

хунків управлінського обліку”

- з виконання місцевих бюджетів:

Дебет 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Кредит 6121

„Доходи загального фонду місцевого бюджету”

Одночасно:

Дебет 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9321

„Поточні планові показники за доходами загального фонду місцевого бюджету”

Сальдо (залишок) на рахунках дає наступну інформацію:

Дебет 8311 – перерахована із загального фонду Державного бюджету до місцевих бюджетів сума дотацій з початку року.

Перерахування коштів управліннями центральному рівню Державного казначейства України

Залишки коштів після перерахування дотацій місцевим бюджетам управління Державного казначейства перераховують з рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3112 на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3112 у Державному казначействі України.

Здійснюються наступні бухгалтерські проведення:

1) в управліннях Державного казначейства:

Дебет 3112

„Загальний фонд Державного бюджету”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

- одночасно ця сума відноситься на рахунки управлінського обліку:

Дебет 8211

„Кошти загального фонду Державного бюджету, передані”

Кредит 8911

„Контррахунок для активних рахунків управлінського обліку”

2) у Державному казначействі України:

Дебет 1111	Кредит 3112
„Єдиний казначейський рахунок”	„Загальний фонд Державного бюджету”

- одночасно ця сума відноситься на рахунки управлінського обліку:

Дебет 8921	Кредит 8121
„Контррахунок для пасивних рахунків управлінського обліку”	„Кошти загального фонду Державного бюджету отримані”

Таким чином, дебетова сума рахунку 1111 відображає кошти, що надходять у загальний фонд Державного бюджету.

7.3.2 Облік операцій за доходами спеціального фонду Державного бюджету

Облік доходів, які відповідно до Закону України про Державний бюджет є доходами спеціального фонду, та власні надходження розпорядників бюджетних коштів здійснюється окремо.

1) **Введення планових показників** доходів спеціального фонду Державного бюджету:

Дебет 9314	Кредит 9911
„Затвержені планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”	„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Дебет 9312	Кредит 9911
„Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”	„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

2) **Облік надходжень** до спеціального фонду Державного бюджету (крім власних надходжень бюджетних установ) здійсню-

ється в автоматизованому режимі на підставі файлу *початкових платежів* за наступними бухгалтерськими проведеннями:

Дебет 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Кредит 3121

„Надходження коштів спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

- одночасно відповідна сума проводиться за бюджетними та позабалансовими рахунками:

Дебет 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Кредит 6112

„Доходи спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Дебет 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9312

„Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”

Повернення надмірно або помилково сплачених до спеціального фонду коштів здійснюється наступними бухгалтерськими проведеннями за рахунками балансового, бюджетного та позабалансового обліку:

Дебет 3121

„Надходження коштів спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Дебет 6112

„Доходи спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Кредит 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Дебет 9312

„Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Сальдо (залишок) на рахунках дає наступну інформацію:

- Кредит 6112 – надходження до спеціального фонду Державного бюджету з початку року (з урахуванням повернення надмірно сплачених коштів);

- Дебет 9312 – сума надходжень, яка має надійти відповідно до запланованих показників до кінця бюджетного року.

Бухгалтерський облік акумулювання платежів, які надійшли до спеціального фонду Державного бюджету, **за територіями** та перерахування доходів з обласних управлінь на центральний рівень Державного казначейства України

Для обліку коштів, які акумулюються на територіях відкриваються рахунки:

- 3122 – „Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”;

- 8212 – „Кошти спеціального фонду державного бюджету, передані”;

- 8921 – „Контррахунок для пасивних рахунків управлінського обліку”;

- 8122 – „Кошти спеціального фонду державного бюджету, отримані”.

Залишки коштів за день засобами програмного забезпечення перераховуються з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3121 „Надходження до спеціального фонду Державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”, на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3122 „Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”.

Здійснюються наступні бухгалтерські проведення:

1) акумулювання коштів:

Дебет 3121

„Надходження до спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Кредит 3122

„Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

2) Управління Державного казначейства України перераховують кошти спеціального фонду державного бюджету на рахунки, відкриті у Державному казначействі України (центрального рівня) за балансовим рахунком 3122:

- в управліннях Державного казначейства України здійснюються такі бухгалтерські проведення:

Дебет 3122

„Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Дебет 8212

„Кошти спеціального фонду державного бюджету, передані”

Кредит 8911

„Контррахунок для активних рахунків управлінського обліку”

- у Державному казначействі України (центральний рівень) здійснюються проведення:

Дебет 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Кредит 3122

„Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Дебет 8921

„Контррахунок для пасивних рахунків управлінського обліку”

Кредит 8122

„Кошти спеціального фонду державного бюджету, отримані”

Облік власних надходжень розпорядників бюджетних коштів

Перелік власних надходжень розпорядників бюджетних коштів регламентований Постановою Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 року № 659 „Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямків використання”.

Для обліку власних надходжень в органах Державного казначейства України на ім'я розпорядників бюджетних коштів відкриваються рахунки за балансовим рахунком 3522 „Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду Державного бюджету”.

Планові показники за власними надходженнями бюджетних установ проводяться аналогічно введенню показників спеціального фонду Державного бюджету.

1) Облік власних надходжень здійснюється відповідно до файлу початкових платежів в автоматичному режимі з одночас-

ним відображенням сум на рахунках балансового, бюджетного та позабалансового обліку:

Дебет 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Кредит 3522

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Дебет 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Кредит 6114

„Власні кошти розпорядників коштів державного бюджету”

Дебет 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9312

„Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”

2) Облік повернення надмірно або помилково сплачених коштів здійснюється з одночасним відображенням певної суми на рахунках балансового, бюджетного та позабалансового обліку:

Дебет 3522

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

Дебет 6114

„Власні кошти розпорядників коштів державного бюджету”

Кредит 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Дебет 9312

„Поточні планові показники за доходами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9911

„Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку”

Синтетичний облік операцій за доходами ведеться в щоденному оборотно-сальдовому балансі та сальдових відомостях.

Аналітичний облік ведеться в оборотно-сальдових відомостях.

7.4 . Бухгалтерський облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України

Бюджетне фінансове зобов'язання – це зобов'язання розпорядника або одержувача бюджетних коштів сплатити кошти за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто – кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством.

Облік виконання органами казначейства Державного бюджету за видатками регламентується такими основними нормативно-правовими актами:

- Бюджетним кодексом України;
- Законом України про Державний бюджет України на відповідний бюджетний рік;
- Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного і місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України, затвердженим наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119 «Про затвердження нормативної бази»;
- Інструкцією із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженою наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119;
- Інструкцією про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій з виконання бюджетів у системі Державного казначейства, затвердженою наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 року № 119;
- Порядком відображення в бухгалтерському обліку операцій з виконання державного бюджету, затвердженим наказом Державного казначейства України від 28 грудня 2000 року № 142;
- Порядком обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства, затвердженим наказом Державного казначейства України від 9 серпня 2004 року № 136;
- Порядком відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства, затвердженим наказом Державного казначейства від 2 грудня 2002 року № 221;

- Порядком обслуговування Державного бюджету за видатками, затвердженим наказом Державного казначейства від 25 травня 2004 року № 89.

Для відображення у бухгалтерському обліку операцій за видатками Державного бюджету органи Державного казначейства використовують такі аналітичні рахунки за балансовими рахунками, рахунками бюджетного, управлінського та позабалансового обліку:

- 1711 – „Субкореспондентський рахунок, відкритий в органі Державного казначейства”;

- 3521 – „Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду державного бюджету”;

- 3522 – „Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету”;

- 7111 – „Видатки загального фонду державного бюджету”;

- 7121 – „Видатки спеціального фонду державного бюджету”;

- 9111 – „Поточні кошторисні призначення за коштами загального фонду державного бюджету”;

- 9112 – „Поточні кошторисні призначення за коштами спеціального фонду державного бюджету”;

- 9131 – „Поточні призначення з державного бюджету за планом асигнувань”;

- 9211 – „Поточні бюджетні призначення з загального фонду державного бюджету”;

- 9215 – „Затвержені бюджетні призначення з загального фонду державного бюджету, з урахуванням змін”;

- 9231 – „Асигнування на взяття зобов'язань із загального фонду державного бюджету”;

- 9261 – „Бюджетні призначення з загального фонду державного бюджету за щомісячним розписом асигнувань”;

- 9262 – „Затвержені бюджетні призначення з загального фонду державного бюджету за щомісячним розписом асигнувань, з урахуванням змін”;

- 9411 – „Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”;

- 9413 – „Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”;

- 7911 – „Контррахунок за видатковими операціями”;

- 9921 – „Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”.

Відділення Державного казначейства, яке має власний баланс за операціями з виконання бюджетів, відкриває субкореспондентський рахунок за балансовим рахунком 1711 в управлінні Державного казначейства.

Органи Державного казначейства не здійснюють облік зобов'язань за власними надходженнями розпорядників коштів.

Показники кошторисів, планів асигнувань загального фонду державного бюджету, планів спеціального фонду державного бюджету, зведення показників спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів обліковуються в органах Державного казначейства на відповідних рахунках позабалансового обліку. Доведені обсяги бюджетних асигнувань є підставою для прийняття розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів бюджетних зобов'язань.

7.4.1. Операції з обліку зобов'язань за загальним фондом Державного бюджету

1) Управління Державного казначейства обліковують зобов'язання розпорядників бюджетних коштів, яких вони обслуговують, на позабалансових рахунках. На підставі даних Реєстру фінансових зобов'язань проводяться суми зобов'язань розпорядників бюджетних коштів, які підлягають оплаті, в межах асигнувань, передбачених у загальному фонді бюджету:

Дебет 9921

„Контрахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9411

„Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредитовий залишок за рахунком 9411 дає інформацію про суму зареєстрованих в обліку органів Держказначейства зобов'язань розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду Державного бюджету.

2) На підставі даних за платіжними дорученнями на погашення фінансових зобов'язань та підтвердних документів, реєструються фінансові зобов'язання розпорядників коштів бюджету, які підлягають оплаті, в межах асигнувань, передбачених у загальному фонді бюджету:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9413

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредитовий залишок за рахунком 9413 дає інформацію про суму в межах якої органи Державного казначейства можуть здійснювати оплату рахунків розпорядників за рахунок коштів загального фонду бюджету.

Одночасно проводяться суми зменшення зобов'язань внаслідок його виконання:

Дебет 9411

„Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

3) Для здійснення видатків із загального фонду Державного бюджету на балансі управлінь Державного казначейства України відкриваються реєстраційні рахунки за балансовим рахунком 3521.

Кошти для здійснення видатків розпорядника, згідно із кошторисом доходів і видатків, списуються з субкореспондентських рахунків органів Державного казначейства за дорученням клієнтів. Здійснюються такі бухгалтерські проведення за **рахунками балансового обліку**:

Дебет 3521

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 1711

„Субкореспондентський рахунок, відкритий в органі Державного казначейства”

Одночасно:

- проводиться зменшення сум кошторисних призначень за коштами загального фонду державного бюджету в момент проведення розпорядником коштів видатків:

Дебет 9111

„Поточні кошторисні призначення за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- зменшуються суми призначень з Державного бюджету за планом асигнувань:

Дебет 9131

„Поточні призначення з державного бюджету за планом асигнувань”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Одночасно здійснюються бухгалтерські проведення з віднесенням відповідної суми касових видатків на *рахунки бюджетного обліку*:

Дебет 7111

„Видатки загального фонду державного бюджету”

Кредит 7911

„Контррахунок за видатковими операціями”

Дебетовий залишок за рахунком 7111 дає інформацію про суму проведених з початку року видатків загального фонду Державного бюджету.

Одночасно проводяться суми, які проплачені розпорядником бюджетних коштів за платіжними документами за рахунок коштів загального фонду і зменшують його фінансові зобов'язання перед сторонніми організаціями:

Дебет 9413

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

4) На підставі платіжного доручення розпорядника коштів здійснюється погашення дебіторської заборгованості за фінансовими зобов'язаннями. Для цього сума коштів для здійснення видатків згідно з кошторисом розпорядника списується за дорученням розпорядника бюджетних коштів з субрахунку єдиного казначейського рахунку:

Дебет 3521

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 1711

„Субкореспондентський рахунок, відкритий в органі Державного казначейства”

- одночасно проводиться зменшення сум кошторисних призначень за коштами загального фонду державного бюджету в момент проведення розпорядником коштів видатків:

Дебет 9111

„Поточні кошторисні призначення за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- одночасно проводиться зменшення суми поточних призначень з Державного бюджету за планом асигнувань:

Дебет 9131

„Поточні призначення з державного бюджету за планом асигнувань”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Одночасно здійснюються бухгалтерські проведення з віднесенням відповідної суми касових видатків на **рахунки бюджетного обліку**:

Дебет 7111

„Видатки загального фонду державного бюджету”

Кредит 7911

„Контррахунок за видатковими операціями”

Дебетовий залишок за рахунком 7111 дає інформацію про суму проведених з початку бюджетного року видатків загального фонду Державного бюджету.

Одночасно проводяться суми, проплачені розпорядником бюджетних коштів за платіжними документами за рахунок коштів загального фонду і зменшують його фінансові зобов'язання перед сторонніми організаціями:

Дебет 9413

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

5) На суму підтверджених фінансових зобов'язань, наслідком виконання яких була дебіторська заборгованість розпорядника бюджетних коштів (підстава – оригінали документів або їх копії,

засвідчені в установленому порядку, що підтверджують фінансове зобов'язання):

Дебет 9415*

„Дебіторська заборгованість розпорядників коштів державного бюджету за загальним фондом кошторису”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

* Зазначені рахунки буде введено до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів

б) Інвентаризація зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та закриття рахунків

По закінченню бюджетного періоду (31 грудня або інший останній день бюджетного періоду, якщо Міністром фінансів України визначено інший термін закриття рахунків) органи Державного казначейства за місцем обслуговування розпорядників бюджетних коштів на підставі інформації, отриманої від розпорядників, проводять інвентаризацію зобов'язань розпорядників та закриття рахунків, передбачених для обліку зобов'язань у поточному бюджетному періоді.

При цьому, здійснюються наступні проведення:

а) на суму залишків, що склались на рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку:

Дебет 9411

„Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

б) на суму залишків, що склались на рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку 9413:

- за фінансовими зобов'язаннями розпорядників бюджетних коштів, які зареєстровані в обліку органів Державного казначейства для здійснення платежів, в результаті яких виникне дебіторська заборгованість, та залишились непоплаченими на кінець бюджетного періоду:

Дебет 9413

„Фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- за фінансовими зобов’язаннями розпорядників бюджетних коштів (кредиторська заборгованість розпорядників), які зареєстровані в обліку органів Державного казначейства та залишились непоплаченими на кінець бюджетного періоду (підстава – інформація розпорядника бюджетних коштів щодо розподілу зобов’язань на бюджетні та небюджетні):

Дебет 9413

„Фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- одночасно:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9431*

„Бюджетні фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду Державного бюджету, взяті у попередні бюджетні періоди”

- на суму небюджетних зобов’язань, тобто зобов’язань, взятих понад кошторисні призначення:

Дебет 9413

„Фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- одночасно:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9433*

„Небюджетні фінансові зобов’язання розпорядників коштів державного бюджету, що виникли при виконанні загального фонду кошторису у попередні бюджетні періоди”

7.4.2. Операції з обліку зобов’язань за спеціальним фондом Державного бюджету

Органи Державного казначейства здійснюють облік зобов’язань розпорядників бюджетних коштів за спеціальним фондом Державного бюджету у розрізі складових спеціального фонду. Тобто, рахунки для обліку зобов’язань відкриваються на рахунках позабалансового обліку, окремо для кожної складової спеціального фонду, відповідно до зведення показників спеціального фонду.

1) На підставі даних Реєстру фінансових зобов’язань проводяться суми зобов’язань розпорядників бюджетних коштів, які підлягають оплаті, в межах асигнувань, передбачених у спеціальному фонді бюджету:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9412

„Зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредитовий залишок за рахунком 9412 дає інформацію про суму зареєстрованих в обліку органів Держказначейства зобов’язань розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду.

2) На підставі даних за платіжними дорученнями на погашення фінансових зобов’язань та підтвердних документів, реєструються фінансові зобов’язання розпорядників коштів бюджету, які підлягають оплаті, в межах асигнувань, передбачених у спеціальному фонді бюджету:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9414

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

- одночасно:

Дебет 9412

„Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

3) Для здійснення видатків із спеціального фонду Державного бюджету на балансі управлінь Державного казначейства України відкриваються реєстраційні рахунки за балансовим рахунком 3522.

Кошти для здійснення видатків розпорядника, згідно із кошторисом доходів і видатків, списуються з субкореспондентських рахунків органів Державного казначейства за дорученням клієнтів. Здійснюються такі бухгалтерські проведення за **рахунками балансового обліку**:

Дебет 3522

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 1711

„Субкореспондентський рахунок, відкритий в органі Державного казначейства”

Одночасно:

- проводиться зменшення сум кошторисних призначень за коштами спеціального фонду державного бюджету в момент проведення розпорядником коштів видатків:

Дебет 9112

„Поточні кошторисні призначення за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- одночасно: **

Дебет 9135

„Поточні призначення з спеціального фонду державного бюджету за планом асигнувань”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

** Зазначене проведення здійснюється тільки при відображенні в бухгалтерському обліку операцій в частині цільових надходжень спеціального фонду Державного бюджету, які направляються на здійснення видатків.

Одночасно здійснюються бухгалтерські проведення з віднесенням відповідної суми касових видатків на **рахунки бюджетного обліку**:

Дебет 7121

„Видатки спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 7911

„Контррахунок за видатковими операціями”

Дебетовий залишок за рахунком 7121 дає інформацію про суму проведених з початку року видатків спеціального фонду Державного бюджету.

Одночасно проводяться суми, які проплачені розпорядником бюджетних коштів за платіжними документами за рахунок коштів спеціального фонду і зменшують його фінансові зобов'язання перед сторонніми організаціями:

Дебет 9414

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

5) На суму підтверджених фінансових зобов'язань, наслідком виконання яких була дебіторська заборгованість розпорядника бюджетних коштів (підстава – оригінали документів або їх копії, засвідчені в установленому порядку, що підтверджують фінансове зобов'язання):

Дебет 9416*

„Дебіторська заборгованість розпорядників коштів державного бюджету за спеціальним фондом кошторису”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

б) Інвентаризація зобов’язань розпорядників бюджетних коштів та закриття рахунків

По закінченню бюджетного періоду (31 грудня або інший останній день бюджетного періоду, якщо Міністром фінансів України визначено інший термін закриття рахунків) органи Державного казначейства за місцем обслуговування розпорядників бюджетних коштів на підставі інформації, отриманої від розпорядників, проводять інвентаризацію зобов’язань розпорядників та закриття рахунків, передбачених для обліку зобов’язань у поточному бюджетному періоді. При цьому, здійснюються наступні проведення:

а) на суму залишків, що склались на рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку 9412:

Дебет 9412

„Зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

б) на суму залишків, що склались на рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку 9414:

- за фінансовими зобов’язаннями розпорядників бюджетних коштів, які зареєстровані в обліку органів Державного казначейства для здійснення платежів, в результаті яких виникне дебіторська заборгованість, та залишилися несплаченими на кінець бюджетного періоду:

Дебет 9414

„Фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- за фінансовими зобов'язаннями розпорядників бюджетних коштів (кредиторська заборгованість розпорядників), які зареєстровані в обліку органів Державного казначейства та залишились непроплаченими на кінець бюджетного періоду (підстава – інформація розпорядника бюджетних коштів щодо розподілу зобов'язань на бюджетні та небюджетні):

Дебет 9414

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

- одночасно:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9432*

„Бюджетні фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету, взяті у попередні бюджетні періоди*”

- на суму небюджетних зобов'язань, тобто зобов'язань, взятих понад кошторисні призначення та фактичні надходження:

Дебет 9414

„Фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету”

Кредит 9432*

„Бюджетні фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету, взяті у попередні бюджетні періоди*”

- одночасно:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9434*

„Небюджетні фінансові зобов'язання розпорядників коштів державного бюджету, що виникли при виконанні спеціального фонду кошторису у попередні бюджетні періоди”

* Зазначені рахунки буде введено до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

На кінець року залишків за рахунками 9415 “Дебіторська заборгованість розпорядників коштів державного бюджету за загальним фондом кошторису” та 9416 “Дебіторська заборгованість розпорядників коштів державного бюджету за спеціальним фондом кошторису” не повинно бути. У разі наявності залишків, органи Державного казначейства повинні вимагати від розпорядників бюджетних коштів подання оригіналів документів або їх копій, засвідчених в установленому порядку, що підтверджують бюджетне фінансове зобов’язання. У разі неподання підтвердних документів, органи Державного казначейства застосовують до такого розпорядника заходи відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та інших відповідних нормативно-правових актів України.

Слід зазначити, що якщо у наступному бюджетному періоді розпорядник бюджетних коштів приймає рішення про оплату бюджетних фінансових зобов’язань, які виникли у попередні бюджетні роки, то при проведенні касових видатків зменшується кредитовий залишок за рахунками, відкритими на рахунках позабалансового обліку 9431 ” Бюджетні фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами загального фонду державного бюджету, взяті у попередні бюджетні періоди” та 9432 „Бюджетні фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів за коштами спеціального фонду державного бюджету, взяті у попередні бюджетні періоди”.

Примітка* зазначені рахунки буде введено до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Примітка** зазначене проведення здійснюється тільки при відображенні в бухгалтерському обліку операцій в частині цільових надходжень спеціального фонду державного бюджету, які направляються на здійснення видатків

7.5. Визначення результату виконання Державного бюджету

Під результатом виконання бюджетів необхідно розуміти загальну суму доходів і видатків, проведених на протязі бюджетного періоду.

По завершенні бюджетного року органи Державного казначейства розпочинають складання фінансової звітності. Для цього органи Державного казначейства:

- проводять інвентаризацію всіх рахунків;
- визначають результат виконання Державного бюджету. (Результат виконання Державного та місцевих бюджетів визначається окремо).

Результатом виконання бюджету може бути профіцит бюджету або дефіцит бюджету:

- профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками;
- дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Етапи визначення результату виконання Державного бюджету (табл. 28):

1) **Перший етап** – підготовча робота:

- перевірка всіх первинних документів на правильність оформлення;
- перевірка облікових регістрів на предмет повноти та правильності відображення в них операцій з виконання бюджетів.

2) **Другий етап** – перевірка оборотів та залишків за рахунками синтетичного обліку.

Перші два етапи роботи по визначенню результатів виконання бюджету проводяться і на центральному і на територіальних рівнях Державного казначейства України.

**Етапи визначення результатів
виконання Державного бюджету**

Етап	Рівень органів Державного казначейства	Зміст етапів визначення результату
1 етап	- центральний рівень Державного казначейства; - територіальні рівні органів Державного казначейства	Підготовча робота: - перевірка всіх первинних документів на правильність оформлення; - перевірка облікових регістрів на предмет повноти та правильності відображення в них операцій з виконання бюджетів
2 етап		Перевірка оборотів та залишків за рахунками синтетичного обліку
3 етап	- територіальні рівні органів Державного казначейства	Закриття рахунків
	- центральний рівень Державного казначейства	Консолідація інформації про виконання Державного бюджету
4 етап	- центральний рівень Державного казначейства	Визначення результату виконання Державного бюджету

3) Третій етап:

- закриття рахунків на територіальному рівні органів Державного казначейства;
- консолідація інформації про виконання Державного бюджету на центральному рівні Державного казначейства.

4) Четвертий етап – визначення результату виконання Державного бюджету на центральному рівні Державного казначейства України. Результат виконання визначається шляхом списання доходів і видатків на результат виконання бюджету.

В останній робочий день року списуються залишки, що склалися на рахунках розпорядників коштів Державного бюджету, відкритих в органах Державного казначейства України за балансовими рахунками 3521 „Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду державного бюджету” та 3522 „Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету”.

Списання залишків з рахунків розпорядників бюджетних коштів здійснюються наступними бухгалтерськими проведеннями:

1) на суму залишків асигнувань на реєстраційному рахунку:

Дебет 3521

„Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду державного бюджету”

Кредит 1111

„Єдиний казначейський рахунок”

2) Одночасно:

– зменшуються суми отриманих асигнувань:

Дебет 8111

„Асигнування загального фонду Державного бюджету, отримані розпорядниками коштів держбюджету”

Кредит 8921

„Контррахунок для пасивних рахунків управлінського обліку”

- збільшуються бюджетні призначення за коштами загального фонду бюджету:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9211

„Поточні бюджетні призначення за коштами загального фонду державного бюджету”

- збільшуються бюджетні призначення за щомісячним розписом асигнувань:

Дебет 9921

„Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку”

Кредит 9261

„Бюджетні призначення з загального фонду державного бюджету за щомісячним розписом асигнувань”

Після списання залишків коштів з рахунків розпорядників бюджетних коштів закриваються рахунки бюджетного, управлінського та позабалансового обліку, тобто рахунки за 6, 7, 8 та 9 класів.

1) Закриття рахунків бюджетного обліку

На рахунках бюджетного обліку здійснюються операції з консолідації інформації про виконання бюджету за доходами та

видатками на центральний рівень Державного казначейства України.

Закриваються наступні рахунки:

- за доходами бюджету, що підлягають розподілу між загальним та спеціальним фондами;
- за доходами бюджету, що підлягають розподілу між бюджетами;
- за коштами, тимчасово віднесеними на доходи бюджету, що підлягають розподілу;
- за іншими коштами, тимчасово віднесеними на доходи бюджету.

2) Закриття рахунків управлінського обліку:

- за асигнуваннями загального фонду бюджету;
- за асигнуваннями спеціального фонду бюджету, отриманими розпорядниками коштів бюджету.

3) Закриття рахунків позабалансового обліку:

- за поточними кошторисними призначеннями за коштами загального та спеціального фондів бюджету;
- за затвердженими кошторисними призначеннями за коштами загального та спеціального фондів бюджету;
- за поточними призначеннями за планом асигнувань;
- за затвердженими призначеннями бюджету за планом асигнувань;
- за поточними бюджетними призначеннями з загального та спеціального фондів бюджету;
- за затвердженими бюджетними призначеннями за коштами загального та спеціального фондів бюджету;
- за асигнуваннями на взяття зобов'язань за коштами загального та спеціального фондів бюджету;
- за бюджетними призначеннями за щомісячним розписом асигнувань;
- за затвердженими бюджетними призначеннями з загального фонду бюджету за помісячним розписом асигнувань;
- за поточними плановими показниками за доходами загального та спеціального фондів бюджету;
- за затвердженими плановими показниками за доходами загального та спеціального фондів бюджету.

Для визначення результату виконання Державного бюджету на центральному рівні, управління Державного казначейства здій-

снюють закриття відповідних рахунків 6 та 7 класів рахунків. Після проведення цієї операції територіальні управління Державного казначейства готують і подають Державному казначейству України інформацію:

- про отримані доходи;
- проведені видатки;
- повернуті позички;
- надані кредити.

На центральному рівні Державного казначейства отримана бухгалтерська інформація консолідується. Державне казначейство України здійснює бухгалтерські проведення на підставі інформації територіальних управлінь, після чого визначається результат виконання бюджетів. Результат виконання бюджетів визначається окремо за загальним і спеціальним фондами бюджетів.

Для обліку операцій за результатом виконання Державного бюджету використовують такі рахунки:

- 5111 – „Результат виконання загального фонду державного бюджету”;
- 5112 – „Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”;
- 5911 – „Контррахунок за результатом виконання бюджету”.

Для визначення результату виконання загального та спеціального фондів бюджетів проводиться списання доходів і видатків на результат виконання бюджетів. При цьому здійснюються такі бухгалтерські проведення, незалежно одне від одного:

- 1) Списуються доходи бюджету на результат його виконання:
 - за загальним фондом бюджету:

Дебет 6111

„Доходи загального фонду державного бюджету”

Кредит 5111

„Результат виконання загального фонду державного бюджету”

- за спеціальним фондом бюджету:

Дебет 6112

„Доходи спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки”

Кредит 5112

„Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”

2) Списуються власні кошти розпорядників бюджетних коштів на результат виконання спеціального фонду:

Дебет 6114

„Власні кошти розпорядників коштів державного бюджету”

Кредит 5112

„Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”

3) Списується кредитування бюджету за вирахуванням погашення (на суму кредитового сальдо за рахунками 7131, 7132, 7231, 7232):

Дебет 7131

„Кредитування загального фонду державного бюджету за вирахуванням погашення”

Кредит 5111

„Результат виконання загального фонду державного бюджету”

Дебет 7132

„Кредитування спеціального фонду державного бюджету за вирахуванням погашення”

Кредит 5112

„Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”

4) Закриваються контррахунки 6 та 7 класів (на суму проведених операцій за основними рахунками 6 та 7 класів):

Дебет 5911

„Контррахунок за результатом виконання бюджету”

Кредит 6911

„Контррахунок за операціями за доходами бюджетів”

Дебет 5911

„Контррахунок за результатом виконання бюджету”

Кредит 7921

„Контррахунок за операціями з кредитування за вирахуванням погашення”

5) Списують видатки Державного бюджету на результат його виконання:

- за загальним фондом бюджету:

Дебет 5111

„Результат виконання загального фонду державного бюджету”

Кредит 7111

„Видатки загального фонду державного бюджету”

- за спеціальним фондом бюджету:

Дебет 5112

Кредит 7121

„Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”

„Видатки спеціального фонду державного бюджету”

б) Списується кредитування за вирахуванням погашення на результат виконання бюджету (на суму дебетового сальдо за рахунками 7131, 7132, 7231, 7232):

Дебет 5111

Кредит 7131

„Результат виконання загального фонду державного бюджету”

„Кредитування загального фонду державного бюджету за вирахуванням погашення”

Дебет 5112

Кредит 7132

„Результат виконання спеціального фонду державного бюджету”

„Кредитування спеціального фонду державного бюджету за вирахуванням погашення”

7) Закриваються контррахунки 7 класу (на суму проведених операцій за основними рахунками 7 класу):

Дебет 7911

Кредит 5911

„Контррахунок за видатковими операціями”

„Контррахунок за результатом виконання бюджету”

Дебет 7921

Кредит 5911

„Контррахунок за операціями з кредитуванням за вирахуванням погашення”

„Контррахунок за результатом виконання бюджету”

Після визначення результату виконання бюджетів можна зробити висновок про його виконання. Якщо за рахунками 5111, 5112, 5121, 5122 складається кредитовий залишок, то це свідчить про те, що доходів у поточному році надійшло до бюджетів більше, ніж проведено видатків. Тобто бюджет виконано з профіцитом.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть складові системи обліку бюджету держави.
2. Для чого призначений бухгалтерський облік бюджету?
3. З якою ціллю ведеться бюджетний облік?
4. Для чого необхідний управлінський облік виконання бюджету?
5. Назвіть складові організації обліку виконання бюджету.
6. Дайте визначення первинного документу і облікового регістру.
7. Визначте завдання обліку виконання бюджету.
8. Які регістри синтетичного та аналітичного обліку використовують для обліку виконання бюджету?
9. Дайте визначення Плану рахунків обліку виконання бюджету.
10. Яка побудова коду рахунка? Наведіть конкретний приклад.
11. Назвіть принципи побудови Плану рахунків.
12. Дайте характеристику структури Плану рахунків виконання бюджету.
13. Охарактеризуйте перший та другий клас Плану рахунків.
14. Що відображається в третьому та четвертому класах Плану рахунків?
15. Що відображається в п'ятому, шостому та сьомому класах Плану рахунків?
16. Що відображається в восьмому та дев'ятому класах Плану рахунків?
17. Назвіть балансові рахунки, охарактеризуйте їх.
18. Назвіть бюджетні рахунки, охарактеризуйте їх.
19. Охарактеризуйте бюджетні рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства.
20. Як здійснюється облік виконання операцій за доходами загального фонду Державного бюджету?
21. Як здійснюється бухгалтерський облік операцій з виконання спеціального фонду Державного бюджету за доходами?
22. Як здійснюється облік виконання Державного бюджету за видатками?
23. Назвіть етапи визначення результатів виконання Державного бюджету.

24. Запишіть бухгалтерські проводки визначення результату виконання Державного бюджету.

25. Яке сальдо та на яких рахунках вказує на дефіцит або профіцит Державного бюджету?

Тестові завдання

1. Система обліку виконання бюджету складається з:

- а) бухгалтерського обліку;
- б) управлінського обліку;
- в) бюджетного обліку;
- г) позабалансового обліку.

2. Повне та своєчасне відображення всіх операції органів Державного казначейства України забезпечує:

- а) бюджетний облік;
- б) бухгалтерський облік;
- в) управлінський облік;
- г) усі відповіді вірні.

3. Результат виконання Державного та місцевих бюджетів визначається за допомогою:

- а) бюджетного обліку;
- б) бухгалтерського обліку;
- в) управлінського обліку;
- г) усі відповіді вірні.

4. До основних завдань системи бухгалтерського обліку Державного казначейства по виконанню бюджетів належать:

- а) своєчасне, повне, достовірне відображення в обліку за відповідними рахунками всіх операцій по виконанню бюджетів;
- б) щоденне завершення та звірка всіх облікових документів;
- в) достовірне відображення в обліку і звітності руху використання фінансових та інших ресурсів бюджетів;
- г) усі відповіді вірні.

5. У бухгалтерському обліку виконання бюджету застосовують такі методи:

- а) хронологічне і систематичне спостереження;
- б) вимірювання бюджетних засобів і процесів;
- в) реєстрація та класифікація даних з метою їх систематизації;
- г) узагальнення інформації з метою звітності.

6. Який державний орган здійснює бухгалтерський облік і складає звітність про виконання Державного бюджету:

- а) Державна контрольно-ревізійна служба;
- б) Державне казначейство України;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) централізовані бухгалтерії установ бюджетної сфери.

7. Складовими організації обліку виконання бюджету є:

- а) первинні документи;
- б) План рахунків;
- в) схеми документообігу;
- г) облікові реєстри.

8. Облік виконання Державного бюджету здійснюють:

- а) управління бухгалтерського обліку та звітності Центрального апарату Державного казначейства;
- б) відділ розмежування й оперативно-аналітичного обліку Державного казначейства;
- в) відділ бухгалтерського обліку та звітності територіальних органів Державного казначейства;
- г) управління прогнозування доходів Державного бюджету.

9. Документ, що містить відомості про господарську операцію і підтверджує її здійснення, – це:

- а) обліковий реєстр;
- б) План рахунків з обліку виконання бюджету;
- в) первинний документ;
- г) річний розпис бюджету з помісячною розбивкою.

10. Вихідними документами для обліку доходів бюджету є:

- а) платіжні доручення;
- б) квитанція-повідомлення;
- в) реєстр доходів;
- г) банківська звітність.

11. Облікові реєстри – це носії спеціального формату у вигляді:

- а) платіжних повідомлень;
- б) журналів;
- в) ордерів;
- г) накладних.

12. При обліку виконання бюджету узагальнююча інформація відображається у:

- а) реєстрах синтетичного обліку;
- б) реєстрах аналітичного обліку;
- в) шахової відомості;
- г) усі відповіді вірні.

13. Рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства головним розпорядником для обліку операцій по виконанню загального фонду кошторису, це:

- а) реєстраційні рахунки;
- б) спеціальні реєстраційні рахунки;
- в) зведені рахунки;
- г) бюджетні рахунки.

14. Детальна інформація в процесі обліку виконання бюджету відображається у:

- а) реєстрах синтетичного обліку;
- б) шахової відомості;
- в) реєстрах аналітичного обліку;
- г) усі відповіді вірні.

15. План рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів під-розділяється на 3 логічні частини:
- а) синтетичні рахунки;
 - б) аналітичні рахунки;
 - в) меморандні та позабалансові рахунки.
 - г) бюджетні рахунки;
 - д) балансові рахунки;
16. Діючий План рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів побудований з урахуванням наступних вимог:
- а) перехід на комплексну автоматизацію системи ведення бухгалтерського обліку;
 - б) відповідність структури рахунків бухгалтерського обліку вимогам Національного банку;
 - в) отримання щоденної інформації за показниками тільки синтетичного обліку;
 - г) усі відповіді вірні.
17. При побудові Плану рахунків по виконанню бюджетів враховані:
- а) особливості виконання Державного бюджету;
 - б) функціонування Єдиного казначейського рахунка;
 - в) принципи побудови плану асигнувань;
 - г) особливості виконання місцевих бюджетів.
18. Як називається принцип побудови Плану рахунків, якщо протягом бюджетного року не міняються прийняті методи обліку:
- а) безперервність;
 - б) відкритість;
 - в) консолідація;
 - г) сталість.
19. Відповідно якого принципу побудови Плану оцінка активів здійснюється, виходячи з того, що процес виконання бюджетів є постійним:
- а) безперервність;
 - б) консолідація;
 - в) відкритість;
 - г) сталість.
20. Відповідно до якого принципу побудови Плану рахунків операції по виконанню бюджетів реєструються в бухгалтерському обліку за касовим методом ведення обліку:
- а) повнота бухгалтерського обліку;
 - б) дата операції;
 - в) незалежність;
 - г) сталість.
21. Який принцип побудови Плану рахунків по виконанню бюджетів враховує правдиве відображення у бухгалтерській звітності фінансових операцій держави з дотриманням вимог відповідних нормативних актів:
- а) законність;
 - б) суттєвість;
 - в) відкритість;
 - г) достовірність.

22. До балансових рахунків Плану рахунків по виконанню бюджетів належать рахунки наступних класів:

- а) Активи;
- б) Зобов'язання;
- в) Розрахунки;
- г) Доходи бюджету.

23. Кожен клас Плану рахунків по виконанню бюджетів підрозділяється на:

- а) розділи;
- в) групи;
- б) балансові рахунки;
- г) позабалансові рахунки.

24. У першому класі Плану рахунків по виконанню бюджетів відображені:

- а) зобов'язання, які виникають в процесі виконання бюджетів;
- б) розрахунки між бюджетами;
- в) кошти бюджетів у банках;
- г) активи бюджетів.

25. Рахунки першого класу активні та кореспондують з відповідними рахунками наступних класів:

- а) першого, другого, третього;
- в) першого, другого, четвертого;
- б) першого, третього, четвертого;
- г) другого, третього, четвертого.

26. До активних відносяться рахунки класів:

- а) першого;
- в) сьомого;
- б) шостого;
- г) четвертого.

27. Пасивними є рахунки наступних класів:

- а) другого;
- в) третього;
- б) сьомого;
- г) шостого.

28. Активно-пасивними можуть бути рахунки класів:

- а) третього;
- в) п'ятого;
- б) четвертого;
- г) восьмого.

29. До бюджетних рахунків належать рахунки класів:

- а) четвертого;
- в) шостого;
- б) п'ятого;
- г) сьомого.

30. До меморандних та позабалансових рахунків належать рахунки класів:

- а) дев'ятого;
- в) сьомого;
- б) восьмого;
- г) шостого.

31. Другий клас Плану рахунків з виконання бюджетів визначає:
а) зобов'язання за операціями Державного казначейства за коштами бюджетів та розпорядників бюджетних коштів;
б) зобов'язання, які виникають в процесі виконання бюджетів;
в) розрахунки, які виникають між бюджетами в процесі їх виконання;
г) результат виконання бюджетів.

32. Рахунки другого класу кореспондують з відповідними рахунками наступних класів:

- а) першого, третього;
- б) першого, четвертого;
- в) першого, другого;
- г) другого, четвертого.

33. Третій клас Плану рахунків по виконанню бюджетів відображає:

- а) зобов'язання, що виникають у процесі виконання бюджетів;
- б) активи бюджетів;
- в) кошти бюджетів і розпорядників бюджетних коштів;
- г) розрахунки, що виникають між бюджетами.

34. Четвертий клас Плану рахунків по виконанню бюджетів відбиває:

- а) зобов'язання, що виникають у процесі виконання бюджетів;
- б) активи бюджетів;
- в) кошти бюджетів і розпорядників бюджетних коштів;
- г) розрахунки, що виникають між бюджетами.

35. Результат виконання бюджету відображається у класі Плану рахунків:

- а) п'ятому;
- б) шостому;
- в) сьомому;
- г) восьмому.

36. Шостий клас Плану рахунків по виконанню бюджетів відображає:

- а) результати виконання бюджету;
- б) витрати бюджету;
- в) доходи бюджету;
- г) активи.

37. У якому класі Плану рахунків з обліку виконання бюджетів відбиті видатки бюджетів:

- а) четвертому;
- б) п'ятому;
- в) шостому;
- г) сьомому.

38. Восьмий клас Плану рахунків містить у собі:

- а) управлінський облік;
- б) облік доходів;
- в) позабалансовий облік;
- г) облік витрат.

39. Для забезпечення подвійного запису операцій в діючому Плані рахунків з обліку виконання бюджетів введені:

- а) активні рахунки;
- в) активно-пасивні рахунки;

б) пасивні рахунки;

г) контррахунки.

40. Для обліку активів бюджету за їхнім складом і розміщенням призначені рахунки:

а) активні;

в) активно-пасивні;

б) пасивні;

г) контррахунки.

41. Для обліку джерел бюджетних коштів за їхнім цільовим призначенням використовуються:

а) активні рахунки;

в) активно-пасивні рахунки;

б) пасивні рахунки;

г) контррахунки.

42. Для обліку коштів у розрахунках і результату виконання бюджетів використовуються:

а) активні рахунки;

в) активно-пасивні рахунки;

б) пасивні рахунки;

г) контррахунки.

43. Рахунки для операцій клієнтів за бюджетними коштами, що відкриваються в органах Державного казначейства, підрозділяються на:

а) поточні рахунки;

в) спеціальні реєстраційні рахунки;

б) реєстраційні рахунки;

г) рахунки одержувачів коштів.

Доповнити за змістом

44. Система бухгалтерського обліку виконання бюджету включає наступні елементи:

а) суб'єкт обліку;

г).....;

б) об'єкт обліку;

д).....;

в) предмет обліку;

є)

45. До облікових реєстрів організації обліку виконання бюджету відносяться:

а) відомості;

в)

б) ордера;

г)

46. Діюча класифікація рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів застосовує:

а) активні рахунки;

г)

б) пасивні рахунки;

д)

в) активно-пасивні рахунки;

Чи вірно стверджувати?

47. „Складові системи обліку відрізняються формою та періодичністю розрахунку даних”:

а) вірно;

б) невірно.

48. „Видатки бюджету відображаються під час оплати рахунків розпорядників та одержувачів коштів з рахунків”:

- а) вірно; б) невірно.

49. „Синтетичний облік здійснюється на рівні класів, розділів, груп та балансових рахунків четвертого порядку Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів”:

- а) вірно; б) невірно.

50. „Книга «Журнал-головна» за формою № 1 ф – реєстр аналітичного обліку”:

- а) вірно; б) невірно.

51. „Книга розрахунків з іншими бюджетами (форма № 4-ф) – це реєстр аналітичного обліку”:

- а) вірно; б) невірно.

52. „Облікові реєстри узагальнюють інформацію з первинних документів, прийнятих до обліку”:

- а) вірно; б) невірно.

53. „Дані аналітичних рахунків повинні бути тотожними відповідним рахункам синтетичного обліку”:

- а) вірно; б) невірно.

54. „Правильність складання щоденного балансу оборотів та залишків контролюється рівністю дебетових і кредитових оборотів та залишків за активом і пасивом”:

- а) вірно; б) невірно.

55. „Побудова Плану рахунків з обліку виконання бюджетів базується на класифікації рахунків за економічним змістом з метою одержання інформації про виконання бюджетів і здійснення контролю за цим процесом”:

- а) вірно; б) невірно.

56. „Облік руху коштів бюджетних організацій і коштів Державного та місцевих бюджетів здійснюється відповідно до одного Плану рахунків”:

- а) вірно; б) невірно.

57. „Активи у балансі виконання державного бюджету – це фінансові ресурси, якими володіє Державний бюджет, та розрахунки, що виникають у процесі виконання бюджету на відповідну дату”:

- а) вірно; б) невірно.

58. „Рахунки четвертого класу Плану рахунків по виконанню бюджетів є бюджетними рахунками“:
- а) вірно; б) невірно.
59. „Побудова Плану рахунків базується на класифікації рахунків за функціональним змістом“:
- а) вірно; б) невірно.
60. „Третій клас плану рахунків визначає зобов'язання, що виникають у процесі виконання бюджету“:
- а) вірно; б) невірно.
61. „Дев'ятий клас Плану рахунків є елементом управлінського обліку і не входить у баланс виконання бюджету“:
- а) вірно; б) невірно.
62. „У первинних документах відображають ті або інші операції і порядок ведення записів у них“:
- а) вірно; б) невірно.
63. „Рахунки 9 класу кореспондують винятково з відповідними рахунками свого класу“:
- а) вірно; б) невірно.
64. „Підготовча робота по визначенню результату виконання бюджету здійснюється на центральному і на територіальних рівнях Державного казначейства України“:
- а) вірно; б) невірно.
65. „Перевірка оборотів та залишків за рахунками синтетичного обліку здійснюється тільки територіальними органами Державного казначейства“:
- а) вірно; б) невірно.
66. „Результат виконання Державного бюджету визначається шляхом списання доходів і видатків на результат виконання“:
- а) вірно; б) невірно.
67. „Результат фінансової діяльності бюджетної установи визначається шляхом списання підсумковими оборотами доходів і витрат за поточний рік“:
- а) вірно; б) невірно.

68. „Кредитовий залишок за рахунками 5111, 5112, 5121, 5122 свідчить про виконання бюджету з профіцитом”:

а) вірно;

б) невірно.

69. „Дебетовий залишок за рахунками 5111, 5112, 5121, 5122 свідчить про виконання бюджету з дефіцитом”:

а) вірно;

б) невірно.

70. „Визначення результату виконання Державного бюджету здійснюється на центральному рівні Державного казначейства України”:

а) вірно;

б) невірно.

Тема 8. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

8.1. Організаційні основи фінансової звітності

8.2. Звітність розпорядників бюджетних коштів про використання коштів бюджету

8.3. Звітність органів Державного казначейства про виконання Державного бюджету України

8.4. Розгляд та порядок затвердження звіту про виконання бюджету держави

Мета вивчення: зрозуміти правила організації фінансової звітності про виконання Державного бюджету, загальні вимоги та призначення звітності; усвідомити форми звітності розпорядників бюджетних коштів та періодичність надання звітності; засвоїти звітність органів Державного казначейства про виконання бюджету; з'ясувати порядок затвердження звіту про виконання Державного бюджету.

8.1. Організаційні основи фінансової звітності

Відповідно до статті 58 Бюджетного кодексу Державне казначейство України:

- здійснює зведення, складання та надання звітності про виконання Державного бюджету України;

- встановлює за погодженням з Рахунковою палатою та Міністерством фінансів України єдині форми звітності про виконання Державного бюджету України;

- встановлює інструкції щодо заповнення форм звітності, періодичність, способи та порядок їх надання відповідно до особливостей процесу виконання бюджету у поточному бюджетному році.

Правила організації фінансової звітності про виконання бюджетів в органах Державного казначейства України враховують положення та вимоги наступних законодавчо-правових актів:

- Бюджетного кодексу України;

- Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV;

- Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 року № 419 „Про затвердження Порядку подання фінансової звітності”;

- Положення про казначейство;

- Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання Державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства;

- Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів;

- Інструкції по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів;

- Інструкції про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій по виконанню бюджетів у системі Державного казначейства.

Фінансова (бухгалтерська) звітність – це система взаємопов’язаних узагальнюючих показників, що відображають фінансовий стан бюджету та результати його виконання за звітний період.

Головне призначення фінансової звітності:

- надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан виконання бюджетів користувачам для прийняття економічних рішень;

- отримання статистичних даних про виконання державного бюджету користувачами для економічного аналізу та їх прогнозування на поточний і перспективний періоди.

Користувачі економічної інформації бухгалтерського обліку, відповідно до якого складається фінансова звітність, розподіляються на:

- внутрішніх;

- зовнішніх.

До **внутрішніх користувачів** відносяться органи Державного казначейства та їх структурні підрозділи. Вони використовують інформацію з метою планування, оцінки та контролю за фактичними щоденними операціями з виконання Державного та місцевих бюджетів, а також для управління бюджетними коштами.

До **зовнішніх користувачів** відносяться:

1. Міністерство фінансів України, Кабінет Міністрів України, Рахункова

палата України та Верховна Рада України;

- Адміністрація Президента України;

- Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України;

- органи Державної податкової служби України;

- Державний комітет статистики України;

- українські та міжнародні фінансові організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, членом яких є Україна).

Зовнішнім користувачам статистичні дані звітності про виконання Державного бюджету необхідні для економічного аналізу та оцінки минулих та майбутніх результатів бюджету, а також їх прогнозування на поточний і перспективний періоди. Органи Державного казначейства подають фінансову звітність зовнішнім користувачам у межах діючого законодавства.

Загальні вимоги до фінансової звітності:

1) Фінансова звітність складається на основі даних бухгалтерського обліку і повинна містити інформацію про всі проведені операції та події, які відбулися у звітному періоді.

2) Фінансова звітність має включати інформацію, яка є суттєвою та своєчасною для користувачів, виходячи з принципів безперервності, обачливості, превалювання суті над формою та інших принципів міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

3) Інформація, наведена у фінансових звітах та примітках до них, повинна бути зрозумілою, доречною, достовірною і порівняльною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та переключень.

4) Інформація повинна сприяти прийняттю правильних економічних рішень шляхом оцінок минулих, теперішніх та майбутніх подій, підтвердження чи коригування їх оцінок, зроблених у минулому. Крім того, має бути можливість співставлення фінансових звітів за різні періоди.

5) Органи казначейства складають консолідовану (зведену) фінансову звітність, включаючи звітність підвідомчих органів з виконання Державного та місцевих бюджетів.

6) Форми фінансової звітності та інструкції щодо заповнення цих форм, періодичність, способи та порядок їх надання затверджуються Державним казначейством України.

7) Зміни даних фінансової звітності внаслідок допущених помилок, що належать до поточного року, проводяться у тому звітному періоді, в якому були виявлені помилки.

Відповідальність за достовірність фінансової звітності, порушення строків її надання та оприлюднення несе керівництво Державного казначейства.

Фінансову звітність можна класифікувати за певними знаками, наведеними на рисунку 37.

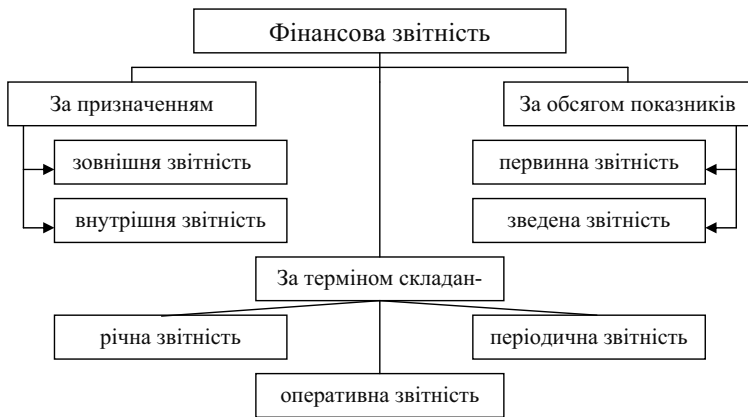

Рисунок 37 – Класифікація фінансової звітності

1. За призначенням:

- зовнішня звітність – складається з метою оцінки минулих і майбутніх результатів виконання Державного бюджету;
- внутрішня звітність – складається для планування, оцінки і контролю щоденних операцій по виконанню бюджету.

2. За обсягом показників:

- первинна звітність – складається на основі даних бухгалтерського обліку;
- зведена або консолідована фінансова звітність – складається органами Державного казначейства та включає звітність підвідомчих органів по виконанню державного та місцевих бюджетів.

Зведені звітні дані органів Державного казначейства повинні дорівнюватися аналогічним даним зведеної фінансової звітності міністерств, центральних органів виконавчої влади, інших головних розпорядників бюджетних коштів. В процесі консолідації (зведення) виключаються рахунки, за якими відображаються внутрішні розрахунки між органами Державного казначейства.

3. За термінами складання та подачі:

- річна звітність;
- періодична (місячна, квартальна);

- оперативна.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік – бюджетний рік.

Інформація про виконання бюджету відображається у формах фінансової звітності, розроблених Державним казначейством. Прийняті форми фінансової звітності не тільки повинні задовольняти потреби великої кількості користувачів, але й відповідати наступним вимогам:

- враховувати національні особливості країни та розроблятися відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів та досвіду країн з розвинутою ринковою економікою;

- повинні базуватися на даних бухгалтерського обліку та звітності, а також первинного аналітичного обліку в органах Державного казначейства;

- бути оптимальними за своєю кількістю та складом статистичних показників;

- розкривати кількісні та якісні сторони явищ, що вивчаються;

- бути зручними для заповнення, розроблення та створення програм електронної обробки;

- не дублювати діючі форми статистичної звітності.

З метою забезпечення своєчасного складання звіту про виконання Державного бюджету України Міністерство фінансів України встановлює строки подання звітності управлінням Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Управління Державного казначейства встановлюють строки подання річного звіту своїм підвідомчим органам та установам, які вони обслуговують, з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне його подання Державному казначейству України.

Відділення Державного казначейства встановлюють строки подання річної звітності бюджетним установам, організаціям та іншим одержувачам, яким вони здійснюють оплату рахунків, з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне подання (підтвердження) звітів управлінням Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Територіальні управління та структурні підрозділи Державного казначейства надають фінансову звітність про виконання бюджету відповідно до отриманих Інструкцій, які містять інформацію по їх заповненню, порядок, періодичність, терміни та способи надання. Структурні підрозділи Державного казначейства

України можуть вносити пропозиції про зміни та доповнення до існуючих форм звітності.

Недотримання учасником бюджетного процесу порядку складання та подання звіту про виконання державного бюджету, встановленого Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, є бюджетним правопорушенням. У разі виявлення такого бюджетного правопорушення Державним казначейством України застосовуються заходи, передбачені чинним законодавством.

8.2. Звітність розпорядників бюджетних коштів про використання коштів бюджету

Розпорядники бюджетних коштів, які отримують для здійснення програм та заходів бюджетні асигнування, за обсягом наданих прав поділяються на:

- головних розпорядників бюджетних коштів;
- розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.

Відповідно до статті 58 Бюджетного кодексу розпорядники бюджетних коштів відповідно до єдиної методики звітності складають та подають детальні звіти, що містять:

- бухгалтерські баланси;
- дані про виконання кошторисів, результати діяльності;
- іншу інформацію.

Фінансова звітність розпорядників бюджетних коштів – це звітність за отримані та використані бюджетні асигнування.

Розпорядники бюджетних коштів складають фінансову звітність:

- на підставі бухгалтерських записів, підтверджених первинними документами;
- наростаючим підсумком з початку року;
- із застосуванням кодів бюджетної класифікації;
- на електронних носіях інформації у вигляді транспортних файлів звітних даних, згідно з вимогами автоматизованої системи Державного казначейства України.

Форми фінансової звітності та пояснювальні записки підписуються керівниками установ та організацій і головними бухгалтерами (керівниками фінансових служб). Без таких підписів звіти вважаються недійсними.

У залежності від періодичності надання звітність розпорядників бюджетних коштів поділяється на:

- місячну;
- квартальну;
- річну.

Форми, порядок заповнення та надання періодичної та річної фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів встановлюються Наказами та Інструкціями Державного казначейства України з урахуванням особливостей бюджетного року.

Терміни та порядок подання фінансової звітності до органів Державного казначейства України встановлений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 року № 419 “Про затвердження Порядку подання фінансової звітності” (із змінами).

Головні розпорядники бюджетних коштів затверджують терміни подачі фінансової звітності підпорядкованими установами з таким розрахунком, щоб вони вкладались у терміни подання фінансової звітності до органів Державного казначейства України.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня, що перебувають на казначейському обслуговуванні кошторисів:

- складають фінансову звітність про використання бюджетних асигнувань і подають її органам Державного казначейства за місцем їхнього обслуговування для узгодження звітних даних;

- погоджені звіти про результати своєї діяльності надають головним розпорядникам бюджетних коштів.

Органи Державного казначейства перевіряють звіти розпорядників бюджетних коштів в частині відповідності окремих даних форм фінансової звітності на відповідність аналогічним даним за своїм обліком, і візують звіт з проставленням підпису, печатки або штампа на кожній сторінці. Ця віза засвідчує, що дані звітів розпорядників бюджетних коштів є тотожними даним обліку органів Державного казначейства України і підлягають консолідації у зведеному звіті розпорядника бюджетних коштів вищого рівня.

Головні розпорядники бюджетних коштів формують зведену звітність про виконання кошторисів доходів і видатків розпорядниками коштів і подають її Державному казначейству та Рахунковій палаті згідно з встановленими термінами та формами.

Порядок складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2005 році установами та організаціями, які отримують

кошти державного або місцевих бюджетів, затверджено наказом Державного казначейства України № 58 від 31 березня 2005 року, за змінами та доповненнями, внесеними наказом Державного казначейства України № 80 від 29 квітня 2005 року.

Бюджетні установи та одержувачі бюджетних коштів складають і подають до органів Державного казначейства України за такими формами:

- „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ (№ 7д, № 7м);
- „Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами” (№ 7д.1, № 7м.1).

Розпорядники бюджетних коштів складають та подають місячні фінансові звіти до установ вищого рівня в обсязі, встановленому останніми.

Форма № 7мд – „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ (№ 7мм).

Звіт складається установами:

- окремо за загальним та спеціальним фондами;
- на підставі даних бухгалтерського обліку про фактичну дебіторську та кредиторську заборгованість, яка виникла у зв'язку з виконанням кошторису за поточний та минулі роки;
- в розрізі кодів економічної та програмної класифікації видатків і містить інформацію про заборгованість бюджетних установ як за видатками, так і за нарахованими доходами.

Прикладом дебіторської заборгованості може бути нарахований і не отриманий дохід за надані послуги; кредиторської заборгованості – надходження оплати за надану послугу в більшій сумі, ніж була нарахована.

У звіті окремо відображається сума заборгованості, термін оплати якої не настав, та сума простроченої заборгованості, яка залишилася на обліку після терміну, встановленого для оплати. Якщо термін не зазначений, заборгованість вважається простроченою після 30 днів з дня виписки рахунку.

До форми цієї звітності включається заборгованість установ за сумами збитків, недостач і крадіжок коштів та матеріальних цінностей, віднесених на рахунок винних осіб.

Форма № 7мд.1 – „Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами“ (№ 7мм.1).

Звіт складається бюджетними установами за сумами заборгованості за звітний період, що виникла при виконанні кошторису

за поточний та минулі роки за окремими кодами програмної класифікації видатків державного бюджету (за придбані та відпущені матеріальні цінності, за надані пільгові довготермінові кредити тощо), та не пов'язана з видатками установи на її утримання. Звітність за цими формами складається окремо про заборгованість за коштами, отриманими із загального та спеціального фондів.

Термін подання місячної фінансової звітності встановлюється органами, до яких ці звіти подаються, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 „Про затвердження Порядку подання фінансової звітності“.

Квартальні фінансові звіти про виконання кошторисів

Установи та організації, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету (місцевого бюджету), кварталні фінансові звіти про виконання кошторисів складають за такими формами:

1) *Форма № 1 „Баланс”.*

Баланс складається за рахунками та операціями, які здійснює установа на протязі звітного періоду. Баланс складається з активів та пасивів.

2) ***Форма № 2кд*** – „Звіт про виконання загального фонду кошторису установи“ (№ 2км).

Розпорядники та одержувачі коштів державного (місцевого) бюджету складають звіт:

- на підставі даних про отримані і використані асигнування із загального фонду бюджету згідно з кошторисом та планом асигнувань;

- за кожною програмою у розрізі кодів економічної класифікації видатків.

Крім того, головні розпорядники складають зведений звіт форми № 2кд за всіма кодами програмної класифікації видатків державного бюджету окремо щодо:

- бюджетних установ;

- одержувачів бюджетних коштів.

3) ***Форма № 2-валюта*** – „Звіт про виконання коштів загального фонду кошторису установи”.

Звіт складають установи, що отримують асигнування в іноземній валюті. При цьому операції відображаються в національній валюті України в сумах, які визначаються шляхом перерахунку іноземної валюти за курсом Національного банку України.

Звіт складається за кожною програмою у розрізі кодів економічної класифікації видатків.

4) **Звіти про надходження і використання коштів спеціального фонду** складаються установами, які отримують кошти державного (місцевого) бюджету в розрізі кодів програмної класифікації видатків за наступними формами:

- **Форма № 4-1кд** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами“ (№ 4-1км).

Звіт складають установи, що отримують плату за послуги, які:

- надаються відповідно до чинного законодавства України;

- мають постійний характер;

- обов'язково плануються у кошторисі і використовуються за цільовим призначенням згідно з кошторисом.

- **Форма № 4-2кд** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ“ (№ 4-2км).

Звіт складають бюджетні установи за коштами, що не мають постійного характеру та плануються за рішеннями Кабінету Міністрів України або за вже укладеними угодами, обумовленими у вигляді:

- грантів та дарунків;

- благодійних внесків;

- інвестицій згідно з чинним законодавством, у тому числі на будівництво житла.

- **Форма № 4-3кд** – „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду“ (№ 4-3км).

Установи складають звіт за коштами, що відносяться до інших надходжень спеціального фонду бюджету, та надходять в результаті розподілу коштів від головних розпорядників бюджетних коштів.

- **Форма № 4-3кд.1** – „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)“ (№ 4-3км).

Звіт складають ті установи, які отримують кошти міжнародних фінансових організацій для підготовки та реалізації проєктів економічного і соціального розвитку України.

- **Форма № 4-4 кд** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів“ (№ 4-4 км).

Звіт складається установами, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету і отримують субвенцію з місцевого бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

Кожна бюджетна установа складає звіти за формами № 4 тільки за відповідними джерелами надходжень, які є в цій установі.

5) **Форма № 7кд** – „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ (№ 7км).

Звіт складають бюджетні установи, які мають дебіторську та кредиторську заборгованість, що виникла в установі при виконанні кошторису за поточний та минулі роки:

- у розрізі кодів економічної та програмної класифікації видатків;

- окремо за коштами, отриманими із загального та спеціального фондів.

Звіт включає заборгованість за сумами збитків, недостач і крадіжок коштів та матеріальних цінностей, віднесених на рахунок винних осіб.

6) **Форма № 7кд.1** – „Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами“ (№ 7 км.1).

Звіт складають установи за сумами заборгованості, що виникла при виконанні кошторису за поточний та минулі роки за окремими програмами.

До форм квартальної фінансової звітності додається пояснювальна записка, яка включає текст та додатки.

Головні розпорядники бюджетних коштів та бюджетні установи, які мають підвідомчі установи, зведені квартальні фінансові звіти про виконання кошторисів складають у такому самому обсязі.

7) **Пояснювальна записка** до квартального звіту повинна містити наступну інформацію та довідки:

- назву установи та її місцезнаходження; короткий опис основної діяльності установи; назву органу управління, у підпорядкуванні якого перебуває установа; середню чисельність працівників;

- роз'яснення щодо виявлених помилок минулих років та пов'язаних з ними коригувань;

- основні фактори, що вплинули на невиконання кошторису, дані про заборгованість за заробітною платою та іншими соціальними виплатами;
- зміни у фінансовому стані бюджетної установи за звітний період;
- реструктуризовану заборгованість бюджетної установи та підстави для неї;
- анульовані та відновлені протоколи взаємозаліків і відмінені та відновлені векселі минулих періодів;
- розбіжності між даними різних форм звітності, а також між показниками звітності на кінець 2004 року і на початок 2005 року (якщо такі розбіжності мали місце);
- у разі сплати до бюджету штрафів, накладених на бюджетну установу контрольними органами, – суму виплати, підставу, винних осіб (крім зведених фінансових звітів);
- надходження благодійних внесків, грантів, дарунків та інвестицій у національній та іноземній валюті, підставу та мету їх отримання;
- розшифрування поточних рахунків, що перебувають в установах банків, підстави для наявності таких рахунків із зазначенням залишків на цих рахунках та виду коштів (крім зведених фінансових звітів).

До пояснювальної записки додаються такі довідки:

- 1) Довідка про депозитні операції бюджетних установ.
- 2) Інформація про виконання статті 77 Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” . Наводиться інформація за коштами, що отримані як плата за послуги, які надавались бюджетними установами.
- 3) Довідка про суми дебіторської та кредиторської заборгованості установи за операціями, які не відображаються у формі N 7д, N 7м “Звіт про заборгованість бюджетних установ”.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня, які отримують асигнування на виконання окремих програм як від свого розпорядника вищого рівня, так і від інших міністерств, у фінансових звітах відображають усі операції про суми отриманих коштів та їх використання.

Фінансовий звіт такого розпорядника бюджетних коштів включається до зведеного квартального фінансового звіту розпорядника вищого рівня.

Квартальна фінансова звітність підписується керівниками установ та організацій і головними бухгалтерами.

Квартальні фінансові звіти подаються у повному обсязі:

- установі вищого рівня;
- органу Державного казначейства України – при отриманні коштів Державного бюджету України;
- фінансовому органу – при утриманні за рахунок коштів місцевого бюджету;
- Рахунковій палаті – центральними органами виконавчої влади та іншими головними розпорядниками бюджетних коштів.

Головні розпорядники бюджетних коштів подають зведені квартальні фінансові звіти до Управління консолідованої звітності з виконання бюджетів Державного казначейства України.

Річна звітність розпорядників бюджетних коштів

Річні фінансові звіти надаються:

1) Розпорядниками бюджетних коштів:

- установі вищого рівня;
- органу Державного казначейства України.

2) Міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади:

- Державному казначейству України;
- Рахунковій палаті.

Керівники підприємств, установ та організацій, що діють на основі державної власності забезпечують проведення річної інвентаризації перед складанням звітності за рік. Проведення річної інвентаризації за 2005 рік регламентовано наказом Міністерства промислової політики України №343 від 15 вересня 2005 року. Відповідно до цього наказу та на виконання Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” №996-XIV від 16.07.99 року, постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 року № 419 „Про затвердження порядку подання фінансової звітності” річна інвентаризація здійснюється по всіх статтях балансу (табл. 29).

**Строки проведення річної інвентаризації статей
балансу у 2005 році**

<i>Статті балансу, які підлягають інвентаризації</i>	<i>Строк інвентаризації</i>
1) Виробничі запаси товарно-матеріальних цінностей	Станом на 1 жовтня 2005 року
2) Основні фонди, малоцінні і швидкозношувальні предмети	Станом на 1 листопада 2005 року
3) Незавершене виробництво, готова продукція	Станом на 1 грудня 2005 року
4) Грошові кошти, розрахунки та інші активи, стан дебіторської заборгованості, дорогоцінних матеріалів і дорогоцінного каміння, нематеріальних активів	Станом на 1 січня 2006 року

Результати інвентаризації статей балансу надаються разом із річним звітом за результатами господарської діяльності підприємств у 2005 році управлінням методології бухгалтерського обліку і звітності Мінпромполітики України. Начальники міністерств, галузевих департаментів аналізують інформацію про проведення інвентаризації і приймають рішення щодо поліпшення фінансово-економічного стану підприємств.

Установи та організації, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів складають річні фінансові звіти за 2005 рік у порядку, затвердженому наказом Державного казначейства України від 28 грудня 2005 року № 246.

До складу річної фінансової звітності входять наступні форми:

- 1) „Баланс“ (форма № 1);
- 2) „Звіт про виконання загального фонду кошторису установи“ (форми № 2д, № 2м) ;
- 3) „Звіт про виконання загального фонду кошторису установи“ форма № 2-валюта) ;
- 4) „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами“ (форми № 4-1д, № 4-1м) ;

5) „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ” (форми № 4-2д, № 4-2м);

6) „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду” (форми № 4-3д, № 4-3м) ;

7) „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)” (форми № 4-3д.1, № 4-3м.1);

8) „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів” (форми № 4-4д) ;

9) „Звіт про рух необоротних активів“ (форма №5);

10) „Звіт про рух матеріалів і продуктів харчування“ (форма № 6);

11) „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ (форми № 7д, № 7м);

12) „Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами” (форми № 7д., 1№ 7м.1) ;

13) „Звіт про результати фінансової діяльності“ (форма № 9);

14) „Звіт про недостачі та крадіжки грошових коштів та матеріальних цінностей в бюджетних установах” (форма № 15);

15) пояснювальна записка до річного звіту, що включає текст та додатки.

Головні розпорядники бюджетних коштів та бюджетні установи, які мають підвідомчі установи, зведені річні фінансові звіти про виконання кошторисів складають у такому самому обсязі.

Розглянемо детальніше склад та порядок заповнення форм звітів розпорядниками бюджетних коштів.

1) **Форма № 1** „Баланс“ містить узагальнені підсумкові показники, отримані на підставі звірених даних бухгалтерських документів за станом на початок та на кінець бюджетного періоду. Вхідні сальдо статей “Балансу” на початок 2005 року повинні бути тотожними вихідним даним статей “Балансу” на 2004 рік.

Установи складають єдиний Баланс:

- за всіма рахунками та про всі господарські операції які стосуються її діяльності;

- за всіма коштами загального і спеціального фондів;

- за всіма видами бюджетів.

Баланс складається з активів та пасивів.

АКТИВ		ПАСИВ	
Розділ 1	Необоротні активи	Розділ 1	Власний капітал
Розділ 2	Оборотні активи	Розділ 2	Зобов'язання
Розділ 3	Витрати	Розділ 3	Доходи
Баланс		Баланс	

У розділі „Необоротні активи“ відображається вартість матеріальних і нематеріальних активів установи, отриманих для довготривалого використання і не призначених для реалізації або витрачання протягом одного року.

У розділі „Оборотні активи“ відображені грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи призначені для реалізації або використання протягом року (матеріали, продукти харчування, усі види палива, малоцінні та швидкозношувані предмети, дебіторська заборгованість, розрахунки, одержані векселі, каса, інші кошти).

Розділ „Витрати“, призначений для відображення фактичних видатків і витрат бюджетних установ, проведених протягом бюджетного року.

У розділі „Власний капітал“ відображені суми фондів бюджетних установ і фінансових результатів діяльності за минулі роки.

Фонди бюджетних установ складаються з фонду в необоротних активах і фонду в малоцінних та швидкозношуваних предметах.

У розділі „Зобов'язання“ відображаються поточні та довгострокові зобов'язання бюджетних установ (кредити, позики, короткострокові видані векселі; кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками, підрядниками та замовниками за виконані роботи й надані послуги; кредиторська заборгованість, що виникла в процесі виконання державних цільових програм).

Розділ „Доходи“ призначений для відображення всіх надходжень бюджетної установи, які вона отримує на виконання кошторису, у річному фінансовому звіті не заповнюється (крім рядка 435). Оскільки всі доходи підсумковими оборотами в кінці року списуються на результат виконання кошторису за рік, то записів у графі „На кінець року“ не повинно бути (крім доходів за витратами майбутніх періодів).

До Балансу додаються довідки до рахунку 70 „Доходи загального фонду“ та до рахунку 71 „Доходи спеціального фонду“.

До річного Балансу додається довідка органу Державного казначейства України про залишки коштів загального та спеціального фондів державного (місцевого) бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) та поточних рахунках бюджетної установи на початок року. За даними цієї довідки складається Реєстр про залишки коштів загального та спеціального фондів державного (місцевого) бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) та поточних рахунках установи за станом на 1 січня наступного року.

Реєстри про залишки коштів додаються до зведених річних фінансових звітів головних розпорядників бюджетних коштів та бюджетних установ, що мають підвідомчі установи.

2) **Форма № 2д** „Звіт про виконання загального фонду кошторису установи“ (№ 2м).

Розпорядники та одержувачі коштів державного (місцевого) бюджету складають звіт:

- на підставі даних про отримані і використані асигнування із загального фонду бюджету згідно з кошторисом та планом асигнувань;

- за кожним кодом програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету (або тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) у розрізі кодів економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету.

Крім того, складається зведений звіт форми № 2д за всіма кодами програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету (або за всіма кодами тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів).

3) **Форма № 2-валюта** „Звіт про використання коштів загального фонду бюджету з міжнародної діяльності України“ складається установами, що отримують асигнування в іноземній валюті.

Звіт складається за кожним кодом програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету в розрізі кодів економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету; операції відображаються в національній валюті України в сумах, які визначаються шляхом перерахунку іноземної валюти за курсом Національного банку України. Перерахунок здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого наказом Державного казначейства України від 27 травня 2005 року № 96.

Кошти державного бюджету з міжнародної діяльності, що отримують бюджетні установи в національній валюті України, у формі № 2-валюта не відображаються.

4) Звіти форми № 4д про надходження і використання коштів спеціального фонду складаються установами, які отримують кошти державного бюджету в розрізі кодів програмної класифікації видатків за формами:

- **Форма № 4-1д** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами“ (№ 4-1м).

Звіти складають установи, що отримують плату за послуги постійного характеру, які відповідають чинному законодавству та обов'язково плануються у кошторисі. Це послуги, пов'язані з виконанням основних функцій і завдань бюджетної установи та плата за оренду власного майна.

- **Форма № 4-2д** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ“ (№ 4-2 м).

Звіти складаються установами за коштами, які:

- не мають постійного характеру;

- плануються за попередньо обумовленими рішеннями Кабінету Міністрів України або за вже укладеними угодами, або за календарними планами проведення централізованих заходів;

- надходять у вигляді грантів, дарунків, благодійних внесків, інвестицій згідно з чинним законодавством .

- **Форма № 4-3д** – „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду“ складають установи, які за розподілами головних розпорядників коштів отримують кошти, що відносяться до інших надходжень спеціального фонду бюджету, у тому числі надходження від реалізації майна (№ 4-3 м).

- **Форма № 4-3д.1** – „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)“ складають установи, які отримують кошти міжнародних фінансових організацій для підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України (№ 4-3м.1).

- **Форма № 4-4 д** – „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів” складається установами, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету і отримують

субвенцію з місцевого бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

5) **Форма № 5** – „Звіт про рух необоротних активів“ відображає вартість необоротних активів бюджетної установи на початок і кінець року, їх рух протягом бюджетного року (будинки, споруди, машини, обладнання, інструменти, прилади, інвентар).

6) **Форма № 6** – „Звіт про рух матеріалів і продуктів харчування“ відображає рух протягом року матеріалів і продуктів харчування та їх залишки на початок і кінець року (продукти харчування, медикаменти і перев'язувальні засоби, господарські матеріали і канцелярське приладдя, паливо, горючі і мастильні матеріали).

7) **Форма № 7д** – „Звіт про заборгованість бюджетних установ“.

Бюджетні установи складають звіти про фактичну дебіторську та кредиторську заборгованість, яка виникла в установі при виконанні кошторису за звітний та минулі роки і яка на кінець звітнього року залишилась на обліку або була списана.

У разі, коли джерелом надання кредитів є кошти, що надійшли до спеціального фонду як суми повернутих кредитів, які надавалися із загального фонду бюджету раніше, у звітності:

- за загальним фондом відображається зменшення дебіторської заборгованості в сумі повернутих кредитів (тобто відображається різниця між сумою наданих кредитів та сумою повернутих кредитів) при цьому, кредиторська заборгованість перед бюджетом за кредитами, наданими із загального фонду державного бюджету, не змінюється;

- за спеціальним фондом відображається дебіторська заборгованість установ за сумами кредитів, наданих позичальникам із спеціального фонду бюджету.

Звіт складається в розрізі кодів економічної та програмної класифікації видатків і містить інформацію про заборгованість бюджетних установ за видатками, так і за нарахованими доходами.

- **Форма № 7д.1** – „Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами“ розпорядники коштів складають за сумами заборгованості, що виникла при виконанні кошторису за звітний та минулі роки за окремими програмами, передбаченими у Державному бюджеті України (за придбані та відпущені матеріальні цінності, за надані пільгові довготермінові кредити тощо).

Ця заборгованість не пов'язана з видатками установи на її утримання.

8) **Форма № 9** – „Звіт про результати фінансової діяльності“ складається бюджетними установами для відображення результату їх фінансової діяльності за звітний рік.

У звіті відображаються:

- операції, проведені за доходами, видатками бюджетної установи;

- операції, наслідками яких є збільшення або зменшення доходів та/або видатків бюджетної установи.

Результат фінансової діяльності бюджетної установи визначається шляхом списання підсумковими оборотами доходів та видатків за 2005 рік.

9) **Форма № 15** – „Звіт про недостачі та крадіжки грошових коштів та матеріальних цінностей в бюджетних установах“ відображає недостачі та крадіжки грошей і матеріальних цінностей в розрізі заходів, що були проведені для їх усунення.

10) **Пояснювальна записка** до річного звіту.

Пояснювальна записка до квартального та річного звітів відображає:

- короткий опис діяльності бюджетної установи;

- роз'яснення щодо виявлених помилок минулих років та пов'язаних з ними коригувань;

- основні фактори, що вплинули на невиконання кошторису, дані про заборгованість за заробітною платою та іншими соціальними виплатами та причини виникнення;

- зміни у фінансовому стані бюджетної установи за звітний рік;

- результати проведення щорічної інвентаризації активів та зобов'язань;

- реструктуризовану заборгованість бюджетної установи та підстави для неї;

- анульовані та відновлені протоколи взаємозаліків і відмінені та відновлені векселі минулих періодів;

- розбіжності між даними різних форм звітності, а також між показниками звітності на кінець 2004 року і на початок 2005 року (якщо такі розбіжності мали місце);

- суму виплат штрафів, накладених на бюджетну установу контролюючими органами, підстави, винних осіб;

- надходження коштів для виконання окремих доручень, благодійних внесків, грантів, дарунків та інвестицій у національній та іноземній валюті, підставу та мету їх отримання;

- розшифровку поточних рахунків, що відкриті в установах банків, підстави для наявності таких рахунків із зазначенням залишків на цих рахунках та виду коштів.

До пояснювальної записки крім вищезазначених даних надаються наступні довідки та реєстри:

1) Довідка про рух грошових коштів, в якій наведено суми коштів за операціями, проведеними у грошовій та негрошовій формах.

2) Довідка про залишки коштів загального та спеціального фондів державного або місцевих бюджетів на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунках за станом на 1 січня 2006 року. За цією формою довідка надається органами Державного казначейства України. Установи банків надають такі довідки за встановленими ними формами.

3) Реєстр про залишки коштів загального та спеціального фондів державного (місцевого) бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) та поточних рахунках установ за станом на 1 січня 2006 року. Складається установами за даними довідок органів Державного казначейства України або установ банків.

4) Реєстр про залишки коштів загального та спеціального фондів державного (місцевого) бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) та поточних рахунках підвідомчих бюджетних установ за станом на 1 січня 2006 року. Цей реєстр додається до зведених річних фінансових звітів головних розпорядників бюджетних коштів та бюджетних установ, що мають підвідомчі установи, і складається за даними довідок органів Державного казначейства України або установ банків.

5) Довідка про дебіторську заборгованість, яка складається за загальним та спеціальним фондом, з вказівкою у разі наявності причин виникнення дебіторської заборгованості.

6) Довідка про депозитні операції бюджетних установ, що проводить бюджетна установа відповідно до нормативно-правових актів.

7) Інформація про виконання статті 78 Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік”. Наводиться інформація за коштами, що отримані як плата за послуги, які надавались бюджетними установами (крім надходжень у натуральній формі).

8) Довідка про суми дебіторської та кредиторської заборгованості установи за операціями, які не відображаються у формі N 7д, N 7м “Звіт про заборгованість бюджетних установ”.

При наявності розбіжності між плановими бюджетними асигнуваннями і фактичним надходженням коштів у пояснювальній записці до річного фінансового звіту обов'язково мають бути вкладені роз'яснення.

Річні фінансові звіти перевіряються на відповідність даних обліку і візуються відповідним органом Державного казначейства України.

Головні розпорядники бюджетних коштів для складання зведених звітів приймають звіти від розпорядників нижчого рівня тільки у разі наявності візи органами Державного казначейства України.

Річні фінансові звіти подаються у повному обсязі:

- установі вищого рівня;
- органу Державного казначейства України;
- Рахунковій палаті.

Звітність, що надається розпорядниками бюджетних коштів, за строками та формами надання зведена в таблиці 30.

Таблиця 30

**Форми та строки надання фінансової звітності
розпорядниками бюджетних коштів**

Строки та форми звітів	Місячна звітність	Квартальна звітність	Річна звітність
Строк надання звітності	<i>Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня</i>		
	До 5 числа місяця, наступного за звітним	До 15 числа місяця, наступного за звітним кварталом	До 22 січня року, наступного за звітним
	<i>Головні розпорядники</i>		
	До 15 числа місяця, наступного за звітним	До 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом	Не пізніше 1 березня року, наступного за звітним

Строки та форми звітів	Місячна звітність	Квартальна звітність	Річна звітність
Форми звітності	№ 2 мд	Баланс – форма № 1	Баланс – форма № 1
	№ 2-валюта	№ 2 кд	№ 2 д
	№ 4-1мд	№ 2-валюта	№ 2-валюта
	№ 4-2мд	№ 4-1кд	№ 4-1д
	№ 4-3мд	№ 4-2кд	№ 4-2д
	№ 4-3мд.1	№ 4-3кд	№ 4-3д
	№ 7 мд	№ 4-3кд.1	№ 4-3д.1
	№ 7 мд.1	№ 4-4кд	№ 4-4д
	№ 8 мд	№ 7 кд	№ 7 д
		№ 7 кд.1	№ 7 д.1
	Пояснювальна записка до квартального звіту	Форма № 5 Форма № 6 Форма № 9 Форма № 15 Пояснювальна записка до річного звіту	

Постановою Кабінету Міністрів України № 1777 від 31 грудня 2004 року внесено зміни в Порядок подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 419 від 28 лютого 2000 року. Відповідно до цього документу розпорядники бюджетних коштів разом з річною звітністю про виконання кошторисів доходів та видатків подають аудиторський звіт з висновком щодо її достовірності. Аудиторський звіт складається органом Державної контрольно-ревізійної служби відповідно до затвердженого плану роботи.

8.3. Звітність органів Державного казначейства про виконання Державного бюджету України

Відповідно до вимог щодо подання звітності про виконання Державного бюджету України, встановлених у статтях 58-61 Бюджетного кодексу України, Державне казначейство України складає і подає звіти Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті та Міністерству фінансів України. Зві-

тність про виконання Державного бюджету України є оперативною, місячною, кварталною та річною.

Зведення та надання Кабінету Міністрів України оперативної звітності про надходження платежів у розрізі державних органів, окремо до Державного та місцевих бюджетів, з 10 квітня 2000 року забезпечує Державне казначейство України. Запровадження щоденної оперативної звітності сприяє усуненню розбіжностей у звітах державних органів, що здійснюють контроль за надходженням платежів до бюджету.

Оперативний звіт у розрізі регіонів надається за надходженнями за планом та фактом, у тому числі окремо за надходженнями, що контролюються Державною податковою службою, Фондом державного майна, Державною митною службою та іншими органами. Запровадження щоденної звітності регламентовано спільним наказом Міністерства фінансів України, Державного казначейства України та Державної податкової адміністрації України від 31 березня 2000 року за № 68/27/146. Відповідно до цього документу Державне казначейство та Державна податкова адміністрація здійснює обов'язкову щомісячну (за звітними даними) та щодакдну (за оперативними даними) звірку надходжень до бюджету податків та зборів.

Згідно з наказом Міністерства фінансів України № 507 від 05 серпня 2004 року „Про внесення змін і доповнень до бюджетної класифікації” Державне казначейство України при складанні та поданні звітності у 2004 році застосувало:

- у звіті про виконання Зведеного бюджету України – функціональну класифікацію видатків та кредитування бюджету;
- у звіті про виконання Державного бюджету України – програмну класифікацію видатків та кредитування державного бюджету, та функціональну класифікацію видатків та кредитування бюджету;
- у звіті про виконання місцевих бюджетів – тимчасову класифікацію видатків та кредитування місцевих бюджетів та функціональну класифікацію видатків та кредитування бюджету.

Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України

З метою забезпечення своєчасного складання звіту про виконання Державного бюджету України:

- Міністерство фінансів України встановлює строки подання звітності управлінням Державного казначейства;

- управління Державного казначейства встановлюють строки подання річного звіту своїм підвідомчим органам та установам, які вони обслуговують, з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне його подання Державному казначейству України;

- відділення Державного казначейства встановлюють строки подання річної звітності бюджетним установам, організаціям та іншим одержувачам, яким вони здійснюють оплату рахунків, з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне подання (підтвердження) звітів управлінням Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Складанню річного звіту про виконання бюджету має передувати обов'язкова інвентаризація активів, зобов'язань, разом з обліком на позабалансових рахунках, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їхня наявність, стан та оцінка.

Звіт про виконання Державного бюджету повинен бути розглянутий на засіданні Верховної Ради не пізніше 1 травня.

Склад форм річної звітності про виконання Державного бюджету України у 2004 році затверджено наказом Державного казначейства України № 234 від 31 грудня 2004 року.

Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України складається та подається в такому обсязі:

1) *форма № 1дб* “Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України (баланс)”;

2) *форма № 1-1* “Сальдовий баланс рахунків”;

3) *форма №2* “Звіт про результат виконання державного бюджету за рік”;

4) *форма № 3дб* “Звіт про рух грошових коштів”;

5) *форма № 2дб* “Звіт про виконання державного бюджету за рік”;

6) *Форма № 2.2.3.1дб* “Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)”;

7) *форма № 7дб* “Звіт про заборгованість за рік”;

8) Довідка про повернення кредитів, наданих з Державного бюджету;

- 9) Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України за рік;
- 10) Інформація про стан державного боргу;
- 11) Звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань за рік;
- 12) Звіт про надходження до спеціального фонду Державного бюджету України з розподілом на виконання програм;
- 13) Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України за рік;
- 14) Довідка про перераховані кошти державного бюджету транзитним управлінням Державного казначейства на здійснення видатків для розпорядників бюджетних коштів за рік;
- 15) Довідка про звірку доходів державного та місцевих бюджетів за рік;
- 16) Пояснювальна записка до річного звіту.

Річні звіти про виконання Державного бюджету підписуються керівником та головним бухгалтером.

Розглянемо більш детальніше зміст форм фінансової звітності про виконання Державного бюджету, що застосовувалися при складанні звіту за 2004 рік.

Форма № 1дб “Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України (баланс)” складається тільки на центральному рівні Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку (книга „Журнал-головна” за формою № 1ф), звірених з даними аналітичного обліку за рахунками 1-5 класів Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Баланс виконання Державного бюджету містить узагальнену інформацію про стан активів і пасивів бюджету за звітний період.

Активи в балансі Державного бюджету – це фінансові ресурси, якими володіє державний бюджет, а також розрахунки, що виникають у процесі виконання бюджету на відповідну дату.

Пасиви – це зобов'язання, кошти бюджетів і розпорядників коштів, а також розрахунки, що виникають у процесі виконання бюджету на відповідну дату.

У звіті про фінансовий стан Державного бюджету України відображається тільки інформація, що відноситься до операцій по виконанню державного бюджету. Інформація по відповідних балансових рахунках, що відносяться до операцій з виконання

місцевих бюджетів та інформація по рахунках інших клієнтів і позабюджетних фондів у звіті не відображається.

Сума за балансовим рахунком 1111 “Єдиний казначейський рахунок” не враховує суму залишків на рахунках, що відносяться до операцій по виконанню місцевих бюджетів та інших клієнтів.

Форма № 1-1 “Сальдовий баланс рахунків” складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку, звірених з даними аналітичного обліку за всіма рахунками 1-9 класів Плану рахунків. До заповнення балансу проводиться звірка між даними синтетичного і аналітичного обліку на кінець року. Дані сальдового балансу рахунків повинні бути тотожні аналогічним даним інших форм звітності. У формі відображаються залишки коштів на балансових рахунках на початок року та на кінець до річного закінчення рахунків та після закінчення рахунків.

Форма № 2 “Звіт про результат виконання державного бюджету за рік” заповнюється тільки на центральному рівні за загальним і спеціальним фондами та включає три розділи, а саме:

I Операційний дохід.

II Операційні видатки.

III Фінансування.

Результат виконання загального та спеціального фондів Державного бюджету визначається шляхом видобутку операційних доходів та операційних витрат.

Розділ доходів складається з наступних підрозділів:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- офіційні трансферти;
- цільові фонди.

Розділ “Операційні видатки” звіту складається за загальним і спеціальним фондами державного бюджету на підставі зведених даних про видатки відповідно до функціональної класифікації видатків.

Розділ “Фінансування” складається в розрізі класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов’язання загального та спеціального фондів державного бюджету, і включає наступні підрозділи:

- фінансування за борговими операціями;
- фінансування за рахунок надходжень від приватизації;
- фінансування за активними операціями.

Фінансування за борговими операціями включає зовнішні та внутрішні запозичення та погашення боргових зобов'язань.

Окремо в звіті визначені зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю, зміни обсягів готівкових коштів та зміни товарно-матеріальних цінностей. Раніше звіт про обсяги депозитів складався за окремою формою.

Форма № 3 дб “Звіт про рух грошових коштів” включає чотири розділи, а саме:

- I. Операційна діяльність.
- II. Інвестиційна діяльність.
- III. Нерозподілені видатки.
- IV. Фінансова діяльність.

У звіті визначено чистий грошовий потік від загальної діяльності держави на протязі року окремо за загальним та спеціальним фондами. Цей звіт використовується Державним казначейством України для вивчення динаміки руху грошових коштів з метою прогнозування та організації управління наявними фінансовими ресурсами країни. Загальний грошовий потік складається із чистого потоку від операційної та інвестиційної діяльності та від фінансової діяльності. Схема формування чистого грошового потоку від діяльності держави за рік наведена на рисунку 38.

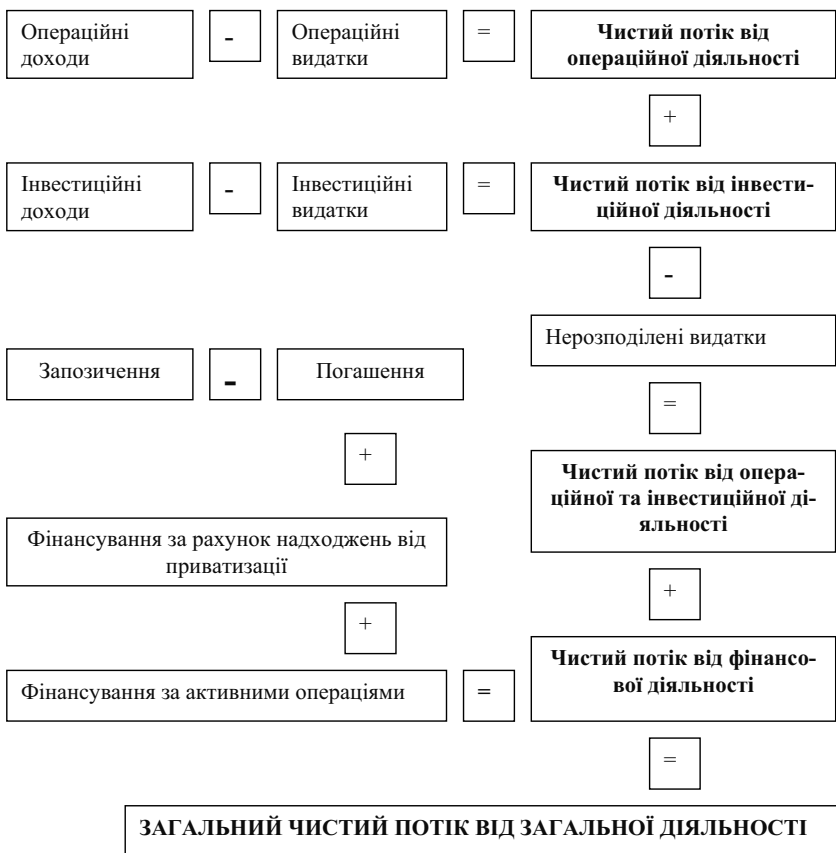

Рисунок 38 – Схема формування чистого загального потоку грошових коштів Державного бюджету

Перший розділ звіту про рух грошових коштів складається з:

- операційних доходів загального та спеціального фондів державного бюджету відповідно до статей класифікації доходів;
- операційних видатків (поточних та кредитування з вирахуванням погашення) в розрізі загального та спеціального фондів.

Другий розділ звіту про рух грошових коштів складається за загальним і спеціальним фондами державного бюджету та включає:

- інвестиційні доходи;
- інвестиційні видатки – за розділом „Капітальні видатки”.

Розділ III “Нерозподілені видатки” складається органами Державного казначейства за загальним і спеціальним фондами

державного бюджету на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державного казначейства України.

Розділ „Фінансова діяльність” звіту про рух коштів складається в розрізі класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов’язання загального та спеціального фондів державного бюджету, включає:

- внутрішні та зовнішні запозичення та погашення;
- фінансування за рахунок надходжень від приватизації;
- фінансування за активними операціями.

Форма № 2дб “Звіт про виконання державного бюджету за рік” включає чотири розділи:

I Доходи.

II Видатки.

III Кредитування.

IV Фінансування Державного бюджету України.

Звіт за доходами складається у розрізі кодів бюджетної класифікації доходів за загальним та спеціальним фондами окремо та взагалі за надходженнями відповідно до плану з урахуванням змін та фактичних надходжень з початку року.

У розділі „Видатки” проставляються суми проведених касових видатків по загальному, спеціальному фондам та взагалі за кодами економічної та програмної бюджетної класифікації.

Звіт про видатки включає окремі звіти за підрозділами:

2.1. Видатки загального фонду бюджету.

2.2. Видатки спеціального фонду бюджету:

2.2.1. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами.

2.2.2. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих з інших джерел власних надходжень бюджетних установ.

2.2.3. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок інших надходжень бюджетних установ.

У звітах визначаються:

- суми бюджетних асигнувань розпорядникам коштів на бюджетний рік по загальному та спеціальному фондам з урахуванням змін за рішенням Уряду;

- суми коштів, що виділені з бюджету і надішли на реєстраційні та спеціальні реєстраційні рахунки за рік;

- суми проведених за рік касових видатків за відповідними кодами програмної та економічної класифікації з урахуванням всіх проведених операцій;

- залишки коштів на кінець звітного періоду як різниця між сумами надходжень та сумами проведених касових видатків за відповідними кодами бюджетної класифікації.

У звіті „Кредитування” відображаються суми наданих та повернутих кредитів за планом та фактично, а також суми кредитування всього за кодами бюджетної класифікації (програмної та кредитування).

Розділ III „Кредитування” включає підрозділи:

3.1. Надання кредитів:

3.1.1. Надання кредитів з загального фонду державного бюджету.

3.1.2. Надання кредитів з спеціального фонду державного бюджету.

3.2. Повернення кредитів.

У звітах визначаються суми надання та повернення кредитів за загальним та спеціальним фондами та загальна сума за планом і виконанням.

Розділ IV „Фінансування Державного бюджету України” включає підрозділи:

4.1. За типом кредитора.

4.2. За типом боргового зобов'язання.

Звіт про фінансування складається окремо за загальним та спеціальним фондами та разом з вказівкою показників, затверджених Верховною Радою України, планових показників з урахуванням змін та сум фактичного виконання.

Усі звітні дані про виконання державного бюджету за рік заповнюються відповідно до програмного забезпечення за всіма

кодами програмної класифікації, з виведенням підрахункових сум по них.

Форма № 2.2.3.1дб “Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)”.

Звіт складають органи Державного казначейства на підставі звітів установ, які отримують кошти міжнародних фінансових організацій для підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, за формою № 4-Зд.1 “Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)”.

Форма № 7дб “Звіт про заборгованість за рік” складається у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі звітів розпорядників бюджетних коштів та включає розділи:

Розділ I. Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників.

Розділ II. Звіт про фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів.

Розділ III. Інформація про заборгованість бюджетних установ.

У першому розділі відображаються дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників окремо на початок року, на звітну дату, з вказівкою суми списаної та простроченої заборгованості. Причому кредиторська заборгованість розподіляється на бюджетну, небюджетну та іншу як на початок року так і на звітну дату.

У звіті про фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів вказуються:

- окремо зареєстровані зобов’язання станом на кінець року та у поточному році;

- зареєстровані фінансові зобов’язання у поточному році;

- кошторисні призначення та отримані асигнування;

- фінансові зобов’язання на кінець звітного періоду.

Звітні дані заповнюються відповідно до програмного забезпечення за всіма кодами програмної класифікації.

Інформація про заборгованість бюджетних установ складається за кодами економічної та програмної класифікації окремо з відображенням сум дебіторської та кредиторської заборгованості, у тому числі списаної та простроченої заборгованості.

Прострочена заборгованість – це заборгованість, яка лишилася на обліку після строку, встановленого для оплати, У випадках, якщо строк оплати не встановлено, заборгованість вважається простроченою після 30 днів з дня виписки рахунку.

Довідка про повернення кредитів, наданих з Державного бюджету складається окремо за загальним та спеціальним фондами з визначенням сум бюджетних позичок, повернення яких планується та фактично зарахованих з початку року.

Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України за рік складається за коштами, наданими з резервного фонду:

- відповідно до затвердженого Закону України „Про Державний бюджет на 2004 рік”;

- згідно з постановами Кабінету Міністрів України;

- у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів.

У звіті вказуються суми, що передбачені постановами, фактично виділені кошти, суми касових видатків з початку року та залишки невикористаних коштів на кінець року.

Загальна сума заборгованості держави, або державний борг України, складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору.

Таким чином, державний борг України розподіляється:

- на прямий державний борг (прямі боргові зобов'язання);

- умовний борг або гарантований державний борг (умовні гарантовані боргові зобов'язання).

Прямий державний борг – це зобов'язання, що беруться державою як безпосереднім позичальником шляхом випуску державних цінних паперів, укладення угод про позику або іншими шляхами, передбаченими законодавством України.

Умовний (гарантований) державний борг України – це зобов'язання, що беруться безпосередньо юридичними особами та гарантуються державою, в тому числі зобов'язання за кредитами МВФ, крім випадків їх безпосереднього спрямування до державного бюджету. До вступу в силу державних гарантій операції за зазначеними зобов'язаннями не відображаються в показниках державного бюджету.

Звітні дані про стан державного боргу України надаються:

- у вигляді інформації про стан прямого боргу;

- у в Звіті про кредити та операції за державними гарантійними зобов'язаннями.

Інформація про стан державного боргу надається окремо за розділами:

1 Внутрішній прямиий борг.

2 Зовнішній прямиий борг.

Борги класифікуються за типом кредитора. Зовнішній борг наведений не тільки в національній валюті, але й в доларовому еквіваленті за курсом на звітну дату.

Звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань за рік, складається за конкретними позичальниками, тобто підприємствами, які отримали кредити за рахунок коштів, залучених державою та/або під державні гарантії.

У звіті вказуються суми простроченої заборгованості на початок та на кінець року; заборгованість, що виникла за звітний період, та суми погашення простроченої заборгованості на протязі року. Окремою графою виділена курсова різниця за простроченою заборгованістю перед державним бюджетом за іноземними кредитами, яка виникла за звітний період.

Починаючи з 2004 року, виконання державою гарантійних зобов'язань у разі вступу в силу державних гарантій за кредитами, наданими безпосередньо юридичним особам під державні гарантії, відображається у розділі "Кредитування". До 2004 року виконання гарантійних зобов'язань відображалося як погашення державного боргу у розділі "Фінансування" при вступі в силу державних гарантій.

Звіт про надходження до спеціального фонду Державного бюджету України з розподілом на виконання програм надається відповідно до кодів програмної класифікації з відображенням сум надходжень на виконання програм та обсягів виконання.

Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України за рік складається за кодами програмної та економічної класифікації видатків. Інформація надається в розрізі сум, затверджених Законом про Державний бюджет на рік, сум з урахуванням змін, фактично виділених коштів з початку року та сум проведених касових видатків з початку року на виконання захищених статей.

Довідка про перераховані кошти державного бюджету транзитним управлінням Державного казначейства на здійснення видатків для розпорядників бюджетних коштів за рік.

Довідки складаються базовими управліннями Державного казначейства на підставі даних бухгалтерського обліку в розрізі типів операцій за кодами програмної та економічної класифікації.

Довідка про звірку доходів державного та місцевих бюджетів за рік складається між органами Державного казначейства та органами Державної податкової інспекції.

Зазначена довідка складається за всіма видами надходжень згідно з кодами бюджетної класифікації доходів окремо за загальним та спеціальним фондами Державного та місцевих бюджетів. Загальна сума надходжень за даними органів Державного казначейства порівнюється з даними Державної податкової інспекції з визначенням сум відхилень окремою графою. Також в довідці визначаються загальною сумою доходи без урахування міжбюджетних трансфертів.

Довідка завіряється відповідними підписами керівників та скріплюється печатками.

При наявності відхилень їх причини наводяться в пояснювальній записці до річного звіту.

Пояснювальна записка до річного звіту включає:

- основні фактори, що вплинули на виконання бюджету за доходами та видатками;
- дані про кількість розпорядників коштів бюджету та одержувачів; кількість відкритих реєстраційних, спеціальних реєстраційних та особових рахунків в органах Державного казначейства;
- дані про наявність відмов у оплаті рахунків (кількість відмов та на яку суму), причини відмов;
- дані про наявність випадків несвоєчасного виконання висновків податкових органів щодо повернення помилково та/або зайво сплачених до Державного бюджету платежів, відшкодування сум ПДВ та сплачених штрафних санкцій.

Зазначена інформація наводиться окремо за загальним та спеціальним фондами Державного бюджету.

Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України

Згідно зі статтею 60 Бюджетного кодексу квартальний звіт про виконання Державного бюджету України надається Держав-

ним казначейством України Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті та Міністерству фінансів України не пізніше 35 днів після закінчення звітного кварталу.

Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України включає такі частини:

1) **Форма № 1кдб** “Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України (баланс)”.

Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України складається Державним казначейством тільки на центральному рівні.

2) **Форма № 1к** „Сальдовий баланс рахунків”.

3) **Форма № 2кдб** “Звіт про виконання державного бюджету України” заповнюється тільки на центральному рівні. Звіт включає наступні розділи:

I. Доходи.

II. Видатки:

2.1. Видатки загального фонду бюджету.

2.2. Видатки спеціального фонду бюджету.

2.2.1. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами.

2.2.2. Видатки спеціального бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих з інших джерел власних надходжень бюджетних установ.

2.2.3. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок інших надходжень спеціального фонду.

2.2.4. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

III. Кредитування.

3.1. Надання кредитів.

3.1.1. Надання кредитів з загального фонду державного бюджету.

3.1.2. Надання кредитів з загального фонду державного бюджету.

3.2. Повернення кредитів.

IV. Фінансування Державного бюджету України:

4.1. за типом кредитора;

4.2. за типом боргового зобов'язання.

4) *Форма N 2.2.3.1 кдб* „Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій).

5) *Форма № 3 кдб* “Звіт про рух грошових коштів.

б) *Форма № 7 кдб* „Звіт про бюджетну заборгованість” складається з двох розділів:

- Розділ I. Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників. Звітні дані про наявність заборгованості розпорядників коштів бюджету заповнюються відповідно до програмного забезпечення за всіма кодами програмної класифікації, окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету.

- Розділ II. Звіт про фінансові зобов’язання розпорядників бюджетних коштів.

- Розділ III. Інформація про заборгованість бюджетних установ.

7) Довідка про повернення кредитів, наданих з Державного бюджету.

8) Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України.

9) Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України.

10) Інформація про стан державного боргу складається з двох частин:

- внутрішній прямий борг;

- зовнішній прямий борг.

11) Звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов’язань.

12) Звіт про надходження до спеціального фонду Державного бюджету України з розподілом на виконання програм.

13) Довідка про депозитні операції.

Органи стягнення надають не пізніше 35 днів після закінчення кварталу інформацію Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті та Міністерству фінансів України:

- про втрати доходів бюджету внаслідок податкових пільг;

- про суми реструктуризованої та списаної податкової заборгованості (у галузевому і територіальному розрізі, а також у розрізі джерел доходів та форм власності);

- про суми відстрочених та розстрочених платежів.

У складі квартальної звітності 2005 року в розділ „Видатки” введена нова форма звітності – підрозділ 2.2.4. „Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів”.

Розділ II “Видатки” складається:

1) в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків;

2) на підставі даних аналітичного обліку, звірених з даними синтетичного обліку видатків державного бюджету;

3) згідно з даними звітів розпорядників бюджетних коштів, наданих до органів Державного казначейства :

- підрозділ 2.1 „Видатки загального фонду бюджету” підтверджується звітами за формами № 2д “Звіт про виконання загального фонду кошторису установи”, № 2-валюта “Звіт про використання коштів загального фонду бюджету з міжнародної діяльності України”;

- підрозділ 2.2.1 „Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами” – звітом за формою № 4-1д “Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами”;

- підрозділ 2.2.2 „Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих із інших джерел власних надходжень бюджетних установ” – звітом за формою № 4-2д “Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ”;

- підрозділ 2.2.3 „Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок інших надходжень спеціального фонду” – звітом за формою № 4-3д “Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду”;

- підрозділ 2.2.4 „Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів” – звітом за формою № 4-4д “Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів”.

**Форми та строки надання органами
Державного казначейства фінансової звітності
про виконання Державного бюджету**

Строки та форми звітів	Місячна звітність	Квартальна звітність	Річна звітність
Строки надання	<p>ДКУ надає звіт ВРУ, КМУ, РП, МФУ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звіт за доходами та видатками (до 15 числа місяця, наступного за звітним); - зведені показники звітів про виконання бюджетів; інформацію про використання резервних коштів; виконанню захищених статей (до 25 числа); - про бюджетну заборгованість (до 15 числа другого місяця) 	<p>ДКУ надає звіт: ВРУ, КМУ, РП, МФУ:</p> <p>через 35 днів після закінчення звітного кварталу</p>	<p>КМУ надає звіт ВРУ до 1 травня року, наступного за звітним</p>
Форми звітності	<p>Форми № 1мдб, № 2мдб, Форма № 7мдб</p> <ul style="list-style-type: none"> - Довідка про повернення кредитів, наданих з державного бюджету. - Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України. - Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України. 	<p>Баланс форма № 1кдб</p> <p>Форми: № 1к, № 2кдб, № 2.2.3.1кдб, № 3кдб, № 7кдб</p> <ul style="list-style-type: none"> - Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України; - Звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань. 	<p>Баланс форма № 1дб</p> <p>Форми № 1-1, №2, № 3дб, № 2дб, № 2.2.3.1дб, № 7дб</p> <ul style="list-style-type: none"> - Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України за рік; - Звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань за рік;

Строки та форми звітів	Місячна звітність	Квартальна звітність	Річна звітність
		<ul style="list-style-type: none"> - Звіт про надходження до спеціального фонду Державного бюджету України з розподілом на виконання програм; - Інформація про стан державного боргу, про виконання захищених статей видатків; - Довідка про депозитні операції; - Довідка про повернення кредитів, наданих з Державного бюджету. 	<ul style="list-style-type: none"> - Звіт про надходження до спеціального фонду Державного бюджету України з розподілом на виконання програм; - Інформація про стан державного боргу; виконання захищених статей видатків Державного бюджету; - Довідки; - Пояснювальна записка до річного звіту.

Місячна звітність про виконання Державного бюджету України

Державне казначейство України надає Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті, Міністерству фінансів України:

Місячну звітність про виконання Державного бюджету України не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним. В обліку органів Державного казначейства відсутні дані щодо сум коштів, виділених за рахунок резервного фонду місцевих бюджетів. Тому, для складання достовірного звіту про виконання місцевих бюджетів та формування зведеного звіту фінансові органи повинні подавати до органів Державного казначейства інформацію про використання коштів з резервного фонду щомісячно не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним (Лист Державного казначейства України № 07-06/2307-10690 від 09.12.2005 року).

Місячний звіт про виконання Державного бюджету у січні 2005 році у зв'язку із несвоєчасним прийняттям Закону України

„Про Державний бюджет України на 2005 рік” складався органами Державного казначейства за єдиними формами, затвердженими наказом Державного казначейства України № 19 від 04 грудня 2004 року. Починаючи з місяця лютого 2005 року – за формами, затвердженими наказом Державного казначейства № 36 від 28 лютого 2005 року.

Місячний звіт складається за наступними формами:

1) Форма № 1мдб „Сальдовий баланс рахунків”.

2) Форма № 2мдб „Звіт про виконання Державного бюджету” включає розділи:

I. Доходи.

II. Видатки:

2.1. Видатки загального фонду бюджету.

2.2. Видатки спеціального фонду бюджету.

2.2.1. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами.

2.2.2. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих з інших джерел власних надходжень бюджетних установ.

2.2.3. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок інших надходжень спеціального фонду.

2.2.4. Видатки спеціального фонду бюджету, проведені за рахунок коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

III. Кредитування:

3.1. Надання кредитів.

3.1.1. Надання кредитів з загального фонду Державного бюджету.

3.1.2. Надання кредитів з спеціального фонду Державного бюджету.

3.2. Повернення кредитів.

IV. Фінансування Державного бюджету України:

4.1. За типом кредитора.

4.2. За типом боргового зобов'язання.

4) Форма № 7мдб „Звіт про заборгованість” включає розділи:

Розділ I. Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників.

Звітні дані про наявність заборгованості розпорядників коштів бюджету заповнюються відповідно до програмного забезпечення за всіма кодами програмної класифікації, окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету.

Розділ II. Звіт про фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів.

Звітні дані заповнюються відповідно до програмного забезпечення за всіма кодами програмної класифікації.

Розділ III. Інформація про заборгованість бюджетних установ.

Звіт про бюджетну заборгованість надається не пізніше 15 числа другого місяця, наступного за звітним.

5) Довідка про повернення кредитів, наданих з державного бюджету.

6) Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України за 2005 рік.

7) Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України за 2005 рік.

Інформація про виконання захищених статей Державного бюджету України та про використання коштів з резервного фонду надається до 25 числа місяця, наступного за звітним.

Органи стягнення надають Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті та Міністерству фінансів України не пізніше 12 числа місяця, наступного за звітним:

- місячний звіт про фактичні надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів до бюджету;
- місячний звіт про податкову заборгованість, включаючи суми недоїмки та переплат (у галузевому і територіальному розрізі, а також у розрізі джерел доходів та форм власності).

8.4. Розгляд та порядок затвердження звіту про виконання бюджету держави

Порядок розгляду та затвердження звіту про виконання Державного бюджету України визначений в статті 62 Бюджетного кодексу та в Регламенті Верховної Ради України.

Рахункова палата після одержання звіту від Кабінету Міністрів України протягом двох тижнів готує висновки щодо використання бюджетних коштів.

Висновки містять наступну інформацію про:

- вірогідність звітних даних;
- дотримання Закону України про Державний бюджет;
- дотримання пріоритетів бюджетної політики;
- оцінку впливу змін у поточному році макроекономічних показників на виконання бюджету;
- ефективність діяльності Державного казначейства у частині управління бюджетними коштами;
- аналіз впливу пільг, субсидій на виконання бюджету.

Верховна Рада у двотижневий термін з дня отримання висновків Рахункової палати заслуховує доповідь Кабінету Міністрів про виконання Державного бюджету та відповіді на запитання. Обговорення по доповіді не проводиться.

Звіт Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України про виконання закону про Державний бюджет представляє Міністр фінансів України.

Зі співповіддю виступають Голова Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, голова Рахункової палати; при необхідності можуть бути заслухані головні розпорядники бюджетних коштів.

Одночасно із звітом про виконання Державного бюджету Верховна Рада розглядає доповідь Кабінету Міністрів України про виконання соціально-економічних та інших програм.

Звіти про виконання цих програм з відповідними висновками постійних комісій поширюються серед депутатів за 5 днів до розгляду їх на засіданні Верховної Ради.

Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України подається Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України не пізніше 1 травня року, наступного за звітним. Перед поданням на розгляд Верховній Раді України річний звіт схвалюється Постановою Кабінету Міністрів України. Дані про схвалення звітів виконання Закону України „Про Державний бюджет” наведені в таблиці 32.

**Подання Верховній Раді України звіту
про виконання Державного бюджету України**

Звітний рік	Постанова КМУ	Показники, схвалені у звіті (млн. грн.)		
		Доходи	Видатки	Сальдо
2000	№ 693 від 21.06.01 р.	36229,9	35532,6	+ 697,3
2001	№ 788 від 30.04.02 р.	39 726,5	40 407,1	- 680,6
2002	№ 576 від 23.04.03 р.	45467,6	44348,2	+ 1119,4
2003	№ 531 від 28.04.04 р.	55076,9	56120,0	- 1043,1
2004	№ від	70 337,7	80554,2	- 10216,5

За результатами розгляду Верховна Рада України приймає рішення щодо звіту про виконання закону про Державний бюджет України, яке оформлюється Постановою про звіт про виконання бюджету.

В разі незатвердження звіту про виконання Державного бюджету Верховна Рада може розглянути питання про відповідальність державних органів і посадових осіб виконавчої влади, а також вирішити інші питання, пов'язані з порушеннями закону про Державний бюджет, якщо такі порушення виявлено під час розгляду звіту.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення бюджетної звітності.
2. Назвіть види бюджетної звітності.
3. Як поділяється бюджетна звітність за своїм призначенням?
4. Як поділяється бюджетна звітність за обсягом показників?
5. Як поділяється бюджетна звітність за строками складання та надання?
6. Назвіть форми місячної звітності розпорядників коштів, які фінансуються з Державного бюджету. Зазначте терміни їх подання і зміст.
7. Назвіть форми квартальної звітності розпорядників коштів, які фінансуються з Державного бюджету. Зазначте терміни їх подання і зміст.
8. Назвіть форми річної звітності розпорядників коштів, які фінансуються з Державного бюджету. Зазначте терміни їх подання і зміст.

9. Яку звітність з виконання Державного бюджету готують органи Державного казначейства України?

10. Хто і в які терміни затверджує звіт про виконання Державного бюджету України?

Тестові завдання

1. Фінансова звітність призначена:
 - а) для надання повної та правдивої інформації користувачам про фінансовий стан виконання бюджетів;
 - б) для отримання статистичних даних про виконання бюджетів;
 - в) для здійснення економічного аналізу та прогнозування показників на поточний і перспективний періоди;
 - г) усі відповіді вірні.

2. Зведення, складання та надання звітності про виконання Державного бюджету України здійснює:
 - а) Кабінет Міністрів України;
 - б) Міністерство фінансів України;
 - в) Державне казначейство України;
 - г) Рахункова палата України.

3. До внутрішніх користувачів фінансової звітності відносяться:
 - а) органи Державного казначейства України;
 - б) Міністерство фінансів України;
 - в) структурні підрозділи Державного казначейства України;
 - г) структурні підрозділи Міністерства фінансів України.

4. Зовнішніми користувачами фінансової звітності про виконання бюджетів є:
 - а) Міністерство фінансів України; в) Кабінет Міністрів України;
 - б) Державне казначейство України; г) Рахункова палата України.

5. Внутрішні користувачі використовують дані фінансової звітності про виконання Державного бюджету:
 - а) для економічного аналізу результатів виконання бюджету;
 - б) для оцінки минулих та майбутніх результатів виконання бюджету;
 - в) для управління бюджетними коштами;
 - г) для планування, оцінки та контролю за фактичними щоденними операціями з виконання бюджетів.

6. Зовнішнім користувачам статистичні дані звітності про виконання Державного бюджету необхідні:
 - а) для їх прогнозування результатів виконання бюджету на поточний і перспективний періоди;

- б) для економічного аналізу та оцінки минулих та майбутніх результатів бюджету;
- в) для планування, оцінки та контролю за фактичними щоденними операціями з виконання бюджетів;
- г) усі відповіді вірні.

7. Форми фінансової звітності, періодичність, способи та порядок їх надання затверджуються:

- а) Міністерством фінансів України;
- б) Державним казначейством України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Рахунковою палатою України.

8. Звітність головних розпорядників бюджетних коштів за своїм призначенням підрозділяється на:

- а) зовнішню;
- б) внутрішню;
- в) первинну;
- г) зведену.

9. За обсягом показників розрізняють бюджетну звітність розпорядників коштів:

- а) річну;
- б) зведену;
- в) первинну;
- г) періодичну.

10. За термінами складання й надання бюджетна звітність підрозділяється на:

- а) первинну;
- б) періодичну;
- в) річну;
- г) зведену.

11. Строки подання річної звітності бюджетними установами, організаціями та іншими одержувачами бюджетних коштів встановлюють:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) управління Державного казначейства;
- в) відділення Державного казначейства;
- г) фінансові управління.

12. Пояснювальна записка входить до складу фінансової звітності:

- а) місячної;
- б) піврічної;
- в) квартальної;
- г) річної.

13. „Звіт про виконання загального фонду кошторису установи“ – це звіт за формою:

- а) № 2д, № 2м, № 2кд, № 2км, № 2мд і № 2мм;
- б) № 4-1д, № 4-1м, № 4-1кд, № 4-1км, № 4-1мд і № 4-1мм;
- в) № 4-3д, № 4-3м, № 4-3кд, № 4-3км, № 4-3мд і № 4-3мм;
- г) № 7д, № 7м, № 7кд, № 7км, № 7мд і № 7мм.

14. „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами“ – це звіт за формою:

- а) №8д, № 8м, № 8кд, № 8км, № 8мд і № 8мм;
- б) № 4-1д, № 4-1м, № 4-1кд, № 4-1км, № 4-1мд і № 4-1мм;
- в) № 4-3д, № 4-3м, № 4-3кд, № 4-3км, № 4-3мд і № 4-3мм;
- г) № 7д, № 7м, № 7кд, № 7км, № 7мд і № 7мм.

15. „Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ“ – це звіт за формою:

- а) №8д, № 8м, № 8кд, № 8км, № 8мд і № 8мм;
- б) № 4-1д, № 4-1м, № 4-1кд, № 4-1км, № 4-1мд і № 4-1мм;
- в) № 4-3д, № 4-3м, № 4-3кд, № 4-3км, № 4-3мд і № 4-3мм;
- г) № 4-2д, № 4-2м, № 4-2кд, № 4-2км, № 4-2мд і № 4-2мм.

16. „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ – це звіт за формою:

- а) №8д, № 8м, № 8кд, № 8км, № 8мд і № 8мм;
- б) № 4-1д, № 4-1м, № 4-1кд, № 4-1км, № 4-1мд і № 4-1мм;
- в) № 4-3д, № 4-3м, № 4-3кд, № 4-3км, № 4-3мд і № 4-3мм;
- г) № 7д, № 7м, № 7кд, № 7км, № 7мд і № 7мм.

17. „Звіт про фінансові зобов'язання бюджетних установ“ – це звіт за формою:

- а) №8д, № 8м, № 8кд, № 8км, № 8мд і № 8мм;
- б) № 4-1д, № 4-1м, № 4-1кд, № 4-1км, № 4-1мд і № 4-1мм;
- в) № 4-3д, № 4-3м, № 4-3кд, № 4-3км, № 4-3мд і № 4-3мм;
- г) № 7д, № 7м, № 7кд, № 7км, № 7мд і № 7мм.

18. „Звіт про рух необоротних активів“ – це звіт за формою:

- а) № 5;
- б) № 15;
- в) № 6;
- г) № 9.

19. „Звіт про рух матеріалів і продуктів харчування“ – це звіт за формою:

- а) № 5;
- б) № 15;
- в) № 6;
- г) № 9.

20. „Звіт про результати фінансової діяльності“ – це звіт за формою:

- а) № 3;
- б) № 15;
- в) № 6;
- г) № 9.

21. „Звіт про недостачі та крадіжки грошових коштів та матеріальних цінностей в бюджетних установах“ – це звіт за формою:

- а) № 5;
- б) № 15;
- в) № 3;
- г) № 9.

22. „Звіт про виконання плану за штатами та контингентами“ – це звіт за формою:

- а) № 5;
- б) № 3;
- в) № 9;
- г) № 15.

23. Головні розпорядники бюджетних коштів складають фінансову звітність за I квартал не пізніше:

- а) 1 червня поточного року;
- б) 30 березня поточного року;
- в) 30 квітня поточного року;
- г) 1 липня поточного року.

24. Фінансову звітність за III квартал головні розпорядники надають не пізніше числа, наступного за звітним кварталом:

- а) 1 жовтня;
- б) 30 жовтня;
- в) 1 листопада;
- г) 30 листопада.

25. Місячний звіт про виконання бюджетних асигнувань розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня надають:

- а) не пізніше 5 числа місяця, що іде за звітним;
- б) не пізніше 10 числа місяця, що іде за звітним;
- в) не пізніше 15 числа місяця, що іде за звітним;
- г) не пізніше 12 числа місяця, що іде за звітним.

26. Фінансову звітність за I квартал розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня надають:

- а) не пізніше 5 числа місяця, що іде за звітним кварталом;
- б) не пізніше 10 числа місяця, що іде за звітним кварталом;
- в) не пізніше 15 числа місяця, що іде за звітним кварталом;
- г) не пізніше 12 числа місяця, що іде за звітним кварталом.

27. Річну фінансову звітність головні розпорядники коштів бюджету складають на число року, наступного за звітним:

- а) 31 грудня;
- б) 22 січня;
- в) 1 березня;
- г) 1 лютого.

28. Річну фінансову звітність розпорядники коштів бюджету нижчого рівня складають на число року, наступного за звітним:

- а) 31 грудня;
- б) 22 січня;
- в) 1 березня;
- г) 1 лютого.

29. Місячну та квартальну звітність про виконання бюджету Державне казначейство України надає:

- а) Верховній Раді України;
- б) Кабінету Міністрів України;
- в) Рахунковій палаті України;
- г) Міністерству фінансів України.

30. Звітність Державного казначейства України про виконання бюджету за перший квартал надається:

- а) 30 квітня;
- б) 5 травня;
- в) 15 квітня;
- г) 25 квітня.

31. Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України подається Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України:

- а) не пізніше 1 травня року, наступного за звітним;
- б) 22 січня року, наступного за звітним;
- в) 30 січня року, наступного за звітним;
- г) 1 березня року, наступного за звітним.

32. Висновки Рахункової палати щодо використання бюджетних коштів містять наступну інформацію:

- а) про вірогідність звітних даних;
- б) про дотримання Закону України про Державний бюджет;
- в) про дотримання пріоритетів бюджетної політики;
- г) усі відповіді вірні.

33. Звіт Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України про виконання закону про Державний бюджет представляє:

- а) Голова Рахункової палати України;
- б) Прем'єр – міністр України;
- в) Міністр фінансів України;
- г) Голова Комітету Верховної Ради України з питань бюджету.

34. Зі співдоповіддю про виконання закону про Державний бюджет виступають:

- а) Голова Рахункової палати України;
- б) Прем'єр – міністр України;
- в) Міністр фінансів України;
- г) Голова Комітету Верховної Ради України з питань бюджету.

35. Органи стягнення надають місячний звіт про фактичні надходження податків та звіт про податкову заборгованість:

- а) Верховній Раді України;
- б) Кабінету Міністрів України;
- в) Рахунковій палаті України;
- г) Міністерству фінансів України.

36. Державне казначейство надає квартальну звітність про виконання бюджету після закінчення звітного кварталу через:

- а) 25 днів;
- б) 15 днів;
- в) 35 днів;
- г) 5 днів.

46. „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ складається установами загалом за загальним та спеціальними фондами”:

- а) вірно; б) невірно.

47. „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ складається в розрізі кодів економічної та програмної класифікації видатків і містить інформацію про заборгованість бюджетних установ як за видатками, так і за нарахованими доходами”:

- а) вірно; б) невірно.

48. „Простроченою вважається заборгованість після 90 днів з дня виписки рахунку, якщо термін в документах не зазначений”:

- а) вірно; б) невірно.

49. „До річного Балансу додається довідка органу Державного казначейства України про залишки коштів загального та спеціального фондів державного бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) та поточних рахунках бюджетної установи на початок року”:

- а) вірно; б) невірно.

50. „Фінансова звітність розпорядників бюджетних коштів – це звітність за отримані та використані бюджетні асигнування”:

- а) вірно; б) невірно.

Тема 9. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ

9.1 Сутність та призначення державного фінансового контролю

9.2 Органи державного фінансового контролю в Україні

9.3 Види, форми та методи державного фінансового контролю у бюджетній сфері

9.4 Система державного внутрішнього фінансового контролю в Україні

9.5 Порядок планування й проведення ревізій та перевірок органами контрольної-ревізійної служби

9.6 Організація бюджетного контролю у системі казначейства

9.7 Контроль ефективності використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України

9.8 Відповідальність за бюджетні правопорушення

9.9 Порядок взаємодії між органами державного фінансового контролю

Мета вивчення: зрозуміти сутність державного фінансового контролю, його види, форми та принципи організації; з'ясувати методологію та методику організації фінансового контролю у бюджетній сфері, тенденції подальшого вдосконалення системи державного контролю в сучасних умовах розвитку економіки; засвоїти порядок планування та проведення контролю у системі казначейства, контрольної-ревізійної служби та Рахунковою палатою; усвідомити міру відповідальності за бюджетні правопорушення учасниками бюджетного процесу; познайомитися з системою взаємозв'язків та координації діяльності між контролюючими органами щодо питань обміну інформацією та проведення комплексних контрольних дій.

9.1 Сутність та призначення державного фінансового контролю

В умовах реформування економічних відносин у напрямі ринкових перетворень в Україні особливо актуальним є питання вдосконалення управління фінансовими та економічними процесами, важливою функцією якого є контроль. Саме за допомогою фінансового

контролю держава вирішує такі важливі питання, як формування, розподіл, перерозподіл та ефективне використання державної, комунальної власності, коштів бюджетів всіх рівнів, раціонального та цілеспрямованого використання інших фінансових ресурсів.

Фінансовий контроль – це обов’язковий елемент фінансової системи кожної країни, форма реалізації контрольної функції фінансів. Основу контрольної функції фінансів складає рух фінансових ресурсів як у фондovій, так і нефондових формах. Контрольна функція разом з розподільчою функцією дає змогу здійснити контроль за розподільчими процесами вартості суспільного продукту і відповідно управляти цими процесами.

Таким чином, *фінансовий контроль – це:*

1) контроль за функціонуванням різних ланок фінансової системи країни;

2) це сукупність дій та операцій з перевірки фінансових та пов’язаних з ними питань діяльності суб’єктів господарювання за допомогою спеціальних форм та методів;

3) це контроль фінансових потоків і стану фінансових ресурсів окремих господарюючих суб’єктів та держави в цілому.

Оскільки організація та функціонування ефективної системи фінансового контролю – обов’язковий елемент фінансової політики, то в загальній системі заходів щодо перебудови фінансового механізму вдосконалення фінансового контролю стало важливим елементом державної політики.

Структура фінансового контролю представлена на рисунку 39. Складовою фінансового контролю є державний фінансовий контроль.

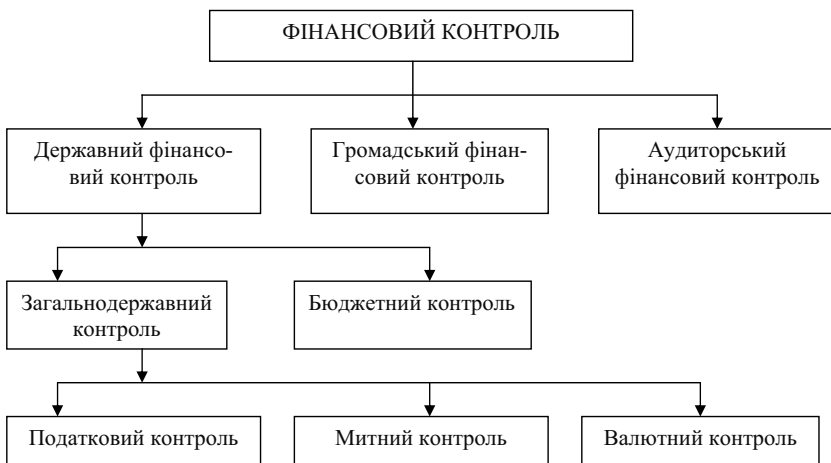

Рисунок 39 – Структура фінансового контролю

На законодавчому рівні немає визначення державного фінансового контролю. Ще не прийнятий Закон України „Про державний фінансовий контроль”, який би визначав базову структуру, суб'єкти та об'єкти контролю. Так само відсутнє загальне законодавче визначення сутності та процедур контролю в системі діяльності органів державного сектору.

Державний фінансовий контроль:

1) складова частина, вид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю;

2) важлива самостійна функція державного управління та регулювання економіки країни;

3) охоплює рух фінансових потоків державних коштів;

4) забезпечує своєчасність та повноту надходжень коштів до бюджету, а також їх цільове та ефективне використання відповідно до законодавства;

5) забезпечує інтереси держави та всього суспільства при вартісному розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту та національного доходу через відповідні фонди грошових коштів та їх використання відповідно до цільового призначення;

6) призначений для реалізації фінансової політики держави та створення умов для фінансової стабілізації економіки.

Державний фінансовий контроль – це сукупність дій та операцій, що використовуються державними фінансовими органами при перевірці фінансових та пов’язаних з ними видів діяльності суб’єктів господарювання та управління із застосуванням специфічних форм та методів (Базилевич).

Державний фінансовий контроль – це заснована на нормах фінансового права, система органів та заходів щодо перевірки законності та доцільності дій у сфері формування, розподілу та використання грошових фондів держави.

Призначення державного фінансового контролю полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів у всіх ланках фінансової системи.

За своєю суттю фінансовий контроль – це комплекс заходів, які здійснює держава для забезпечення ефективного використання державних фінансових ресурсів в інтересах суспільства, з метою успішного досягнення поставлених цілей та завдань.

Основна мета державного фінансового контролю – забезпечення процесу ефективного управління фінансовими ресурсами держави у всіх сферах виробництва та розподілення суспільного продукту відповідно до завдань фінансової політики держави.

За сферою компетенції державний фінансовий контроль поділяється на загальнодержавний та бюджетний контроль.

Загальнодержавний фінансовий контроль спрямований на контроль виконання господарюючими суб’єктами всіх форм власності обов’язків перед державою. Основною метою цього контролю є контроль за додержанням фінансового законодавства і фінансових інтересів держави. Зазначають податковий, митний та валютний контроль.

Здійснюється загальнодержавний фінансовий контроль органами державної влади (наприклад, прокуратурою), а також спеціальними контролюючими органами: податковою службою, митною службою тощо.

Важливе значення у системі фінансового контролю загальнодержавної компетенції належить **податковому контролю**, від ефективної організації якого залежить повнота надходжень фінансових ресурсів до бюджету держави, що дає можливість своєчасно спрямовувати їх на виконання функцій та програм соціально-економічного розвитку країни.

Органи податкової служби здійснюють контроль господарюючих суб'єктів всіх форм власності за додержанням законодавства про податки та інші платежі, а також у межах своїх повноважень контролюють законність валютних операцій.

Особливе місце в системі контролю займає *митний контроль*, спрямований на стягнення податків та зборів при переміщенні товарами та транспортними засобами митного кордону.

Митний контроль передбачає проведення митними органами мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Обсяг таких процедур та порядок їх застосування визначаються Митним кодексом України № 92-IV від 11 липня 2002 року, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами України. Порядок здійснення митного контролю визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до норм цього Кодексу.

Громадський контроль реалізується без участі спеціальних державних органів через громадські інститути. Цей контроль здійснюється на основі законодавчих актів, що зобов'язують державну владу надавати певну інформацію суспільству.

Громадський бюджетний контроль здійснюють групи спеціалістів, об'єднання громадян, які створюються при комітетах та комісіях Рад народних депутатів, а також на підприємствах та установах на засадах добровільності та безоплатності.

Так, Міністерство екології та природних ресурсів України не тільки здійснює відповідно до законодавства державний контроль за додержанням норм і правил у сфері використання і охорони природних ресурсів, але й здійснює співробітництво з природоохоронними об'єднаннями громадян, затверджує положення про громадський контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища. Громадський контроль здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища, які беруть участь у проведенні спільно з працівниками органів державного контролю рейдів та перевірок, надають допомогу органам державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища в діяльності по запобіганню екологічним правопорушенням.

Державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції у сферах природних монополій здійснюється Антимонопольним комітетом України. Громадський контроль за діяльністю суб'єктів природних монополій здійсню-

ють об'єднання споживачів у порядку, встановленому законодавством. Органи, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій, сприяють здійсненню об'єднаннями споживачів громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій.

У 2003 році народним депутатом України С. Гавришом на розгляд Верховній Раді в порядку законодавчої ініціативи був внесений Проект Закону України „Про громадський контроль за використанням коштів Державного та місцевих бюджетів“. Метою громадського контролю за використанням коштів Державного та місцевих бюджетів є забезпечення ефективності та прозорості державних фінансів, оптимізація бюджетних витрат шляхом запобігання перевитрат державних коштів на закупівлю товарів (робіт, послуг), їх нецільового використання. Але цей Закон так і не був прийнятий.

У країнах з ринковою економікою достатньо широко використовується така форма фінансового контролю як *аудиторський фінансовий контроль*. В Україні правові засади здійснення аудиторської діяльності як системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів власника регламентовані Законом України „Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 року № 3125-ХІІ. Аудит здійснюється незалежними особами (аудиторами), або аудиторськими фірмами за ініціативою господарюючих суб'єктів, а також у випадках, передбачених чинним законодавством (обов'язковий аудит). Незважаючи на подібність методик і прийомів, застосовуваних при аудиті та ревізіях, аудиторське обслуговування незалежно від державних управлінських структур, гарантує конфіденційність та комерційну таємницю.

Відповідно до законодавства: „*Аудит* – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам”.

У країнах з ринковою економікою держава достатньо часто залучає аудиторські фірми для здійснення окремих функцій державного фінансового контролю. Але основним замовником аудиту є підприємницькі структури, держава – тільки в тих випадках, коли це доцільно та вигідно. Крім того, як показує практика, аудиторські фірми не завжди можуть забезпечити необхідну якість робіт.

В умовах функціонування підприємств із різними формами власності державний контроль набуває особливого значення. На зміну нещодавньому „захопленню” незалежним аудиторським контролем велика увага на сучасному етапі розвитку нашої країни приділяється саме державному контролю. Посилюється контроль за діяльністю державних підприємств, за витрачанням бюджетних коштів органами центральної влади та місцевого самоврядування, за порушеннями бюджетного законодавства. Виникла необхідність посилення державного контролю і в стратегічно важливих сферах економіки. Система фінансового контролю повинна охоплювати всю фінансову систему країни; контролюючі органи повинні бути пов’язані в єдину контролюючу систему, всі елементи якої переслідували б одну мету: забезпечення повноти та своєчасності формування ресурсів держави, зберігання, ефективності та цільового витрачання державних коштів, законності та високої результативності їх використання.

Як система державний фінансовий контроль складається з елементів, розглянутих на рисунку 40.

Предмет державного фінансового контролю – грошові розподільчі процеси формування та використання бюджетних ресурсів на рівні окремих господарчих суб’єктів, галузей, територіальних одиниць, регіонів та країни в цілому.

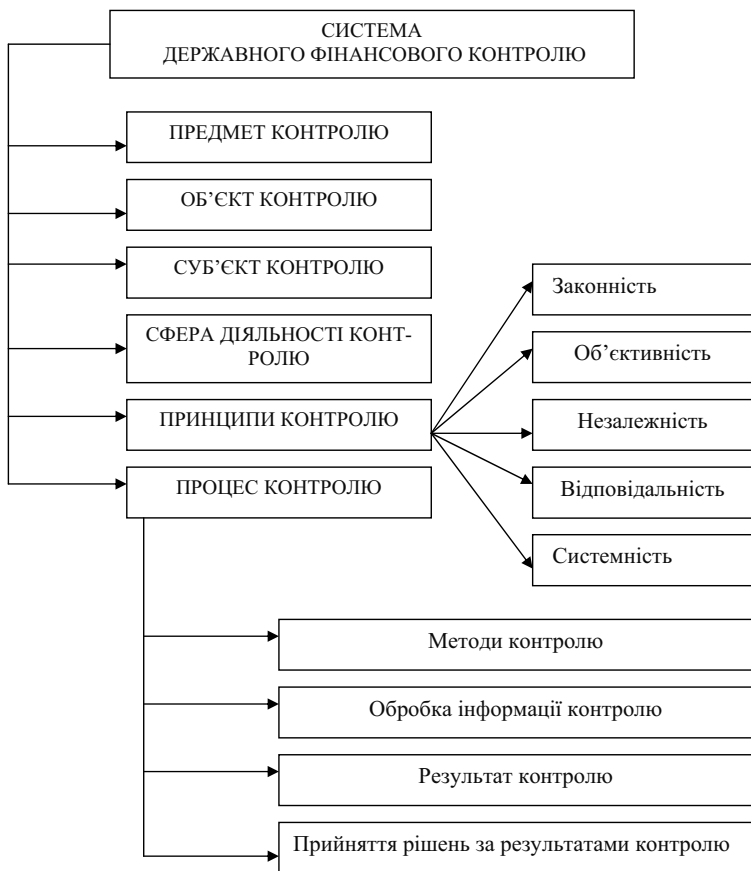

Рисунок 40 – Система державного фінансового контролю

Об'єкти державного фінансового контролю – конкретні суб'єкти господарювання та органи управління, діяльність яких пов'язана з використанням бюджетних коштів та власності держави.

Суб'єкти державного фінансового контролю – міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, які наділені повноваженнями на здійснення фінансового контролю, їх самостійні контрольно-ревізійні підрозділи або інші підрозділи (особи), які наділені такими повноваженнями.

Сфера діяльності державного фінансового контролю – усі операції, пов'язані з формуванням, рухом та використанням державних коштів.

За сферою діяльності фінансовий контроль підрозділяється на контроль:

- бюджетний;
- податковий;
- валютний;
- кредитний;
- інвестиційний;
- страховий.

У рамках цієї теми буде розглянуто фінансовий контроль бюджетної сфери, основною метою якого є перевірка своєчасності та повноти надходження коштів до бюджету, а також їх цільового та ефективного використання.

Принципи державного фінансового контролю – це основні правила та вимоги, дотримання яких є необхідною умовою ефективної організації фінансового контролю.

На даному етапі становлення системи державного фінансового контролю в Україні немає єдиного підходу до визначення його основних принципів. Керівні принципи аудиту державних фінансів викладено у Лімський декларації, що була прийнята у жовтні 1977 року на IX Конгресі міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI). Основною метою Лімської декларації є вимога незалежності аудиту державних фінансів. Вищий орган контролю, що не відповідає цій умові, не може претендувати на свій статус. Тільки правова та демократична держава може забезпечити незалежність контролю державних фінансів. Діяльність вищих органів контролю повинна здійснюватися із дотриманням принципів законності, правильності, ефективності та економічності в управлінні державними фінансами.

Принцип незалежності – це функціональна та організаційна незалежність органів фінансового контролю, достатня для виконання своїх обов'язків та завдань, і закріплена на законодавчому рівні. Незалежність повинна розглядатися у двох аспектах: незалежність Вищих органів контролю та незалежність членів та службовців вищих органів контролю. Вищі органи контролю мають бути незалежними від підконтрольних їм органів та від зовнішнього впливу. Тільки за таких умов вони можуть виконувати свої завдання та обов'язки ефективно та об'єктивно.

Згідно з Лімською декларацією незалежність членів або службовців органів контролю полягає у самостійному прийнятті рі-

шення від імені Вищого органу контролю та відповідність за ці рішення у рамках своїх повноважень перед третьою стороною, а саме перед колективним органом, що має право прийняття рішень або перед керівником Вищого органу контролю, якщо він здійснює одноосібне керівництво.

Органи контролю мають бути незалежними від об'єктів аудиту.

Незалежність як Вищих органів контролю так і їх членів повинна гарантуватися Конституцією.

Законність – один з ключових принципів державного фінансового контролю, що передбачає точну його відповідність нормам та правилам, встановленим чинним законодавством. Органи державного фінансового контролю повинні діяти тільки в межах компетенції, певних завдань, функцій та повноважень, згідно з правами та обов'язками, якими вони наділені законодавчо.

Відповідальність – це принцип, який безпосередньо пов'язаний з принципом законності. Суб'єкти державного фінансового контролю відповідають за дотримання законів та нормативних актів, що регламентують їх діяльність, та за достовірність інформації щодо результатів контролю.

Об'єктивність – це принцип, що передбачає точність та достовірність здійснення процедур контролю, об'єктивну оцінку діяльності об'єкту перевірки та правильне застосування методики при проведенні контрольних дій. Об'єктивна оцінка фінансово-господарчої діяльності підконтрольного об'єкта можлива тільки за умов безперечного дотримання законодавства при високому професійному рівні фахівців з фінансового контролю. Для цього, з метою підвищення об'єктивності дій контролюючих органів, розроблено спеціальні стандарти проведення контрольних заходів та кваліфікаційні вимоги до контролерів.

Системність – це принцип, який забезпечує підвищення ефективності фінансового контролю. Цей принцип передбачає періодичність та комплексність проведення контрольних дій, вимагає здійснення контролю на всіх стадіях руху грошових потоків держави, дозволяє не тільки відстежити позитивні та негативні тенденції процесу контролю, але й запропонувати необхідні дії та рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

На міжнародному рівні вимоги до органів державного фінансового контролю встановлені Кодексом етики професійних контролерів

INTOSAI. Кодекс етики – це декларація системи цінностей та принципів, які спрямовують повсякденну роботу контролерів.

Цим документом встановлені наступні вимоги до професійних контролерів державного сектору:

1) Поведінка контролера має бути бездоганною у будь-який час і за будь-яких обставин.

2) Роботу контролюючі органи здійснюють справедливо та неупереджено.

3) Контролери зобов'язані дотримуватися суворих правил поведінки при виконанні ними своїх службових обов'язків, поведінка контролерів не повинна викликати жодної підозри або сумніву з боку об'єктів контролю та громадськості.

4) Контролери повинні не тільки залишатися незалежними від об'єктів контролю і від будь-яких інших зацікавлених груп, але й бути об'єктивними при вирішенні проблем і питань, над якими вони працюють.

5) Контролюючі органи повинні дотримуватися політичного нейтралітету, охороняти свою незалежність і уникати будь-яких конфліктів інтересів.

6) Ревізори повинні зберігати професійні таємниці.

7) Контролери зобов'язані поводити себе професійно, використовувати усі свої професійні знання, найкращі методи та практику для здійснення перевірок, мають дотримуватися головних загальноприйнятих принципів і стандартів контролю.

В Україні Аудиторською палатою України 18 грудня 1998 року прийнято „Кодекс професійної етики аудиторів України” № 73, відповідно до якого аудиторам необхідно дотримуватися наступних етичних принципів:

- об'єктивності та незалежності,
- професіоналізму та компетентності;
- конфіденційності;
- контролю роботи, що виконується особами, які залучаються до аудиторської перевірки;
- планування роботи.

Наступним елементом системи державного фінансового контролю є процес контролю.

Процес контролю – це діяльність органів державного контролю, яка здійснюється шляхом застосування певних методів та

методик, і спрямована на досягнення поставлених цілей та завдань найбільш ефективними засобами.

Усі розглянуті елементи фінансового контролю взаємодіють як єдине ціле в процесі досягнення його цілей і створюють систему контролю.

9.2. Органи державного фінансового контролю в Україні

Державний фінансовий контроль реалізується через систему органів державного фінансового контролю, яка:

- по-перше, є елементом загальної структури контрольних органів держави;

- по-друге, важливою частиною фінансового механізму, за допомогою якого держава реалізує свою фінансову політику.

У демократичних державах діяльність державного фінансового контролю охоплює:

- потреби органів виконавчої влади у фінансовому контролі;

- потреби контролю суспільства саме за діяльністю виконавчої влади у фінансово – матеріальній сфері.

У залежності від завдань, які вирішують органи державного фінансового контролю, існує розподілення функцій між суб'єктами контролю шляхом закріплення за ними певної сфери діяльності: бюджетної, податкової, валютної та інших.

Систему органів державного фінансового контролю доречно відповідно до Конституції України розглянути у вигляді двох підсистем. До першої належать органи загальнодержавного контролю, до другої підсистеми – суб'єкти спеціального контролю, яким повноваження контролю делеговані суб'єктами першої підсистеми (рис. 41).

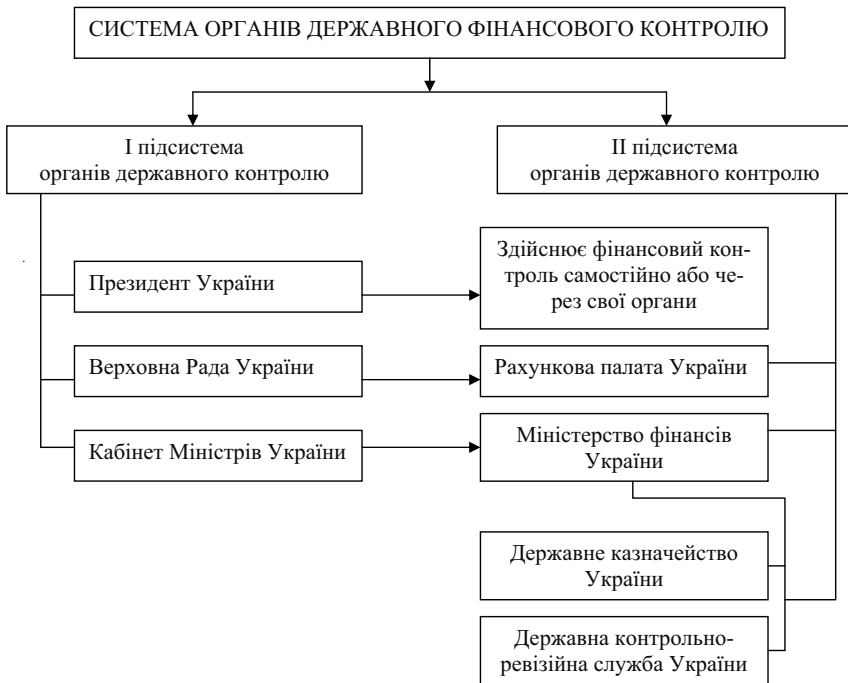

Рисунок 41 – Система органів державного фінансового контролю

Верховною Радою України станом на кінець 2005 року не прийняті ще:

- по-перше, внесений на розгляд Кабінетом Міністрів України проект Закону України „Про фінансовий контроль”, оскільки він містить деякі положення, що суперечать вимогам Конституції України;

- по-друге, внесений народним депутатом України Кармазіним Ю.А. проект Закону України „Про систему державного фінансового контролю в Україні”, хоча і підтриманий Рахунковою палатою в цілому, але спрямований на доопрацювання.

Ще у 1993 році в плані роботи Верховної Ради України передбачався розгляд на пленарних засіданнях проекту Закону про Державний бюджетний контроль.

Проте, діяльність органів державного фінансового контролю врегульована чисельними нормативно-правовими актами законодавства.

Конституцією України визначено:

- контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснює Рахункова палата;

- Верховна Рада України здійснює контроль за виконанням Державного бюджету України, приймає рішення щодо звіту про його виконання.

Першим законодавчим актом України, який встановив засади для створення системи державного контролю в бюджетній сфері став Бюджетний кодекс. Цей документ не тільки функціонально поєднав між собою всі стадії бюджетного процесу, а й визначив загальну схему контролю над бюджетними ресурсами в контексті бюджетного процесу. Бюджетним кодексом передбачається контроль за дотриманням бюджетного законодавства та правові норми відповідальності за бюджетні правопорушення суб'єктами контрольних повноважень.

Крім вищеназваних документів повноваження органів державного фінансового контролю регламентуються спеціальними законами, Указами Президента України та нормативно-правовими актами:

- Положенням „Про Міністерство фінансів України”;
- Положенням „Про Державне казначейство”;
- Законом України „ Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні”;
- Порядком планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби;
- Законом України „Про державну податкову службу в Україні”;
- Указами Президента України „Про посилення контролю за надходженням податків та інших обов'язкових платежів до Державного бюджету України і внесків до державних цільових фондів”, „Про заходи щодо зміцнення фінансової дисципліни при виконанні Державного бюджету України”, „Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері“, „Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи“;
- Стандартами державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна;

- Стандартом Рахункової палати про порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів;
- іншими нормативними актами.

У статті 19 Бюджетного кодексу визначено, що на всіх стадіях бюджетного процесу в Україні здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів.

Це положення встановлює не тільки безперервність контролю на всіх стадіях бюджетного процесу, але й наголошує контроль невід’ємним складником бюджетного процесу. Контроль містить також оцінку використання бюджетних коштів.

У статті 26 Бюджетного кодексу „Аудит та фінансовий контроль” визначено:

- внутрішній та зовнішній контроль, а також установи, відповідальні за здійснення кожного з цих видів контролю;
- основні засади та вимоги до внутрішнього контролю в межах бюджетних установ;
- відповідальних за здійснення зовнішнього контролю: Рахункову палату – в частині контролю за використанням коштів Державного бюджету, та контрольно-ревізійну службу України – відповідно до законодавчо встановлених повноважень.

У статті 22 Бюджетного кодексу передбачені контрольні функції та повноваження головних розпорядників бюджетних коштів, які здійснюють внутрішній контроль за повнотою надходжень і витрачанням коштів розпорядниками нижчих рівнів; одержують звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та аналізують ефективність використання ними коштів бюджету.

У п’ятому розділі Бюджетного кодексу визначені повноваження органів державного контролю та відповідальність за бюджетні правопорушення.

Статтею 109 визначено, що всі стадії бюджетного процесу проходять під безпосереднім контролем **Верховної Ради України**. Крім того, Верховна Рада України заслуховує звіти про виконання Державного бюджету, та контролює використання коштів резервного фонду Державного бюджету.

Основні засади контрольної діяльності Верховної Ради встановлені також Регламентом Верховної Ради України, відповідно до якого Верховна Рада безпосередньо або через свої органи здійснює контроль за додержанням законів та інших актів, які вона

приймає, за виконанням загальнодержавних програм і бюджету. Для здійснення контрольних функцій Верховна Рада при необхідності може створювати тимчасові контрольні, ревізійні, слідчі комісії з будь-якого питання своєї компетенції.

Верховна Рада України здійснює загальний постійний контроль за виконанням Державного бюджету та найважливіших загальнодержавних програм економічного, соціального і національно-культурного розвитку України як безпосередньо, заслуховуючи доповіді Кабінету Міністрів, так і через постійні комісії відповідно до їх компетенції.

Міністерство фінансів щомісяця надсилає постійній комісії з питань бюджету необхідну інформацію про стан бюджету і його виконання.

Для контролю виконання Державного бюджету на засіданні Верховної Ради двічі на рік: у липні і грудні заслуховується доповідь Уряду, за результатами обговорення якої приймається постановою про затвердження доповіді. У разі незатвердження доповіді Уряду постійна комісія з питань бюджету може запропонувати Верховній Раді прийняти закон про внесення змін і доповнень до закону про Державний бюджет.

Контроль виконання бюджету відповідно до схваленої бюджетної політики здійснюється постійними комісіями чотири рази протягом терміну його виконання: у квітні, липні, жовтні та січні.

До повноважень *Комітету Верховної Ради України* з питань бюджету з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить:

- контроль за відповідністю поданого Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України основним напрямом бюджетної політики на наступний бюджетний період та підготовка відповідного висновку;

- контроль за відповідністю законопроектів, поданих на розгляд Верховній Раді України, бюджетному законодавству.

У статті 110 наведені повноваження *Рахункової палати* з контролю за дотриманням бюджетного законодавства, до яких належать контрольні заходи:

- за використанням коштів Державного бюджету України відповідно до закону про Державний бюджет України;

- за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу України;

- за ефективністю використання та управління коштами Державного бюджету України;
- за використанням бюджетних коштів у частині фінансування повноважень місцевих державних адміністрацій та делегованих місцевому самоврядуванню повноважень органів виконавчої влади з доходів і видатків.

Міністерство фінансів України відповідно до повноважень, передбачених статтею 111 Бюджетного кодексу, здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу як стосовно Державного бюджету, так і місцевих бюджетів, якщо інше не передбачено законодавством України.

Державне казначейство України наділено наступними повноваженнями з контролю за дотриманням бюджетного законодавства:

- здійснює бухгалтерський облік всіх надходжень та витрат Державного бюджету України;
- встановлює єдині правила ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів, кошторисів, видає інструкції з цих питань та здійснює контроль за їх дотриманням;
- здійснює контроль за відповідністю платежів взятим зобов'язанням та бюджетним асигнуванням.

Органи Державної контрольно-ревізійної служби України здійснюють контроль за:

- цільовим та ефективним використанням коштів бюджетів усіх рівнів, які входять до складу бюджетної системи України, та коштів державних цільових фондів;
- цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів, одержаних під гарантію Кабінету Міністрів України;
- порядком ведення бухгалтерського обліку та достовірністю звітності про виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кошторисів.

9.3. Види, форми та методи державного фінансового контролю у бюджетній сфері

Під **формою фінансового контролю** розуміють конкретне вираження й організацію контрольних дій відповідно до основних стадій бюджетного процесу.

За формою бюджетний контроль поділяється на попередній, поточний та подальший або остаточний (рис. 42).

Попередній контроль передує здійсненню операцій з фінансовими ресурсами і включає:

- 1) контроль відповідності бюджетної політики національним інтересам та наміченим цілям;
- 2) контроль ефективності показників бюджетних програм;
- 3) аналіз виконання бюджету попередніх періодів та здійснення рекомендацій щодо виявлення бюджетних резервів;
- 4) контроль за встановленими нормами соціального забезпечення.

Поточний контроль здійснюється безпосередньо під час проведення операцій з фінансовими ресурсами і включає:

- 1) контроль за своєчасністю надходжень коштів до бюджету та здійсненням платежів з бюджетних рахунків;
- 2) операційний контроль ефективності та цілеспрямованості використання бюджетних ресурсів;
- 3) контроль забезпечення достовірності ведення бухгалтерської звітності;
- 4) виявлення відхилень в процесі виконання бюджету за доходами та видатками та усунення негативних тенденцій;
- 5) запобігання зловживанням під час використання бюджетних коштів.

Подальший контроль (остаточний, ретроспективний) здійснюється після завершення операцій з фінансовими ресурсами і передбачає:

- 1) перевірку правильності та законності проведення операцій з бюджетними коштами;
- 2) виявлення порушень та зловживань при використанні фінансових ресурсів держави;
- 3) розроблення заходів щодо усунення виявлених недоліків і зловживань та запобігання їм у майбутніх періодах;
- 4) оцінка досягнутих фінансових результатів в процесі виконання бюджету.

Рисунок 42 – Класифікація форм бюджетного фінансового контролю

Класифікація видів фінансового контролю

1. За організаційною приналежністю державний фінансовий контроль підрозділяється на зовнішній та внутрішній.

Державний зовнішній фінансовий контроль за використанням коштів Державного бюджету здійснюється відповідно до статті 98 Конституції України та Бюджетного кодексу Рахунковою палатою України.

До недавнього часу під ***внутрішнім фінансовим контролем***

розуміли контроль, який організовує орган управління з метою підвищення ефективності своєї фінансово-господарської діяльності. Внутрішній фінансовий контроль здійснюється в межах виконавчої ланки державної влади. Бюджетний кодекс визначив, що внутрішній фінансовий контроль здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу.

Внутрішній контроль, який здійснювався в рамках окремого господарчого суб'єкта, мав назву внутрішньогосподарчого, а в рамках окремого міністерства або відомства – внутрішньовідомчого.

Порядок здійснення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю регламентований постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2002 р. № 685 „Про здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю“.

Відповідно до цього документа „*внутрішній фінансовий контроль* – це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання об'єктами контролю фінансових ресурсів, оцінку ефективності їх господарської діяльності, виявлення і запобігання в ній відхиленням, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва”.

Внутрішній фінансовий контроль здійснюється з метою:

– перевірки фінансово-господарської діяльності, цільового та ефективного використання бюджетних коштів та збереження державного майна, економного використання фінансових і матеріальних ресурсів;

- перевірки виконання планових завдань, достовірності ведення бухгалтерського обліку;

- забезпечення усунення порушень фінансової дисципліни;

- відшкодування заподіяних збитків;

- вжиття заходів до запобігання фінансовим порушенням.

Детальніше систему внутрішнього фінансового контролю розглянуто в наступному питанні цього розділу.

2. За джерелами інформаційних даних, що перевіряються, фінансовий контроль поділяють на документальний та фактичний.

Документальний контроль як основна форма фінансового контролю – це контроль достовірності господарських операцій, який здійснюється за даними первинної документації, облікових регістрів, бухгалтерської звітності.

Фактичний контроль – це контроль, який проводиться безпосередньо на об'єкті контролю і передбачає такі дії щодо реального стану підконтрольного об'єкта, як вимірювання, обміри, зважування, лабораторний аналіз та подальше співзіставлення їх з нормативними та обліковими даними для виявлення розбіжностей.

Фактичному контролю піддаються: готівкові гроші в касі, товарно-матеріальні цінності, основні засоби, готова продукція та незавершене виробництво.

3. За методами здійснення розподіляють наступні види контролю:

- ревізії;
- перевірки;
- обстеження;
- експертиза;
- аудит.

Ревізія – це метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань. За наслідками ревізії складається акт.

Перевірка – це контроль за окремими ділянками фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, або за окремими операціями, в процесі якого визначається законність використання фінансових ресурсів, виявляються порушення фінансової дисципліни. Наслідки перевірки оформляються довідкою або доповідною запискою.

Обстеження – це оперативне виявлення положення діл на підконтрольному об'єкті з метою виявлення позитивних та негативних сторін фінансово-господарської діяльності та визначення доцільності пророблення даної проблеми і необхідності проведення детальної перевірки.

Експертиза – метод контролю, який передбачає дослідження й оцінювання законодавчих та інших нормативно-правових актів, фінансових та економічних результатів діяльності, підготовку обґрунтованих висновків і пропозицій для прийняття рішень щодо об'єкта експертного дослідження.

Аудит – це незалежна експертиза аудиторськими фірмами стану бухгалтерського обліку, фінансових звітів та балансів, яка здійснюється з метою підтвердження достовірності показників звітності відповідно до чинного законодавства.

9.4. Система державного внутрішнього фінансового контролю в Україні

З метою оптимізації організаційних структур контролю, забезпечення їх ефективної діяльності, запобігання дублювання функцій управління, та удосконалення правового поля у сфері державного фінансового контролю відповідно до норм і правил Європейського Союзу Міністерством фінансів України спільно з Головами КРУ розроблено Концепцію розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, яку схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України 24 травня 2005 року № 158-р.

Ця концепція дає визначення внутрішнього фінансового контролю та передбачає запровадження нових ефективних форм контролю: внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю.

Державний внутрішній фінансовий контроль – це система здійснення внутрішнього контролю, проведення внутрішнього аудиту, інспектування, провадження діяльності з їх гармонізації з метою забезпечення якісного управління ресурсами держави на основі принципів законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості.

Внутрішній фінансовий контроль організований із дотриманням основного принципу, а саме: чіткого розмежування внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит визначає, яким чином здійснюється внутрішній контроль, включаючи способи попереднього контролю.

Класифікація державного фінансового контролю за основними видами наведена на рисунку 43.

Внутрішній контроль – це управлінський контроль, який здійснюється в самому органі державного сектору на постійній

основі з метою підвищення ефективності та результативності діяльності, а також зниження витрат. Внутрішній контроль дає змогу керівництву органу державного сектору перевірити стан виконання завдань відповідно до своїх повноважень. За впровадження системи внутрішнього фінансового контролю відповідає керівництво органу державного сектору. Ї

Система ефективного внутрішнього фінансового контролю представлена на рисунку 44.

Внутрішній аудит – це контроль, який забезпечує функціонально незалежну оцінку діяльності органів державного сектору.

Централізований внутрішній аудит – це державний внутрішній аудит, що проводиться Головним контрольно-ревізійним управлінням (ГоловКРУ), спрямування та координацію діяльності якого здійснює Міністерство фінансів.

Децентралізований внутрішній аудит – внутрішній аудит, що здійснюється уповноваженим самостійним підрозділом (посадовою особою), підпорядкованим безпосередньо керівництву органу державного сектору, але функціонально незалежним від нього, в самому органі державного сектору або в межах системи його управління.

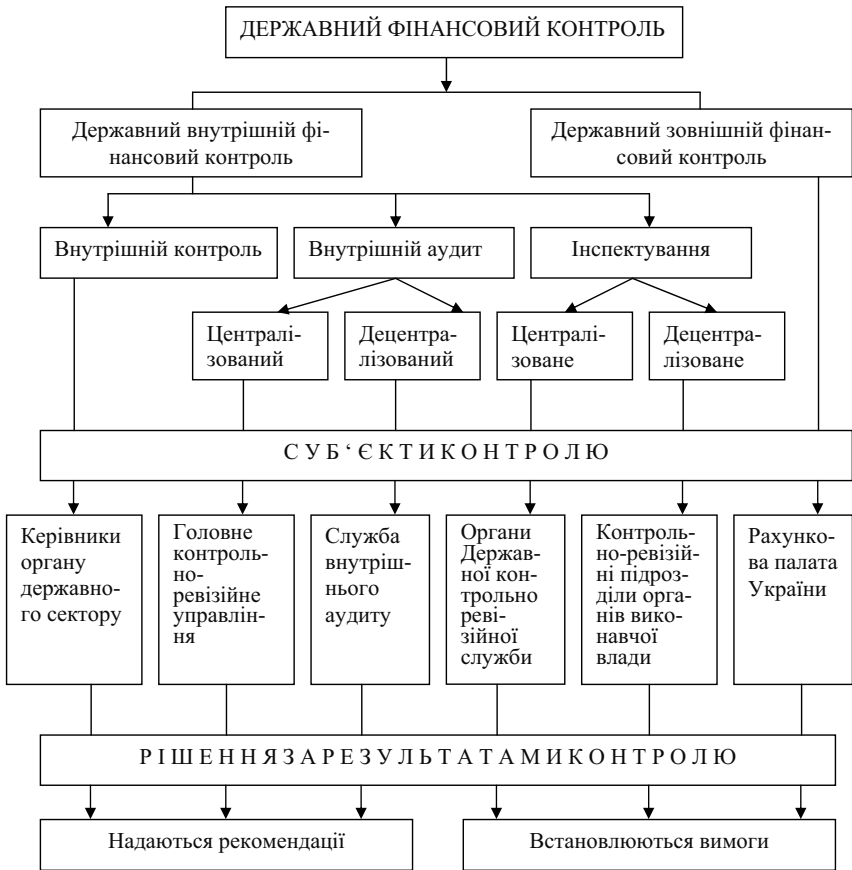

Рисунок 43 – Класифікація видів державного фінансового контролю в Україні

На даний час в Україні внутрішній аудит, виходячи з суті його поняття, здійснюється лише ГоловКРУ та підпорядкованими йому територіальними органами відповідно до вимог Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 р. № 1017, тобто як централізований внутрішній аудит ефективності виконання бюджетних програм органами державного сектору.

Рисунок 44 – Ефективна система внутрішнього фінансового контролю

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 р. № 1777 затверджено Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ. Проте на практиці ця форма контро-

лю ще не реалізована, так само як і аудит інформаційних технологій, проведення якого законодавством не передбачено.

Інспектування – подальший контроль за дотриманням законодавства органами державного сектору при використанні і розпорядженні фінансовими та матеріальними ресурсами, формуванні бюджетних зобов'язань, веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності, що здійснюється у формі ревізій і перевірок.

Необхідність інспектування як форми внутрішнього контролю в Україні на сучасному етапі розвитку системи бюджетного контролю зумовлена наступними факторами:

- низьким рівнем фінансової дисципліни у бюджетній сфері та в державному секторі економіки;
- недорозвиненістю внутрішнього контролю;
- відсутністю децентралізованого внутрішнього аудиту в органах державного сектору.

Інспектування спрямоване не на оцінку результатів, досягнутих в управлінні державними ресурсами, а на виявлення правопорушень і притягнення до відповідальності осіб, винних в їх допущенні.

Розподіляють **централізоване інспектування**, яке здійснюється органами Державної контрольно-ревізійної служби, та **децентралізоване інспектування**, яке проводиться контрольно-ревізійними підрозділами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів в межах системи діяльності (управління) кожного з цих міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів.

Якщо за результатами внутрішнього аудиту надаються рекомендації, то за результатами інспектування керівництву органу державного сектору, контроль за діяльністю якого здійснювався, встановлюються певні вимоги.

В Україні відсутній орган з гармонізації фінансового управління і контролю та внутрішнього аудиту. Головне контрольно-ревізійне управління відповідає за координацію та методичне забезпечення діяльності контрольно-ревізійних підрозділів центральних органів виконавчої влади, а також здійснює контроль за станом їх роботи.

У Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю наведено загальну систему державного внутрішнього

фінансового контролю в розрізі суб'єктів здійснення контролю за рівнем централізації та часом здійснення контролю (табл. 33).

В Україні переважає централізована модель державного фінансового контролю з поступовим удосконаленням у напрямі децентралізації систем контролю, інтегрованих з управлінням програмами та діяльністю.

Таблиця 33

Загальна система державного внутрішнього фінансового контролю за рівнем централізації та часом здійснення

Рівень централізації контролю	Час здійснення контролю за прийняттям управлінського рішення чи проведенням фінансового-господарської операції		
	Попередній контроль		Подальший контроль
	Перед взяттям фінансових зобов'язань	Перед здійсненням платежів	
	Суб'єкти здійснення контролю		
Централізований	- Міністерство фінансів; - Державне казначейство; - орган централізованого інспектування (ДКРС); - керівники органів державного сектору	Державне казначейство	- орган централізованого інспектування (ДКРС); - орган централізованого внутрішнього аудиту (ГоловКРУ)
Децентралізований	Керівники органу державного сектору	- Керівники органів державного сектору; - фінансисти або бухгалтери органів державного сектору	- Служба внутрішнього аудиту органів державного сектору; - керівники органів державного сектору

Основні недоліки системи державного внутрішнього фінансового контролю:

- 1) правова невизначеність понятійної бази та цілісної системи державного внутрішнього фінансового контролю;
- 2) відсутність наукового та методичного обґрунтування внутрішнього контролю в органах державного сектору;
- 3) недостатнє розуміння керівниками органів державного сектору персональної відповідальності за діяльність та досягнення мети;
- 4) відсутність законодавчого забезпечення аудиту інформаційних технологій;
- 5) відсутні служби децентралізованого внутрішнього аудиту в органах державного сектору;
- 6) на законодавчому рівні поза державним внутрішнім контролем залишаються такі сфери діяльності держави, як формування і виконання дохідної частини бюджетів всіх рівнів, державних та комунальних підприємств; формування та використання коштів та майна державних цільових фондів;
- 7) не здійснюється незалежний фінансовий контроль ефективності реалізації економічних та соціальних проектів, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями;
- 8) недостатній рівень наукового, інформаційно-технічного та кадрового забезпечення сфери фінансового контролю.

Основні напрями реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю:

- 1) Визначити норми і правила нових концептуальних засад організації системи державного внутрішнього фінансового контролю, невід'ємною складовою якої є внутрішній контроль та внутрішній аудит.
- 2) Створити єдине правове поле розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю як складової частини державного фінансового контролю та внести відповідні зміни до законодавства.
- 3) Оптимізувати і збалансувати організаційні структури контролю, відокремити підрозділи з інспектування від підрозділів внутрішнього аудиту, а підрозділи внутрішнього аудиту – від внутрішнього контролю.
- 4) Не допускати паралелізму і дублювання контрольних функцій, забезпечити їх ефективне застосування.

5) Уповноважити Міністерство фінансів України здійснювати нагляд за станом реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю, а ГоловКРУ – органом гармонізації системи внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю.

6) Створити служби внутрішнього аудиту в усіх органах державного сектору, зокрема: в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, інших розпорядниках бюджетних коштів (за рішенням головного розпорядника бюджетних коштів), державних цільових фондах – за рахунок загальної чисельності працівників центральних органів виконавчої влади, державних цільових фондів та їх територіальних органів; у державних і комунальних підприємствах, акціонерних і холдингових компаніях, в інших суб'єктах господарювання, у статутному фонді яких більш як 50 відсотків акцій (часток, паїв) належить державі та суб'єктам комунальної власності, – за рахунок загальної чисельності працівників цих органів.

7) Забезпечити правову незалежність, соціальний захист і відповідальності внутрішніх аудиторів органів державного сектору.

8) Деталізувати та уніфікувати методологію контрольних процедур шляхом схвалення Кабінетом Міністрів України відповідних стандартів з урахуванням кращого європейського досвіду.

9) Розробити навчальні програми з метою удосконалення кадрового забезпечення служб внутрішнього контролю.

10) Створити належну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру, налагодити тісні зв'язки з громадськістю та засобами масової інформації.

Реформування системи внутрішнього контролю передбачається здійснити у три етапи протягом п'яти років:

Етап (перший – третій роки):

- проведення консультацій у Кабінеті Міністрів України, Верховній Раді України та з громадськістю для забезпечення належного сприйняття, розуміння та відповідального ставлення до подальшого розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю;

- утворення у Мінфіні підрозділу з питань реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю; а у ГоловКРУ – з питань гармонізації та аналізу функціонування систем внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту;

- розроблення Мінфіном відповідних законодавчих актів, схвалення, їх Кабінетом Міністрів України та подання до Верховної Ради України;
- підготовка Головки КРУ та Мінфіном стандартів внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, та затвердження Кабінетом Міністрів України;
- визначення Головки КРУ разом з Мінфіном критеріїв для розрахунку оптимальної чисельності працівників служб внутрішнього аудиту;
- розроблення Головки КРУ разом з Мінфіном методології управління ризиками у сфері внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту;

II етап (четвертий рік):

- утворення служб внутрішнього аудиту в органах державного сектору з поступовою заміною інспектування на внутрішній аудит;
- відокремлення від структури Головки КРУ самостійного державного підрозділу, який здійснює інспектування за зверненнями правоохоронних органів і судів;
- підвищення кваліфікації працівників служб внутрішнього аудиту під егідою європейських організацій та за участю підготовлених вітчизняних аудиторів;
- запровадження сертифікації працівників служб внутрішнього аудиту за міжнародними зразками;
- удосконалення методології окремих процедур внутрішнього аудиту;
- створення в Мінфіні та Головки КРУ єдиної бази даних про здійснення внутрішнього аудиту в органах державного сектору;
- забезпечення відкритості та прозорості діяльності усіх суб'єктів державного внутрішнього фінансового контролю, посилення їх взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації.

III етап (п'ятий рік):

- підбиття Кабінетом Міністрів України підсумків двох етапів реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю;
- визначення пріоритетів подальшого розвитку фінансового контролю на центральному та місцевому рівні відповідно до тенденцій соціально-економічного розвитку України та стратегічних пріоритетів Кабінету Міністрів України.

9.5. Порядок планування й проведення ревізій та перевірок органами контрольно-ревізійної служби

В Україні основним державним органом, який здійснює наступний контроль за використанням бюджетних коштів, є Державна контрольно-ревізійна служба України (далі – ДКРС).

Основні завдання та функції контрольно-ревізійної служби закріплені в Законі України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні”, в Положенні про Головне контрольне-ревізійне управління в Україні, затвердженому Указом Президента України від 28.11.2000 року № 1265. Саме від ефективної роботи цього органу залежить результативність виконання функцій контролю за використанням коштів бюджетів всіх рівнів. Організація проведення ревізій та перевірок до вересня 2005 року регламентувалася крім вищезазначених Законів „Інструкцією про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні”, затвердженою наказом ГоловкиРУ № 121 від 03 жовтня 1997 року.

Відповідно до цієї інструкції державний контроль органами контрольно-ревізійної служби здійснювався у формі ревізій та перевірок.

Планування контрольно-ревізійної роботи здійснюється на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2001 року № 955 „Про затвердження Порядку планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби” та Наказу ГоловкиРУ України від 20 листопада 2001 року № 122 „Методичні рекомендації щодо планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби”.

Цей Порядок покликаний впорядкувати проведення ревізій та перевірок у міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, інших бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях усіх форм власності, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів або інші державні кошти, використовують позики чи кредити, гарантовані коштами бюджетів.

Планові ревізії та перевірки підприємств, установ та організацій проводяться відповідно до:

- 1) Плану основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів Державної контрольно-ревізійної служби, який складається на календарний рік. План готує ГоловкиРУ і за погодженням з

Мінфіном подає до 1 грудня поточного року на затвердження Кабінетові Міністрів України. План затверджується до 20 грудня поточного року.

2) Планів контрольно-ревізійної роботи Головки КРУ, контрольно-ревізійних управлінь та контрольно-ревізійних підрозділів (відділів, груп), які складаються на півріччя та розробляються на підставі Плану основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів Державної контрольно-ревізійної служби у терміни, визначені Головки КРУ.

До планів роботи органів державної контрольно-ревізійної служби включаються також ревізії та перевірки, які відповідно до законодавства проводяться за зверненнями правоохоронних органів.

Планові ревізії та перевірки на підприємствах, в установах та організаціях здійснюються не частіше одного разу на рік.

План основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів державної контрольно-ревізійної служби (далі – План) складається Головки КРУ на календарний рік, погоджується з Міністром фінансів або Державним секретарем Міністерства фінансів України та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Порядок формування, погодження та затвердження Плану основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів ДКРС представлений на рисунку 45.

Рисунок 45 – Порядок формування, погодження та затвердження Плану основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів ДКРС

Погоджений проект Плану разом з додатками та пояснювальною запискою в термін до 1 грудня ГоловКРУ подає на затвердження до Кабінету Міністрів України.

Затверджений Урядом План є основою для формування інших планів контрольно-ревізійної роботи органів ДКРС.

План контрольно-ревізійної роботи ГоловКРУ складається на півріччя.

До Плану контрольно-ревізійної роботи ГоловКРУ включаються:

- ревізії (перевірки), визначені Планом основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів ДКРС;
- ревізії (перевірки), які будуть проведені на виконання доручень Президента та Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, Міністра фінансів України, що були отримані після затвердження Плану;

- ревізії (перевірки), які відповідно до законодавства будуть проведені за зверненнями правоохоронних органів, що надійшли після затвердження Плану;
- ревізії (перевірки) бюджетних установ та господарюючих суб'єктів, підконтрольних органам ДКРС, які планується провести за ініціативою управлінь ГоловокРУ;
- питання організаційної, правової, методологічної, кадрової та фінансової роботи ГоловокРУ.

План контрольно-ревізійної роботи ГоловокРУ формується Управлінням організаційної роботи, погоджується з галузевими управліннями ГоловокРУ, затверджується наказом Голови ГоловокРУ та направляється КРУ в регіонах відповідно до 31 грудня і 20 червня кожного року.

Формування та затвердження планів контрольно-ревізійної роботи контрольно-ревізійними управліннями та відділами (табл. 34).

Плани контрольно-ревізійної роботи КРУ в регіонах складаються ними на півріччя і затверджуються Головою або першим заступником Голови ГоловокРУ.

Плани контрольно-ревізійної роботи контрольно-ревізійних відділів складаються ними на півріччя і затверджуються начальником КРУ в регіоні.

Внесення змін до планів проводиться в порядку їх затвердження. Про зміни в планах інформуються зацікавлені контролюючі органи.

План основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів ДКРС включає перелік основних напрямів (тем) ревізій (перевірок), ревізій (перевірок) окремих галузей чи регіонів та окремих великих підприємств.

Плани контрольно-ревізійної роботи ГоловокРУ, управліннями та відділами складаються за єдиною схемою на паперових та електронних носіях в програмному середовищі Excel. Форма планів доводиться ГоловокРУ.

**Строки формування та затвердження Планів
контрольно-ревізійної роботи управліннями та
відділами контрольно-ревізійної служби**

Контрольно-ревізійний підрозділ	Перше півріччя		Друге півріччя	
	Формування Плану	Затвердження Плану	Формування Плану	Затвердження Плану
Контрольно-ревізійне управління	5 січня	15 січня	1 липня	10 липня
Контрольно-ревізійний відділ	20 січня	25 січня	20 липня	25 липня

Порядок проведення ревізій і перевірок органами Державної контрольно-ревізійної служби України до недавнього часу визначався „Інструкцією про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні”, затвердженою наказом Головки КРУ від 3 жовтня 1997 року № 121 із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Наказами Головки КРУ №88 від 04 жовтня 1999 року, № 95 від 29 листопада 2000 року, № 172 від 23 серпня 2002 року.

Розглянемо основні положення цього документу, згідно з яким *ревізії і перевірки здійснюються з метою:*

- забезпечити виявлення і блокування діяльності, що загрожує економічній безпеці держави, провокує платіжну кризу, спрямована на організацію забороненого державою виробництва товарів і надання послуг, несе в собі значні соціальні загрози;

- сприяти зміцненню державної фінансової дисципліни, поліпшенню фінансового стану підприємств, установ та організацій, збереженню державного і комунального майна, попередженню зловживань, поповненню доходів бюджету.

До підконтрольних органам контрольно-ревізійної служби об'єктів належать: підприємства, установи, організації – центральні та місцеві органи виконавчої влади (крім Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Служби безпеки України), інші бюджетні установи й організації, казенні підприємства незалежно від джерел фінансуван-

ня, а також підприємства та організації, їх об'єднання незалежно від форми власності, організаційно-правових форм, відомчої належності та підпорядкованості, що отримують кошти з бюджетів усіх рівнів чи державних цільових фондів, інші державні кошти (в тому числі державних валютних фондів) та/або кошти, що залишаються у розпорядженні суб'єктів господарювання в зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів.

Основними завданнями ревізій (перевірок) виконання бюджетів, стану роботи фінансових органів і органів Державного казначейства Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, міст обласного підпорядкування, районів і районів у містах є:

- перевірка дотримання вимог Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів щодо виконання бюджетів усіх рівнів, стану роботи фінансових органів і органів Державного казначейства України;

- ревізія поточного рахунка відповідного бюджету, використання коштів загального і спеціального фондів, валютних коштів органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування у випадках, передбачених чинним законодавством.

- ревізія правильності витрачання коштів на утримання фінансових органів і органів Державного казначейства, апарату відповідних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Ревізії і перевірки підприємств, установ та організацій проводяться на основі піврічних планів контрольно-ревізійної роботи Головки КРУ, планів контрольно-ревізійних управлінь та відділів. Термін ревізії (перевірки), як правило – не більше 30 робочих днів.

Ревізії і перевірки, не передбачені планами роботи, проводяться за дорученнями Президента України чи Кабінету Міністрів України у терміни, зазначені в дорученні, або за зверненнями органів державної влади та місцевого самоврядування чи громадян у терміни, які визначаються з урахуванням планів контрольно-ревізійної роботи.

При плануванні та проведенні ревізій і перевірок працівники державної контрольно-ревізійної служби зобов'язані забезпечувати дотримання службової і комерційної таємниць. Перелік конфі-

денційної інформації, що є власністю держави, затверджено наказом ГоловкиРУ України від 25.02.2002 року № 57.

Ревізії виконання бюджету та стану роботи фінансових органів і територіальних органів Державного казначейства проводяться комплексно ГоловкиРУ України, як правило, разом з Міністерством фінансів України, Головним управлінням Державного казначейства України за узгодженим між ними планом.

Ревізія податкових та інших надходжень від населення проводиться податковими органами, як правило, одночасно з ревізією збереження коштів і матеріальних цінностей.

Етапи контрольно-ревізійного процесу перевірки виконання бюджету подані в таблиці 35.

Таблиця 35

Етапи контрольно-ревізійного процесу

Етапи контрольно-ревізійного процесу	Склад робіт
1. Підготовча робота	<ul style="list-style-type: none">- вивчення нормативно-правової бази;- збір інформації у відповідних фінансових органах, органах Державного казначейства, в установах банків щодо діяльності об'єкту ревізії;- розробка та затвердження програми ревізії, в якій визначаються період ревізії, її мета та основні питання, на яких слід зосередити увагу;- складання на основі затвердженої програми плану ревізії з визначенням конкретних завдань, виконавців, термінів виконання;- повідомлення керівництва об'єкта перевірки про намір здійснення контрольних заходів
2. Організація та проведення ревізії на місці	<ul style="list-style-type: none">- знайомство керівника з особливостями роботи об'єкта контролю, умовами проведення ревізії, станом справ щодо збереження готівки і матеріальних цінностей;- ревізія каси, інвентаризація матеріальних цінностей;- проведення документальної та фактичної ревізії;- реєстрація виявлених недоліків та порушень;- складання проміжних актів за результатами ревізії каси, товарно-матеріальних цінностей та у разі виявлених порушень

Етапи контрольно-ревізійного процесу	Склад робіт
3. Систематизація та оформлення результатів ревізії	<ul style="list-style-type: none"> - систематизація матеріалів ревізії; - вивчення керівником матеріалів ревізії, перевірка повноти виконаних завдань відповідно до програми та плану; - оформлення наслідків ревізії загальним актом ревізії; (складання довідки за результатами перевірки, при наявності порушень – акта); - прийняття заперечень від службових осіб ревізованого об'єкта; - підписання акта керівником ревізійної групи та службовими особами об'єкта перевірки; - реєстрація акта в контрольно-ревізійному підрозділі
4. Реалізація матеріалів ревізії та контроль за виконанням рішень	<ul style="list-style-type: none"> - надання усних рекомендацій (ще до закінчення ревізії) керівництву ревізованого об'єкта невідкладно вжити заходів щодо відшкодування збитків та запобігання їм надалі; - надання керівництву перевіреного об'єкта (у разі не забезпечення повного усунення порушень) вимоги щодо усунення виявлених порушень та притягнення винних осіб до дисциплінарної і матеріальної відповідальності; - проведення повторної ревізії та остаточний висновок щодо можливості прийняття матеріалів ревізій (перевірок) - обговорення у разі потреби матеріалів ревізій в колективах перевірених об'єктів, оприлюднення через засоби масової інформації; - вживання термінових заходів до осіб, які винні у зловживаннях, надання матеріалів правоохоронним органам для відповідного реагування

При здійсненні перевірки виконання бюджету та стану роботи фінансових органів і територіальних органів Державного казначейства органи контрольно-ревізійної служби *перевіряють*:

1) виконання чинних законодавчо-нормативних актів щодо бюджету, фінансів і контролю;

2) наявність і правильність розрахунків та обґрунтувань доходів і видатків бюджету;

3) дотримання нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, зборів і інших платежів до бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, правильність визначення обсягів міжбюджетних трансфертів;

4) стан роботи Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів відповідних рад щодо забезпечення виконання відповідних місцевих бюджетів, а також місцевих фінансових органів у здійсненні загальної організації та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координації діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету;

5) правильність утворення і використання резервного фонду місцевих бюджетів;

6) розміри дотацій і субвенцій місцевим бюджетам з Державного бюджету України, правильність їх розрахунків і обґрунтувань, обсяги фактично отриманих за відповідний період, та їх цільове витрачання;

7) врахованість усіх видів доходів у складі бюджету та кошторисів установ, дотримання порядку передачі коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету;

8) стан виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками; причини невиконання доходної частини відповідного бюджету за окремими джерелами доходів;

9) дотримання фінансовими органами і органами Державного казначейства діючого порядку фінансування установ і організацій;

10) дотримання порядку внесення змін до місцевих бюджетів, ефективність використання додатково отриманих у бюджет доходів;

11) наявність випадків спрямування нібито тимчасово вільних коштів бюджету на депозитні рахунки в банках;

12) здійснення та використання Верховною Радою Автономної Республіки Крим та міськими радами внутрішніх запозичень та одержання Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних рад короткотермінових позичок у фінансово-кредитних установах;

13) як фінансові органи і органи Державного казначейства Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя здійснювали контроль за витрачанням бюджетних коштів установами, підприємствами і організаціями, в межах наданих їм повноважень;

14) скоординованість роботи фінансових органів і органів Державного казначейства з іншими контролюючими органами, життя заходів за результатами перевірок, зокрема, запобігання

незаконному витрачання коштів та відшкодуванню виявлених перевірками незаконних витрат і збитків

15) розробку заходів фінансовими органами і органами Державного казначейства по забезпеченню виконання розпоряджень Президента України, постанов Кабінету Міністрів України щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю, державних цільових програм з цих питань;

16) правильність витрачання коштів на утримання фінансових, казначейських органів, місцевих державних адміністрацій і апаратів рад відповідного рівня.

Результати контрольно-ревізійної роботи оформлюються актом ревізії, який:

- по-перше, повинен бути об'єктивним, опис виявлених фактів – ясним та вичерпаним;

- по-друге, не містити висновків та пропозицій, не підтверджених документами;

- по-третє, не давати правову та/або морально-етичну оцінку дій посадових і матеріально-відповідальних осіб об'єкту контролю;

- по-четверте, вказувати, які саме господарські і фінансові операції та документи перевірені, за який період і яким способом (вибірковим, суцільним).

В акті ревізії (довідці перевірки) вказуються:

- загальні дані про виконання бюджету, кошторису витрат бюджетної установи, окремих основних виробничих і фінансових показників господарюючого суб'єкта;

- виявлені факти порушень законів України та нормативних актів;

- факти неправильних розрахунків з бюджетом, незаконного, неефективного і не за цільовим призначенням витрачання готівки і матеріальних цінностей та інші порушення фінансової дисципліни;

- факти порушень ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;

- виявлені факти безгосподарності; недостач, безпідставного списання й привласнень готівки, цінних паперів, товарно-матеріальних цінностей, інших зловживань, нерегламентованого державою виробництва товарів і надання послуг;

- розміри виявлених шкоди та збитків, причини їх виникнення, посади, прізвища та ініціали осіб, які їх допустили.

Про виявлені порушення законів України та нормативно-правових актів подається інформація:

- ГоловКРУ – Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади;

- контрольно-ревізійними управліннями в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі – ГоловКРУ, обласним, районним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям; а також за дорученням ГоловКРУ – міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади;

- контрольно-ревізійними відділами у районах, містах і районах у містах – контрольно-ревізійним управлінням в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, відповідним місцевим державним адміністраціям.

Рішенням Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва № 12 від 25 липня 2005 року дію Наказу ГоловКРУ від 03 жовтня 1997 року № 121 „Про затвердження Інструкції про порядок проведення ревізій і перевірок державною контрольно-ревізійною службою в Україні” з 26 вересня 2005 року було призупинено для врегулювання положень нормативно-законодавчих актів щодо контрольної діяльності органів контрольно-ревізійної служби.

У січні 2005 року Законом України від 12 січня 2005 року № 2322-IV „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку діяльність, особисту недоторканість, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист)” було прийнято суттєві зміни до статей 8, 10, 11, 13, 14 Закону України” Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні”. Зазначені статті визначають основні функції Головного контрольно-ревізійного управління України, права державної контрольно-ревізійної служби, а також порядок проведення ревізій та перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби.

Організація проведення перевірок та ревізій регламентувалася виключно Законом України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” та Інструкцією № 121. Однак поло-

ження основного законодавчого акта, на підставі якого було розроблено Інструкцію, у січні 2005 року зазнали суттєвих змін:

1) Головки КРУ України надається право тільки за рішенням суду призупиняти видаткові операції за рахунками у банках та інших фінансових установах.

2) Встановлено нові строки та порядок проведення планової та позапланової виїзної ревізії або перевірки.

3) Визначено новий порядок вилучення оригіналів фінансово-господарських та бухгалтерських документів – тільки за рішенням суду.

Таким чином, положення Наказу № 121 та Інструкції повністю не відповідають новим положенням Закону України “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” щодо проведення ревізій та перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби і потребує приведення у відповідність з цим Законом.

Відповідно до статті 2 Закону України про Державну контрольно-ревізійну службу” з останніми змінами від 15 грудня 2005 року державний фінансовий контроль реалізується Державною контрольно-ревізійною службою через проведення **державного фінансового аудиту та інспектування**.

Кабінет Міністрів України встановлює порядок проведення органами контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту та інспектування.

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Результати ревізії викладаються в акті.

Органи контрольно-ревізійної служби мають право:

- у судовому порядку стягувати у дохід держави кошти, одержані підконтрольними установами з порушенням чинного законодавства;

- накладати відповідно до законодавства адміністративні стягнення на службових осіб підконтрольних установ;

- звертатися до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог щодо усунення виявлених ревізією порушень законодавства з питань збереження і використання активів.

Отже, станом на 1 січня 2006 року Закон України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” є єдиним документом, що регламентує проведення ревізій органами контрольно-ревізійної служби.

Цим Законом визначено поняття планової та позапланової ревізії.

Плановою виїзною ревізією вважається ревізія у підконтрольних установах, яка передбачена у плані роботи органу державної контрольно-ревізійної служби і проводиться за місцезнаходженням такої юридичної особи чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна ревізія.

Планова виїзна ревізія проводиться:

- за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності підконтрольних установ не частіше одного разу на календарний рік;

- за умов попередження підконтрольної установи про строки проведення ревізії за десять днів до початку ревізії;

- одночасно з іншими органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль;

- тривалістю не більше 30 робочих днів.

Позаплановою виїзною ревізією вважається ревізія, яка не передбачена в планах роботи органу державної контрольно-ревізійної служби і проводиться за наявності хоча б однієї з таких обставин:

- 1) при надання скарги підконтрольною установою щодо порушень законодавства перевіряючими особами;

2) у разі виникнення потреби у перевірці відомостей, отриманих від особи, що здійснює контроль;

3) у разі проведення реорганізації (ліквідації) підконтрольної установи;

4) за дорученням Кабінету Міністрів України, органів прокуратури, державної податкової служби, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України;

5) за ініціативою вищих органів Державної контрольно-ревізійної служби лише у тому разі, коли стосовно посадових або службових осіб нижчестоящего органу державної контрольно-ревізійної служби, які проводили планову або позапланову виїзну ревізію зазначеної підконтрольної установи, розпочато службове розслідування або порушено кримінальну справу.

Позапланова виїзна ревізія:

- може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду;

- не може проводитися частіше одного разу на квартал тривалістю не більше 15 робочих днів.

За рішенням суду термін ревізії може бути подовжено:

- планової – на 15 робочих днів;

- позапланової – на 5 робочих днів.

Ці обмеження не поширюються на ревізії, що проводяться за зверненням підконтрольної установи, або після порушення кримінальної справи проти посадових осіб підконтрольних установ.

Органи контрольно-ревізійної служби здійснюють **аудит ефективності виконання бюджетних програм**, порядок проведення якого регламентовано постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 року №1017 „Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм”.

Основні завданнями аудиту ефективності виконання програм та шляхи проведення наведені на рисунку 46.

Висновки щодо ефективності виконання бюджетних програм здійснюються за результативними показниками, визначеними в паспорті бюджетної програми.

Аудиторський звіт надається:

- головному розпоряднику бюджетних коштів та/або відповідальному виконавцю бюджетної програми;

- Верховній Раді України;
- Адміністрації Президента України;
- Кабінету Міністрів України;
- Міністерству фінансів;
- відповідним органам державної влади, які причетні до виконання бюджетних програм;
- зацікавленим науковцям, закладам освіти, підприємствам, установам та організаціям.

Головний розпорядник бюджетних коштів та/або відповідальний виконавець бюджетної програми щокварталу інформує орган державної контрольно-ревізійної служби про стан реалізації пропозицій, наведених в аудиторському звіті.

Рисунок 46 – Схема аудиту ефективності виконання бюджетних програм

Під час проведення контрольних заходів органи контрольно-ревізійної служби здійснюють *оцінку ефективності внутрішнього фінансового контролю* суб'єкта господарювання. Критерії оцінки стану внутрішнього фінансового контролю визначені в Стандарті 6, затвердженому наказом Головки КРУ № 168 від 09 серпня 2002 року.

Основними критеріями оцінки внутрішнього фінансового контролю є:

- наявність контрольного підрозділу в структурі суб'єкта господарювання та внутрішніх нормативних документів;
- дієвість контролю та визначення резервів для підвищення ефективності процесів діяльності;
- надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення досліджених процесів;
- стан практичного впровадження результатів внутрішнього фінансового контролю.

Органи Державної контрольно-ревізійної служби відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 року № 1777 здійснюють аудит фінансової та господарської діяльності бюджетних установ.

Аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (далі – фінансово-господарський аудит) – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Звіт про результати фінансово-господарського аудиту розпорядники бюджетних коштів подають разом з річною звітністю про виконання своїх кошторисів головному розпоряднику, а в разі його відсутності – територіальному фінансовому органу, а також відповідним органам Державного казначейства.

Органи Державної контрольно-ревізійної служби не планують проведення ревізій та перевірок у бюджетних установах, де проводиться фінансово-господарський аудит, основним завданням якого є сприяння:

- правильності ведення бухгалтерського обліку;
- законності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна;

- складанні достовірної фінансової звітності;
- організації дієвого внутрішнього фінансового контролю (зокрема якості його організації).

Згідно з частиною 2 статті Бюджетного кодексу України саме керівник бюджетної установи відповідає за організацію ефективної системи внутрішнього фінансового контролю за фінансовою та господарською діяльністю.

Фінансово-господарський аудит здійснюється шляхом проведення на протязі року моніторингу фінансової звітності бюджетної установи, у тому числі з використанням баз даних Державного казначейства та/або перевірки.

Результати моніторингу фінансової звітності при виявленні недоліків та/або ознак порушень оформляються довідкою, а перевірка – довідкою або актом. На кожному етапі аудиту керівникам бюджетної установи надаються роз'яснення та пропозиції щодо усунення виявлених недоліків та порушень.

9.6. Організація бюджетного контролю у системі казначейства

Вирішення питань ефективного управління державними коштами, необхідності чіткого та своєчасного контролю за процесом виконання бюджету в умовах обмеженості фінансових ресурсів набуває першочергового значення. Саме Державному казначейству делегована функція контролю за виконанням бюджету, здійснення бухгалтерського обліку використання бюджетних коштів та забезпечення контролю за відповідністю платежів узятим фінансовим зобов'язанням.

Відповідно до законодавчо-нормативної бази органи Державного казначейства здійснюють попередній та поточний контроль за виконанням операцій з бюджетними коштами розпорядниками та отримувачами коштів бюджету, а також взаємодіють з іншими контролюючими органами.

Основною метою фінансового контролю за виконанням бюджету з боку органів Державного казначейства є вжиття заходів щодо порушень бюджетного законодавства при формуванні та витрачанні коштів бюджету, а також запобігання їх неефективному та нецільовому використанню.

Крім Бюджетного кодексу основні контрольні повноваження органів Державного казначейства визначено в постанові Кабінету Міністрів України № 1232 „Питання Державного казначейства України”.

Державне казначейство України у межах своїх повноважень виконує контрольні функції, пов’язані із:

- здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень;

- відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів розпису державного та місцевих бюджетів;

- відповідністю платежів узятим зобов’язанням та бюджетним асигнуванням;

- витрачанням бюджетних коштів у процесі проведення перевірки відповідності підтвердних первинних документів розпорядників бюджетних коштів бюджетним асигнуванням та вимогам бюджетного законодавства;

- дотриманням правил валютного контролю за операціями, що проводять у національній валюті через кореспондентські рахунки банків-нерезидентів бюджетні установи, які обслуговуються органами Казначейства;

- дотриманням порядку проведення державних лотерей з використанням електронних систем прийняття оплати за участь у лотереї в режимі реального часу;

- дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку, складенням звітності про виконання бюджетів та кошторисів бюджетних установ;

- здійсненням інших повноважень учасників бюджетного процесу відповідно до законодавства;

Відповідно до своїх повноважень органи Державного казначейства мають право:

- проводити у міністерствах, інших центральних та місцевих органах державної виконавчої влади, на підприємствах, в установах, організаціях, установах банків незалежно від форм власності перевірки фінансово-бухгалтерських документів про зарахування, перерахування і використання бюджетних коштів, а також одержувати необхідні пояснення, довідки і відомості з питань, що виникають у процесі перевірок;

- одержувати від установ банків відомості про стан поточних бюджетних рахунків підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, які використовують кошти державного бюджету та державних позабюджетних фондів;

- вимагати від посадових осіб міністерств, інших центральних та місцевих органів державної виконавчої влади, підприємств, установ і організацій усунення виявлених порушень установленого порядку виконання державного бюджету;

- припиняти фінансування з державного бюджету підприємств, установ і організацій у разі виявлення фактів порушень установленого порядку виконання державного бюджету з повідомленням про це керівників відповідних міністерств і відомств;

- безспірно вилучати у міністерств, інших центральних та місцевих органів державної виконавчої влади, підприємств, установ і організацій раніше надані в порядку фінансування кошти державного бюджету, державних позабюджетних фондів у разі встановлення нецільового та неефективного їх використання;

- призупиняти проведення операцій за реєстраційними рахунками установ і організацій, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету, у разі порушення ними встановленого порядку використання бюджетних та позабюджетних коштів, а також неподання кошторисів та звітності про надходження і використання зазначених коштів.

Державне казначейство з 1 лютого 1997 року відповідає за касове виконання Державного бюджету України, яке передбачає здійснення наступних контрольних дій:

- контроль за дотримання порядку виконання Державного бюджету України відповідно до вимог діючого законодавства;

- здійснення контролю за надходженням доходів та рухом коштів на єдиному казначейському рахунку;

- контроль використання коштів Державного бюджету;

- контроль дотримання правил ведення бухгалтерського обліку та складання звітності щодо виконання бюджетів та кошторисів бюджетних установ.

Контроль надходження бюджетних коштів забезпечується єдиним казначейським рахунком, функціонування якого передбачає зосередження бюджетних коштів відповідно до принципу єдності каси, а також єдиною системою бухгалтерського обліку.

До складу контрольних заходів за надходженням коштів в бюджет належать:

1) Контроль документів по зарахуванню податків та зборів до бюджету, що отримують органи казначейства із банківських установ (банківські виписки, копії платіжних документів, щоденна банківська звітність за формою 412-Д), щодо:

- своєчасності виконання платіжних доручень платниками податків та зборів;
- правильності оформлення платіжних документів;
- відповідності даних у виписках банку даним платіжних документів;
- правильності зарахування податків та платежів відповідно до кодів бюджетної класифікації.

2) Контроль надходження бюджетних коштів на єдиний казначейський рахунок щодо:

- повноти щоденних надходжень коштів бюджету з уповноважених комерційних банків на рахунки управлінь Державного казначейства в розрізі районів та кодів бюджетної класифікації;
- акумуляції бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку в Державному казначействі України;
- динаміки залишків бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку.

Платежі проходять через систему електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ). Надходження за день відображаються на рахунках 3-го класу Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджету „Кошти бюджетів і розпорядників бюджетних коштів”. Водночас інформація про надходження до бюджету з початку року відображається на рахунках 6-го класу „Доходи бюджетів”.

3) Контроль бухгалтерського обліку операцій по надходженню коштів у бюджет щодо:

- додержання законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність;
- правильності відображення сум надходжень у бюджет та повернень надмірно або помилково сплачених коштів до бюджету на підставі висновків органів державної податкової служби, рішень судових органів, інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів тощо.

Відповідно до законодавства на органи Державного казначейства покладено функції виконання видаткової частини Державного бюджету. Введення казначейської системи обслуговування операцій з бюджетними коштами дало змогу державі проконтролювати само не результати виконання бюджетів всіх рівнів, а здійснити **попередній та поточний фінансовий контроль за витрачанням бюджетних коштів** безперервно та регулярно на всіх стадіях виконання бюджету за видатками.

Органи Державного казначейства здійснюють:

1) попередній контроль, що передують здійсненню операцій надходження та витрачання коштів:

- перед взяттям фінансових зобов'язань – на етапі реєстрації зобов'язань розпорядників бюджетних коштів;

- перед здійсненням платежів – перевірка відповідності платіжних документів взятим бюджетним зобов'язанням;

2) поточний контроль, що проводиться у процесі здійснення видатків:

- при оплаті рахунків розпорядників та отримувачів бюджетних коштів – перевірка відповідності платіжних документів затвердженим кошторисам;

- контроль відповідності видатків розпорядників бюджетних коштів бюджетної класифікації – відповідність бюджетним призначенням та виділеним асигнуванням згідно до затвердженого закону України про Державний бюджет.

Суми, що належать перерахуванню, звіряються з залишками невикористаних асигнувань та даними кошторисів бюджетної організації для контролю фактичного цільового призначення коштів.

Контроль платежів за дорученням розпорядників коштів здійснюється за кожним напрямом витрачання бюджетних коштів. Контроль заявок на отримання готівки розпорядниками бюджетних коштів передбачає:

- контроль за повнотою та своєчасністю перерахування платежів у загальнодержавні фонди при отриманні готівки для виплати заробітної плати;

- контроль наявності підтвердних документів при отриманні готівки на оплату товарно-матеріальних цінностей.

3) поточний контроль, що проводиться після здійснення видатків:

- контроль відображення здійснених операцій у бухгалтерському обліку розпорядника бюджетних коштів;
- відповідність взятих зобов'язань доведеним асигнуванням;
- відповідність даних бухгалтерського обліку казначейства даним обліку розпорядника бюджетних коштів.

Розглянемо більш детально вищевказані форми фінансового контролю органами Державного казначейства.

Контроль органами Державного казначейства прийняття бюджетних зобов'язань розпорядниками і одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів, які перебувають на казначейському обслуговуванні, здійснюється відповідно до „Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України”, затвердженого наказом Державного казначейства України № 136 від 09 серпня 2004 року.

Бюджетне фінансове зобов'язання – зобов'язання розпорядника або одержувача бюджетних коштів сплатити кошти за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством.

При взятті бюджетних зобов'язань розпорядники бюджетних коштів протягом 3 робочих днів подають до відповідного органу Державного казначейства України:

- Реєстр зобов'язань розпорядників бюджетних коштів (додаток Д) на паперових у двох примірниках та електронних носіях;
- документи, що підтверджують факт узяття зобов'язання (акти виконаних робіт, договори про надання послуг, угоди, контракти та інші);
- документи, що засвідчують прийняття зобов'язань при застосуванні конкурсних процедур закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти (перелік встановлений статтею 17 Закону України № 1490-III від 22 грудня 2000 року „Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”).

Органи Державного казначейства України:

- звіряють відповідність підтверджуваних документів даним, включеним до Реєстру;

- реєструють документи засобами програмного забезпечення у Книзі реєстрації бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів;

- повертають розпорядникам коштів документи, що підтверджують факт узяття бюджетних зобов'язань, з відміткою „Зареєстровано та взято на облік” з присвоєнням реєстраційного номеру.

Бюджетні зобов'язання не реєструються та повертаються розпорядникам бюджетних коштів для усунення недоліків у разі:

- неналежного оформлення реєстрів та платіжних доручень;
- відсутності документів, які підтверджують факт узяття фінансового зобов'язання;
- недотримання вимог чинного законодавства щодо їх оформлення.

Органи Державного казначейства здійснюють погашення бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників бюджетних коштів автоматично в календарній черговості. При необхідності розпорядник бюджетних коштів може сам визначити порядок погашення зобов'язань або внести зміни до черговості їх погашення. Для цього він повинен надати відповідному органу Державного казначейства довільної форми графік погашення платежів або лист про зміни в здійсненні платежів.

Зміни до Реєстру зобов'язань розпорядники бюджетних коштів вносять шляхом письмового повідомлення на протязі 3 днів органів Державного казначейства України у наступних випадках:

- у разі укладання додаткових або розірвання діючих договорів;
- при зміні курсу валют на дату здійснення операції;
- при знятті з обліку зобов'язань.

Перед здійсненням платежів органи Державного казначейства контролюють відповідність заповненого платіжного доручення взятим бюджетним зобов'язанням.

Відповідальність за правильність заповнення платіжного доручення та недостовірність інформації, включеної до реєстрів, несуть розпорядники бюджетних коштів.

Органи Державного казначейства контролюють відповідність здійснених головним розпорядником бюджетних коштів витрат даним бюджетної класифікації. Сума фінансових зобов'язань не повинна перевищувати загальну суму асигнувань на взяття зобов'язань на відповідну мету згідно з бюджетним призначенням.

У процесі здійснення платежів органи Державного казначейства контролюють наявність в своєму обліку бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників коштів у межах щомісячного плану асигнувань.

Якщо за бюджетними фінансовими зобов'язаннями здійснюється, відповідно до нормативно-правових актів, попередня оплата, органи Державного казначейства України контролюють:

- терміни виконання робіт та/або надання послуг відповідно до умов договорів;

- надання документів, після настання терміну їх виконання, що підтверджують бюджетне фінансове зобов'язання.

Після здійснення видатків органи Державного казначейства:

1) Контролюють дотримання бюджетними організаціями правил ведення бухгалтерського обліку та звітності – правильність та хронологічність відображення операцій, відповідність їх бюджетним зобов'язанням та асигнуванням.

Сума бюджетних зобов'язань не повинна перевищувати:

- за загальним фондом бюджету бюджетних асигнувань, установлених кошторисом (планом використання бюджетних коштів);

- за спеціальним фондом бюджету відповідних фактичних надходжень до цього фонду та бюджетних асигнувань, установлених кошторисом (планом використання бюджетних коштів).

2) Щомісячно контролюють відповідність даних бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів даним бухгалтерського обліку з виконання кошторису на звітну дату.

Показники зведених кошторисів та зведених планів асигнувань розпорядників коштів та плани використання бюджетних коштів одержувачами бюджетних коштів обліковуються в Державному казначействі України на відповідних рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку.

У разі невідповідності даних зазначених документів даним бухгалтерського обліку орган Державного казначейства повертає зазначені документи на доопрацювання розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів роблять зазначені документи відповідними даним розпису.

Контроль за достовірністю звітності має поєднувати в собі логічний та арифметичний контролю, а також звірку з іншими формами звітності.

З метою *виявлення небюджетних фінансових зобов'язань* після закінчення бюджетного року (31 грудня або інший останній день бюджетного періоду, якщо Міністром фінансів України визначено інший термін закриття рахунків) органи Державного казначейства проводять інвентаризацію зобов'язань розпорядників бюджетних коштів.

Небюджетне зобов'язання – будь-яке зобов'язання за коштами державного та/або місцевих бюджетів, узяті розпорядниками або одержувачами бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або ж з перевищенням повноважень, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет на відповідний рік.

Небюджетні зобов'язаннями не підлягають оплаті за рахунок бюджетних коштів, а узяття таких зобов'язань розцінюється як бюджетне правопорушення. Про наявність небюджетної кредиторської заборгованості у розрізі розпорядників бюджетних коштів органи Державного казначейства України інформують органи контролю-ревізійного управління.

Суми фінансових зобов'язань, зазначені в Реєстрах фінансових зобов'язань розпорядників бюджетних коштів, мають відповідати даним річної форми № 7 „Звіт про заборгованість бюджетних установ“ у частині кредиторської заборгованості.

Порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань є підставою для призупинення бюджетних асигнувань.

Таким чином, заснування Державного казначейства України послужило впровадженню принципово нового контролю за виконанням бюджету. Виступаючи в ролі безпосереднього суб'єкта бюджетного процесу, органи казначейства зацікавлені в провадженні ефективної системи контролю кожної операції під час виконання бюджету. Важливою характеристикою сучасного казначейського контролю є наявність в його системі складової внутрішнього контролю, що дає змогу керівництву органів Державного казначейства України отримати достовірні дані щодо здійснених операцій, методів, принципів та процедур контролю.

Наказом Державного казначейства України № 119 від 28 листопада 2000 року „Про затвердження інструктивної бази” структуровано систему внутрішнього казначейського контролю (рис. 47).

Внутрішній казначейський контроль – це сукупність процедур, які забезпечують достовірність та повноту інформації, яка передається керівництву Державного казначейства, дотримання положень нормативних актів при здійсненні операцій Державного казначейства по виконанню бюджетів.

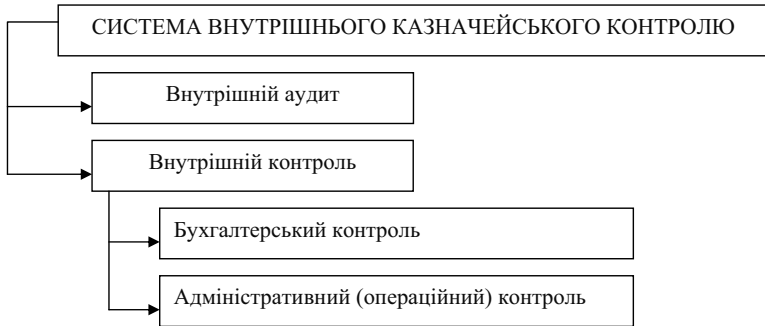

Рисунок 47 – Система внутрішнього казначейського контролю

Бухгалтерський контроль – це сукупність процедур, що дають змогу забезпечити збереження активів бюджетів та достовірність звітності.

Бухгалтерський контроль:

1) Складається на основі даних, отриманих від підрозділів, які відповідають за проведення конкретних операцій.

2) Включає контрольні заходи щодо забезпечення:

- безпомилкового відображення операцій відповідно до їх економічної суттєвості;

- продуктивності системи документообігу;

- наявності нормативних документів з бухгалтерського контролю. Бухгалтерський контроль повинен надавати можливість впевнитися в тому, що:

- операції проведені тільки з загального та/або спеціального дозволу керівництва;

- операції відображені та оцінені згідно з вимогами бюджетної та облікової політики;

- система аналітичного обліку дає змогу деталізовано відстежувати використання ресурсів та рух активів бюджетів;
- доступ до активів можливий тільки з дозволу керівництва органу Державного казначейства.

Адміністративний контроль – це сукупність процедур, згідно з якими керівництво органу Державного казначейства розподіляє повноваження між своїми працівниками, чітко розмежовуючи між ними завдання та відповідальність.

Адміністративний контроль:

- передбачає перевірку правильності фінансової операції до та після її проведення з метою забезпечення її відповідності встановленим правилам;
- дає змогу виявити ризики і вжити ефективних заходів щодо них.

До системи адміністративного контролю належать такі елементи:

- організаційна структура Державного казначейства;
- методи закріплення повноважень та обов'язків;
- методи контролю, що застосовуються керівництвом для проведення моніторингу результатів роботи, включаючи внутрішній аудит;
- принципи та практика у сфері трудових ресурсів;
- система бухгалтерського обліку;
- принципи бухгалтерського обліку та процедури контролю.

Внутрішній аудит – це незалежний підрозділ, який не бере участі у виконанні операцій, а періодично здійснює перевірки та оцінює:

- адекватність і ефективність заходів та системи внутрішнього контролю;
- повноту, своєчасність і достовірність фінансової та іншої звітності;
- дотримання принципів і внутрішніх процедур обліку;
- відповідність регулятивним вимогам.

Створення ефективної системи внутрішнього фінансового контролю досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між внутрішнім контролем, зовнішніми та внутрішніми аудиторами Державного казначейства.

Незважаючи на достатньо високий рівень компетентності органів Державного казначейства як контролюючих суб'єктів та на орга-

нічність здійснюваних ними процедур контролю, відчувається недостатність законодавчих норм щодо визначення не тільки обов'язків, а і прав органів казначейства. Саме прийняття закону про фінансовий контроль дасть змогу взаємопов'язати усі контролюючі органи в єдину систему ефективного державного контролю.

9.7. Контроль ефективності використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України

Незалежний державний фінансовий контроль є однією з найважливіших функцій державного управління у демократичних країнах світу. В Україні контроль за доцільністю та ефективністю управління бюджетними ресурсами, виявлення відхилень від законності та своєчасне вжиття відповідних заходів здійснюється Рахунковою палатою. Правила та процедури проведення перевірок Рахунковою палатою встановлено Стандартом, затвердженим постановою Колегії Рахункової палати № 28-6 від 27 грудня 2004 року, розробленого у відповідності до Закону України „Про Рахункову палату”, Бюджетним кодексом, з урахуванням стандартів аудиту INTOSAI.

Рахункова палата здійснює зовнішній контроль у формі ревізії, перевірки (далі – перевірка). Згідно із змінами, внесеними Законом України №3202-IV від 15 грудня 2005 року, Рахункова палата також проводить державний фінансовий аудит у порядку, визначеному законодавчо.

Перевірка – це встановлення та аналіз фактів у процесі виконання Державного бюджету України та їх оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності.

Мета перевірки – встановлення стану справ щодо використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних коштів пов'язаних з Державним бюджетом України та його оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності, а також оцінка стану внутрішнього контролю об'єкта перевірки, надання пропозицій щодо усунення порушень чинного законодавства України.

Предмет перевірки – порядок використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних кош-

тів пов'язаних з Державним бюджетом України, їх рух, нормативно-правові акти, розпорядчі та інші документи, пов'язані з діяльністю учасників бюджетного процесу в цій сфері.

Об'єктами перевірки Рахункової палати є:

- Апарат Верховної Ради України;
- Адміністрація Президента України;
- Державне управління справами;
- Секретаріат Кабінету Міністрів України;
- апарат Ради національної безпеки і оборони України;
- Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- Національний банк України;
- уповноважені банки та інші фінансові установи, що здійснюють обслуговування коштів Державного бюджету України;
- апарати Конституційного, Верховного та Вищого господарського судів України, інші судові органи;
- центральні органи виконавчої влади;
- апарат Генеральної прокуратури України, інші правоохоронні та контрольні органи України;
- Вища рада юстиції;
- Центральна виборча комісія;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування в частині використання ними коштів Державного бюджету України;
- інші бюджетні установи – розпорядники коштів Державного бюджету України усіх рівнів, інші юридичні особи, незалежно від форм власності, в разі отримання ними коштів Державного бюджету України, кредитів під гарантію держави;
- громадські організації, політичні партії та інші в частині використання коштів Державного бюджету України;
- загальнодержавні цільові фонди;
- інші об'єкти в тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Суб'єкти перевірки:

- посадові особи Рахункової палати;
- особи, залучені Рахунковою палатою до проведення перевірки як спеціалісти або експерти.

Реалізацію завдань, які виконує Рахункова палата, забезпечують 10 департаментів за такими **основними напрямками діяльності**:

- контроль видатків на судову владу, оборону, правоохоронну діяльність та безпеку держави;
- контроль видатків на агропромисловий комплекс та виробничу інфраструктуру;
- контроль використання коштів цільових бюджетних та державних позабюджетних фондів;
- контроль видатків на соціальну сферу та науку;
- контроль та аналіз бюджетів України;
- контроль видатків на державне управління;
- контроль державного боргу та діяльності банківських установ;
- контроль за дотриманням законодавства з питань бюджету;
- контроль видатків на промисловість та енергетику;
- контроль за використанням коштів державного бюджету у регіонах.

Класифікація перевірок, які проводяться Рахунковою палатою розглянуто в таблиці 36.

Таблиця 36

Класифікація перевірок

Класифікація перевірок		
Ознака	Види перевірок	Зміст
За місцем проведення	Камеральні	Проводяться на підставі звітності та інших документів без виходу на об'єкт
	Виїзні	Проводяться за місцезнаходженням об'єкта
За повнотою охоплення предмета перевірки	Суцільні	Перевірка фінансової діяльності об'єкта, починаючи від останньої ревізії
	Вибіркові	Перевірка фінансової діяльності об'єкта за певний проміжок часу, або перевірка окремих документів
У залежності від поставлених завдань	Комплексні	Перевірка широкого кола питань, які характеризують усі сторони фінансової діяльності об'єкта та систему управління в цілому
	Тематичні	Перевірка окремої сфери діяльності об'єкта

Класифікація перевірок		
Ознака	Види перевірок	Зміст
За організаційними ознаками	Планові	Здійснюються відповідно до попередньо розроблених і затверджених планів
	Позапланові	Проводяться в строки, не передбачені планом, у зв'язку з нештатними обставинами, які призвели до негативної ситуації

Однією з визначальних ознак діяльності Рахункової палати є принцип плановості, який закладено в проведення всіх її контрольно-аналітичних та експертних заходів.

План роботи Рахункової палати формується на основі:

- пропозицій головних контролерів-директорів департаментів, заступників Голови і Голови Рахункової палати;
- звернень та пропозицій Президента України;
- постанов або протокольних доручень Верховної Ради України;
- звернень комітетів Верховної Ради України та народних депутатів України, за якими Верховна Рада України приймає рішення.

Затверджується план роботи Колегією Рахункової палати. Тематика контрольних заходів ретельно формується, базуючись на детальному аналізі бюджетного процесу; змін законодавства щодо виконання бюджету; напрямів використання бюджетних коштів; соціально-економічних процесів; очікуваних від контрольних заходів результатів.

Повноваження Рахункової палати щодо аналізу бюджетного процесу уточнені нормами Бюджетного кодексу України та реалізуються шляхом здійснення Рахунковою палатою щоквартальних, піврічних та річних аналізів виконання Державного бюджету України. Одним з основних напрямів, які постійно перебувають в полі зору Рахункової палати, є контроль за використанням бюджетних коштів на соціальні питання, на потреби платників податків.

Розглянемо порядок підготовки та проведення перевірок Рахунковою палатою та оформлення їх результатів. Основні етапи організації перевірок наведено на рисунку 48.

1 етап – Підготовка до проведення перевірки

Перевірки Рахунковою палатою проводяться планово та позапланово.

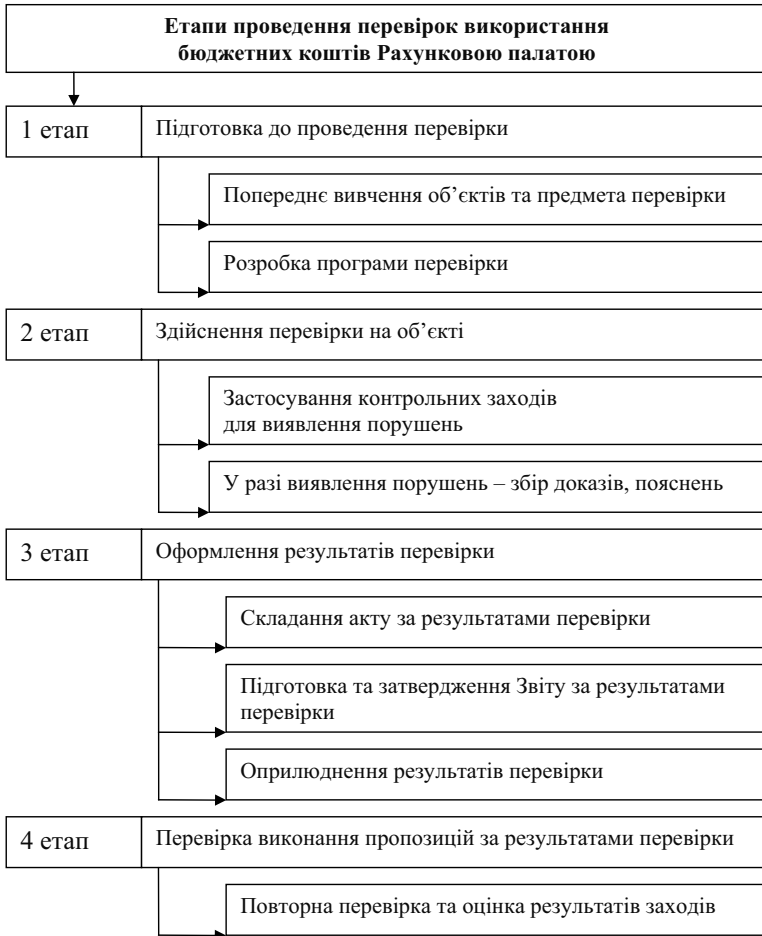

Рисунок 48 – Етапи проведення перевірки Рахунковою палатою

Планові перевірки проводяться на підставі:

- річних та поточних планів роботи Рахункової палати та її Колегії;

- річних та поточних планів роботи департаментів та інших структурних підрозділів, які мають на це повноваження.

Позапланові перевірки включаються до плану роботи та проводяться за рішенням Колегії Рахункової палати у випадках, передбачених Законом України „Про Рахункову палату“.

Підставою для проведення перевірки є програма, проект якої розробляється у департаменті або іншому структурному підрозділі Рахункової палати під керівництвом члена Рахункової палати, відповідального за проведення перевірки, на підставі затверджених планів роботи Рахункової палати, її Колегії та рішень Колегії Рахункової палати про проведення позапланових перевірок. Програма перевірки підписується членом Рахункової палати, відповідальним за проведення перевірки, та затверджується Головою Рахункової палати, Першим заступником або заступником Голови, а в разі потреби – Колегією Рахункової палати.

Перед складанням програми перевірки відповідальний член Рахункової палати організовує попереднє вивчення об'єктів перевірки за такими питаннями:

- предмет перевірки;
- перелік об'єктів, які підлягають перевірці;
- напрями діяльності кожного об'єкта перевірки;
- джерела отримання інформації;
- строки перевірки;
- склад контрольної групи суб'єкта перевірки;
- інші питання.

Під час попереднього вивчення об'єктів та предмета перевірки проводиться аналіз:

- 1) нормативно-правових актів, що стосуються предмета перевірки;
- 2) даних щодо бюджетних призначень та фактичних витрат з Державного бюджету України, що стосуються об'єктів та предмета перевірки;
- 3) фінансової та статистичної звітності, що складаються об'єктом перевірки;
- 4) структури об'єкта перевірки;
- 5) виконання об'єктом перевірки бюджетних програм та інших повноважень у частині, що стосується використання державних коштів;

б) матеріалів попередніх перевірок, проведених Рахунковою палатою з питань, які перевіряються, а також результатів перевірок, що проводилися іншими контрольними органами;

7) матеріалів засобів масової інформації.

Під час попереднього вивчення у межах предмету перевірки досліджуються такі питання:

- наскільки діяльність об'єкта перевірки відповідає вимогам чинного законодавства України;

- розподіл функцій, повноважень та відповідальності на кожному рівні управління об'єкта перевірки;

- система звітності та моніторингу діяльності об'єкта перевірки з метою отримання об'єктивної та достовірної інформації про результати його діяльності;

- процедури та заходи щодо забезпечення збереження фінансових та матеріальних ресурсів тощо.

За результатами попереднього вивчення об'єкта та предмета перевірки складається ***програма перевірки***, яка визначає:

- мету перевірки;

- предмет перевірки;

- перелік конкретних питань, які будуть перевірятися та обумовлюють обсяг перевірки;

- об'єкт перевірки;

- терміни проведення перевірки та складання акта та звіту за її результатами;

- планові трудовитрати;

- склад контрольної групи суб'єкта перевірки.

Якщо метою перевірки є визначення ефективності використання коштів, у програмі перевірки передбачаються наступні ***критерії оцінки ефективності використання державних коштів:***

1) ***продуктивність*** – це співвідношення між випуском продукції, наданням послуг та іншими результатами діяльності розпорядника або одержувача коштів Державного бюджету України та використаними на їх виробництво матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами;

2) ***результативність*** – ступінь відповідності фактичних результатів діяльності розпорядника або одержувача бюджетних коштів запланованим результатам;

3) ***економність*** – досягнення розпорядником або отримувачем бюджетних коштів запланованих результатів за рахунок вико-

ристання найменшого обсягу бюджетних коштів або досягнення найкращого результату за рахунок використання заданого обсягу бюджетних коштів;

4) *інші показники*, нормативно встановлені та обґрунтовані внутрішніми документами об'єкта, що перевіряється.

Ефективність використання бюджетних коштів може оцінюватися на підставі оцінки як усіх показників ефективності, так і на підставі лише одного з них.

2 етап – Порядок проведення перевірки

Перевірка здійснюється на основі підписаного відповідальною особою доручення на здійснення перевірки.

При проведенні перевірки для виявлення порушень та недоліків у процедурах управління бюджетними коштами, забезпечення їх усунення, аналізу причин застосовуються:

- 1) аналіз методів організації роботи об'єкта перевірки;
- 2) аналіз результатів роботи об'єкта перевірки;
- 3) аналіз конкретних фактів та ситуацій, виявлених на об'єкті перевірки;

4) аналіз усіх наявних даних;

5) огляд документів.

Посадові особи об'єкта перевірки зобов'язані забезпечити належні умови для роботи перевіряючих. У разі створення перешкод керівник контрольної групи суб'єкта перевірки складає протокол про адміністративне правопорушення і негайно доповідає про це члену Рахункової палати, відповідальному за проведення перевірки. Протокол про адміністративне правопорушення направляється до суду за підписом Голови Рахункової палати або його заступників.

Для обґрунтування висновків перевірки суб'єкт перевірки здійснює збір доказів, які повинні бути достатніми та достовірними (рис. 49).

Докази – це зібрана та задокументована інформація, яку використовує суб'єкт перевірки з метою обґрунтування результатів перевірки.

У разі виявлення фактів порушень та зловживань перевіряючі беруть у осіб об'єкта перевірки пояснення, які долучаються до акта перевірки.

При необхідності перевіряючі проводять огляд документів, предметів, іншого майна, та складають акт про проведення огляду, який додається до акта перевірки.

Огляд – це форма виявлення та закріплення фактів, які мають значення для предмета перевірки.

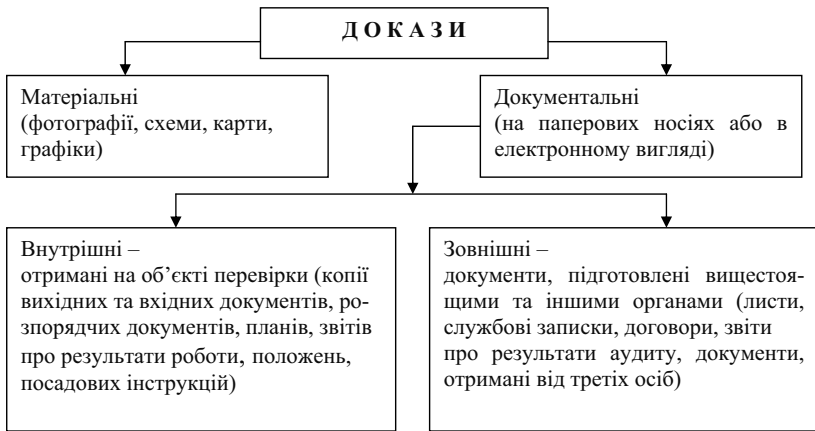

Рисунок 49 – Класифікація доказів

3 етап – Оформлення результатів перевірки

За результатами перевірки складається акт у трьох примірниках та підписується уповноваженими посадовими особами об'єкта перевірки, а також усіма членами контрольної групи суб'єкта перевірки.

В акті відображаються:

- результати перевірки всіх питань, передбачених програмою перевірки;
- всі факти порушень чинного законодавства та перелік виявлених недоліків;
- інформація про документи та інші матеріали, на яких ґрунтуються викладені факти;
- прізвища та посади осіб, причетних до вчиненого порушення, завданих збитків та їх пояснення.

Результат перевірки викладається об'єктивно, достовірно та обґрунтовано. Один примірник акта перевірки передається для підпису уповноваженій посадовій особі об'єкта перевірки, яка може у разі незгоди подати на протязі п'яти робочих днів аргументовані письмові зауваження стосовно питань, з якими не погоджується.

Результати розгляду цих зауважень викладаються окремою довідкою і разом із зауваженнями додаються до акта перевірки.

Оцінка результатів перевірки подається у Звіті, який відповідальний за проведення перевірки підписує та подає на засіданні Колегії Рахункової палати. Перед цим проект Звіту обговорюється з уповноваженою посадовою особою об'єкта перевірки, яка на протязі трьох робочих днів подає аргументовані пояснення щодо фактів, вказаних в проекті Звіту. Остаточні висновки та рекомендації Звіту відносяться до виключної компетенції Колегії Рахункової палати.

Звіт повинен містити:

- стислий опис виявлених фактів та оцінку відповідності їх чинному законодавству України;
- критерії оцінки ефективності використання бюджетних коштів та оцінку виявлених фактів відповідно до цих критеріїв;
- оцінку ефективності управлінських рішень, стану внутрішнього контролю, бюджетного планування;
- обсяг, характеристику та кваліфікацію бюджетних правопорушень і неефективного використання бюджетних коштів;
- причини, що призвели до порушень та недоліків;
- потенційні проблеми, висновки та пропозиції.

Звіт за результатами перевірки має бути повним, точним, об'єктивним, переконливим та зрозумілим. Висновки за результатами перевірки мають відповідати її кінцевій меті, а пропозиції – логічно впливати із зроблених висновків. У Звіті увага акцентується, перш за все, на конкретних пропозиціях щодо поліпшення роботи об'єкта перевірки.

Затверджений висновок за результатами розгляду направляється об'єкту перевірки, який інформує Рахункову палату про вжиті заходи.

Про результати розгляду Звіту інформуються:

- Верховна Рада України та/або її комітети;
- за необхідності Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, інші центральні органи виконавчої влади.

У разі виявлення під час перевірки фактів, за скоєння яких передбачена кримінальна чи адміністративна відповідальність, за

рішенням Колегії Рахункової палати матеріали перевірки передаються до Генеральної прокуратури України, інших правоохоронних органів або до суду у визначеному законодавством порядку.

4 етап – Перевірка виконання пропозицій за результатами перевірки (перевірка в порядку контролю)

Перевірка в порядку контролю проводиться з метою:

- сприяння виконанню пропозицій Рахункової палати, стимулювання усунення виявлених недоліків, підвищення дієвості звітів про результати перевірок;

- сприяння Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, іншим державним органам у розгляді та вжитті заходів, які забезпечують підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів;

- визначення ефективності контрольної діяльності Рахункової палати;

- аналізу повноти та ефективності впливу пропозицій Рахункової палати на роботу об'єкта перевірки.

Перевірка в порядку контролю проводиться у таких формах:

- 1) отримання поточної інформації про хід виконання об'єктами перевірки наданих рекомендацій;

- 2) проведення спеціальної перевірки отриманих відповідних документів на об'єкті через шість місяців та не пізніше ніж через рік після направлення рекомендацій;

- 3) проведення на об'єкті перевірки повторної перевірки за повною програмою. Їх періодичність повинна складати не більше одного разу на два роки.

Оцінка результатів перевірки в порядку контролю може мати якісні характеристики або кількісні показники підвищення ефективності використання державних коштів, які, за своєю сутністю, є ефектом від проведеної перевірки. За результатами перевірки в порядку контролю з виходом на об'єкт складається акт та Звіт за загальними правилами їх складання. Звіт за результатами перевірки у порядку контролю, як правило, розглядається Колегією Рахункової палати.

9.8. Відповідальність за бюджетні правопорушення

У Бюджетному кодексі крім контрольних повноважень окремих органів влади встановлено відповідальність за виявлені бюджетні правопорушення учасникам бюджетного процесу.

Бюджетним правопорушенням визнається недотримання учасником бюджетного процесу встановленого Бюджетним кодексом та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

Бюджетне правопорушення, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, може бути підставою для вжиття наступних заходів:

- 1) призупинення бюджетних асигнувань;
- 2) зупинення операцій з бюджетними коштами;
- 3) накладання стягнень.

Призупинення бюджетних асигнувань

Відповідно до статті 117 Бюджетного кодексу Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, Державна контрольно-ревізійна служба України, місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад, головні розпорядники бюджетних коштів у межах своїх повноважень можуть призупинити бюджетні асигнування, тобто повноваження на взяття бюджетного зобов'язання, у разі:

- несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету;
- невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку, складання звітності та внутрішнього фінансового контролю за бюджетними коштами і недотримання порядку перерахування цих коштів;
- подання недостовірних звітів та інформації про виконання бюджету;
- порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань;
- нецільового використання бюджетних коштів.

Порядок призупинення бюджетних асигнувань затверджено наказом Міністерства фінансів України № 319 від 15 травня 2002 року, згідно з яким:

1) Рішення про призупинення бюджетних асигнувань у вигляді розпорядження (додаток Е) приймає Міністр фінансів України на підставі протоколу про бюджетне правопорушення або акта ревізії та доданих до нього документів.

Розпорядження про зупинення бюджетних асигнувань складається у п'яти примірниках – один оригінал і чотири копії, спрямування яких відображено на рисунку 50.

2) Бюджетні асигнування призупиняються з 1-го числа місяця, наступного за датою прийняття розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань, **на термін від одного місяця до трьох** у межах поточного бюджетного періоду в обсязі, що дорівнює 50 відсоткам асигнувань, затверджених у плані асигнувань розпорядника бюджетних коштів за скороченою економічною класифікацією видатків бюджету на цей період, за винятком асигнувань на оплату праці (1110), нарахування на заробітну плату (1120) та трансфертів населенню (1340).

3) Пропозиції щодо призупинення бюджетних асигнувань, які підписує керівник органу, що встановив бюджетне правопорушення, або особа, що його заміщає, повинні містити назву відповідної бюджетної програми (тимчасової класифікації видатків місцевих бюджетів), за якими пропонується призупинити бюджетні асигнування. Разом з пропозиціями необхідно подати копію плану асигнувань розпорядника бюджетних коштів, яким вчинено бюджетне правопорушення, та копії довідок про внесення змін до нього.

Рисунок 50 – Органи, яким надаються примірники розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань

Відновлення дії бюджетних асигнувань здійснюється у наступному порядку:

1) Розпорядник чи одержувач коштів, якому були призупинені бюджетні асигнування, подає відповідному органу інформацію про усунення бюджетного правопорушення та копії документів, що її підтверджують.

2) Міністр фінансів аналізує надану інформацію та приймає рішення про відновлення дії бюджетних асигнувань, яке оформляється у вигляді розпорядження про відновлення дії бюджетних асигнувань (додаток Ж).

Розпорядження складається у чотирьох примірниках – один оригінал і три копії, спрямування яких наведено на рисунку 51.

Рисунок 51 – Розподілення примірників розпоряджень про відновлення призупинених бюджетних асигнувань

3) Відповідальний розпорядник на підставі розпорядження вносить зміни до помісячного плану асигнувань з 1-го числа місяця, наступного за датою прийняття цього розпорядження.

Нецільове використання коштів вважається бюджетним правопорушенням, яке відображається в протоколі або в акті ревізії (перевірки), складеному контролюючим органом. Примірник цього документа разом з довідкою відповідного контролюючого органу щодо бюджетного правопорушення надається Міністерству фінансів (місцевому фінансовому органу).

Нецільовим використанням бюджетних коштів є витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, установленим Законом України “Про Державний бюджет України” або рішенням про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису.

У разі встановлення факту нецільового використання бюджетних коштів приймається рішення про зменшення бюджетних призначень та призупинення бюджетних асигнувань в обсязі, що передбачений для зменшення бюджетних призначень. Зменшення бюджетних призначень головним розпорядникам

бюджетних коштів у разі нецільового використання бюджетних коштів у 2005 році згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 47 від 15 січня 2005 року здійснюється у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України № 112 від 4 лютого 2004 року.

Зупинення операцій з бюджетними коштами

З метою реалізації статті 120 Бюджетного кодексу України Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 1627 від 28 жовтня 2002 року „Про механізм зупинення операцій з бюджетними коштами”.

Операції з бюджетними коштами зупиняються у разі виявлення бюджетного правопорушення органами, визначеними у статті 118 Бюджетного кодексу України, а саме: Міністерством фінансів України, Державним казначейством України, органами Державної контрольно-ревізійної служби України, місцевими фінансовими органами, головами виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад і головними розпорядниками бюджетних коштів у межах своєї компетенції. Крім зупинення операцій з бюджетними коштами до правопорушників можуть застосовуватися адміністративні стягнення з відшкодуванням заподіяної таким правопорушенням матеріальної шкоди в порядку, встановленому законом.

Зупинення операцій з бюджетними коштами полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства.

Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами визначається Кабінетом Міністрів України. Термін зупинення операцій – до 30 днів.

Порядок зупинення операцій з бюджетними коштами визначений наказом Державного казначейства України № 213 від 18 листопада 2002 року. Цей Порядок застосовується до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у разі виявлення бюджетних правопорушень стосовно недотримання порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

При виявленні правопорушення складається протокол або акт ревізії, на підставі яких уповноважений орган приймає рішен-

ня у формі розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами (додатки К, Л).

Зупиненню підлягають усі операції з бюджетними коштами на рахунках розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів, за винятком:

- сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), інших платежів до бюджетів і державних цільових фондів (у тому числі пені, фінансові санкції);

- виконання рішень органів, яким відповідно до закону надано право стягнення коштів;

- операцій із здійснення видатків, які передбачені за кодами економічної класифікації видатків 1110 (у тому числі 1111, 1112, 1113), 1120, 1340 (у тому числі 1341, 1342, 1343).

Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами складається у чотирьох примірниках, які мають однакову юридичну силу і надсилаються протягом 2 робочих днів з дати його реєстрації уповноваженим органом. Механізм зупинення бюджетних асигнувань правопорушнику розглянуто на рисунку 52.

Рисунок 52 – Механізм зупинення бюджетних асигнувань

Операції за рахунками розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів відновлюються на підставі розпорядження уповноваженого органу про відновлення операцій з бюджетними коштами (додаток М) після закінчення терміну, зазначеного в розпорядженні про зупинення операцій, або відповідно до статті 120 Бюджетного кодексу України (30 днів). Механізм відновлення асигнувань подано на рисунку 53.

Відновлення операцій на рахунках правопорушника органи Державного казначейства здійснюють не пізніше наступного дня з дати одержання відповідного розпорядження, корінець якого не пізніше наступного робочого дня після відновлення операцій з бюджетними коштами направляється до відповідного уповноваженого органу.

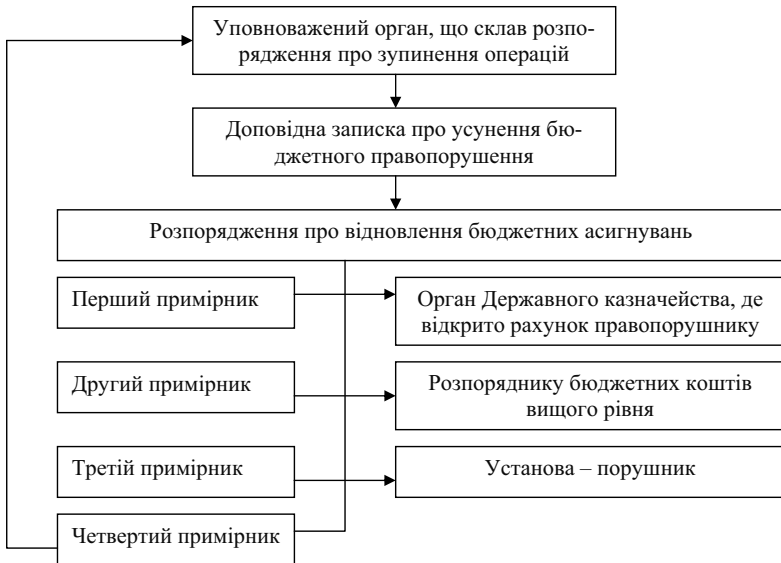

Рисунок 53 – Механізм відновлення зупинених операцій з бюджетними коштами

Бюджетним правопорушенням визнається також нецільове використання бюджетних коштів. Відповідно до законодавства може в цьому випадку прийматися рішення про зупинення операцій з бюджетними коштами.

Порядок *накладення стягнення за бюджетні правопорушення* визначено статтею 124 Бюджетного кодексу, згідно з якою:

- стягнення за бюджетні правопорушення накладаються за рішенням Міністра фінансів України, керівника органу Державного казначейства України, керівника органу Державної контрольно-ревізійної служби України, Міністра фінансів Автономної Республіки Крим, керівника місцевого фінансового органу, голови виконавчого органу міської міста районного значення, селищної та сільської ради;

- рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення приймається вищеназваними особами на підставі протоколу про бюджетне правопорушення або акта ревізії та доданих до нього документів.

Форма, порядок складання та передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення встановлено наказом Міністерства фінансів України № 129 від 26 грудня 2002 року.

Згідно з цим документом: „*Протокол про бюджетне правопорушення* (далі – Протокол) – це документ, яким засвідчується факт недотримання учасниками бюджетного процесу установленого Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, унесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету”.

Протокол (додаток Н):

1) складається особами, що уповноважені здійснювати контроль та проводити перевірки дотримання порядку складання, розгляду, затвердження, унесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету;

2) оформляється уповноваженою особою на підставі довідок, що складені за результатами проведених перевірок і засвідчують факт бюджетного правопорушення, та матеріалів звітності, за аналізом яких виявлені бюджетні правопорушення;

3) складається у чотирьох примірниках – один оригінал і три копії, які спрямовуються:

- оригінал – органу, керівник якого має право накладати стягнення за бюджетні правопорушення;

- одна копія Протоколу залишається органу, посадова особа якого склала Протокол;

- друга копія Протоколу надається керівнику органу, установи, організації, підприємства, де вчинене бюджетне правопорушення;

- третя копія Протоколу надсилається до відомо органу вищого рівня учасника бюджетного процесу, де вчинене бюджетне правопорушення.

У разі складання акта ревізії Протокол не оформляється. Рішення про зупинення операцій з бюджетними коштами може бути оскаржене в порядку, визначеному статтею 125 Бюджетного кодексу України, а саме – в органі, що його виніс, або в суді протягом 10 днів з дня його винесення, якщо інше не передбачено законом.

Особи, винні у порушенні бюджетного законодавства несуть згідно із законодавством України відповідальність:

- цивільну;
- дисциплінарну;
- адміністративну;
- кримінальну.

Бюджетне правопорушення, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, може бути підставою для притягнення до відповідальності згідно з законом його керівника чи інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру вчинених ними діянь.

З часу видання Указу Президента України № 1251/2001 від 25 грудня 2001 року „Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання порушень у бюджетній сфері” багато зроблено для створення дійового механізму протидії правопорушенням та зловживанням у бюджетній сфері, а саме:

- розроблені стандарти контролю за використанням бюджетних коштів, державного та комунального майна;
- впроваджене казначейське обслуговування місцевих бюджетів;
- встановлені у бюджетних установах уніфіковані та інтегровані комп’ютерні програми складання звітності;
- кошти Пенсійного фонду консолідовані на єдиному казначейському рахунку Державного казначейства України;
- впроваджено основні принципи управління фінансовою системою;
- посилена координація роботи фінансово-фіскальних органів;
- внесено зміни та доповнення до законів України, що регулюють питання закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти та встановлено відповідальність за порушення цього законодавства.

Незважаючи на багаточисельні конкретні дії щодо запобігання правопорушень, фінансова дисципліна учасників бюджетного процесу потребує подальшого зміцнення, а система відповідаль-

ності за правопорушення – подальшого вдосконалення. Першим кроком в цьому напрямі має бути прийняття законодавства про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення.

9.9. Порядок взаємодії між органами державного фінансового контролю

Необхідною умовою створення ефективної системи державного фінансового контролю є налагодження взаємозв'язків та координації діяльності між контролюючими органами щодо питань обміну інформацією та організації комплексних перевірок.

З метою забезпечення контролю за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу наказом Міністерства фінансів України № 176 від 03 березня 2003 року запроваджено формат та регламент обміну інформацією між Міністерством фінансів та Державним казначейством. Обмін інформацією здійснюється за цільовою поточною схемою передавання інформації з використанням xml-технології згідно з планом-графіком, розробленим Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України.

Обмін інформацією здійснюється файлами з уніфікованою структурою. Перелік інформації, якою обмінюються Державне казначейство України та Міністерство фінансів України наведено в таблиці 37.

Таблиця 37

Перелік інформації обміну між Міністерством фінансів і Державним казначейством

Інформація, яку Державне казначейство надає Міністерству фінансів	
<i>Перелік інформації</i>	<i>Терміни подання інформації</i>
1. Касове виконання державного бюджету за доходами (412 форма)	Щоденно
2. Виконання державного бюджету за доходами	- щомісячно - щороку
3. Виконання місцевих бюджетів за доходами	Щомісячно
4. Виконання державного бюджету за видатками	Щоденно
5. Виконання державного бюджету за видатками	- щомісячно - щоквартально

Продовження таблиці

Інформація, яку Державне казначейство надає Міністерству фінансів	
<i>Перелік інформації</i>	<i>Терміни подання інформації</i>
6. Кредиторська та дебіторська заборгованість	Щомісячно
7. Фінансові зобов'язання державних установ	Щомісячно
8. Міжбюджетні трансферти, дотації, вилучення та субвенції	Щоденно
Інформація, яку Міністерство фінансів надає Державному казначейству	
1. Інформація про розпис державного бюджету	Щорічно
2. Зміни до розпису державного бюджету	У день внесення змін Контрольні файли: - щотижня - щомісяця
3. Інформація про довідники бюджетної класифікації	На початку бюджетного року
4. Зміни до довідників бюджетної класифікації	У день внесення змін

Регламент подання інформації у залежності від періодичності поданий у таблиці 38.

*Таблиця 38***Регламент отримання інформації**

Терміни подання інформації	Регламент отримання інформації
1. Щодення інформація про доходи та видатки	До 11 години дня, наступного за звітним
2. Щодокадна інформація	12, 22 числа звітного місяця та 2 числа місяця, наступного за звітним (до кінця дня)
3. Щомісячна інформація про виконання Державного бюджету	Не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним
4. Щоквартальна інформація	Не пізніше 35 днів після закінчення звітного кварталу
5. Річна звітність	Не пізніше 1 травня року, наступного за звітним
6. Довідники	На початку бюджетного року

Для організації обміну інформацією між ДКУ та Мінфіном про стан виконання Державного бюджету України, на файл-

сервері Державного казначейства України створюється структура директорій, яка дзеркально відображається на відповідному файл-сервері Міністерства фінансів.

В основу побудови структури директорій покладено наступні принципи:

- ідентифікація організацій, між якими здійснюється обмін інформацією;
- періодичність отримання інформації;
- функціональна належність даних.

Взаємодія Державного казначейства та Державної контрольно-ревізійної служби

Для забезпечення формування інформаційної бази даних державного фінансового контролю Державне казначейство України, управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі щокварталу через 35 днів після закінчення звітного кварталу формують файл звіту про отримане фінансування та надходження бюджетних коштів у форматі DBF та засобами електронної пошти (модемний зв'язок) надсилають відповідним ГоловКРУ України, контрольно-ревізійним управлінням в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Порядок надання інформації затверджено спільним наказом Головного контрольно-ревізійного управління України та Державного казначейства України від 11 червня 2002 року за № 141/105 зі змінами згідно з Наказом Головного контрольно-ревізійного управління № 82/80 від 09 квітня 2003 року, відповідно до якого:

1) органи Державної контрольно-ревізійної служби з метою отримання додаткової інформації про видатки бюджету, необхідність в якій виникла під час здійснення контрольних заходів органами контрольно-ревізійної служби направляють письмові запити відповідним органам Державного казначейства України;

2) органи Державного казначейства надають в електронному вигляді інформацію у п'ятнадцятиденний термін після отримання письмового запиту.

Окремі питання взаємодії органів Державного казначейства та Державної контрольно-ревізійної служби врегульовано спільним наказом Державного казначейства України та ГоловКРУ № 215/338 від 14 грудня 2004 року.

Відповідно до Наказу для вдосконалення координації дій між вищеназваними органами при здійсненні контролю за порядком ведення бухгалтерського обліку, складанням звітності про виконання бюджетів та кошторисів, проведенням операцій з бюджетними коштами:

1) Органи Державного казначейства за результатами річних звітів надають інформацію щодо наявності небюджетних зобов'язань та вжитих заходів у розрізі розпорядників бюджетних коштів до органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні.

2) Органи Державної контрольно-ревізійної служби при проведенні ревізій та перевірок надають органам Державного казначейства письмові роз'яснення та відповідну базу із зазначених питань.

3) Органи Державної контрольно-ревізійної служби та органи Державного казначейства України щоквартально звіряють надходження платежів до бюджетів та бюджетних установ, які стали наслідком проведених контрольних заходів органами Державної контрольно-ревізійної служби в Україні.

Взаємодія органів Державного казначейства та Державної податкової служби в процесі виконання бюджетів за доходами

У зв'язку з набуттям Державним казначейством України статусу учасника СЕП НБУ спільним наказом Державного казначейства України та Державної податкової адміністрації України № 74/194 від 25 квітня 2002 року затверджено Порядок взаємодії між органами Державного казначейства України та державної податкової служби України у процесі виконання державного та місцевих бюджетів за доходами.

З метою забезпечення повноти надходжень платежів до бюджетів відповідно до бюджетної класифікації:

1) Органи Державної податкової служби до 1 грудня кожного року подають відповідним управлінням Державного казначейства в електронному вигляді списки складу платників податків, які перебувають на податковому обліку в кожному районі (місті), за:

- юридичними особами та їх філіями;
- фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності (за відповідним запитом органу Державного казначейства).

2) У разі зміни переліку видів доходів після прийняття закону України про Державний бюджет в управліннях Державного ка-

значейства України відкриваються (перевідкриваються) рахунки, відповідно до внесених змін.

Інформація про реквізити відкритих (перевідкритих) рахунків для зарахування платежів до бюджетів протягом 3 робочих днів надається управліннями та відділеннями Державного казначейства відповідним органам державної податкової служби України.

У процесі виконання Державного бюджету за доходами Управління Державного казначейства України наступного дня після зарахування доходів передають (до 11 години) відповідним органам Державної податкової служби на обласному рівні та районним відділенням Державного казначейства для подальшої передачі районним податковим інспекціям наступні документи:

- відомості про зарахування та повернення коштів з аналітичних рахунків за доходами у вигляді технологічних файлів;
- звіти про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами в розрізі відділень за видами надходжень;
- відомість № 2 розподілу платежів до бюджету, які надійшли на рахунок 3311 „Кошти, які підлягають розподілу між державним та місцевими бюджетами“;
- відомість розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3321 „Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету“;
- відомість № 2м розподілу платежів до бюджету, які надійшли на рахунок 3411 „Кошти, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету, що підлягають розподілу“;
- відомість розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3421 „Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу“;
- виписки з рахунків у вигляді електронного реєстру розрахункових документів.

Державне казначейство України:

1) отримує звіти про виконання бюджетів за доходами від управлінь Державного казначейства України;

2) формує та передає Державній податковій адміністрації України до 13-ї години:

- відомості про зарахування та повернення коштів з аналітичних рахунків за доходами державного бюджету (центральний рівень) у вигляді електронних документів;

- звіти про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами в розрізі областей.

Звірка доходів за всіма кодами бюджетної класифікації станом на 1-е число місяця, наступного за звітним, здійснюється:

1) між управліннями (відділеннями) Державного казначейства та відповідними податковими органами щомісячно, не пізніше 4-го числа місяця, наступного за звітним;

2) між Державним казначейством (центральний рівень) та Державною податковою адміністрацією України щомісячно, не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним.

За результатами складаються Акти звірки (Додатки П, Р, С, Т, У).

У процесі виконання Державного бюджету за доходами зустрічаються випадки помилково та/або надмірно сплачених до бюджету податків. Порядок повернення цих податків здійснюється виключно на підставі заяви платника податків (за винятком повернення зайво утриманих (сплачених) сум прибуткового податку з громадян), яка може бути подана не пізніше 1095 дня, наступного за днем виникнення такої переплати.

Порядок взаємодії органів Державної податкової служби та органів Державного казначейства України у процесі повернення платникам податків помилково та/або надміру сплачених обов'язкових платежів регламентований спільним наказом Державної податкової адміністрації України та Державного казначейства України №125/58 від 18 березня 2003 року.

Під дію цього Порядку не підпадає:

- а) відшкодування податку на додану вартість;
- б) повернення платникам податків сум акцизного збору;
- в) виконання судових рішень щодо повернення платникам податків помилково та/або надміру сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів).

Для повернення надміру сплачених податків:

1) Платник податків подає до органів Державної податкової служби заяву з визначенням напрямів зарахування коштів.

2) Органи державної податкової служби за місцем реєстрації платника податків:

- готують на протязі 3 робочих днів висновки (додаток Ф) на підставі даних особових рахунків платника;

- передають ці висновки органам Державного казначейства України

згідно з Реєстром (додаток Х).

Органи Державного казначейства:

1) реєструють висновки податкової служби в Журналі обліку висновків (додаток Ц);

2) готують платіжні документи на перерахування коштів з відповідних бюджетних рахунків на рахунок, вказаний у висновку;

3) за умови наявності коштів, необхідних для здійснення повернення, у термін не пізніше п'яти робочих днів від дати отримання висновку, здійснюють перерахування коштів.

Повернення платникам податків помилково та/або надміру сплачених платежів здійснюється з того бюджету, до якого зараховується у поточному бюджетному році платіж, який підлягає поверненню.

Повернення коштів з бюджетів здійснюється відповідно до Порядку повернення платникам помилково та/або надміру сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів), затвердженого наказом Державного казначейства України від 10 грудня 2002 № 226.

Взаємодія між органами Державного казначейства України та Державною митною службою

Порядок взаємодії та обміну інформацією між органами Державного казначейства України та Державної митної служби України в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами, що контролюються митними органами, визначено спільним наказом Державного казначейства України та Державної митної служби України № 150/417 від 31 липня 2002 року.

Цей Порядок розроблено з метою запровадження повно функціонального казначейського обслуговування митних органів за доходами та у зв'язку з набуттям Державним казначейством України статусу учасника системи електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ).

Податки та збори, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами, зараховуються останніми на рахунки з обліку доходів, відкриті в управліннях Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі в розрізі митниць та кодів бюджетної класифікації.

Інформація про зміни у складі митних органів надається Державному казначейству України протягом двох тижнів.

Після прийняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік у разі зміни переліку видів митних платежів та/або порядку їх зарахування до бюджету в управліннях Державного казначейства України в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі відкриваються (перевідкриваються) рахунки відповідно до змін, унесених зазначеним Законом України.

Інформація про реквізити відкритих (перевідкритих) рахунків для зарахування митних платежів, надається управліннями Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі митним органам, Державним казначейством України – Державній митній службі України (у частині рахунків, відкритих на центральному рівні) протягом 3 робочих днів з дня відкриття (перевідкриття) цих рахунків.

Органи Державного казначейства щоденно наступного робочого дня, після зарахування митних платежів на відповідні рахунки, до 11 години:

- формують для уповноважених митних органів виписки з цих рахунків у вигляді електронного реєстру;
- передають їх засобами електронної пошти (модемного зв'язку) для подальшої передачі їх відповідним митним органам.

Звіт про виконання Державного бюджету за доходами Державне казначейство формує та передає до 13 години у вигляді електронного документа Державній митній службі.

Митні органи проводять з органами Державного казначейства звірку доходів у розрізі кодів бюджетної класифікації щомісяця, не пізніше 4-го числа місяця, наступного за звітним. Результати оформлюються Актом звірки (додаток Ш) у 4 примірниках.

- 1 – для управління Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі;
- 2 – для Державного казначейства України;
- 3 – для митних органів;
- 4 – для Державної митної служби України.

Акти звірки територіальних органів узагальнюються відповідно Державним казначейством України та Державною митною службою України та не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним, на їх основі складається загальний акт звірки (додаток Щ).

Питання для самоконтролю

1. Фінансовий контроль як обов'язковий елемент фінансової системи країни.
2. Дайте визначення фінансовому контролю.
3. Взаємозв'язок між контрольною функцією фінансів та фінансовим контролем
4. У чому полягає сутність фінансового контролю ?
5. Наведіть структуру фінансового контролю.
6. Дайте визначення державному фінансовому контролю.
7. Місце державного фінансового контролю в загальній системі фінансового контролю.
8. У чому полягає призначення та основна мета державного фінансового контролю?
9. Класифікація загальнодержавного фінансового контролю.
10. Суб'єкти громадського фінансового контролю та основні засади їх діяльності.
11. Сутність та правові засади аудиторського фінансового контролю.
12. Дайте характеристику елементам системи державного фінансового контролю.
13. Відповідно до яких принципів здійснюється державний фінансовий контроль?
14. Якими нормативно-правовими актами регламентується державний фінансовий контроль в Україні?
15. За якими ознаками класифікуються органи державного фінансового контролю в Україні?
16. Дайте характеристику органам державного контролю першої підсистеми.
17. Дайте характеристику органам державного контролю другої підсистеми.
18. Якими документами регламентуються повноваження органів державного фінансового контролю в Україні?
19. Повноваження Верховної Ради України в здійсненні контрольних функцій щодо бюджетного процесу.
20. Визначте основні повноваження органів державного контролю в Україні.
21. Дайте характеристику формам бюджетного контролю за часом їх здійснення.

22. З якою метою та якими методами здійснюється попередній, поточний та подальший бюджетний контроль?
23. Класифікація фінансового контролю за організаційною приналежністю.
24. Класифікація фінансового контролю за джерелами інформаційних даних.
25. Класифікація фінансового контролю за методами його здійснення.
26. У чому відмінність між внутрішнім та зовнішнім державним фінансовим контролем?
27. Система державного внутрішнього фінансового контролю в Україні.
28. У чому різниця між внутрішнім контролем та внутрішнім аудитом?
29. Охарактеризуйте централізований та децентралізований внутрішній аудит та контроль.
30. Сутність та необхідність інспектування як форми внутрішнього фінансового контролю.
31. Загальна система державного внутрішнього фінансового контролю за рівнем централізації та часом здійснення.
32. У чому полягають основні недоліки системи державного внутрішнього фінансового контролю?
33. Визначте основні напрями та етапи реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю.
34. Відповідно до яких документів здійснюється планування контрольно-ревізійної роботи?
35. Визначте основні етапи проведення ревізій і перевірок органами Державної контрольно-ревізійної служби.
36. Що саме перевіряють органи Державної контрольно-ревізійної служби при здійсненні перевірки виконання бюджету та стану роботи фінансових органів та територіальних органів казначейства?
37. Як здійснюється аудит ефективності бюджетних програм?
38. Склад контрольних заходів Державного казначейства України за надходженням коштів в бюджет.
39. Що саме перевіряють органи Державного казначейства при здійсненні контролю за витрачанням бюджетних коштів?

40. Як здійснюється внутрішній контроль в системі органів Державного казначейства?

41. У яких формах здійснює контроль за бюджетними коштами Рахункова палата України?

42. Назвіть об'єкти перевірки Рахунковою палатою.

43. Охарактеризуйте основні етапи проведення перевірок використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України.

44. У якому документі викладається оцінка результатів перевірки Рахунковою палатою?

45. Які заходи вживаються при встановленні бюджетного правопорушення учасником бюджетного процесу?

46. У якому порядку призупиняються бюджетні асигнування у випадку виявлення бюджетного правопорушення?

47. Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами та порядок відновлення зупинених операцій.

48. Порядок накладення стягнення за бюджетні правопорушення.

49. Яку відповідальність несуть особи, винні у порушенні бюджетного законодавства?

50. У якому порядку здійснюється обмін інформацією між Державним казначейством і Міністерством фінансів України?

51. Яку інформацію і в які терміни надають один одному Державне казначейство України і Міністерство фінансів України?

52. Як взаємодіють Державне казначейство та Державна контрольно-ревізійна служба в процесі формування інформаційної бази даних державного фінансового контролю?

53. У чому полягає взаємодія органів Державного казначейства з податковою службою в процесі виконання бюджетів за доходами?

54. У якому порядку здійснюється звірка доходів між митними органами та органами Державного казначейства України?

Тестові завдання

1. Визначення поняття державного фінансового контролю наведено:
 - а) у Законі України "Про державний фінансовий контроль";
 - б) у Бюджетному кодексі;
 - в) у Постанові Кабінету України;
 - г) вірної відповіді немає.

2. Фінансовий контроль здійснюється з метою:
 - а) розподілення суспільного продукту відповідно до завдань фінансової політики держави;
 - б) розподілення суспільного продукту відповідно до соціально-культурних потреб населення;
 - в) забезпечення процесу ефективного управління фінансовими ресурсами держави у всіх сферах виробництва;
 - г) усі відповіді вірні.

3. За сферою компетенції державний фінансовий контроль поділяється на:
 - а) загальнодержавний контроль;
 - б) бюджетний контроль;
 - в) податковий контроль;
 - г) митний контроль.

4. Загальнодержавний фінансовий контроль включає наступні складові:
 - а) бюджетний контроль;
 - б) валютний контроль;
 - в) податковий контроль;
 - г) митний контроль.

5. Контроль господарюючих суб'єктів всіх форм власності за додержанням законодавства про податки та інші платежі здійснюють органи:
 - а) Державної контрольно-ревізійної служби України;
 - б) Державної податкової служби України;
 - в) Державного казначейства України;
 - г) усі відповіді вірні.

6. Контроль за стягненням податків та зборів при переміщенні товарами та транспортними засобами кордону держави здійснюють органи:
 - а) Державної контрольно-ревізійної служби України;
 - б) Державного казначейства України;
 - в) митної служби України;
 - г) Державної податкової служби України.

7. Порядок здійснення митного контролю згідно з нормами Митного кодексу України визначається:
 - а) Державною митною службою України;
 - б) Кабінетом Міністрів України;
 - в) Міністерством фінансів України;

г) Верховною Радою України.

8. Обсяг процедур щодо забезпечення додержання законодавства з питань митної справи та порядок їх застосування в Україні визначається:

- а) Митним кодексом України;
- б) відповідними нормативно-правовими актами;
- в) міжнародними договорами України;
- г) усі відповіді вірні.

9. Без участі спеціальних державних органів контролю реалізується:

- а) митний контроль;
- в) громадський контроль;
- б) валютний контроль;
- г) загальнодержавний контроль.

10. Громадський контроль за використанням коштів бюджетів всіх рівнів здійснюється з метою:

- а) запобігання нецільового використання коштів бюджету;
- б) забезпечення ефективності та прозорості державних фінансів;
- в) оптимізації бюджетних витрат;
- г) захисту інтересів власника.

11. Не залежить від державних управлінських структур, гарантує конфіденційність та комерційну тайну:

- а) митний контроль;
- в) аудиторський контроль;
- б) бюджетний контроль;
- г) громадський контроль.

12. З метою захисту інтересів власника здійснюється:

- а) податковий контроль;
- в) аудиторський контроль;
- б) бюджетний контроль;
- г) громадський контроль.

13. Перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам, – це:

- а) податковий контроль;
- в) аудиторський контроль;
- б) бюджетний контроль;
- г) громадський контроль.

14. Предметом державного фінансового контролю є:

- а) процеси формування та використання бюджетних ресурсів на рівні окремих господарчих суб'єктів;
- б) процеси формування та використання бюджетних ресурсів на рівні галузей, територіальних одиниць, регіонів та країни в цілому;

- в) суб'єкти господарювання та органи управління, діяльність яких пов'язана з використанням бюджетних коштів та власності держави;
- г) усі відповіді вірні.

15. Об'єктом державного фінансового контролю є:

- а) процеси формування та використання бюджетних ресурсів на рівні окремих господарчих суб'єктів;
- б) процеси формування та використання бюджетних ресурсів на рівні галузей, територіальних одиниць, регіонів та країни в цілому;
- в) суб'єкти господарювання та органи управління, діяльність яких пов'язана з використанням бюджетних коштів та власності держави;
- г) усі відповіді вірні.

16. Основні правила та вимоги, дотримання яких є необхідною умовою ефективної організації фінансового контролю, – це:

- а) предмет фінансового контролю; в) сфера діяльності контролю;
- б) принципи контролю; г) методи контролю.

17. Керівні принципи аудиту державних фінансів викладено:

- а) у Лімській декларації організації вищих органів фінансового контролю;
- б) у Бюджетному кодексі України;
- в) у Кодексі етики професійних контролерів INTOSAI;
- г) у Стандартах державного фінансового контролю.

18. Незалежність органів фінансового контролю, достатня для виконання своїх обов'язків та завдань, що закріплена на законодавчому рівні, це незалежність:

- а) функціональна; в) економічна;
- б) організаційна; г) службова.

19. Відповідність нормам та правилам, встановленим чинним законодавством, – це вимоги до діяльності органів державного фінансового контролю відповідно до принципу:

- а) незалежності; в) законності;
- б) відповідальності; г) системності.

20. Точність та достовірність здійснення процедур контролю органами державного фінансового контролю, правильне застосування методики при проведенні контрольних дій та об'єктивна оцінка фінансово-господарчої діяльності підконтрольного об'єкта забезпечується дотриманням принципу:

- а) системності; в) незалежності;
- б) відповідальності; г) об'єктивності.

21. Періодичність та комплексність проведення контрольних дій органами державного фінансового контролю на всіх стадіях руху грошових потоків держави забезпечується дотриманням принципу:

- а) незалежності;
- б) системності;
- в) законності;
- г) відповідальності.

22. У своїй професійній діяльності контролери державного сектору повинні додержуватися наступних принципів:

- а) здійснювати свою роботу справедливо та неупереджено;
- б) погоджувати свою роботу з керівництвом об'єкту контролю при вирішенні контрольних питань;
- в) дотримуватися політичного нейтралітету;
- г) зберігати професійні таємниці.

23. До I підсистеми органів державного фінансового контролю належать:

- а) Президент України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Верховна Рада України.

24. До II підсистеми органів державного фінансового контролю належать:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Рахункова палата України;
- г) Верховна Рада України.

25. Контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснює:

- а) Рахункова палата;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державне казначейство;
- г) Президент України.

26. Першим документом в Україні, що встановив загальну схему контролю над бюджетними ресурсами в контексті бюджетного процесу, став:

- а) Конституція України;
- б) Регламент Верховної Ради України;
- в) Бюджетний кодекс України;
- г) Стандарти Рахункової палати України.

27. Фінансовий контроль, аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів в Україні здійснюється на стадіях бюджетного процесу:

- а) планування проекту бюджету;
- б) виконання Державного бюджету;
- в) контролю за виконанням бюджету держави;
- г) усі відповіді вірні.

28. Повноваження органів державного контролю та відповідальність за бюджетні правопорушення визначено у розділі Бюджетного кодексу:

- а) третьому;
- б) четвертому;
- в) п'ятому;
- г) другому.

29. Контрольні функції та повноваження головних розпорядників бюджетних коштів, які здійснюють внутрішній контроль за повнотою надходжень і витрачанням коштів розпорядниками нижчих рівнів, визначено Бюджетним кодексом:

- а) у статті 22;
- б) у статті 26;
- в) у статті 24;
- г) у статті 28.

30. З метою забезпечення ефективного контролю за станом виконання бюджету Міністерство фінансів надсилає постійній комісії з питань бюджету необхідну інформацію:

- а) щомісяця;
- б) щорічно;
- в) щокварталу;
- г) двічі на рік.

31. Для контролю виконання Державного бюджету на засіданні Верховної Ради заслуховується доповідь Уряду:

- а) двічі на рік: у червні і листопаді;
- б) двічі на рік: у липні і грудні;
- в) щомісяця;
- г) щокварталу.

32. Контроль за відповідністю законопроектів, поданих на розгляд Верховній Раді України, бюджетному законодавству здійснює :

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Комітет Верховної Ради України з питань бюджету;
- в) Рахункова палата України;
- г) Міністерство фінансів України.

33. Контроль за відповідністю поданого Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України до Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період здійснює:

- а) Верховна Рада України;
- б) Комітет Верховної Ради України з питань бюджету;
- в) Рахункова палата України;
- г) Міністерство фінансів України.

34. Контроль за відповідністю платежів взятим зобов'язанням та бюджетним асигнуванням здійснює:

- а) Рахункова палата України;

- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державне казначейство України;
- г) органи Державної контрольно-ревізійної служби.

35. Контроль за використанням коштів Державного бюджету України, відповідно до закону про Державний бюджет України, здійснює:

- а) Рахункова палата України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державне казначейство України;
- г) органи Державної контрольно-ревізійної служби.

36. Контроль за цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів, одержаних під гарантію Кабінету Міністрів України, здійснює:

- а) Рахункова палата України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державне казначейство України;
- г) Державна контрольно-ревізійна служба.

37. Державний фінансовий контроль залежно від часу його здійснення поділяється на:

- а) плановий, позаплановий;
- б) суцільний, вибірковий, комбінований;
- в) попередній, поточний, наступний;
- г) внутрішній, зовнішній.

38. Аналіз виконання бюджету попередніх періодів та надання рекомендацій щодо виявлення бюджетних резервів здійснюється при проведенні:

- а) попереднього контролю;
- б) наступного контролю;
- в) поточного контролю;
- г) планового контролю.

39. У залежності від організації проведення ревізії розподіляються на:

- а) документальні;
- б) планові;
- в) фактичні;
- г) позапланові.

40. У залежності від джерел даних, які є базою проведення, ревізії поділяються:

- а) документальні;
- б) часткові;
- в) повні;
- г) фактичні.

41. У залежності від суб'єктів здійснення бюджетний контроль може бути:

- а) державним;
- б) податковим;
- в) відомчим;
- г) валютним.

42. За повнотою охоплення даних фінансово-господарської діяльності об'єкта, що перевіряється, ревізії підрозділяються на:
- а) повні;
 - б) часткові;
 - в) документальні;
 - г) тематичні.
43. Функціонально незалежну оцінку діяльності органів державного сектору забезпечує здійснення:
- а) внутрішнього контролю;
 - б) внутрішнього аудиту;
 - в) інспектування централізованого;
 - г) інспектування децентралізованого.
44. Державний внутрішній аудит, що проводиться Головним контрольно-ревізійним управлінням, спрямування та координацію діяльності якого здійснює Міністерство фінансів, – це:
- а) централізований внутрішній аудит;
 - б) децентралізований внутрішній аудит;
 - в) централізоване інспектування;
 - г) децентралізоване інспектування.
45. Централізоване інспектування здійснюється:
- а) керівниками органу державного сектору;
 - б) Головним контрольно-ревізійним управлінням;
 - в) органами Державної контрольно-ревізійної служби;
 - г) контрольно-ревізійними підрозділами виконавчої влади.
46. Децентралізоване інспектування здійснюється:
- а) керівниками органу державного сектору;
 - б) Головним контрольно-ревізійним управлінням;
 - в) органами Державної контрольно-ревізійної служби;
 - г) контрольно-ревізійними підрозділами виконавчої влади.
47. Внутрішній контроль органу державного сектору здійснюється:
- а) керівниками органу державного сектору;
 - б) Головним контрольно-ревізійним управлінням;
 - в) органами Державної контрольно-ревізійної служби;
 - г) контрольно-ревізійними підрозділами виконавчої влади.
48. Інспектування як вид державного внутрішнього фінансового контролю здійснюється з метою:
- а) подальшого контролю за дотриманням законодавства органами державного сектору;
 - б) контролю за веденням бухгалтерського обліку;
 - в) контролю за складанням фінансової звітності;
 - г) усі відповіді вірні.

49. Реформування системи внутрішнього фінансового контролю згідно з Концепцією Кабінету Міністрів України планується здійснити:
- а) у два етапи протягом п'яти років;
 - б) у три етапи протягом п'яти років;
 - в) у три етапи протягом сьомі років;
 - г) у два етапи протягом сьомі років.
50. План контрольно-ревізійної роботи Головки КРУ складається на:
- а) півріччя;
 - б) квартал;
 - в) рік;
 - г) місяць.
51. Контрольно-ревізійні управління затверджують Плани своєї роботи:
- а) 15 січня;
 - б) 25 січня;
 - в) 10 липня;
 - г) 25 липня.
52. Контрольно-ревізійні відділи затверджують Плани своєї роботи:
- а) 15 січня;
 - б) 25 січня;
 - в) 10 липня;
 - г) 25 липня.
53. Контрольно-ревізійні управління формують Плани своєї роботи:
- а) 5 січня;
 - б) 20 січня;
 - в) 1 липня;
 - г) 20 липня.
54. Контрольно-ревізійні відділи формують Плани своєї роботи:
- а) 5 січня;
 - б) 20 січня;
 - в) 1 липня;
 - г) 20 липня.
55. Розгляд матеріалів ревізії і прийняття рішень органами Державної контрольно-ревізійної служби здійснюється на етапі:
- а) підготовки до проведення ревізії;
 - б) організації та проведення ревізії;
 - в) оформлення результатів ревізії;
 - г) реалізації матеріалів ревізії.
56. Обговорення результатів ревізії на об'єкті ревізії здійснюється на етапі контрольно-ревізійного процесу:
- а) підготовки до проведення ревізії;
 - б) організації та проведення ревізії;
 - в) оформлення результатів ревізії;
 - г) реалізації матеріалів ревізії.
57. Систематизація матеріалів ревізії та узагальнення результатів контролю здійснюється на етапі ревізійного процесу:
- а) підготовки до проведення ревізії;
 - б) організації та проведення ревізії;
 - в) оформлення результатів ревізії;

г) реалізації матеріалів ревізії.

58. В акті, яким оформлюються результати ревізії контрольно-ревізійною службою, вказуються виявлені факти:

- а) порушень законів України та нормативних актів;
- б) неправильних розрахунків з бюджетом; порушень ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- в) недостач, безпідставного списання й привласнень готівки, товарно-матеріальних цінностей, інших зловживань;
- г) усі відповіді вірні.

59. Порядок проведення органами контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту та інспектування встановлює:

- а) Кабінет Міністрів України; в) Рахункова палата України;
- б) Верховна Рада України; г) Міністерство фінансів України.

60. Відповідно до Закону України про Державну контрольно-ревізійну службу державний фінансовий контроль реалізується Державною контрольно-ревізійною службою через проведення:

- а) державного фінансового аудиту;
- б) інспектування;
- в) державного фінансового аудиту та інспектування;
- г) перевірок та ревізій.

61. Інспектування органами Державної контрольно-ревізійної служби здійснюється у формі:

- а) обстежень; в) ревізій;
- б) контролю; г) моніторингу.

62. Планова виїзна ревізія, що проводиться органами Державної контрольно-ревізійної служби, здійснюється:

- а) не більше 60 робочих днів; в) не більше 30 робочих днів;
- б) не більше 90 робочих днів г) не більше 24 робочих днів.

63. Термін проведення органами Державної контрольно-ревізійної служби позапланової виїзної ревізії за рішенням суду:

- а) 15 робочих днів; в) 30 робочих днів;
- б) 5 робочих днів; г) 20 робочих днів.

64. Порядок проведення органами Державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм визначений:

- а) постановою Кабінету Міністрів України;
- б) наказом Головного контрольно-ревізійного управління;
- в) законом України „Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні”;

г) постановою Міністерства фінансів України.

65. Головний розпорядник бюджетних коштів та/або відповідальний виконавець бюджетної програми інформує орган Державної контрольно-ревізійної служби про стан реалізації пропозицій, наведених в аудиторському звіті

- а) шокварталу;
- б) щотижня;
- в) щомісяця;
- г) щодавно.

66. Розпорядники бюджетних коштів разом з річною звітністю про виконання своїх кошторисів надають звіт про результати фінансово-господарського аудиту:

- а) головному розпоряднику;
- б) Міністерству фінансів України;
- в) відповідним органам Державного казначейства;
- г) усі відповіді вірні.

67. Контроль використання коштів Державного бюджету, дотримання правил ведення бухгалтерського обліку та складання звітності щодо виконання бюджетів та кошторисів бюджетних установ здійснюють:

- а) органи Державної контрольно-ревізійної служби;
- б) органи Державного казначейства України;
- в) Рахункова палата України;
- г) усі відповіді вірні.

68. Попередній контроль органами Державного казначейства здійснюється:

- а) під час реєстрації зобов'язань розпорядників бюджетних коштів;
- б) при оплаті рахунків розпорядників та отримувачів бюджетних коштів;
- в) при перевірці відповідності платіжних документів взятим бюджетним зобов'язанням;
- г) усі відповіді вірні.

69. Бюджетні зобов'язання розпорядників бюджетних коштів не реєструються та повертаються органами Державного казначейства у випадках:

- а) неналежного оформлення реєстрів та платіжних доручень;
- б) відсутності документів, які підтверджують факт узяття фінансового зобов'язання;
- в) недотримання вимог чинного законодавства щодо оформлення документів;
- г) усі відповіді вірні.

70. Органи Державного казначейства України контролюють відповідність даних бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів даним бухгалтерського обліку з виконання кошторису розпорядником бюджетних коштів на звітну дату:

- а) шокварталу;
- б) щотижня;
- в) щомісяця;
- г) щодавно.

71. Органи Державного казначейства з метою виявлення небюджетних фінансових зобов'язань проводять інвентаризацію зобов'язань розпорядників бюджетних коштів:

- а) 31 грудня звітного року;
- б) 1 грудня звітного року;
- в) в термін, визначений Міністерством фінансів;
- г) 15 грудня звітного року.

72. Порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань є підставою:

- а) для призупинення бюджетних асигнувань;
- б) для зупинення операцій з бюджетними коштами;
- в) накладання стягнень;
- г) усі відповіді вірні.

73. Предметом перевірки Рахунковою палатою є використання коштів:

- а) Державного бюджету України;
- б) загальнодержавних цільових фондів;
- в) валютних та кредитно-фінансових ресурсів;
- г) підприємств всіх форм власності.

74. План роботи Рахункової палати затверджується:

- а) Верховною Радою України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Колегією Рахункової палати;
- г) Головою Рахункової палати України.

75. Планові перевірки проводяться Рахунковою палатою України на підставі:

- а) річних та поточних планів роботи Рахункової палати;
- б) річних та поточних планів роботи департаментів;
- в) річних та поточних планів роботи Колегії Рахункової палати України;
- г) усі відповіді вірні.

76. У програмі перевірки ефективності використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України передбачаються наступні критерії оцінки ефективності використання державних коштів:

- а) продуктивності;
- в) результативності;

б) економності;

г) усі відповіді вірні.

77. Перевірка Рахунковою палатою в порядку контролю за результатами перевірки здійснюється:

а) один раз на рік;

в) один раз в два роки;

б) двічі на рік;

г) один раз в квартал.

78. За результатами перевірки посадові особи Рахункової палати України в порядку контролю з виходом на об'єкт складають:

а) акт перевірки;

в) акт перевірки та Звіт;

б) Звіт про перевірку;

г) довідку про перевірку.

79. Звіт за результатами перевірки в порядку контролю, що здійснює Рахункова палата України, розглядається:

а) Колегією Рахункової палати;

б) Верховною Радою України;

в) Кабінетом Міністрів України;

г) усі відповіді вірні.

80. Рішення про призупинення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів приймає:

а) Колегія Рахункової палати;

б) Міністр фінансів України;

в) Голова Рахункової палати;

г) Голова постійної комісії з питань бюджету.

81. Розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань органи державного фінансового контролю складають:

а) у трьох примірниках;

в) у двох примірниках;

б) у п'яти примірниках;

г) у чотирьох примірниках.

82. Призупинення бюджетних асигнувань органами державного фінансового контролю здійснюється:

а) на термін до одного місяця в межах поточного бюджетного року та в обсязі, що дорівнює 50 відсоткам затверджених розпорядникам бюджетних коштів асигнувань;

б) на термін від одного місяця до трьох в межах поточного бюджетного року та в обсязі, що дорівнює 50 відсоткам затверджених розпорядникам бюджетних коштів асигнувань;

в) на термін до одного місяця в межах поточного бюджетного року та в обсязі, що дорівнює 100 відсоткам затверджених розпорядникам бюджетних коштів асигнувань;

г) на термін від одного місяця до трьох в межах поточного бюджетного року та в обсязі, що дорівнює 100 відсоткам затверджених розпорядникам бюджетних коштів асигнувань.

83. Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами у разі бюджетного правопорушення регламентовано:

- а) Бюджетним кодексом України;
- б) постановою Кабінету Міністрів України;
- в) постановою Рахункової палати України;
- г) постановою Державного казначейства України.

84. Операції з бюджетними коштами зупиняються у разі виявлення бюджетного правопорушення органами державного контролю на термін:

- а) до 60 днів;
- б) до 90 днів;
- в) від 30 до 60 днів;
- г) до 30 днів.

85. Відповідно до Бюджетного кодексу стягнення за бюджетні правопорушення накладаються за рішенням:

- а) Міністра фінансів України;
- б) керівника органу Державного казначейства України;
- в) керівника органу Державної контрольно-ревізійної служби України;
- г) усі відповіді вірні.

86. Державне казначейство України надає Міністерству фінансів України з метою створення ефективної системи контролю за виконанням Державного бюджету інформацію за доходами:

- а) щомісячно та щоквартально;
- б) щоденно та щомісячно;
- в) щомісячно та щороку;
- г) щоквартально та щороку.

87. Державне казначейство України надає Міністерству фінансів України з метою створення ефективної системи контролю за виконанням Державного бюджету інформацію за видатками:

- а) щомісячно та щоквартально;
- б) щоденно та щомісячно;
- в) щомісячно та щороку;
- г) щоквартально та щороку.

88. Міністерство фінансів України отримує від Державного казначейства України інформацію про касове виконання Державного бюджету за доходами:

- а) щомісячно;
- б) щоквартально;
- в) щоденно;
- г) щорічно.

89. Міністерство фінансів України надає Державному казначейству України інформацію про розпис Державного бюджету:

- а) щомісячно;
- в) щоденно;

б) шоквартально;

г) щорічно.

90. Інформацію про зміни до розпису Державного бюджету Міністерство фінансів України надає Державному казначейству:

а) у день внесення змін;

в) щотижня;

б) щомісяця;

г) щорічно.

91. Державне казначейство України надає Міністерству фінансів України щоденну інформацію:

а) про касове виконання Державного бюджету за доходами;

б) про виконання Державного бюджету за видатками;

в) про фінансові зобов'язання державних установ;

г) про міжбюджетні трансфери, дотації, вилучення та субвенції.

92. Державне казначейство України надає Міністерству фінансів України шоквартальну інформацію:

а) про касове виконання Державного бюджету за доходами;

б) про виконання Державного бюджету за видатками;

в) про фінансові зобов'язання державних установ;

г) про міжбюджетні трансфери, дотації, вилучення та субвенції.

93. З метою забезпечення повноти надходжень платежів до бюджетів відповідно до бюджетної класифікації органи Державної податкової служби подають відповідним управлінням Державного казначейства в електронному вигляді списки складу платників податків, які перебувають на податковому обліку в кожному районі (місті):

а) до 1 грудня кожного року;

б) до 31 грудня кожного року;

в) до 1 листопада кожного року;

г) до 1 січня кожного року.

94. Органи Державного казначейства координують свою діяльність з контролюючими органами:

а) Державної контрольно-ревізійної служби України;

б) Державної податкової служби України;

в) Державної митної служби України;

г) Рахункової палати.

95. Повернення надмірно сплачених податків до бюджету здійснюється на підставі:

а) заяви платника податку;

б) висновків органів податкової служби;

в) платіжних документів на перерахування коштів, підготовлених органами Державного казначейства;

г) усі відповіді вірні.

Доповніть за змістом:

96. До елементів системи бюджетного контролю належать:

- а) предмет контролю;
- б) методи контролю;
- в)
- г) об'єкт контролю;
- д)

97. Діяльність органів державного фінансового контролю врегульована нормативно-правовими актами законодавства:

- а) Конституцією України;
- б) Положенням „Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні”;
- в)
- г)

98. До контрольних повноважень Рахункової палати відповідно до 110. статті Бюджетного кодексу належать:

- а) контроль за ефективністю використання та управління коштами Державного бюджету України;
- б) за використанням бюджетних коштів у частині фінансування повноважень місцевих державних адміністрацій та делегованих місцевому самоврядуванню повноважень органів виконавчої влади по доходах і видатках;
- в)
- г)

99. Попередній контроль з боку органів державного фінансового контролю включає:

- а) контроль відповідності бюджетної політики національним інтересам та наміченим цілям;
- б) контроль ефективності показників бюджетних програм;
- в)
- г)

100. Органи державного фінансового контролю під час проведення операцій з фінансовими ресурсами контролюють:

- а) своєчасність надходжень коштів до бюджету та здійснення платежів з бюджетних рахунків;
- б) ефективність та цілеспрямованість використання бюджетних ресурсів;
- в)
- г)

107. Аудиторський звіт надається контрольно-ревізійних органів щодо ефективності виконання бюджетних програм надається:

- а) головному розпоряднику бюджетних коштів та/або відповідальному виконавцю бюджетної програми;
- б) Верховній Раді України;
- в)
- г)

108. До основних критеріїв оцінки внутрішнього фінансового контролю суб'єкту господарювання, що здійснюють органи контрольно-ревізійної служби, належать:

- а) наявність контрольного підрозділу в структурі суб'єкта господарювання та внутрішніх нормативних документів;
- б) дієвість контролю та визначення резервів для підвищення ефективності процесів діяльності;
- в)
- г)

109. До складу контрольних заходів за надходженням коштів в бюджет з боку органів Державного казначейства належать:

- а) контроль документів по зарахуванню податків та зборів до бюджету, що отримують органи казначейства із банківських установ;
- б) контроль надходження бюджетних коштів на єдиний казначейський рахунок;
- в)
- г)

110. Розпорядники бюджетних коштів повідомляють органи Державного казначейства України про зміни у Реєстрі зобов'язань у наступних випадках:

- а) у разі укладання додаткових договорів;
- б) при знятті з обліку зобов'язань;
- в)
- г)

111. Об'єктами перевірки Рахункової палати є:

- а) Апарат Верховної Ради України, Адміністрація Президента України;
- б) Державне управління справами; Секретаріат Кабінету Міністрів України;
- в)
- г)

119. „Фінансовий контроль – це сукупність дій та операцій з перевірки фінансових та пов’язаних з ними питань діяльності суб’єктів господарювання за допомогою спеціальних форм та методів”:

- а) вірно; б) невірно.

120. „Фінансовий контроль забезпечує при вартісному розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту лише інтереси держави”:

- а) вірно; б) невірно.

121. „Державний фінансовий контроль сприяє фінансовій стабілізації економіки та призначений для реалізації фінансової політики держави”:

- а) вірно; б) невірно.

122. „Фінансовий контроль процес формування та ефективного використання коштів у всіх ланках фінансової системи”:

- а) вірно; б) невірно.

123. „На даному етапі становлення системи державного фінансового контролю в Україні сформульовані єдині підходи щодо визначення його основних принципів”:

- а) вірно; б) невірно.

124. „Органи фінансового контролю мають бути незалежними від об’єктів аудиту”:

- а) вірно; б) невірно.

125. „Системність – це принцип, який забезпечує підвищення ефективності фінансового контролю, дозволяє відстежити позитивні та негативні тенденції процесу контролю на всіх стадіях руху грошових потоків держави”:

- а) вірно; б) невірно.

167. „Державний фінансовий контроль є відокремленим елементом загальної структури контрольних органів держави”:

- а) вірно; б) невірно.

127. „Президент України здійснює фінансовий контроль самостійно, або за допомогою уповноважених органів”:

- а) вірно; б) невірно.

128. „Відповідно до Бюджетного кодексу України державний фінансовий контроль є невід’ємним складником бюджетного процесу”:

- а) вірно; б) невірно.

129. „Проведення державного фінансового контролю не передбачає здійснення оцінки використання бюджетних коштів”:

- а) вірно; б) невірно.

130. „Згідно зі статтею 109 Бюджетного кодексу Верховна Рада України заслуховує звіти про виконання Державного бюджету, та контролює використання коштів резервного фонду Державного бюджету”:

- а) вірно; б) невірно.

131. „Верховна Рада України здійснює загальний постійний контроль за виконанням найважливіших загальнодержавних програм економічного, соціального і національно-культурного розвитку держави, заслуховуючи доповіді Кабінету Міністрів, або постійних комісій відповідно до їх компетенції”:

- а) вірно; б) невірно.

132. „Контроль виконання бюджету відповідно до схваленої бюджетної політики здійснюється постійними комісіями два рази протягом терміну його виконання: у липні і січні”:

- а) вірно; б) невірно.

133. „Встановлені норми соціального забезпечення контролюються при проведенні попереднього державного фінансового контролю”:

- а) вірно; б) невірно.

134. „Виявлення порушень та зловживань при використанні фінансових ресурсів держави здійснюється при проведенні остаточного контролю”:

- а) вірно; б) невірно.

135. „Відповідно до статті 98 Конституції України та Бюджетного кодексу державний зовнішній фінансовий контроль за використанням коштів Державного бюджету здійснюється Рахунковою палатою України”:

- а) вірно; б) невірно.

136. „Бюджетним кодексом України визначено, що внутрішній фінансовий контроль здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу”:

- а) вірно; б) невірно.

137. „Внутрішній аудит визначає, яким чином здійснюється внутрішній контроль, включаючи способи попереднього контролю”:

- а) вірно; б) невірно.

138. „За впровадження системи внутрішнього фінансового контролю відповідає керівництво органу державного сектору”:

- а) вірно; б) невірно.

148. „Сума фінансових зобов'язань розпорядника бюджетних коштів може перевищувати загальну суму асигнувань на взяття зобов'язань на відповідну мету згідно з бюджетним призначенням”:

- а) вірно; б) невірно.

149. „Рахункова палата здійснює зовнішній контроль у формі ревізії, перевірки”:

- а) вірно; б) невірно.

150. „Підставою для проведення перевірки Рахунковою палатою України є програма, проект якої розробляється Колегією Рахункової палати України”:

- а) вірно; б) невірно.

151. „Ефективність використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України може оцінюватися на підставі оцінки тільки усіх показників ефективності”:

- а) вірно; б) невірно.

152. „У разі складання акта ревізії органами державного фінансового контролю Протокол про бюджетне правопорушення не оформляється”:

- а) вірно; б) невірно.

153. „Щомісячна інформація про виконання Державного бюджету надається органами Державного казначейства Міністерству фінансів України не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним”:

- а) вірно; б) невірно.

154. „Обмін інформацією між органами державного контролю здійснюється файлами з уніфікованою структурою”:

- а) вірно; б) невірно.

155. „Повернення платникам податків надміру сплачених коштів може здійснюватися з того бюджету, до якого зараховується платіж у бюджетному поточному році, та з інших бюджетних рахунків”:

- а) вірно; б) невірно.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Авансові платежі – грошова сума, яку перераховують згідно з договором наперед у рахунок майбутніх розрахунків за товари (роботи, послуги), які мають бути отримані (виконані, надані).

Автоматизована інформаційна система (АІС) – сукупність інформації, економіко-математичних методів і моделей, технічних, програмних, технологічних засобів, спеціалістів, призначених для обробки інформації і прийняття управлінських рішень.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) – сукупність інформаційних, програмних і апаратних ресурсів для автоматизації розв'язання функціональних задач спеціалістів і реалізації їх управлінських функцій.

Акт ревізії – службовий двосторонній документ, який стверджує факт проведення комплексної, фінансової чи тематичної ревізії, що відображає її результати стосовно наслідків окремих фінансово-господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому і є носієм доказової інформації про виявлені й систематизовані за економічною однорідністю недоліки в господарюванні та порушення законів та інших нормативно-правових актів.

Активні угоди – угоди, за якими виникають зобов'язання у позичальників кредитів перед державою в результаті надання позик з бюджету за рахунок залучених державою коштів на фінансування інвестиційних проектів (рекредитування за рахунок залучених коштів) та угоди, якими оформлюються вимоги держави до позичальників, у разі взяття державою боргових зобов'язань перед кредиторами в результаті початку дії державних гарантій або визнання державою боргів інших юридичних осіб.

Акцепт тендерної пропозиції – прийняття замовником тендерної пропозиції та надання згоди на її оплату. Тендерна пропозиція вважається акцептованою, якщо замовником в установленій у тендерних документах строк подано письмове підтвердження учаснику у акцепті тендерної пропозиції після визначення його переможцем процедури закупівлі.

Альтернативна тендерна пропозиція – пропозиція, яка може бути подана учасником замовнику додатково у складі тендерної пропозиції, якщо це передбачено тендерною

документацією і відрізняється від пропозиції, розробленої відповідно до умов, передбачених тендерною документацією.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам. Аудит здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення. Аудит може проводитись з ініціативи господарюючих суб'єктів, а також у випадках, передбачених чинним законодавством (обов'язковий аудит).

Аудитором може бути фізична особа, яка має сертифікат, що визначає її кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю на території України. (Частина перша статті 5 в редакції Закону № 2738-IV від 06.07.2005). Аудитор має право займатися аудиторською діяльністю індивідуально, створити аудиторську фірму, об'єднатися з іншими аудиторами в спілку з дотриманням вимог цього Закону та інших законів України.

Аудиторська діяльність включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг.

Аудиторська фірма – це організація, яка займається виключно наданням аудиторських послуг. (Частина перша статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3370-IV від 19.01.2006) Аудиторські фірми можуть створюватися на основі будь-яких форм власності. Загальний розмір частки засновників (учасників, акціонерів) аудиторської фірми, які не є аудиторами, у статутному фонді не може перевищувати 30 відсотків. Аудиторській фірмі дозволяється здійснювати аудиторську діяльність лише за умови, якщо у ній працює хоча б один аудитор. Керівником аудиторської фірми може бути тільки аудитор.

Аудиторський висновок – це офіційний документ, засвідчений підписом та печаткою аудитора (аудиторської фірми), який складається у встановленому порядку за наслідками проведення аудиту і містить в собі висновок стосовно достовірності звітності, повноти і відповідності чинному

законодавству та встановленим нормативам бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності.

Аудиторські послуги можуть надаватись у формі аудиторських перевірок (аудиту) та пов'язаних з ними експертиз, консультацій з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб. Аудиторські послуги у вигляді консультацій можуть надаватись усно або письмово з оформленням довідки та інших офіційних документів. Аудиторські послуги у вигляді експертиз оформляються експертним висновком або актом.

Б

Базовим принципом державного внутрішнього фінансового контролю є чітке розмежування внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит повинен визначати, яким чином здійснюється внутрішній контроль, включаючи способи попереднього контролю.

Банківський автомат самообслуговування (банківський автомат) – програмно-технічний комплекс, що надає можливість держателю спеціального платіжного засобу здійснити самообслуговування за операціями одержання коштів у готівковій формі, внесення їх для зарахування на відповідні рахунки, одержання інформації щодо стану рахунків, а також виконати інші операції згідно з функціональними можливостями цього комплексу.

Банк-кореспондент – банк, що на підставі договору та в порядку, встановленому Національним банком України, відкриває в іншому банку кореспондентський рахунок.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є впевненість про неповернення її боржником або за якою строк позовної давності минув.

Боргові угоди – угоди, за якими виникають боргові зобов'язання держави в результаті державного запозичення або іншими шляхами, передбаченими законодавством України.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (в тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна програма – систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетна установа – орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Бюджетне призначення – повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів цим Кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Бюджетне асигнування – повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету.

Бюджетне правопорушення – це недотримання учасником бюджетного процесу встановленого Бюджетним кодексом Украї-

ни (2542-14) та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

Бюджетне фінансове зобов'язання – зобов'язання розпорядника або одержувача бюджетних коштів сплатити кошти за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто – кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством.

Бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України. **Бюджетний розпис** – документ, в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів по певних періодах року відповідно до бюджетної класифікації.

Бюджетний запит – документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період.

В

Взаємні розрахунки – це розрахунки, які виникають між бюджетами в процесі планування та виконання бюджетів. Взаємні розрахунки виникають при зміні адміністративно-територіального розподілу, чинного законодавства, підпорядкованості бюджетних установ та організацій або в інших випадках, передбачених законодавством. Взаємні розрахунки між державним та місцевими бюджетами повинні бути погашені до кінця бюджетного року.

Видатки – це державні платежі, які не підлягають поверненню. Вони бувають відплатними, тобто здійсненими в обмін на товар чи послугу, або невідплатними (односторонніми). Категорія видатків не включає платежі в рахунок погашення державного боргу, які класифікуються як фінансування. Видатки бюджету за економічною класифікацією групуються в єдині блоки і поділяються на поточні і капітальні. Видатки бюджету – кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бю-

джетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Видатки розвитку – це видатки бюджетів на фінансове забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема: фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансове забезпечення структурної перебудови економіки; інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням.

Видатки споживання – частина видатків бюджетів, які забезпечують поточне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, бюджетних установ, поточні міжбюджетні трансферти та видатки на фінансове забезпечення заходів соціального захисту населення та соціально-культурної сфери, а також інші видатки, не віднесені до видатків розвитку та нерозподілених видатків.

Витрати бюджету – видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу.

Витрати споживання – видатки споживання та погашення боргу.

Відкриті асигнування – це право, надане головним розпорядникам та розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня, щодо розподілу виділених асигнувань загального та спеціального фондів державного бюджету підвідомчим установам (одержувачам бюджетних коштів) та використання бюджетних асигнувань з урахуванням прийнятих зобов'язань. Відкриті асигнування забезпечуються ресурсами у порядку, визначеному Державним казначейством України.

Вітчизняний виробник – суб'єкт господарювання – резидент, який здійснює виробництво товарів, виконує роботи чи надає послуги на території України.

Вкладний (депозитний) рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку в управління на встановлений строк та під визначений процент (дохід) відповідно до умов договору.

Внутрішній аудит – форма контролю, що забезпечує функціонально незалежну оцінку діяльності органів державного сектору та дає впевненість Кабінету Міністрів України, Мінфіну, іншим заінтересованим центральним органам виконавчої влади,

керівництву органів державного сектору в тому, що система державного управління функціонує у спосіб, який максимально знижує ризик шахрайства, марнотратства, допущення помилок чи нерентабельності. Метою внутрішнього аудиту є надання рекомендацій з удосконалення діяльності органу державного сектору, підвищення ефективності процесів управління, що сприяє досягненню мети органом державного сектору. До завдань внутрішнього аудиту належить також забезпечення ефективного внутрішнього контролю відповідно до понесених витрат. Здатність надання незалежних та об'єктивних рекомендацій є основною відмінністю внутрішнього аудиту від інших форм контролю.

Внутрішній фінансовий контроль – це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання об'єктами контролю фінансових ресурсів, оцінку ефективності їх господарської діяльності, виявлення і запобігання в ній відхиленням, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва. Метою здійснення внутрішнього фінансового контролю є: перевірка фінансово-господарської діяльності, цільового та ефективного використання бюджетних коштів та збереження державного майна, економного використання фінансових і матеріальних ресурсів, виконання планових завдань, достовірності ведення бухгалтерського обліку; забезпечення усунення порушень фінансової дисципліни, відшкодування заподіяних збитків; вжиття заходів до запобігання фінансовим порушенням.

Внутрішньобанківська платіжна система створюється банком з метою забезпечення найбільш сприятливих умов для проведення переказу коштів між його підрозділами.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України.

Г

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно до статті 22 Бюджетного кодексу отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Господарські операції – це факти підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів.

Д

Дата валютування – зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дата, починаючи з якої кошти, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача. До настання дати валютування сума переказу обліковується в обслуговуючих отримувача банку або в установі – членів платіжної системи. Порядок застосування дати валютування для банків встановлюється Національним банком України.

Дебіторська заборгованість – фінансовий актив установи, що виникає унаслідок договірних відносин між двома юридичними особами, серед яких одна, що є власником активу, після настання відповідних умов угоди має право на отримання платежів, товарів, робіт та послуг.

Депозитні рахунки – рахунки, які відкривають в органах Державного казначейства та/або установах банків за коштами, які отримали бюджетні установи в тимчасове зберігання згідно з законодавством (без права користування цими коштами, що перебувають на цих рахунках) і з настанням відповідних умов належать поверненню або перерахуванню за призначенням.

Державна гарантія – зобов'язання України повністю або частково виконати платежі на користь кредитора у разі невиконання позичальниками, іншими ніж Україна, що отримали кредит під державні гарантії, зобов'язань щодо повернення грошових коштів на умовах строковості та платності.

Державна закупівля – придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти у порядку, встановленому цим Законом, при цьому здійснення закупівлі одним замовником в інтересах іншого забороняється.

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку – науково обгрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обгрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Державний борг (борг Автономної Республіки Крим чи борг місцевого самоврядування) – загальна сума заборгованості держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), включаючи боргові зобов'язання держави (Автономної Республіки Крим чи міських рад), що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору.

Державний внутрішній фінансовий контроль – це система здійснення внутрішнього контролю, проведення внутрішнього аудиту, інспектування, провадження діяльності з їх гармонізації з метою забезпечення якісного управління ресурсами держави на основі принципів законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості.

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Державні запаси і резерви – сюди включаються витрати на закупівлю товарів для створення стратегічних та надзвичайних запасів, запасів зерна та інших товарів, що мають особливо важливе значення для країни, зокрема державні фонди дорогоцінних металів та каміння, а також державний

матеріальний резерв. Не включаються звичайні запаси або оборотні матеріальні кошти, а також резервні фонди.

Державні кошти – кошти Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, державні кредитні ресурси, а також кошти Національного банку України, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, які спрямовуються на придбання товарів, робіт і послуг, що забезпечують діяльність цих органів.

Держатель спеціального платіжного засобу – фізична особа, яка на законних підставах використовує спеціальний платіжний засіб для ініціювання переказу коштів з відповідного рахунку в банку або здійснює інші операції із застосуванням зазначеного спеціального платіжного засобу.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Децентралізоване інспектування – інспектування, що здійснюється контрольно-ревізійними підрозділами або іншими уповноваженими підрозділами (посадовими особами) міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів в межах системи діяльності (управління) кожного з цих міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів.

Децентралізований внутрішній аудит – внутрішній аудит, що здійснюється уповноваженим самостійним підрозділом (посадовою особою), підпорядкованим безпосередньо керівництву органу державного сектору, але функціонально незалежним від нього, в самому органі державного сектору або в межах системи його управління.

Договір про закупівлю – письмова угода між замовником та учасником-переможцем процедури закупівлі, яка передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товар за відповідну плату.

Дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який його отримує .

Доходи бюджету – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти).

Е

Економічна класифікація видатків бюджету забезпечує чітке розмежування видатків за економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування, всі види господарської діяльності, виплати населенню, що іменуються як трансферти населенню, та інші категорії). Такий розподіл дає можливість виділити захищені статті бюджету та забезпечити єдиний підхід до всіх отримувачів з точки зору виконання бюджету.

Електронні державні закупівлі – здійснення замовниками встановлених цим Законом процедур закупівель за допомогою інформаційної системи в мережі Інтернет з використанням електронного документообігу та електронного цифрового підпису.

Електронні документи – розрахункові документи, повідомлення визначеного формату, які містять встановлені реквізити і несуть інформацію про перерахування коштів у вигляді файла електронною поштою.

Є

Єдиний казначейський рахунок – це рахунок, відкритий Державному казначейству України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у Системі електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП НБУ); основний рахунок держави для проведення фінансових операцій та ефективного управління коштами державного та місцевих бюджетів через систему електронних платежів Національного банку України.

З

Забезпечення виконання договору про закупівлю – надання учасником замовнику гарантій виконання ним вимог договору про закупівлю, включаючи такі способи забезпечення, як банківські гарантії, резервні акредитиви, чеки, згідно з якими первинне зобов'язання несе будь-який банк, депозити, векселі.

Забезпечення тендерної пропозиції (далі – тендерне забезпечення) – надання учасником замовнику гарантій щодо забезпечення виконання ним зобов'язань, які виникають у зв'язку з поданням тендерних пропозицій, включаючи такі способи забезпечення, як банківські гарантії, резервні акредитиви, чеки,

згідно з якими первинне зобов'язання несе будь-який банк, депозити, векселі.

Загальний фонд кошторису бюджетних установ – це фонд, який містить обсяг надходжень із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків на виконання бюджетною установою (далі – установа) основних функцій або розподіл надання кредитів з бюджету за класифікацією кредитування бюджету.

Закон про Державний бюджет України – закон, який затверджує повноваження органам державної влади здійснювати виконання Державного бюджету України протягом бюджетного періоду.

Залишок бюджетних коштів – обсяг коштів на рахунках відповідного бюджету та розпорядників коштів цього бюджету на кінець дня.

Законодавство з фінансових питань – сукупність чинних на будь-який момент контрольного періоду законів та інших нормативно-правових актів держави, якими регулюються процеси мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів держави, а також грошові, кредитні й товарообмінні відносини.

Запозичення – це операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування перед кредиторами.

Засоби телекомунікації – засоби передачі даних, що включають апаратуру зв'язку та програмне забезпечення, що служать для обміну інформацією про платежі та іншими контрольним повідомленнями між відправником, обробником та отримувачем інформації.

Захищені статті видатків – статті видатків бюджету, обсяг яких не може змінюватися при проведенні скорочення затверджених бюджетних призначень.

Збалансований бюджет – бюджет, у якому надходження поточного періоду відповідають сумі видатків цього ж періоду.

Зведений (консолідований) бюджет – сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей і міст Києва і Севастополя. Зведений

бюджет не має правового навантаження, проте цього показники широко використовуються для аналізу процесів формування та використання фінансових ресурсів держави, а також прогнозування її економічного та соціального розвитку.

Збитки – незаконні грошові або матеріальні витрати, проведені кредитором – об'єктом ревізії (перевірки), втрата або пошкодження його майна, а також не одержані кредитором доходи, які він одержав би, якби зобов'язання були виконані боржником у межах терміну позовної давності.

Звернення правоохоронних органів – це постанови слідчих або прокурорів, а також вимоги, доручення чи прохання керівників органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, підрозділів податкової міліції органів державної податкової служби в Україні та Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України.

Зведені особові рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства головним розпорядникам коштів для зарахування виділених асигнувань державного бюджету без зазначення кодів бюджетної класифікації видатків і подальшого їх зарахування на особові та реєстраційні рахунки.

Зобов'язання – це будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладання договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Зовнішній державний борг – сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли в результаті запозичення держави на зовнішньому ринку.

Зовнішній контроль – контрольні заходи, які здійснюються ззовні та охоплюють усю систему державних органів, а тому можуть сприйматися як макрозаходи.

Зустрічна перевірка – метод документального підтвердження на підприємстві, в установі чи організації, що мали договірні взаємовідносини з об'єктом контролю, на прохання контрольного чи правоохоронного органу виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування їх реальності (повноти відображення в обліку об'єкта контролю).

Зустрічні звірки, які проводяться органами державної контрольно-ревізійної служби, не є контрольними заходами і

проводяться у разі виникнення потреби у їх проведенні на підставі направлення, виписаного керівником органу (підрозділу) державної контрольно-ревізійної служби.

I

Інспектування – подальший контроль за дотриманням законодавства органами державного сектору при використанні і розпорядженні фінансовими та матеріальними ресурсами, формуванні бюджетних зобов'язань, веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності, що здійснюється у формі ревізій і перевірок. Відмінністю інспектування від внутрішнього аудиту є його фіскальна спрямованість – за його результатами керівництву органу державного сектору, контроль за діяльністю якого здійснювався, встановлюються вимоги, а не надаються рекомендації. Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

K

Капітальні видатки – це платежі з метою придбання необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), стратегічних і надзвичайних запасів товарів, невідплатні платежі, що передаються одержувачам бюджетних коштів з метою придбання ними подібних активів, компенсації втрат, пов'язаних з руйнуванням чи пошкодженням необоротних активів.

Капітальні трансферти до бюджету розвитку – це кошти, які перераховуються із загального фонду до спеціального фонду в межах одного бюджету за відповідним рішенням (згідно зі статтею 71 Бюджетного кодексу України).

Капітальні трансферти – це невідплатні безповоротні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог, носять одноразовий і нерегулярний характер як для донора, так і для їх отримувача (бенефіціара), мають цільове призначення.

Касове виконання бюджету – організація та здійснення розрахунково-касових операцій, пов'язаних з виконанням бюджету.

Касові операції – операції, що пов'язані з прийманням і видачею готівки шляхом проведення розрахунків через касу установи. Касові видатки – усі суми, проведені органом Державного казначейства або установою банку з реєстраційного, спеціального реєстраційного, поточного рахунку як готівкою, так і шляхом безготівкової оплати рахунків.

Код коштів – це деталізована ознака напряму спрямування коштів державного бюджету (загальний фонд; спеціальний фонд у частині надходжень, які направляються на здійснення спеціальних видатків; плата за послуги, що надаються бюджетними установами; інші джерела власних надходжень бюджетних установ тощо).

Комерційна таємниця – склад і обсяг відомостей, що визначені керівником підприємства відповідно до ч.1 ст.30 Закону України "Про підприємства в Україні" (887-12) та постанови Кабінету Міністрів України від 09.08.93 № 611 (611-93-п) "Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці". Не є комерційною таємницею установчі документи, документи, що дозволяють займатися господарською діяльністю, інформація за всіма встановленими формами державної звітності, дані, потрібні для обчислення й сплати податків (інших обов'язкових платежів), та документи про їх сплату й платоспроможність підприємства, установи, організації тощо.

Компетенція органів ДКРС – постійні й тимчасові повноваження органів ДКРС, делеговані їм державою й закріплені за ними статтею 8 Закону України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" (2939-12) та іншими законами й нормативно-правовими актами України (передусім Бюджетним кодексом України, законами про державний бюджет, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України), на здійснення в порядку, визначеному статтями 2 і 14 Закону, контролю за дотриманням законодавства з фінансових питань.

Кореспондентський рахунок – рахунок, що відкривається одним банком іншому банку для здійснення міжбанківських переказів. Відкриття кореспондентських рахунків здійснюється шляхом встановлення між банками кореспондентських відносин у

порядку, що визначається Національним банком України, та на підставі відповідного договору.

Користувачами бухгалтерської звітності – це уповноважені на підставі законів України представники органів державної влади, юридичні та фізичні особи, зацікавлені в наслідках господарської діяльності суб'єктів, в тому числі: власники, засновники господарюючого суб'єкта, кредитори, інвестори та інші особи, які відповідно до чинного законодавства мають право на отримання інформації, що міститься в бухгалтерській звітності. Користувачі бухгалтерської звітності мають право виступати замовниками на проведення аудиту та виконання інших аудиторських послуг, визначати обсяги та напрями аудиторських перевірок в межах повноважень, наданих законодавством, установчими документами або окремими договорами.

Кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування – податки і збори (обов'язкові платежі), що закріплені цим Бюджетним кодексом на постійній основі за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Коефіцієнт вирівнювання – коефіцієнт, що застосовується при розрахунку обсягу дотації вирівнювання та коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, з метою зміцнення доходної бази бюджетів місцевого самоврядування.

Кошти в дорозі – кошти, які перераховані в останні дні місяця на реєстраційні, спеціальні реєстраційні, поточні рахунки установи, а також не розподілені на рахунках в органах Державного казначейства України, але будуть зараховані на ці рахунки в наступному місяці.

Кошторис бюджетних установ – основний плановий документ, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і зліснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на бюджетний період відповідно до бюджетних призначень.

Кредитування за вирахуванням погашення – операції, пов'язані з наданням коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких з'являються зобов'язання перед бюджетом, та операції, пов'язані з поверненням цих коштів до бюджету.

Кредитування – до цієї категорії відносяться платежі бюджетів усіх рівнів, в результаті яких у них з’являються фінансові вимоги до інших економічних одиниць, які передбачають обов’язкове повернення коштів. Метою таких платежів є проведення економічної політики, а не управління ліквідністю або отримання прибутків. За своєю суттю кредитування не відноситься до видатків бюджету. У результаті надання кредитів за рахунок бюджетних коштів у позичальників з’являється зобов’язання перед бюджетом і ці кошти обов’язково мають бути повернуті до бюджету, що є ресурсами бюджету, які можуть бути спрямовані як на подальше надання кредитів, так і на здійснення видатків. Виходячи з цього, сюди відносяться надання кредитів та їх повернення з відповідною деталізацією.

Л

Лімітна довідка про бюджетні асигнування – це документ, який містить затверджені бюджетні призначення (встановлені бюджетні асигнування) та їх помісячний розподіл, а також інші показники, що згідно із законодавством мають бути визначені на основі нормативів, і видається відповідно Мінфіном, Міністерством фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органом, головним розпорядником. Показники лімітної довідки доводяться до відома головних розпорядників, розпорядників нижчого рівня для уточнення проектів кошторисів і складання проектів планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів. Форма лімітної довідки затверджується Мінфіном.

Ліміт єдиного казначейського рахунку – максимально можливий залишок коштів на кінець операційного дня за рахунками управлінь, Державного казначейства, відкритими за балансовим рахунком № 1111.

М

Меморіальний ордер – розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунка платника і внутрішньобанківських

операцій відповідно до цього Закону та нормативно-правових актів Національного банку України.

Меморіальні документи – це документи, що використовуються органами Державного казначейства для безготівкових розрахунків з рахунку на рахунок без виходу в Систему електронних платежів Національного банку України та документально підтверджують зазначені операції, зокрема: меморіальні ордери, платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення тощо.

Мережа розпорядника – згрупована розпорядником коштів бюджету у відповідності до законодавства України вичерпна інформація щодо установ (організацій), які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується через нього, а також підприємств, госпрозрахункових організацій, громадських та інших організацій, що не мають статусу бюджетних установ і які одержують безпосередньо через цього розпорядника кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами місцевої влади на виконання програм соціально-культурного та економічного розвитку.

Міжбанківський розрахунковий документ – документ на переказ, сформований банком на підставі розрахункових документів банку, клієнтів та документів на переказ готівки або виконавчого документа.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу.

Місцевий фінансовий орган – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції по складанню, виконанню місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього Кодексу Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим віднесено до місцевих фінансових органів.

Місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування.

Н

Нагляд проводиться контролюючими органами за економічними суб'єктами, що отримали ліценцію на певний вид фінансової діяльності: страхову, інвестиційну, банківську тощо. Він передбачає контроль за дотримання встановлених правил і нормативів, порушення яких призводить до відкликання ліцензії.

Наступний (ретроспективний) фінансовий контроль здійснюється шляхом аналізу і ревізії бухгалтерської і фінансової звітності після закінчення звітного періоду (за підсумками місяця, кварталу, року). Він характеризується поглибленим вивченням фінансової діяльності за попередній період, дає змогу масштабно оцінити позитивні та негативні сторони фінансової діяльності суб'єктів господарювання, розробляти заходи щодо їх усунення.

Надходження до бюджету – доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.

Національний дохід – новостворена у сфері матеріального виробництва вартість, що характеризує обсяг вироблених та використаних матеріальних благ і послуг за певний період часу. Іншими словами, частина валового суспільного продукту, що залишається після вирахування вартості засобів виробництва, використаних на його створення. За методикою системи національних рахунків ООН національний дохід розраховують відніманням від валового національного продукту суму амортизації основних засобів, що відповідає сумі доходів усіх підприємств, організацій та населення у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері.

Небюджетне зобов'язання – будь-яке зобов'язання за коштами державного та/або місцевих бюджетів, узяті юридичними та фізичними особами без відповідних бюджетних асигнувань або ж з перевищенням повноважень, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет на відповідний рік.

Неналежний переказ – рух певної суми коштів, внаслідок якого з вини ініціатора переказу, який не є платником, відбувається її списання з рахунка неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного отримувача чи видача йому

суми переказу в готівковій чи майновій формі. **Платіжна вимога** – розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або при договірному списанні отримувача до обслуговуючого платника банку здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.

Неналежний платник – особа, з рахунка якої помилково або неправомірно переказана сума коштів.

Неплатоспроможність – нездатність учасника платіжної системи в строк, встановлений договором або визначений законодавством України, в повному обсязі виконати свої зобов'язання щодо переказу коштів.

Нерозподілені видатки – це видатки, до яких відносяться видатки з резервних фондів державного і місцевих бюджетів та фондів непередбачених видатків Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконкомів місцевих рад.

Нецільовим використанням бюджетних коштів є витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, установленим Законом України “Про Державний бюджет України на 2004 рік” або рішенням про місцевий бюджет на 2004 рік, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису.

О

Облікові реєстри – це носії спеціального формату (паперові, машинні) у вигляді відомостей, ордерів, книг, журналів, машинограм тощо, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого нагромадження, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку.

Оборотна касова готівка – частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів. Встановлюється у розмірі не більше 2 відсотків планових видатків загального фонду бюджету і затверджується відповідно у законі про державний бюджет та рішенні про місцевий бюджет.

Обслуговування державного боргу – платежі на виконання державних боргових зобов'язань перед кредиторами за

користування запозиченими коштами (сплата відсотків, комісій тощо) та інші платежі, пов'язані із виконанням боргових зобов'язань на користь кредиторів (конвертація, внески в пенсійний фонд тощо).

Обстеження охоплює окремі сторони діяльності підприємств і установ. У процесі обмеження можуть здійснюватися певні виміри виконаних робіт, витрачання матеріалів, спостереження тощо. Характерним для обстеження є використання прийомів зіставлення фактичного стану справ з нормативним.

Одержувачі бюджетних коштів – підприємства і госпрозрахункові організації, громадські та інші організації, що не мають статусу бюджетної установи, які одержують безпосередньо через розпорядників кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами місцевої влади на виконання програм соціально-культурного та економічного розвитку.

Операційний день – частина робочого дня банку або іншої установи – члена платіжної системи, протягом якої приймаються від клієнтів документи на переказ і документи на відкликання та можна, за наявності технічної можливості, здійснити їх обробку, передачу та виконання. Тривалість операційного дня встановлюється банком або іншою установою – членом платіжної системи самостійно та закріплюється в їх внутрішніх нормативних актах.

Операційний час – частина операційного дня банку або іншої установи – члена платіжної системи, протягом якої приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані цим банком протягом цього ж робочого дня. Тривалість операційного часу встановлюється банком або іншою установою – членом платіжної системи самостійно та закріплюється в їх внутрішніх нормативних актах.

Органи стягнення – податкові, митні та інші державні органи, яким відповідно до закону надано право стягнення до бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень.

Основна сума боргу – сума позики, кредиту, яка підлягає поверненню кредитору, номінальна вартість купонних державних цінних паперів та номінальна вартість дисконтних цінних паперів за вирахуванням суми дисконту.

Особові рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства головним розпорядникам бюджетних коштів та розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня, які мають підвідомчі установи, для подальшого їх розподілу та перерахування на реєстраційні рахунки.

П

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає суму коштів, необхідних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави її реалізації, мету, завдання, напрями діяльності, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми, на підставі якої здійснюється контроль за цільовим та ефективним використання бюджетних коштів і аналіз виконання бюджетної програми.

Первинні документи – це письмові свідоцтва, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення. Господарські операції відображають факти підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів.

Переможець процедури закупівлі – учасник, тендерна пропозиція якого в результаті оцінки визнана найкращою та акцептована.

Підвітна особа – працівник установи, який отримав під звіт кошти для майбутніх видатків.

Підвітна сума – кошти, видані працівникові установи на витрати, пов'язані зі службовими відрядженнями та/або на адміністративно-господарські витрати.

Підконтрольні органам ДКРС підприємства, установи, організації – центральні та місцеві органи виконавчої влади (крім Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Служби безпеки України), інші бюджетні установи й організації, казенні підприємства незалежно від джерел фінансування, а також підприємства та організації, їх об'єднання незалежно від форми власності, організаційно-правових форм, відомчої належності та підпорядкованості, що отримують (отримували в ревізійному періоді) кошти з бюджетів усіх рівнів чи державних цільових фондів, інші державні кошти (в тому числі дер-

жавних валютних фондів) та/або кошти, що залишаються у розпорядженні суб'єктів господарювання у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів.

План асигнувань загального фонду бюджету (за винятком надання кредитів з бюджету) (далі – план асигнувань загального фонду бюджету) – це помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком надання кредитів з бюджету), затверджених у загальному фонді кошторису, за скороченою формою економічної класифікації видатків, який регламентує протягом року взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів.

План використання бюджетних коштів – це розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, за повною економічною класифікацією видатків та класифікацією кредитування бюджету. План використання бюджетних коштів є основним плановим документом, на підставі якого одержувачу бюджетних коштів перераховуються бюджетні кошти і він має право на їх використання. За відсутності зазначеного документа рахунок одержувачу бюджетних коштів не відкривається.

План надання кредитів із загального фонду бюджету – це помісячний розподіл надання кредитів з бюджету, затверджених у загальному фонді кошторису, за класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом року взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів.

План рахунків бухгалтерського обліку з виконання державного та місцевих бюджетів – це систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що використовується для реєстрації відповідних операцій та відображення бухгалтерської інформації, забезпечує складання фінансової звітності.

План спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) – це помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), затверджених у спеціальному фонді кошторису, за скороченою формою економічної класифікації видатків або класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом року взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів, в розрізі доходів за кодами класифікації доходів бюджету, фінансування бюджету за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання,

повернення кредитів до спеціального фонду бюджету за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету і класифікації кредитування бюджету.

Плановою виїзною ревізією вважається ревізія у підконтрольних установах, яка передбачена у плані роботи органу державної контрольно-ревізійної служби і проводиться за місцезнаходженням такої юридичної особи чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна ревізія.

Плата за користування бюджетними коштами – здійснення платежів до державного бюджету позичальниками за користування бюджетними коштами (сплата відсотків, комісій тощо), що були надані з державного бюджету у вигляді позик за рахунок залучених коштів;

Плата за надання позик та/або гарантій – здійснення платежів до державного бюджету позичальниками за надання державних гарантій та позик, що були надані з державного бюджету за рахунок залучених коштів або в результаті реструктуризації заборгованості перед державою.

Платежі з виконання гарантійних зобов'язань – здійснення платежів з державного бюджету на виконання державою гарантійних зобов'язань у разі початку дії державних гарантій за кредитами, наданими під державні гарантії.

Платіж – погашення зобов'язання, що виникло в поточно-му або попередніх бюджетних періодах.

Платіжна вимога-доручення – розрахунковий документ, що містить вимогу отримувача безпосередньо до платника сплатити суму коштів та доручення платника банку, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної платником суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача.

Платіжна картка – спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором.

Платіжна організація – юридична особа, яка є власником або одержала право на використання товарного та інших знаків, що ідентифікують належність платіжних карток та інших платіжних інструментів до платіжної системи, і яка визначає правила роботи платіжної системи, а також виконує інші функції щодо забезпечення діяльності платіжної системи та несе відповідальність відповідно до закону та договору.

Платіжна система – платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система.

Платіжне доручення – розрахунковий документ, який містить доручення платника банку або іншій установі – члену платіжної системи, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної в ньому суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача.

Платіжний інструмент – засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунка платника. До платіжних інструментів відносяться документи на переказ та спеціальні платіжні засоби.

Платник – особа, з рахунка якої ініціюється переказ коштів або яка ініціює переказ шляхом внесення до банку або іншої установи – члена платіжної системи документа на переказ готівки разом із відповідною сумою коштів.

Повернення основної суми наданих позик – здійснення платежів до державного бюджету позичальниками з повернення позик, що були надані з державного бюджету за рахунок залучених коштів та/або з повернення коштів, сплачених державою на виконання гарантійних зобов'язань у разі вступу в силу державних гарантій.

Повноваження на майбутні бюджетні зобов'язання – повноваження на взяття бюджетного зобов'язання здійснювати платежі в бюджетному періоді, що настає після закінчення поточного бюджетного періоду.

погашення – здійснення платежів на виконання державних боргових зобов'язань перед кредиторами щодо погашення основної суми боргу;

Подальший контроль – контроль, який здійснюється після виконання управлінського рішення чи виконання фінансово-господарської операції (наприклад після здійсненням платежів).

Позики на фінансування бюджету – позики, за якими виникають прямі боргові зобов'язання, що залучаються державою з метою фінансування державного бюджету і не мають цільового призначення.

Позики на фінансування проектів розвитку – позики, за якими виникають прямі боргові зобов'язання, що залучаються державою на фінансування цільових програм розвитку, у тому числі позики, що залучаються державою для інституційних проектів підтримки та розвитку органів державного управління та які не є самоокупними; позики, що залучаються державою для фінансування інвестиційних проектів розвитку окремих галузей, секторів економіки, виробництв та регіонів на умовах повернення.

Позики, пов'язані з реструктуризацією чи визнанням боргу (за якими виникають прямі боргові зобов'язання) – позики, що виникають у результаті реструктуризації боргових зобов'язань чи визнання боргу.

Помилковий переказ – рух певної суми коштів, внаслідок якого з вини банку або іншого суб'єкта переказу відбувається її списання з рахунку неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного отримувача чи видача йому цієї суми у готівковій формі.

Помісячний план використання бюджетних коштів – це помісячний розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, за скороченою економічною класифікацією видатків, який регламентує для вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації та наукових установ, що утримуються за рахунок бюджетних коштів (далі – вищі навчальні заклади та наукові установи), протягом року взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів.

Помісячний розпис асигнувань загального фонду державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету) – це розпис асигнувань загального фонду державного бюджету на рік за місяцями в розрізі головних розпорядників за програмною класифікацією видатків та кредитування й скороченою економічною класифікацією видатків бюджету.

Помісячний розпис спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) – це помісячний розпис витрат спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків та кредитування, кодами скороченої економічної класифікації видатків, кодами класифікації кредитування та кодами класифікації фінансування за типом боргового зобов'язання) в розрізі доходів (за кодами класифікації доходів), фінансування (за кодами класифікації фінансування за типом боргового зобов'язання), повернення кредитів до спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків та кредитування і кодами класифікації кредитування). Розпис складається без помісячного розподілу власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків.

Попередній контроль – контроль, який передусе прийняттю управлінського рішення чи здійсненню фінансово-господарської операції (наприклад перед взяттям фінансових зобов'язань або перед здійсненням платежів).

Попередня оплата – оплата товарів (робіт та послуг), готових до відвантаження (надання) установі після отримання платежу, відповідно до чинного законодавства.

Послуги – будь-яка закупівля, крім товарів та робіт, включаючи підготовку спеціалістів, забезпечення транспортом і зв'язком, освоєння технологій, наукові дослідження, медичне та побутове обслуговування.

Поточний рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Поточні видатки включають оплату праці всіх працівників бюджетних установ (організацій), військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу (в тому числі відрядженими до органів виконавчої влади та інших цивільних установ) органів внутрішніх справ, органів і установ виконання покарань, податкової міліції у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби згідно з встановленими посадовими окладами, ставками або розцінками, матеріальну допомогу, включаючи видатки на премії та інші види заохочень чи винагород (у грошовій та/або

матеріальній формі). Величина оплати праці відображається без нарахувань на фонд оплати праці, які обліковуються за кодом 1120. До цієї категорії також входить встановлена чинним законодавством одноразова грошова допомога у зв'язку з виходом на пенсію, або, якщо це передбачено чинним законодавством, у відставку.

Поточні трансферти за кордон – це невідpłatні, безповоротні платежі іншим країнам, міжнародним організаціям, наднаціональним органам, некомерційним зарубіжним закладам; членські внески до міжнародних організацій.

Правоохоронні органи – органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, підрозділи податкової міліції.

Преференційна поправка – спосіб надання замовником переваги вітчизняному виробнику при визначенні переможця процедур закупівель шляхом застосування відсоткової межі до ціни його тендерної пропозиції у порівнянні з найбільш вигідною серед поданих у розмірах, встановлених законодавчо.

Прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку – документи, що відповідають вимогам законодавства України щодо документів і відображають прогнози та програми економічного і соціального розвитку.

Програма економічного і соціального розвитку України – документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери.

Проект бюджету – проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про державний бюджет або проекту рішення відповідної ради про місцевий бюджет.

Прострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового

платежу згідно з укладеними договорами, або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату.

Протокол про бюджетне правопорушення – це документ, яким засвідчується факт недотримання учасниками бюджетного процесу встановленого Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, унесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету. Протокол складається посадовими особами Міністерства фінансів України, органів Державного казначейства України, органів державної контрольно-ревізійної служби України, Міністерства фінансів Автономної Республіки Крим, місцевих фінансових органів, виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад, які згідно із законодавством уповноважені здійснювати контроль та проводити перевірки дотримання порядку складання, розгляду, затвердження, унесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками.

Прямі державні боргові зобов'язання – зобов'язання, що беруться державою як безпосереднім позичальником шляхом випуску державних цінних паперів, укладення угод про позику або іншими шляхами, передбаченими законодавством України.

Публічна бухгалтерська звітність складається із аудиторського висновку, балансу, звіту про прибутки і збитки, іншої звітності в межах відомостей, які не становлять комерційну таємницю і визначені законодавством для надання користувачам та публікації.

Р

Рахунки одержувачів коштів – рахунки, що відкриваються в органах Державного казначейства України одержувачам коштів бюджету за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків для обліку операцій з виконання плану використання бюджетних коштів.

Регламент Верховної Ради України має силу закону, який встановлює порядок скликання і проведення сесій Верховної Ради України, її засідань, формування органів державної влади, визначає законодавчу процедуру, порядок здійснення контрольної діяльності, процедуру окремих видів діяльності Верховної Ради, її

органів і організацій, народних депутатів, посадових осіб та інші процедури, а також функції органів Верховної Ради України та її посадових осіб, які впливають з їх повноважень, встановлених Конституцією України.

Ресстраційні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства розпорядникам бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків для обліку операцій з виконання загального фонду кошторисів.

Річний розпис асигнувань державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету) – це розпис асигнувань загального і спеціального фондів державного бюджету на рік у розрізі головних розпорядників коштів (далі – головних розпорядників) за програмною класифікацією видатків та кредитування й повною економічною класифікацією видатків бюджету без розподілу за періодами року.

Річний розпис витрат спеціального фонду державного бюджету з розподілом за видами надходжень – це річний розпис витрат спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків та кредитування, кодами економічної класифікації видатків, кодами класифікації кредитування та кодами класифікації фінансування за типом боргового зобов'язання) в розрізі доходів (за кодами класифікації доходів), фінансування (за кодами класифікації фінансування за типом боргового зобов'язання), повернення кредитів до спеціального фонду (за кодами програмної класифікації видатків та кредитування).

Рішення про місцевий бюджет – нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради, виданий в установленому законодавством України порядку, що містить затверджені повноваження відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації або виконавчому органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Рішення про призупинення бюджетних асигнувань оформляється у вигляді розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань, що має на меті припинення на конкретно визначений час повноважень на взяття бюджетного зобов'язання за загальним фондом бюджету в межах бюджетного періоду і може застосовуватися у разі: несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету; невиконання вимог щодо бухгалтерського об-

ліку, складання звітності та внутрішнього фінансового контролю за бюджетними коштами і недотримання порядку перерахування цих коштів; подання недостовірних звітів та інформації про виконання бюджету; порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань; нецільового використання бюджетних коштів.

Розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету.

Розпорядники державних коштів – органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, інші органи, установи, організації, визначені Конституцією України та законодавством України, а також установи чи організації, створені в установленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування та уповноважені на отримання державних коштів, взяття за ними зобов'язань та здійснення платежів.

Розпорядники коштів бюджету нижчого рівня – розпорядники, які у своїй діяльності підпорядковані відповідному головному розпоряднику та/або діяльність яких координується через нього. Розпорядники коштів нижчого рівня, в свою чергу, класифікуються на такі, що мають власну мережу, та на розпорядників коштів без мережі.

Розрахунковий документ – документ на переказ коштів, що використовується для ініціювання переказу з рахунка платника на рахунок отримувача.

Розрахунковий чек – паперовий розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене розпорядження платника банку, що його обслуговує, провести переказ суми коштів на користь визначеного в ньому отримувача.

Розрахунково-касове обслуговування – послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані із переказом коштів з рахунка (на рахунок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договорами.

С

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ) – це державна система міжбанківських розрахунків, яка призначена для переказу коштів у межах України між банками на виконання зобов'язань їх клієнтів, а також власних зобов'язань цих банків.

Службова тасмниця – склад і обсяг відомостей, що є в розпорядженні конкретного органу державної контрольно-ревізійної служби або її посадової особи стосовно об'єктів контролю, контрольних, правоохоронних та інших державних органів, їх працівників, способів досягнення визначених законодавством завдань, що необхідні для якісного проведення контрольно-ревізійних дій, забезпечення відповідної їх раптовості та ефективності і які з цієї причини на певний період не підлягають зовнішньому чи внутрішньому розголошенню.

Смарт-картка – це пластикова картка з влаштованим мікропроцесором, який містить інформацію про суму грошових коштів у файлі на рахунку.

Спеціальний платіжний засіб (платіжна картка тощо) – платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ коштів з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. За допомогою спеціальних платіжних засобів формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям спеціальних платіжних засобів.

Спеціальний фонд кошторису бюджетних установ – це фонд, який містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету на конкретну мету та їх розподіл за повною економічною класифікацією видатків на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій, або розподіл надання кредитів з бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

Спеціальні реєстраційні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства розпорядникам бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної

класифікації видатків для обліку операцій з виконання спеціального фонду кошторисів.

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Субсидії – це всі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств. Субсидії і поточні трансферти – до цієї категорії відносяться всі невідплатні державні платежі, які не підлягають поверненню і передбачаються лише на поточні цілі одержувача бюджетних коштів.

Т

Тендерна документація – документація, що готується замовником та передається учасникам для підготовки ними тендерних пропозицій щодо предмету закупівлі, визначеного замовником у порядку, встановленому спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань координації закупівель товарів, робіт і послуг.

Тендерна пропозиція – пропозиція щодо певного предмета закупівлі, яка готується та подається учасником замовнику відповідно до вимог тендерної документації.

Тендерний комітет – група спеціалістів замовника, призначена відповідальною за здійснення процедур закупівлі згідно з положеннями цього Закону, яка має відповідні сертифікати чи свідоцтва встановленого зразка про щорічне проходження навчання чи підвищення кваліфікації з питань організації та здійснення процедур закупівель.

Товари – продукція будь-якого виду та призначення, у тому числі сировина, вироби, устаткування, технології, предмети у твердому, рідкому, газоподібному стані, включаючи електроенергію, а також послуги, пов'язані з поставкою товарів, якщо їх вартість не перевищує вартості самих товарів.

Торги (тендер) – здійснення конкурентного відбору учасників з метою визначення переможця торгів (тендера) згідно з

процедурами (крім процедури закупівлі в одного постачальника), встановленими цим Законом.

Трансферти населенню – це поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, які передбачені для збільшення їх доходу.

Трансфертні платежі є невідплатними і безповоротними і не являють собою придбання товарів чи послуг, надання кредиту або виплату непогашеного боргу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом оплати рахунків.

У

Умовні (гарантовані) державні боргові зобов'язання – зобов'язання, що беруться безпосередньо юридичними особами та гарантуються державою, у тому числі зобов'язання за кредитами МВФ, крім випадків їх безпосереднього спрямування до державного бюджету. До початку дії державних гарантій операції за зазначеними зобов'язаннями не відображаються в показниках державного бюджету. Починаючи з 2004 року, виконання державою гарантійних зобов'язань у разі початку дії державних гарантій за кредитами, наданими безпосередньо юридичним особам під державні гарантії, відображається Міністерством фінансів України у розділі “Кредитування”. До 2004 року виконання гарантійних зобов'язань відображається як погашення державного боргу у розділі “Фінансування” при початку дії державних гарантій.

Управління державним боргом – виконання заходів щодо досягнення економії коштів державного бюджету з погашення та обслуговування державного боргу, управління строками платежів та поліпшення структури державного боргу; проведення заходів з інформаційної та рейтингової підтримки залучення коштів на ринках капіталу; оплата дорадчих та юридичних послуг з питань управління державним боргом, випуску та обігу державних цінних паперів, впровадження сучасних засобів обробки інформації та зв'язку, створення та розвитку інформаційно-аналітичної системи управління державним боргом; оплата інших заходів, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України та наказом Міністерства фінансів України.

Учасник платіжної системи – юридична або фізична особа – суб'єкт відносин, що виникають при проведенні переказу коштів,

ініційованого за допомогою платіжного інструмента цієї платіжної системи.

Учасник процедури закупівлі – фізична особа, що проживає на території України, чи юридична особа (резидент або нерезидент), що підтвердила намір взяти участь у процедурі закупівлі та подає чи подала тендерну пропозицію.

Учасники державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України – органи державної влади, які розробляють, затверджують і здійснюють прогностичні та програмні документи економічного і соціального розвитку, а саме: Кабінет Міністрів України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Ф

Фінансова дисципліна – стан дотримання органами державної влади й місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання всіх форм власності, об'єднаннями громадян, посадовими особами, громадянами України та іноземними громадянами визначених законодавством та нормативно-правовими актами фінансово-правових норм.

Фінансове правопорушення – дія або бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання всіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних ресурсів рівень фінансового забезпечення повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Фінансування бюджету – надходження та витрати у зв'язку із зміною обсягу боргу, а також зміною залишку готівкових коштів за бюджетом, які використовуються для покриття різниці між доходами і видатками бюджету.

Ц

Централізоване інспектування – інспектування, що здійснюється органами державної контрольно-ревізійної служби.

Централізований внутрішній аудит – це державний внутрішній аудит, що проводиться ГоловКРУ. Спрямування та координацію централізованого внутрішнього аудиту здійснює Мінфін.

Ч

Частина предмета закупівлі (лот) – визначена замовником (за обсягом, номенклатурою чи місцем поставки товару (виконання робіт, надання послуг) частина товарів, робіт чи послуг, на яку, в межах єдиної процедури закупівлі, учасникам дозволяється подавати тендерні пропозиції. Кількість тендерних пропозицій на кожен окрему частину предмета закупівлі не може бути меншою ніж дві.

Член платіжної системи – юридична особа, що на підставі належним чином оформленого права (отриманої ліцензії платіжної системи, укладеного з платіжною організацією платіжної системи договору тощо) надає послуги учасникам платіжної системи щодо проведення переказу за допомогою цієї платіжної системи та відповідно до законодавства України має право надавати такі послуги в межах України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30 (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004 р. // ВВР. – 2005. – № 2).
2. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законом від 20.12.2005 р. № 3235-IV).
3. Декларація „Про державний суверенітет України” від 16.07.1990 р. № 55-XII.
4. Закон України „Про систему оподаткування” від 25.06.1991 р. № 1251-XII (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законом від 06.12.2005 р. № 2960-IV).
5. Закон України „Про внесення змін до Закону України "Про систему оподаткування” від 18.02.1997 р. № 77/97-ВР.
6. Закон України „Про аудиторську діяльність” від 22.04.1993 р. № 3125- XII (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законами № 3202-IV від 15.12.2005, № 3370-IV від 19.01.2006).
7. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1707-III від 11.05.2000, № 1807-III від 08.06.2000, № 1829-III від 22.06.2000).
8. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом спирту етилового, коньячного, плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” від 20.04.2000 р. № 1685-III.
9. Закон України „Про державну податкову службу в Україні” від 4.12.1990 р. № 509-XII (Із останніми змінами від 25.03.2005 р. № 2505-IV).
10. Закон України „Про джерела фінансування органів державної влади” від 30.06.1999 р. № 783-XIV.
11. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна” від 15.12.2005 р. № 3202-IV.

12. Закон України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 р. № 1602-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 25.
13. Закон України „Про Державний бюджет України на 2004 рік” від 27.11.2003 р. № 1344-IV.
14. Закон України „Про Державний бюджет України на 2005 рік” від 23.12.2004 р. № 2285-IV.
15. Закон України „Про Державний бюджет України на 2006 рік” від 20.12.2005 р. № 3235-IV.
16. Закон України „Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні“ від 26.01.1993 р. № 2939-XII (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законом від 15.12.2005 № 3202-IV).
17. Закон України „Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти” від 22.02.2000 р. № 1490-III (Із останніми змінами, внесеними згідно із Законом від 16.06.2005 р. № 2664-IV).
18. Закон України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11.09.2003 р. № 1160-IV.
19. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991 р. № 1264-XII.
20. Закон України „Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999 р. № 586-XIV.
21. Закон України „Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” від 21.12. 2000 р. № 2181-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 10.
22. Закон України „Про приватизацію державного майна” від 04.03.1992 р. № 2163-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 24.
23. Закон України „Про природні монополії” від 20.04.2000 р. № 1682-III (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 762-IV від 15.05.2003, № 1280-IV від 18.11.2003, № 1294-IV від 20.11.2003).
24. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки „Про економічну самостійність Української РСР” від 03.08.1990 р. № 142-XII.
25. Інструкція про відкриття реєстраційних рахунків органами Державного казначейства України. Затверджено Наказом Головного управління Державного казначейства України від 9 квітня 1997 р., № 32.

26. Інструкція про касові операції в банках України. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 14 серпня 2003 р., № 337.
27. Інструкція про організацію проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні за зверненнями правоохоронних органів. Затверджено Наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 26 листопада 1999 р., № 107.
28. Інструкція про порядок заповнення звіту про контрольно-ревізійну роботу (форма № 1-кр). Затверджено Наказом Головокру України від 04 січня 2002 р., № 2.
29. Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 14 червня 2004 р., № 386.
30. Кодекс професійної етики аудиторів України. Затверджено Аудиторською палатою України від 18 грудня 1998 р., № 73.
31. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р., № 158-р.
32. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III.
33. Лист Державного казначейства України „Про запровадження Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України” від 05.10.2004 р. № 07-06/2014-8670.
34. Лист Державного казначейства України „Про запровадження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками” від 09.11.2004 р. № 07-06/2268-9903.
35. Лист Державного казначейства України „Щодо здійснення платежів розпорядників, обслуговування яких здійснюється централізованими бухгалтеріями” від 22.07.2005 р. № 07-06/1415-6179.
36. Лист Головного Управління Державного казначейства України „Про завершення переведення на казначейське обслуговування позабюджетних коштів” від 13.01.2000 р. № 07-06/16-287.
37. Лист Головного Управління Державного казначейства України „Про порядок касового виконання Державного бюджету розпорядниками коштів, які не переведені на казначейське виконання кошторисів видатків” від 27.07.98 р. № 07-04/332-5446.
38. Лист Державного казначейства України від 09.12.2005 р. № 07-06/2307-10690.

39. Лист Державного казначейства України „Про застосування банківських платіжних карток розпорядниками бюджетних коштів” від 10.01.2004 р. № 07-04/12-107.
40. Лист Державного казначейства України „Щодо бюджетної класифікації „ від 18.01.2002 р. № 07-07/92-353.
41. Лист Державного казначейства України „Щодо надання роз'яснень” від 12.07.2005 р. № 07-06/1360-5899.
42. Лист Державного казначейства України „Щодо складання місячного звіту про виконання державного бюджету у 2005 році” від 21.01.2005 р. № 07-06/116-576.
43. Лист Державної митної служби України „Про казначейське обслуговування” від 23.08.2002 р. № 11/1-13-7559-ЕП.
44. Лист Державної митної служби України, Державного казначейства України „Про перехід на казначейське обслуговування Державного бюджету за доходами” від 08.08.2002 р. № 11/3-13-6983-ЕП, від 08.08.2002 р. № 07-06/1366-7056.
45. Лист Міністерства фінансів України „Про заповнення форми фінансового плану” від 19.04.2005 р. № 31-04200-10-5/6957.
46. Лист Міністерства фінансів України, Головного Управління Державного казначейства України „Про переведення на казначейське обслуговування позабюджетних коштів” від 13.08.99 р. № 07-04/556/7844.
47. Лист Національного банку України „Про встановлення лімітів залишку готівки в касі підприємствам і організаціям” від 25.02.98 р. № 11-111/355-1447 .
48. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. № 92-IV (із змінами, внесеними згідно із Законами № 291-IV від 28.11.2002, № 348-IV від 24.12.2002, № 1344-IV від 27.11.2003).
49. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження “Інструкції про порядок складання органами Державного казначейства України річних звітів про виконання державного бюджету” від 29.12.2000 р. № 144.
50. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Змін до Порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства” від 19.04.2005 р. № 70.
51. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження змін та доповнень до Порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2005 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 29.04.2005 р. № 80.

52. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Інструкції про порядок складання квартальної фінансової звітності у 2004 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 26.03.2004 р. № 55.
53. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Інструкції про порядок складання місячної фінансової звітності у 2004 році установами та організаціями, які отримують кошти державного та/або місцевих бюджетів” від 31.01.2004 р. № 17.
54. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Інструкції про форми меморіальних ордерів бюджетних установ та порядок їх складання” від 27.07.2000 р. № 68 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного казначейства № 12 від 28.01.2002, № 117 від 05.06.2003).
55. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2005 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 31.03.2005 р. № 58.
56. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку складання річних фінансових звітів за 2004 рік установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 29.12.2004 р. № 229.
57. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку складання річних фінансових звітів за 2005 рік установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 28.12.2005 р. № 246.
58. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України” від 09.08.2004 р. № 136 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 225 від 28.12.2004, № 50 від 21.03.2005).
59. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку відображення в обліку операцій в іноземній валюті” від 24.07.2001 р. № 126 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного казначейства № 96 від 27.05.2005).
60. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження форм карток і книг аналітичного обліку бюджетних установ та порядку їх складання” від 06.10.2000 р. № 100.
61. Наказ Державного казначейства України „Про Порядок переходу фінансових органів на новий План рахунків

- бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів” від 15.03.2001 р. № 29.
62. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм місячної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 28.02.2005 р. № 36 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 79 від 29.04.2005, № 115 від 22.06.2005, № 221 від 30.11.2005).
 63. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 31.03.2005 р. № 59 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 117 від 23.06.2005, № 221 від 30.11.2005).
 64. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм місячної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році” від 04.02.2004 р. № 19.
 65. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм річної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році” від 31.12.2004 р. № 234.
 66. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління „Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення аудиту ефективності виконання бюджетної програми” від 02.04.2003 р. № 75.
 67. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління „Про затвердження Порядку зупинення та відновлення видаткових операцій підприємств, установ і організацій за рахунками в банках за поданням органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні” від 11.05.2002 р. № 117.
 68. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про внесення змін до положень, затверджених наказами ГоловкиРУ України” від 16.08.2001 р. № 74.
 69. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Інструкції про порядок проведення ревізій і перевірок державною контрольно-ревізійною службою в Україні” від 03.10.1997 р. № 121 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами ГоловкиРУ від 04.10.1999 р. № 88, від 29.11.2000 р. № 95, від 23.08.2002 р. № 172).
 70. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Інструкції про організацію проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні за зверненнями правоохоронних органів” від 26.11.1999 р. № 107 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 01.12.2000 р. № 98).

71. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ” від 19.12.2005 р. № 451.
72. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Положення про Контрольно-ревізійні управління в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі” від 09.01.2001 р. № 111 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом ГоловКРУ від 16.08.2001 р. № 74).
73. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби з контрольно-ревізійними підрозділами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів при здійсненні планових та позапланових контрольних заходів” від 18.11.2003 р. № 274.
74. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Змін і доповнень до Інструкції про організацію проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні за зверненнями правоохоронних органів, затвердженої наказом ГоловКРУ України від 26.11.1999 р. № 107 (із змінами)” від 16.03.2004 р. № 77.
75. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження плану діяльності Головного контрольно-ревізійного управління України з підготовки проектів регуляторних актів на 2006 рік” від 13.12.2005 р. № 443.
76. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Порядку застосування статті 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні” від 20.02.2002 р. № 54.
77. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Стандартів державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна” від 09.08.2002 р. № 168 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Головного контрольно-ревізійного управління від 11.11.2003 р. № 267).
78. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження типових положень про контрольно-ревізійні підрозділи” від 07.02.2001 р. № 11 (Із змінами,

- внесеними згідно з Наказом Головки КРУ від 16.08.2001 р. № 74).
79. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження форми звіту про контрольно-ревізійну роботу № 11 – ревізія та Інструкції щодо її заповнення” від 11.03.2003 р. № 55.
 80. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України „Про затвердження Стандарту державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна” від 13.07.2004 р. № 185.
 81. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Державного казначейства України „Про затвердження Порядку надання інформації про обсяги коштів державного та місцевих бюджетів, що виділялись головним розпорядникам бюджетних коштів та установам, організаціям і підприємствам” від 11.06.2002 р. № 141/105.
 82. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Державного казначейства України „Про внесення змін та доповнень до Порядку надання інформації про обсяги коштів державного та місцевих бюджетів, що виділялись головним розпорядникам бюджетних коштів та установам, організаціям і підприємствам” від 09.04.2003 р. № 82/80.
 83. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Державної податкової адміністрації України „Про затвердження Порядку взаємного інформування органів державної контрольно-ревізійної служби України та органів державної податкової служби України про факти фінансових порушень та вжиті заходи” від 22.12.2001 р. № 143/514 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Головного контрольно-ревізійного управління від 04.03.2004 р. № 70/120).
 84. Наказ Головного управління Державного казначейства України і Міністерства фінансів України „Про впровадження казначейської системи виконання державного бюджету” від 21.03.97 р. № 28.
 85. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження змін та доповнень до Порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2005 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 29.04.2005 р. № 80.
 86. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Інструкції з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ” від 26.12.2003 р. № 242.

87. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів” від 04.11.2002 р. № 205.
88. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахуванням міжбюджетних трансфертів” від 31.01.2002 р. № 17.
89. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку касового виконання державного бюджету за видатками” від 22.01.2001 р. № 3.
90. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи” від 10.08.2001 р. № 140.
91. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах Державного казначейства” від 19.10.2000 р. № 103 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 180 від 12.10.2001, № 16 від 31.01.2002).
92. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку складання річних фінансових звітів за 2005 рік установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 28.12.2005 р. № 246.
93. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2005 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів” від 31.03.2005 р. № 58.
94. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Роз'яснень щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Роз'яснень щодо застосування класифікації кредитування бюджету” від 04.11.2004 р. № 194.
95. Наказ Державного казначейства України „Щодо внесення змін до єдиних форм місячної та квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році і єдиних форм звіту про виконання Зведеного бюджету України та зведених форм звіту про виконання Державного бюджету України та бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя” від 30.12.2004 р. № 232.
96. Наказ Державного казначейства України „Щодо внесення змін до єдиних форм місячної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 22.06.200 р. № 115.

97. Наказ Державного казначейства України „Щодо внесення змін до єдиних форм квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 23.06.2005 р. № 117.
98. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм місячної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 28.02.2005 р. № 36 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 79 від 29.04.2005, № 115 від 22.06.2005, № 221 від 30.11.2005).
99. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм річної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році” від 31.12.2004 р. № 234.
100. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році” від 02.04.2004 р. № 63.
101. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм місячної звітності про виконання державного бюджету у 2004 році” від 04.02.2004 р. № 19.
102. Наказ Державного казначейства України „Про запровадження наказів Державного казначейства України від 25.05.2004 р. № 89 та від 09.08.2004 р. № 136” від 21.03.2005 р. № 48 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства від 14.09.2005 р. № 167, від 16.12.2005 р. № 240).
103. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження "Інструкції про порядок складання органами Державного казначейства України річних звітів про виконання державного бюджету” від 29.12.2000 р. № 144.
104. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження інструктивної бази” від 28.11.2000 р. № 119.
105. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок” від 26.06.2002 р. № 122.
106. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства” від 02.12.2002 р. № 221.
107. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи” від 10.08.2001 р. № 140.
108. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за доходами” від 19.12.2000 р. № 131.

109. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку касового виконання державного бюджету за видатками” від 22.01.2001 р. № 3.
110. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками” від 25.05.2004 р. № 89 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного казначейства від 28.12.2004 р. № 226).
111. Наказ Державного казначейства України „Щодо внесення змін до єдиних форм квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році” від 23.06.2005 р. № 117.
112. Наказ Державного казначейства України „Щодо затвердження єдиних форм квартальної звітності про виконання державного бюджету у 2005 році., від 31.03.2005 р. № 59 (Із змінами, внесеними згідно з наказами Державного казначейства № 117 від 23.06.2005, № 221 від 30.11.2005).
113. Наказ Державного казначейства України, Головного контрольно-ревізійного управління України „Про окремі питання взаємодії органів Державного казначейства України та державної контрольно-ревізійної служби в Україні” від 14.12.2004 р. № 215/338.
114. Наказ Державного казначейства України, Державної митної служби України „Про затвердження Порядку взаємодії та обміну інформацією між органами Державного казначейства України та Державної митної служби України в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами, що контролюються митними органами” від 31.07.2002 р. № 150/417.
115. Наказ Державного казначейства України, Державної податкової адміністрації України „Про затвердження Порядку взаємодії між органами Державного казначейства України та державної податкової служби України в процесі виконання державного та місцевих бюджетів за доходами” від 25.04.2002 р. № 74/194.
116. Наказ Державної митної служби України „Про реорганізацію структури центрального апарату Державної митної служби України” від 11.03. 2002 р. № 132.
117. Наказ Державної митної служби України, Державного казначейства України „Про затвердження Порядку перерахування до Державного бюджету України митних платежів та інших податків і зборів, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами” від 31.07.2002 р. № 149/416.

118. Наказ Державної податкової адміністрації України, Державного казначейства України „Про затвердження Порядку взаємодії органів державної податкової служби України та органів Державного казначейства України в процесі повернення помилково та/або надміру сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) платникам податків” від 18.03.2003 р. № 125/58.
119. Наказ Державної податкової адміністрації України, Державного казначейства України „Про затвердження Змін та доповнень до Порядку відшкодування податку на додану вартість” від 21.05.2001 р. № 200/86.
120. Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України „Про розроблення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2005 рік та основних прогнозних макроекономічних показників на три наступні роки” від 10.02.2004 р. № 54.
121. Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України „Про затвердження Порядку складання фінансового плану державним підприємством (крім казенного) та контролю за його виконанням” від 27.05.2003р. № 137.
122. Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України, Державного казначейства України „Про затвердження Порядку взаємодії між Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України і Державним казначейством України щодо здійснення контрольних заходів стосовно державних закупівель” від 18.11.2004 р. № 417/199.
123. Наказ Міністерства економіки України „Про затвердження Положення про порядок створення та головні функції тендерних комітетів щодо організації та здійснення процедур закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти” від 26.12.2000 р. № 280 (Із останніми змінами, внесеними згідно з Наказом Мінекономіки від 27.10.2005 р. № 384).
124. Наказ Міністерства економіки України „Про створення управління соціальних прогнозів та економічної експертизи соціальних реформ” від 09.06.2000 р. № 117.
125. Наказ Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Міністерства статистики України „Про затвердження Методологічних вказівок щодо складання балансу фінансових ресурсів від 18.04.1996 р. № 49/76/117.

126. Наказ Міністерства промислової політики України „Про проведення річної інвентаризації за 2005 рік” від 15.09.2005 р. № 343.
127. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету” від 28.01.2002 р. № 57(Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства № 1099 від 29.12.2002, № 386 від 14.06.2004, № 845 від 29.12.2004, № 86 від 03.02.2005).
128. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі” від 14.12.2001 р. № 574.
129. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Плану заходів Міністерства фінансів України із забезпечення складання проекту Державного бюджету України на 2006 рік та попереднього прогнозу показників державного бюджету на 2007-2009 роки” від 21.01.2005 р. № 43.
130. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку” від 24.05.1995 р. № 88.
131. Наказ Міністерства фінансів України „Про бюджетну класифікацію та її запровадження” від 27.12.2001 р. № 604 (З останніми змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 30.12.2005 р. № 961).
132. Наказ Міністерства фінансів України „Про внесення змін до Положення про колегію Міністерства фінансів України” від 26.03.2004 р. № 226.
133. Наказ Міністерства фінансів України „Про внесення змін до Формату та регламенту обміну інформацією між регіональними фінансовими органами та регіональними органами Державного казначейства” від 11.05.2004 р. № 328.
134. Наказ Міністерства фінансів України „Про забезпечення запровадження з 1 січня 2002 року казначейського обслуговування місцевих бюджетів” від 29.10.2001 р. № 482.
135. Наказ Міністерства фінансів України „Про закриття рахунків після закінчення бюджетного періоду” від 26.12.2002 р. № 1084.
136. Наказ Міністерства фінансів України „Про запровадження нової бюджетної класифікації України” від 03.12.97 р. № 265.

137. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Порядку призупинення бюджетних асигнувань” від 15.05.2002 р. № 319.
138. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Концептуальної архітектури інформаційно-аналітичної системи Міністерства фінансів України” від 05.10.2004 р. № 630.
139. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання мережі розпорядників коштів місцевих бюджетів всіх рівнів” від 13.12.2004 р. № 773.
140. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Переліку індексів” від 24.03.2003 р. № 233.
141. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 22 “Вплив інфляції” від 28.02.2002 р. № 147.
142. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Порядку відображення операцій, пов’язаних з державним боргом, при плануванні та виконанні державного бюджету” від 28.01.2004 р. № 42.
143. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Порядку складання, передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення та форми Протоколу про бюджетне правопорушення” від 26.02.2002 р. № 129.
144. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Порядку складання та передачі за належністю довідки щодо бюджетного правопорушення та її форми” від 31.03.2004 р. № 238.
145. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Стратегії діяльності державної контрольно-ревізійної служби в Україні на 2003-2005 роки” від 26.11.2002 р. № 997.
146. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Стратегічного плану Міністерства фінансів України на 2005-2008 роки” від 19.01.2005 р. № 28.
147. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Формату та регламенту обміну інформацією між Міністерством фінансів України та Державним казначейством України у новій редакції” від 29.06.2005 р. № 490.
148. Наказ Міністерства фінансів України „Про обмін інформацією між Мінфіном і Держказначейством” від 03.03.2003 р. № 176.

149. Наказ Міністерства фінансів України „Про паспорти бюджетних програм” від 29.12.2002 р. № 1098 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів від 01.11.2004 р. N 687).
150. Наказ Міністерства фінансів України „Про питання структури Міністерства фінансів України та розподіл функцій і процедур у центральному апараті Міністерства” від 03.03.2003 р. № 178 (З останніми змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 41 від 27.01.2004).
151. Наказ Міністерства фінансів України „Про Порядок передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника коштів державного бюджету іншому головному розпоряднику коштів державного бюджету” від 14.01.2004 р. № 7 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів від 03.10.2005 № 672).
152. Наказ Міністерства фінансів України „Про упорядкування закріплення функцій і процедур за структурними підрозділами центрального апарату Міністерства фінансів України” від 27.01.2004 р. № 41 (Із останніми змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 17.01.2005 р. № 23).
153. Наказ Міністерства фінансів України, Головним Управлінням Державного казначейства України „Про затвердження плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів” від 24.12.97 р. № 137.
154. Наказ Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної податкової адміністрації України „Про запровадження щоденної оперативної звітності про надходження платежів до Державного бюджету України” від 31.03.2000 р. № 68/27/146 (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 134/32/119 від 21.03.2001, № 420/111/284 від 14.06.2002).
155. Наказ Фонду державного майна України „Про затвердження розміру коефіцієнтів, що застосовуються для розрахунку прогнозної вартості державних підприємств” від 20.12.2002 р. № 2257.
156. Послання Президента України до Верховної Ради України від 30 квітня 2002 року „Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки”.
157. Перелік груп власних надходжень бюджетних установ, вимоги щодо їх утворення та напрями використання. Додаток

- 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. № 659.
158. План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. Затверджено Рішенням Колегії Державного казначейства України від 17 травня 2000 р., № 1.
159. План рахунків бухгалтерського обліку банків України. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 21.11.97р. № 388.
160. Положення про єдиний казначейський рахунок. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 06.06.2002 р. № 122.
161. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 28.11.2000 р. № 119.
162. Положення про Головне контрольно-ревізійне управління України. Затверджено Указом Президента України від 28 листопада 2000 р., № 1265/2000(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента від 05.03.2004 р. № 280/2004).
163. Положення про Державне казначейство України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р., № 1232.
164. Положення про Державне казначейство. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 31 липня 1995 р., № 590.
165. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р., № 88.
166. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затверджено Указом Президента України від 29 травня 2000 р., № 724/2000.
167. Положення про Міністерство фінансів України. Затверджено Указом Президента України від 26 серпня 1999 р., № 1081/99.
168. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 28 листопада 2000 р., № 119.

169. Положення про порядок здійснення внутрішнього контролю в Міністерстві фінансів України. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 11 червня 2004 р., № 383.
170. Положення про регіональне управління Національного банку України. Затверджено Положенням НБУ від 12 червня 1993 р., № 39.
171. Положення про Секретаріат Президента України. Затверджено Указом Президента України від 4 листопада 2005 р., № 1548/2005.
172. Порядок перерахування та обліку коштів з бюджетів інших рівнів установам, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 09 січня 2001 р., № 6.
173. Порядок безспірного вилучення коштів з місцевих бюджетів, витрачених у 2002 році на видатки, які повинні були провадитися з іншого бюджету. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2002 р., № 995.
174. Порядок виконання державного бюджету за доходами. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 19 грудня 2000 р., № 131.
175. Порядок застосування статті 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні. Затверджено Наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 20 лютого 2002 р., № 54.
176. Порядок здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2002 р., № 685.
177. Порядок зупинення операцій з бюджетними коштами. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 18 листопада 2002 р., № 213.
178. Порядок зупинення та відновлення видаткових операцій підприємств, установ і організацій за рахунками в банках за поданням органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні. Затверджено Наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 11 травня 2002 р., № 117.
179. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 04.11.2002 р. № 205 (Зі змінами, внесеними Наказом Державного казначейства України від 06.02.2004 р. №21).
180. Порядок надання інформації про обсяги коштів державного та місцевих бюджетів, що виділялись головним розпорядникам

бюджетних коштів та установам, організаціям і підприємствам. Затверджено Наказом Головного контрольно-ревізійного управління України, Державного казначейства України від 11 червня 2002 р., № 141/105. Порядок обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України. Затверджено Наказом Державного казначейства України від 09 серпня 2004 р., № 136.

181. Порядок планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2001 р., № 955 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 15.10.2003 р. № 1630, від 31.12.2004 р. № 1777, від 13.04.2005 р. № 278).
182. Порядок призупинення бюджетних асигнувань. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 15 травня 2002 р., № 319.
183. Порядок складання, передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 26 лютого 2002 р., № 129.
184. Постанова Верховної Ради України „Про введення в дію Закону України „Про внесення змін і доповнень до Закону України „Про державну податкову службу в Україні”“ від 24.12.1993 р. № 3816-ХІІ.
185. Постанова Верховної Ради України „Про план економічного і соціального розвитку України на 1994 рік” від 28.01.1994 р. № 3886 – ХІІ.
186. Постанова Верховної Ради України „Про звіт про виконання Закону України “Про Державний бюджет України на 2004 рік” від 21.06.2005 р. № 2677-IV.
187. Постанова Верховної Ради України „Про Основні напрями бюджетної політики на 2006 рік” від 21.06.2005 р. № 2678-IV.
188. Постанова Верховної Ради України „Про порядок введення в дію Регламенту Верховної Ради України” від 27.07.1994 р. № 130/94-ВР.
189. Постанова Верховної Ради України „Про структуру бюджетної класифікації України” від 12.07.1996 р. № 327/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – N 42.
190. Постанова Верховної Ради України „Про схвалення Висновків і пропозицій до проекту закону про Державний бюджет України на 2004 рік” від 23.10.2003 р. № 1238-IV.
191. Постанова Верховної Ради Української РСР „Про порядок введення в дію Закону Української РСР "Про державну

- податкову службу в Українській РСР” від 04.12.1990 р. № 510-12.
192. Постанова Верховної Ради Української РСР „Про реалізацію Закону "Про економічну самостійність Української РСР" від 03.08.1990 р. № 143-ХІІ.
 193. Постанова Кабінету Міністрів України „Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005-2007 роки” від 09.09.2003 р. № 1427.
 194. Постанова Кабінету Міністрів України „Про вдосконалення системи головних розпорядників коштів державного бюджету” від 08.01.2000 р. № 13.
 195. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку подання фінансової звітності” від 28.02.2000 р. № 419 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 1543 від 12.10.2000).
 196. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм” від 10.08.2004 р. № 1017.
 197. Постанова Кабінету Міністрів України „Про порядок зменшення бюджетних призначень головним розпорядникам бюджетних коштів у разі нецільового використання бюджетних коштів у 2005 році” від 15.01.2005 р. № 47.
 198. Постанова Кабінету Міністрів України „Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2004 рік” від 06.08.2003 р. № 1231.
 199. Постанова Кабінету Міністрів України „Про стан впровадження казначейського виконання кошторисів видатків” від 01.09.1997 р. № 963.
 200. Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Інституту економічного прогнозування” від 19.07.1997 р. № 772.
 201. Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення урядового органу державного управління у складі Міністерства фінансів” від 24.09. 2005 р. № 983.
 202. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про заходи щодо забезпечення касового обслуговування коштів Державного бюджету України” від 12.03.1996 р. № 306.
 203. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про касове виконання Державного бюджету України” від 03.04.1996 р. № 401.

204. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про вдосконалення касового виконання Державного бюджету України” від 21.01.1998 р. № 68.
205. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про впровадження казначейської системи виконання державного бюджету” від 14.01.1997 р. № 13.
206. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства” від 15.09.1999 р. № 1721.
207. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання касового виконання Державного бюджету України” від 01.03.2001 р. № 200.
208. Постанова Кабінету Міністрів України „Питання Державного казначейства України „ від 21.12. 2005 р. № 1232.
209. Постанова Кабінету Міністрів України „Про внесення доповнень до постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 1999 р. № 180” від 19.04. 999 р. № 611.
210. Постанова Кабінету Міністрів України „Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань державних закупівель” від 02.06.2003 р. № 819.
211. Постанова Кабінету Міністрів України „Про державне замовлення на закупівлю товарів, виконання робіт, надання послуг для державних потреб у 2005 році” від 12.07.2005 р. № 570 (Із останніми змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства економіки від 30.12.2005 р. № 541).
212. Постанова Кабінету Міністрів України „Про деякі питання діяльності Державного казначейства України” від 17.02.1999 р. № 180.
213. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку зменшення бюджетних призначень головним розпорядникам бюджетних коштів у разі нецільового використання бюджетних коштів у 2004 році” від 04.02. 2004 р. № 112.
214. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку міжвідомчої координації закупівель окремих груп товарів за кошти державного бюджету” від 10.10. 2001 р. № 1312 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 11.10.2002 № 1493, від 02.06.2003 р. № 819).
215. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку подання фінансової звітності” від 28.02.2000 р. № 419 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ

- № 1543 від 12.10.2000; № 1777 від 31.12.2004; № 384 від 26.05.2005).
216. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ” від 31.12.2004 р. № 1777.
 217. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку складання прогнозу надходження до державного бюджету коштів від приватизації державного майна” від 17.08.2002 р. № 1141.
 218. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету” від 04.03.2002 р. № 256 (Із останніми змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 12.09.2005 р. № 888).
 219. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Програми реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства Донецької області на 2005-2009 роки і період до 2015 року” від 23.12.2004 р. № 1731.
 220. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Стратегії розвитку системи державного фінансового контролю, що здійснюється органами виконавчої влади” від 24.07.2003 р. № 1156.
 221. Постанова Кабінету Міністрів України „Про заходи щодо обмеження зростання кредиторської заборгованості в бюджетній сфері у 2005 році” від 30.03.2005 р. № 236.
 222. Постанова Кабінету Міністрів України „Про заходи щодо підвищення ефективності управління коштами Державного бюджету України” від 24.07.1998 р. № 1139.
 223. Постанова Кабінету Міністрів України „Про здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю” від 22.05.2002 р. № 685 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 892 від 11.06.2003).
 224. Постанова Кабінету Міністрів України „Про колегію Міністерства фінансів” від 28.08. 2002 р. № 1307.
 225. Постанова Кабінету Міністрів України „Про механізм зупинення операцій з бюджетними коштами” від 28.10.2002 р. № 1627.
 226. Постанова Кабінету Міністрів України „Про організаційні заходи щодо функціонування системи державних

- закупівель” від 27.09.2000 р. № 1469 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 01.03.2001 р. № 200, від 02.06.2003 р. № 819, від 09.12.2003 р. № 1887).
227. Постанова Кабінету Міністрів України „Про план економічного і соціального розвитку України на 1994 рік” від 23.02.1994 р. № 110.
228. Постанова Кабінету Міністрів України „Про показники Індикативного плану (прогнозу) економічного і соціального розвитку України на 1993 рік” від 30.04.1993 р. № 318.
229. Постанова Кабінету Міністрів України „Про порядок використання коштів, отриманих органами державної влади від надання ними послуг відповідно до законодавства, та їх розміри” від 25.06.2001 р. № 702 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 13.09.2001 р. № 1164, від 29.11.2001р. № 1597, від 12.12.2002 р. № 1854, від 21.06.2004 р. № 792).
230. Постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та організацій” від 09.01.2000 р. № 17 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 07.03.2001 № 222, від 28.01.2002 № 94).
231. Постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок формування та розміщення державних замовлень на поставку продукції для державних потреб і контролю за їх виконанням” від 29.02.1996 р. № 266 (Із останніми змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 13.01.2006 р. № 19).
232. Постанова Кабінету Міністрів України „Про Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2002-2006 роки” від 25.10.2002 р. № 1586.
233. Постанова Кабінету Міністрів України „Про Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2006 рік” від 15.09.2005 р. № 927.
234. Постанова Кабінету Міністрів України „Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2004 рік” від 06.08.2003 р. № 1231.
235. Постанова Кабінету Міністрів України „Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2005 рік” від 13.09.2004 р. № 1198.
236. Постанова Кабінету Міністрів України „Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005-2007 роки” від

- 09.09.2003 р. № 1427 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 1607 від 30.11.2004).
237. Постанова Кабінету Міністрів України „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету” від 26.04 2003 р. № 621 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 165 від 11.02.2004).
238. Постанова Кабінету Міністрів України „Про розроблення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2001 рік, основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2001 рік та на період до 2004 року, проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2001 рік” від 05.06.2000 р. № 904.
239. Постанова Кабінету Міністрів України „Про структуру апарату Кабінету Міністрів України” від 11.12. 1995 р. № 992.
240. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції державної боргової політики на 2001 – 2004 роки” від 28.09.2000 р. № 1483.
241. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2005 рік” від 13.09.2004 р. № 1199.
242. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення проекту Закону України „Про Державний бюджет України на 2005 рік” від 14.09.2004 р. № 1201.
243. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2005 рік” від 26.05.2004 р. № 686.
244. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про казначейське виконання кошторисів видатків на утримання апарату органів виконавчої влади” від 09.05. 1997 р. № 437.
245. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про казначейське виконання кошторисів видатків на утримання центрального апарату, закладів післядипломної освіти та фінансування наукової частини державних, міжгалузевих і галузевих програм Державної митної служби” від 10.07.1998 р. № 1045.
246. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України „Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства” від 15.09.1999 р. № 1721.

247. Постанова Колегії Рахункової палати України „Про затвердження Стандарту Рахункової палати "Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів" від 27.12.2004 р. № 28-6.
248. Постанова Національного банку України „Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті” від 21.01.2004 р. № 22.
249. Постанова Правління Національного банку України „Про затвердження Положення про філії (територіальні управління) Національного банку України” від 22.12.2000 р. № 495.
250. Постанова Правління Національного банку України „Про затвердження Інструкції про міжбанківські розрахунки в Україні” від 27.12.99 р. № 621.
251. Постанова Правління Національного банку України „Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні” від 15.12.2004 р. № 637.
252. Постанова Правління Національного банку України „Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах” від 12.11.2003 р. № 492 (Із останніми змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку від 10.11.2005 р. № 419).
253. Постанова Правління Національного банку України „Про Положення про регіональне управління Національного банку України” від 11.05.99 р. № 225.
254. Постанова Президії Верховної Ради України „Про проект Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 1992 рік” від 02.12.1991 р. № 1879-ХІІ.
255. Примірне положення про державного секретаря міністерства. Затверджено Указом Президента України від 14 липня 2001 р., № 529/2001.
256. Програма діяльності Кабінету Міністрів «Назустріч людям». Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2005 р., № 115.
257. Регламент Верховної Ради України. Затверджено Постановою Верховної Ради України від 27 липня 1994 р., № 129а/94-ВР, 129б/94-ВР// Відомості Верховної Ради . – 1994. – N 35.
258. Рішення Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва „Про необхідність усунення порушень Головним контрольно-ревізійним управлінням України принципів державної регуляторної політики згідно з вимогами Закону України від 11.09.2003 р. № 1160-IV “Про

- засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 25.07.2005 р. № 12.
259. Рішення Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва „Про необхідність усунення порушень Головним контрольно-ревізійним управлінням України принципів державної регуляторної політики згідно з вимогами Закону України від 11.09.2003 р. № 1160-IV “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 25.07. 2005 р. № 11.
260. Рішення Конституційного Суду України (Справа № 01/34-97) „Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) до Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України" (справа про Рахункову палату) від 23.12.1997 р. № 7-зп.
261. Розпорядження Голови Верховної Ради України „Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України” від 31.05. 2000 р. № 459.
262. Розпорядження Кабінету Міністрів „Про Основні напрями бюджетної політики на 2005 рік” від 18.03.2004 р. № 150-р.
263. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження заходів щодо виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2005 рік” від 17.11.2004 р. № 860-р (Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМУ № 519-р від 15.12.2005).
264. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження основних напрямів контрольно-ревізійної роботи органів державної контрольно-ревізійної служби на 2006 рік” від 30.11.2005 р. № 487-р.
265. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження плану заходів щодо реалізації положень Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на 2005-2009 роки” від 16.11.2005 р. № 456-р.
266. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження плану підготовки для розгляду на засіданнях Кабінету Міністрів України найважливіших питань формування та реалізації державної політики у першому півріччі 2005 року” від 12.03.2005 р. № 63-р.
267. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про складання фінансових планів підприємств” від 13.04.2005 р. № 95-р.

268. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі” від 14.09.2002 р. № 538-р.
269. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2003 рік” від 14.06.2002 р. № 339-р.
270. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Склад робочої групи з підготовки для розгляду на засіданні Кабінету Міністрів України питання про створення державної системи економічного прогнозування і планування в Україні” від 12.03.1996 р. № 179-р.
271. Розпорядження Міністерства аграрної політики України „Про затвердження плану заходів щодо реалізації положень Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на 2005-2009 роки” від 30.11.2005 р. № 86.
272. Розпорядження Президента України „Про інформаційно-аналітичний бюлетень «Президентський контроль»” від 07.04.2003 р. № 89/2003-рп.
273. Стандарт Рахункової палати "Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів". Затверджено Постановою Колегії Рахункової палати від 27 грудня 2004 р., № 28-6.
274. Стратегія розвитку системи державного фінансового контролю, що здійснюється органами виконавчої влади. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2003 р., № 1156.
275. Типове положення про Головне фінансове управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р., № 1204.
276. Типове положення про Контрольно-ревізійний відділ у районі, місті, районі в місті та міжрайонний контрольно-ревізійний відділ без статусу юридичної особи. Затверджено Наказом Головки КРУ України від 07 лютого 2001 р., № 11.
277. Типове положення про фінансове управління районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р., № 1204.
278. Указ Президента України „Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи” від 27.08.2000 р. № 1031/2000.

279. Указ Президента України „Питання Міністерства екології та природних ресурсів України” від 29.05.2000 р. № 724/2000 (Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 378/2002 від 25.04.2002).
280. Указ Президента України „Питання Міністерства фінансів України” від 20 квітня 2005 року № 676/2005.
281. Указ Президента України „Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій” від 22.08.1996 р. № 760/96.
282. Указ Президента України „Про щорічні послання Президента України до Верховної Ради України „ від 09.04.1997 р. № 314/97.
283. Указ Президента України „Про внесення змін до Схеми організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади” від 19.12.2005 р. № 1784/2005.
284. Указ Президента України „Про впровадження системи стратегічного планування і прогнозування” від 30.04.1999 р. № 460/99.
285. Указ Президента України „Про Державне казначейство України” від 27.04. 1995 р. № 335/95.
286. Указ Президента України „Про заходи щодо зміцнення фінансової дисципліни при виконанні Державного бюджету України” від 01.05.1995 р. № 343/95.
287. Указ Президента України „Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи” від 27.08.2000 р. № 1031/2000.
288. Указ Президента України „Про Положення про Державний комітет України з державного матеріального резерву” від 14.07.2001 р. № 529/2001.
289. Указ Президента України „Про Положення про Міністерство фінансів України” від 26.08. 1999 р. № 1081/99.
290. Указ Президента України „Про Положення про Міністра Кабінету Міністрів України” від 05.06.2003 р. № 480/2003.
291. Указ Президента України „Про порядок виконання Державного бюджету України” від 18.06. 1993 р. № 210/93.
292. Указ Президента України „Про порядок виконання Державного бюджету України” від 18.06.1993 р. № 219/93 (Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 343/95 від 01.05.95).
293. Указ Президента України „Про посилення контролю за надходженням податків та інших обов’язкових платежів до Державного бюджету України і внесків до державних цільових фондів” від 17.11.1994 р. № 677/94.

294. Указ Президента України „Про Примірне положення про державного секретаря міністерства” від 14.07.2001 р. № 529/2001 (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 22/2002 від 15.01.2002, № 324/2003 від 14.04.2003).
295. Указ Президії Верховної Ради Української РСР „Про внесення змін і доповнень до Постанови Верховної Ради Української РСР "Про порядок введення в дію Закону Української РСР "Про державну податкову службу в Українській РСР" від 04.01.1991 р. № 622-ХІІ.

Навчальна і наукова література

1. Александров В.Т., Ворона О.І., Германчук П.К., Назарчук О.І., Петрашко П.Г., Рубльова С.М., Стефаник І.Б., Сушко Н.І., Чечуліна О.О. Планування, облік, звітність, контроль у бюджетних установах, державне замовлення та державні закупівлі. – Київ: НВП „АВТ”, 2004. – 593 с. (Інтегрований комплекс).
2. Александрова М.М. Гроші. Фінанси. Кредит.: Навчально-методичний посібник/ М.М.Александрова, С.О.Маслова. – 2-е видання, перероблене і доповнене. – К.: ЦУЛ, 2002. – 336 с.
3. Базась М. Ф. Методика та організація фінансового контролю: Підруч. для студ. вищ. навч. зал. – К.: МАУП, 2004. – 440 с.
4. Буковинський С.А. Шляхи розвитку бюджетної системи України // Фінанси України. – 1998. – № 9. – С. 3-8.
5. Бутко А.Д., Марченко Б.М. Внутрішній фінансовий контроль у системі фінансового контролю держави // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 127-136.
6. Бюджет і фінансова політика України: Навч. посібник/ Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д’яконова І.І. – К.: Наукова думка, 1997. – 303 с.
7. Бюджетна система України: Навч. посібник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / С.І.Юрій, Й.М. Бескид та ін. – К.: НІОС, 2000. – 400 с.
8. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / За редакцією О.В. турчинові і Ц.Г. Огня. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 320 с.
9. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федоров, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
10. Бюджетний менеджмент: Підручник / В.Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В.Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
11. Василик О.Д. Державні фінанси України: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1997. – 383 с.
12. Василик О.Д. Державні фінанси України: Підручник/ О.Д.Василик, К.В.Павлюк. – К.: НІОС, 2002. – 608 с.

13. Державний фінансовий контроль: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Н.С.Вітвицька, І.Ю.Чумакова, М.М.Коцупатрий, М.Т.Сенченко. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
14. Деркач М. Бюджет і бюджетний процес в Україні: Навч. посібник/ М.Деркач, Л.Гордеєва. – Дніпропетровськ: Пороги, 1995. – 257 с.
15. Иванова Н.Г. Казначейская система исполнения бюджетов/ Н.Г.Иванова, Т.Д.Маковник. – СПб: Питер, 2001. – 208 с.
16. Ісмаїлов А.Б. Бюджетний процес та напрями його удосконалення // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 26-28.
17. Ісмаїлов А.Б. Шляхи удосконалення фінансового контролю // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 139-141.
18. Казначейська справа: Інтегрований посібник / П.Г. Петрашко, О.О. Чечуліна, В.Т. Александров, С.О. Булгакова, К.М. Огданський, О.І. Назарчук, Н.І. Сушко; За заг. ред. П.Г. Петрашко. – Т. 1. – К.: НВП „АВТ”, 2004. – 288 с.
19. Казначейська справа: Інтегрований посібник / П.Г. Петрашко, О.О. Чечуліна, В.Т. Александров, С.О. Булгакова, К.М. Огданський, О.І. Назарчук, Н.І. Сушко; За заг. ред. П.Г. Петрашко. – Т. 2. – К.: НВП „АВТ”, 2004. – 496 с.
20. Каленський М.М. Удосконалення фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів // Фінанси України. – 2001. – № 5. – С. 65-68.
21. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
22. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2004. – 192 с.
23. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник. – К.: Знання, КОО, 1999. – 487 с.
24. Крижанівська О.Ю. Бюджетний дефіцит у макроекономічній стабілізації // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 26-29.
25. Кудряшов В.П. Фінанси: Навч. посібник. – Херсон: Олдіплюс, 2002. – 352 с.
26. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 256 с.

27. Мітюков І.О. Бюджетна реформа й основні напрями удосконалення бюджетної політики // *Фінанси України*. – 2001. – № 8. – С. 16-23.
28. Народная энциклопедия научных и прикладных знаний. Том XII. Политическая экономия. – Москва: Типография т-ва И.Д.Сытина, 1911. – 408 с.
29. Наумова Л.Ю. Бюджетний механізм фінансової стабілізації економіки // *Фінанси України*. – 2003. – № 4. – С. 19-28.
30. Общая теория финансов: Учебник / Под ред. Л.А. Дробозиной. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 256 с.
31. Опарін В.М. та ін. Бюджетна система: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В.М.Опарін, В.І. Малько, С.Я. Кондратюк, Г.Б. Коломієць. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 336 с.
32. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 164 с.
33. П'ятаченко Г.О. Удосконалення механізму наповнення доходної частини бюджету // *Фінанси України*. – 2001. – № 5. – С. 75-77.
34. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 495 с.
35. Петровська І.О., Клиновий Д.В. Фінанси (з елементами статистики фінансів): Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 300 с.
36. Полозенко Д.В. Державний бюджет і його грошове наповнення // *Фінанси України*. – 2004. – № 3. – С. 19-26.
37. Родионова В.М., Шлейников В.И. Финансовый контроль: Учебник. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – 320 с.
38. Романів М.В. Державний фінансовий контроль і аудит: Навч.-метод. посібник. – К.: НІОС, 1998. – 224 с.
39. Рубан Н.І. Аудит ефективності бюджетних коштів // *Фінанси України*. – 2004. – № 1. – С. 138-143.
40. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – 186 с.
41. Сова О.Ю. Проблеми дефіцитності Державного бюджету і шляхи її розв'язання // *Фінанси України*. – 2004. – № 5. – С. 83-87.

42. Стовбчастий А., Осипчук Л. Державне казначейство у світлі різних поглядів // Економіка. – 2002. – № 11. – 84-85.
43. Финансы: Учеб. пособие для студ. экон. направлений и спец. вузов/ Под ред. А.М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 336 с.
44. Фінанси: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни. / О.Р.Романенко, С.Я.Огородник, М.С.Зязюн, А.А.Славкова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.
45. Чайка В.М. Підвищення результативності державного фінансового контролю // Фінанси України. – 2001. – № 5. – С. 69-74.
46. Чечуліна О. Державне казначейство – правовий статус та напрями діяльності // Економіка, фінанси, право. – 2000. – № 12. – С. 18-22.
47. Юрій С.І. Бескид Й.М. та ін. Державний бюджет України: Навч. посібник. – Тернопіль: УМДС, 1998. – 277 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів
України

29.12.2002 № 1098 (у редакції на-
казу МФУ від 01.11.2004 №687)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ/розпорядчий документ

(найменування головного
розпорядника коштів державного
бюджету)
і наказ Міністерства фінансів
України
“_” р. №_____

Паспорт бюджетної програми на рік

1 _____
(КПКВК ДБ) (найменування головного розпорядника)

2 _____
(КПКВК ДБ) (найменування відповідального виконавця)

3 _____
(КПКВК ДБ) (КФКВК) (найменування бюджетної програми)

4 Обсяг бюджетного призначення – _____ тис. гривень, у тому числі із загаль-
ного фонду – _____ тис. гривень та із спеціального фонду – _____ тис. гривень.

5 Законодавчі підстави для виконання бюджетної програми: _____

6 Мета бюджетної програми: _____

7 Напрями діяльності (1):

№ з/п	Напрями діяльності	тис. гривень		
		Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом

8 Категорії економічної класифікації видатків:

КЕКВ	Назва згідно з економічною класифікацією видатків

9. Категорії класифікації кредитування:

ККК	Назва згідно з класифікацією кредитування

10. Розподіл видатків у розрізі територій (2):

Код	Назва адміністративно-територіальної одиниці	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
01	Автономна Республіка Крим			
02	Вінницька область			
03	Волинська область			
04	Дніпропетровська			
05	Донецька область			
06	Житомирська область			
07	Закарпатська область			
08	Запорізька область			
09	Івано-Франківська область			
10	Київська область			
11	Кіровоградська область			
12	Луганська область			
13	Львівська область			
14	Миколаївська область			
15	Одеська область			
16	Полтавська область			
17	Рівненська область			
18	Сумська область			
19	Тернопільська область			
20	Харківська область			
21	Херсонська область			
22	Хмельницька область			
23	Черкаська область			
24	Чернівецька область			
25	Чернігівська область			
26	Місто Київ			
27	Місто Севастополь			

11. Перелік державних цільових програм, що виконуються у складі бюджетної програми:

Код цільової програми	Назва цільової програми	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом

12. Результативні показники, що характеризують виконання бюджетної програми:

№	Показники ви- міру	Одиниця виміру	Джерело інформації	Загальний фонд	Спеціаль- ний фонд	Разом
1	Затрат					
2	Продукту					
3	Ефективності					
4	Якості					

- (1) Пункт 7 паспорта бюджетної програми в новій редакції запроваджується з 2005 року.
 (2) Пункт 10 заповнюється тільки для затверджених у державному бюджеті видатків на централізовані заходи і програми

Заступник Міністра(керівника установи)/
 Керівник фінансової служби

_____ (найменування головного розпорядника коштів державного бюджету) _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Погоджено: Заступник Міністра/
 Директор Департаменту
 Міністерства фінансів України

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ДОДАТОК Б

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів
України
29.12.2002 № 1098 (у редакції на-
казу МФУ від 01.11.2004 №687)

Інформація про виконання паспорта бюджетної програми на _____ рік

- 1 _____
(КПКВК ДБ) (найменування головного розпорядника)
- 2 _____
(КПКВК ДБ) (найменування відповідального виконавця)
- 3 _____
(КПКВК ДБ) (КФКВК) (найменування бюджетної програми)
- 4 Аналіз виконання за видатками в цілому за бюджетною програмою:

тис. гривень

Бюджетні асигнування з урахуванням змін			Проведені видатки			Відхилення		
усього (2+3)	загальний фонд	спеціаль- ний фонд	усього (5+6)	загальний фонд	спеці- альний фонд	усього (8+9)	загальний фонд (5-2)	спеціаль- ний фонд (6-3)
1	2	3	4	5	6	7	8	9

5 Аналіз виконання напрямів діяльності:

№ з/п	Напрями діяльності, затвержені паспортом бюджетної програми (1)	Загальний фонд	Спеціаль- ний фонд	Разом

6. Аналіз виконання видатків у розрізі територій (2):

Код	Назва адміністративно-територіальної одиниці	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
01	Автономна Республіка Крим			
02	Вінницька область			
03	Волинська область			
04	Дніпропетровська			
05	Донецька область			
06	Житомирська область			
07	Закарпатська область			
08	Запорізька область			
09	Івано-Франківська область			
10	Київська область			
11	Кіровоградська область			

12	Луганська область			
13	Львівська область			
14	Миколаївська область			
15	Одеська область			
16	Полтавська область			
17	Рівненська область			
18	Сумська область			
19	Тернопільська область			
20	Харківська область			
21	Херсонська область			
22	Хмельницька область			
23	Черкаська область			
24	Чернівецька область			
25	Чернігівська область			
26	Місто Київ			
27	Місто Севастополь			

7. Аналіз виконання видатків на реалізацію державних цільових програм, які виконуються в межах бюджетної програми:

Код цільової програми	Назва цільової програми	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом

8. Аналіз виконання результативних показників, що характеризують виконання бюджетної програми, та пояснення щодо виконання:

№	Показники	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено паспортом бюджетної програми			Виконано		
				Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
1	Затрат								
	показник								
	Пояснення щодо розбіжностей між виконаними результативними показниками і тими, що затверджені паспортом бюджетної програми								
2	Продукту								
	показник								
	Пояснення щодо розбіжностей між виконаними результативними показниками і тими, що затверджені паспортом бюджетної програми								
3	Ефективності								
	показник								
	Пояснення щодо розбіжностей між виконаними результативними показниками і тими, що затверджені паспортом бюджетної програми								
4	Якості								
	показник								

	Пояснення щодо розбіжностей між виконаними результативними показниками і тими, що затверджені паспортом бюджетної програми						

- (1) Зазначаються всі напрями діяльності, затверджені паспортом бюджетної програми.
(2) Пункт 6 заповнюється тільки для затверджених у державному бюджеті видатків на централізовані заходи і програми.

Міністр/керівник установи
головного розпорядника
бюджетних коштів

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник фінансової
служби

(підпис) (прізвище та ініціали)

ДОДАТОК В

БЮДЖЕТНИЙ ЗАПИТ НА 200 рік: загальний (Форма 2004-1)

1. _____ (____) (____) (____)
(найменування головного розпорядника коштів державного бюджету) КВК

2. Основна мета діяльності головного розпорядника

3. Розподіл граничного обсягу видатків/надання кредитів загального фонду на 200__ рік за бюджетними програмами, порівняння з відповідними показниками на 200__ і 200__ роки та прогноз на 200__ – 200__ роки

(тис. грн.)

КПКВК	Найменування видатків і надання кредитів за програмною класифікацією	Відповідальний виконавець	КФКВ	200__ рік (звіт)	200__ рік (затверджено)	200__ рік (проект)	200__ рік (прогноз)	200__ рік (прогноз)	200__ рік (прогноз)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ВСЬОГО								

4. Обґрунтування щодо розподілу граничного обсягу видатків/надання кредитів загального фонду на 200__ рік за бюджетними програмами з оцінкою очікуваних результатів для досягнення основної мети діяльності в 200__ році.

5. Обґрунтування щодо розподілу прогнозного обсягу видатків/надання кредитів загального фонду на 200__ – 200__ роки за бюджетними програмами з оцінкою очікуваних результатів для досягнення основної мети діяльності в 200__ – 200__ роках.

Міністр/керівник відомства	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Керівник фінансової служби	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

ДОДАТОК Д

Додаток 27
до Порядку казначейського
обслуговування місцевих бюджетів
(Наказ ДКУ від 04.11.2002 № 205)

ДОВІДКА про взаємні розрахунки

_____ (кому – назва органу Державного казначейства)

_____ (кому – назва органу виконавчої влади (назва бюджету)

_____ (назва органу виконавчої влади (назва бюджету)

_____ (код бюджетної класифікації)

_____ (назва області)

повідомляє, що на підставі рішення (назва ради, що прийняла рішення)
від . .20__р. №__ (назва бюджету) за взаємними розрахунками передаються
з _____ (назва бюджету)

кошти в сумі _____ гривень у такі строки:
_____ тис. грн.

Строки	Сума
1	2

Вам необхідно при отриманні цієї довідки зробити бухгалтерські записи за такими балансовими рахунками:

Дебет	Кредит	Сума
1	2	3

Доповнювані вказівки
Додатки: на __ аркушах.

Керівник _____
(П.І.Б)

Головний бухгалтер
(начальник планово-фінансового відділу) _____
(П. І. Б)

ДОДАТОК Е

Додаток 1
до Порядку призупинення
бюджетних асигнувань
(Наказ МФУ від 15.05.2002 р. № 319)

Розпорядження
про призупинення бюджетних асигнувань

" ____ " _____ 20__ р. № _____

На підставі _____
(протоколу про бюджетне правопорушення або акт ревізії,

їх реквізити – дати, місце складання)

у якому засвідчено, що у _____
(повна назва та місцезнаходження

розпорядника чи одержувача бюджетних коштів)

вчинено бюджетне правопорушення _____
(час учинення і суть бюджетного правопорушення)

відповідно до статті 117 Бюджетного кодексу України зобов'язую

призупинити бюджетні асигнування _____
(повна назва розпорядника

чи одержувача бюджетних коштів)

за бюджетною програмою (тимчасовою класифікацією видатків місцевих
бюджетів) _____

(код і назва бюджетної програми)

і за кодами скороченої економічної класифікації _____

(код та сума)

в термін від _____ до _____,

(дата, з якої призупиняються _____) (дата, до якої призупиняються
бюджетні асигнування) бюджетні асигнування)

протягом якого наслідки бюджетного правопорушення повинні бути усунуті.

Про усунення бюджетного правопорушення подати інформацію разом з підтверджу-
вальними документами до _____ (інформація повинна бути засвід-
чена підписом керівника та скріплена печаткою).

(посада) (підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

ДОДАТОК Ж

Додаток 2
до Порядку призупинення
бюджетних асигнувань
(Наказ МФУ від 15.05.2002 р. № 319)

(повна назва органу, керівником якого

приймається розпорядження)

Розпорядження

про відновлення дії бюджетних асигнувань

"__" _____ 20__ р. № _____

На підставі _____

(реквізити документа, що підтверджує усунення

бюджетного правопорушення)

у якому засвідчено, що у _____

(повна назва та місцезнаходження

розпорядника чи одержувача бюджетних коштів)

внаслідок _____

(перелічити вжиті заходи)

усунено бюджетне правопорушення,

зобов'язую відновити дію бюджетного асигнування _____

(повна назва

розпорядника чи одержувача бюджетних коштів)

за бюджетною програмою (тимчасовою класифікацією видатків місцевих
бюджетів) _____

(код і назва бюджетної програми)

і за кодами скороченої економічної класифікації _____

(код і сума)

Розпорядження про призупинення бюджетного асигнування від _____

№ _____ вважати таким, що втратило чинність.

(посада) (підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

ДОДАТОК К

Додаток 1
до Порядку зупинення
операцій з бюджетними коштами
(Наказ ДКУ від 18.11.2002 р. № 213)

_____ (орган Державного казначейства)

_____ (назва розпорядника (одержувача) бюджетних коштів)

М.П. уповноваженого органу

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

№ _____ від “___” _____ 200_ року
про зупинення операцій з бюджетними коштами на
рахунках, відкритих в органах Державного казначейства

На підставі _____ (дата і номер документа, в якому зафіксовано

_____ бюджетне правопорушення, інші матеріали)
встановлено

_____ (зміст бюджетного правопорушення, час і місце

_____ його вчинення, повна назва та місцезнаходження

_____ підприємства, установи або організації, де допущено

_____ бюджетне правопорушення, ідентифікаційний код)

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 118 Бюджетного кодексу України

_____ (назва уповноваженого органу, який прийняв

_____ це розпорядження)

зобов'язує зупинити операції з бюджетними коштами за рахунками № _____, за винятком операцій за кодами економічної класифікації видатків 1110, 1120, 1340, зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), інших платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також з виконання рішень органів, яким відповідно до закону надано право стягнення коштів, на строк до “___” _____ 200_ р. (до 30 календарних днів, якщо інше не передбачено законом).

_____ (посада особи, яка прийняла рішення)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)

М.П.

(лінія відрізу)

КОРИНЕЦЬ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

№ _____ від “___” _____ 200_ р.
про зупинення операцій з бюджетними коштами
на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства

_____ (орган Державного казначейства, який отримав розпорядження)

_____ (номери рахунків, на яких зупинено операції)

_____ (дата отримання розпорядження)

_____ (дата виконання розпорядження)

М.П.

_____ (підпис посадової особи)

ДОДАТОК Л

Додаток 2
до Порядку зупинення операцій з
бюджетними коштами
(Наказ ДКУ від 18.11.2002 р. № 213)

ЖУРНАЛ
реєстрації розпоряджень про зупинення та відновлення
операцій з бюджетними коштами на рахунках
розпорядників, одержувачів бюджетних коштів
в органах Державного казначейства у разі виявлення
фактів бюджетних правопорушень

N	Дата надходження розпорядження	Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами				Дата зупинення операцій	Розпорядження про відновлення операцій з бюджетними коштами		Дата відновлення операцій
		назва уповноваженого органу, який прийняв рішення	номер	дата	назва розпорядника, одержувача бюджетних коштів		номер	дата	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ДОДАТОК М

Додаток 3
до Порядку зупинення операцій з
бюджетними коштами
(Наказ ДКУ від 18.11.2002 р. № 213)

_____ (орган Державного казначейства)

_____ (назва розпорядника (одержувача) бюджетних коштів)

М.П. уповноваженого органу

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від “__” _____ 200__ року N _____
про відновлення операцій з бюджетними коштами
на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства

Уповноважений орган

_____ (назва уповноваженого органу, який

_____ прийняв це розпорядження)

повідомляє, що розпорядження N _____ від _____ про зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства, прийняте

_____ (назва уповноваженого органу, який його видав)

_____ вважати відміненим у зв'язку з чим відновити операції

_____ (назва розпорядника, одержувача бюджетних коштів, його ідентифікаційний код)

на рахунку (-ах) № _____

_____ (посада особи, яка прийняла рішення)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)

М.П.

(лінія відрізу)

Корінець розпорядження

N _____ від “__” _____ 200__ р.
про відновлення операцій на рахунках, відкритих
в органах Державного казначейства

_____ (орган Державного казначейства, який отримав розпорядження)

_____ (номери і назви рахунків, на яких відновлюються операції)

_____ (дата отримання розпорядження)

_____ (дата виконання розпорядження)

М.П. _____
(підпис посадової особи)

ДОДАТОК Н

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
26.02.2002 N 129
Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
1 березня 2002 р. за N 213/6501

ПРОТОКОЛ про бюджетне правопорушення

“___” _____ 20__ р. _____
(місце складання)

Складено _____
(посада)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол)
про те, що у (в) _____ (повна назва, місцезнаходження,
_____ інші реквізити учасника бюджетного процесу, його підпорядкованість,
_____ прізвище, ім'я, по батькові керівника;
_____ реквізити відповідного бюджету)

вчинене бюджетне правопорушення _____
(час учинення і суть бюджетного правопорушення
_____ із зазначенням положень законодавчих або
_____ інших нормативно-правових актів, які було порушено)

_____ (якщо внаслідок бюджетного правопорушення заповдіно матеріальну шкоду або завдані збитки відповідному бюджету, указати на це і зазначити відповідні суми)

Пояснення керівника (або особи, яка виконує його обов'язки) органу, установи, організації, підприємства, де вчинене бюджетне правопорушення:

_____ (якщо є додаток, зазначити)

Підпис особи, яка надала пояснення _____

Додаток до Протоколу _____
(довідка перевірки, інші матеріали з питань, що перевірялись, тощо)

Підпис особи, яка склала протокол _____

Підпис керівника органу, установи, організації, підприємства, де вчинене бюджетне правопорушення _____

Примітка. У разі відмовлення керівника органу, установи, організації, підприємства, де вчинене бюджетне правопорушення, від підписання протоколу, у ньому робиться запис про це. Керівник органу, установи, організації, підприємства, де вчинене бюджетне правопорушення, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання.

ДОДАТОК П

Додаток 2
до Порядку взаємодії між органами
Державного казначейства України та
Державної податкової служби України в
процесі виконання державного та
місцевих бюджетів за доходами
(Наказ 74/194 від 25.04.2002)

(назва органу Держказначейства)

(код)

Акт звірки

надходжень до _____ бюджету
за станом на _____ 200_ р.
(число, місяць)

Розділ I. Усього

грн. коп.

Код бюджетної класифікації	За даними органів ДКУ	За даними органів ДПС	Розбіжності (гр..2-гр.3)	Причини розбіжностей
1	2	3	4	5
За кодом за загальним фондом				

Усього за видом надходжень:				
Усього за загальним фондом:				
.....				
За кодом за спеціальним фондом:				

Усього за видом надходжень:				
.....				
Усього за спеціальним фондом:				
Усього надходжень:				

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу податкової служби _____

ДОДАТОК Р

Додаток 2.1
до Порядку взаємодії між органами
Державного казначейства України та
Державної податкової служби України в
процесі виконання державного та
місцевих бюджетів за доходами
(Наказ 74/194 від 25.04.2002)

(назва органу Держказначейства)

(код)

Акт звірки

надходжень до _____ бюджету
за станом на _____ 200_ р.
(число, місяць)

Розділ II. Грошові надходження у національній валюті

грн., коп.

Код бюджетної класифікації	За даними органів ДКУ	За даними органів ДПС	Розбіжності (гр..2-гр.3)	Причини розбіжностей
1	2	3	4	5
За кодом за загальним фондом				

Усього за видом надходжень:				
Усього за загальним фондом:				
.....				
За кодом за спеціальним фондом:				

Усього за видом надходжень:				
...				
Усього за спеціальним фондом:				
Усього надходжень:				

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу податкової служби _____

ДОДАТОК С

Додаток 2.2
до Порядку взаємодії між органами
Державного казначейства України та
Державної податкової служби України в
процесі виконання державного та
місцевих бюджетів за доходами
(Наказ 74/194 від 25.04.2002)

(назва органу Держказначейства)

(код)

Акт звірки

надходжень до _____ бюджету
за станом на _____ 200_ р.
(число, місяць)

Розділ III. Грошові надходження в іноземній валюті

грн., коп.

Код бюджетної класифікації	За даними органів ДКУ	За даними органів ДПС	Розбіжності (гр..2-гр.3)	Причини розбіжностей
1	2	3	4	5
За кодом за загальним фондом				

Усього за видом надходжень:				
Усього за загальним фондом:				
.....				
За кодом за спеціальним фондом:				

Усього за видом надходжень:				
.....				
Усього за спеціальним фондом:				
Усього надходжень:				

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу податкової служби _____

ДОДАТОК Т

Додаток 2.3
до Порядку взаємодії між органами
Державного казначейства України та
Державної податкової служби України
В процесі виконання державного та
місцевих бюджетів за доходами
(Наказ 74/194 від 25.04.2002)

(назва органу Держказначейства)

(код)

Акт звірки

надходжень до _____ бюджету
за станом на _____ 200_ р.
(число, місяць)

Розділ IV. За іншими видами надходжень

грн., коп.

Код бюджетної класифікації	За даними органів ДКУ	За даними органів ДПС	Розбіжності (гр..2-гр.3)	Причини розбіжностей
1	2	3	4	5
За кодом за загальним фондом				

Усього за видом надходжень:				
Усього за загальним фондом:				
....				
За кодом за спеціальним фондом:				

Усього за видом надходжень:				
.....				
Усього за спеціальним фондом:				
Усього надходжень:				

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу податкової служби _____

ДОДАТОК У

Додаток 2.4
до Порядку взаємодії між органами
Державного казначейства України та
Державної податкової служби України в
процесі виконання державного та
місцевих бюджетів за доходами
(Наказ 74/194 від 25.04.2002)

(назва органу Держказначейства)

(код)

Акт звірки

надходжень до _____ бюджету
за станом на _____ 200_ р.
(число, місяць)

Розділ V. Взаєморозрахунки між бюджетами

грн., коп.

Код бюджетної класифікації	За даними органів ДКУ	За даними органів ДПС	Розбіжності (гр.2-гр.3)	Причини розбіжностей
1	2	3	4	5
За кодом за загальним фондом бюджету:				
Усього за спеціальним фондом бюджету:				
Усього надходжень:				

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу податкової служби _____

ДОДАТОК Ф

Додаток 1
до Порядку взаємодії органів державної
податкової служби України та органів
Державного казначейства України в процесі
повернення помилково та/або надміру
сплачених податків, зборів (обов'язкових
платежів) платникам податків
(Наказ 125/58 від 18.03.2003)

Штамп органу державної
податкової служби

ВИСНОВОК

№ _____ від " ____ " _____ 200__ р.

_____ (найменування органу державної податкової служби)
щодо заяви, яка надійшла від платника податків _____

_____ (назва та ідентифікаційний код за ЄДРПОУ платника податків –
юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові

_____ та ідентифікаційний номер за ДРФО платника податків – фізичної особи)
про повернення з бюджету _____

_____ (назва податку, збору /обов'язкового платежу/ та код класифікації доходів бюджету)
на суму _____

(цифрами та літерами)

За даними особового рахунку та/або інших документів (вказати)

_____ у платника податків за станом на " ____ " _____ 200__ р.
обліковується надміру сплачений _____

_____ (назва податку, збору (обов'язкового платежу) та код класифікації доходів бюджету)
у сумі _____,

(цифрами та літерами)

що утворився з " ____ " _____ 200__ р. та зарахований на
рахунок N _____ за _____,

(код класифікації доходів бюджету)

відкритий в _____
(назва, реквізити органу державного казначейства)

_____ платіжним дорученням від " ____ " _____ 200__ р. N _____

Вказана сума підлягає:

1 Перерахуванню на поточний (вкладний) рахунок платника (код виду сплати 107) N _____, відкритий _____

_____ (назва, реквізити установи банку)

2 Перерахуванню на рахунок № _____

бюджету _____ (вид бюджету)

_____ (назва, реквізити органу державного казначейства)

на погашення податкового зобов'язання (податкового боргу) за іншими податками, зборами (обов'язковими платежами) (код виду сплати 108).

3 Поверненню готівковими коштами через установи банків або підприємства поштового зв'язку платникам прибуткового податку згідно з реєстром, що додається (код виду сплати 107).

4 Поверненню готівковими коштами за чеком.

Керівник (заступник керівника)
органу державної податкової служби _____
(підпис, ПІБ)

М.П.

ДОДАТОК Х

Додаток 2
до Порядку взаємодії органів державної
податкової служби України та органів
Державного казначейства України в процесі
повернення помилково та/або надміру
сплачених податків, зборів (обов'язкових
платежів) платникам податків
(Наказ 125/58 від 18.03.2003)

Назва та код органу державної
податкової служби _____

РЕЄСТР ВИСНОВКІВ

від " ____ " _____ 200__ р. № ____

№ з/п	Номер, дата висновку	Платник податку		Сума, грн..	Примітки
		Назва	Ідентифікаційний код		

Кількість висновків: _____ шт.

Керівник органу державної
податкової служби _____
(підпис) (П.І.Б)

М.П.

Отримав _____
(підпис представника органу державного казначейства) (П.І.Б)

ДОДАТОК Ц

Додаток 3
до Порядку взаємодії органів державної
податкової служби України та органів
Державного казначейства України в процесі
повернення помилково та/або надміру
сплачених податків, зборів (обов'язкових
платежів) платникам податків
(Наказ 125/58 від 18.03.2003)

Орган Державного казначейства
України

ЖУРНАЛ обліку висновків

№ з/п	Дата отримання висновку	Номер, дата висновку	Платник податку		Код бюджетної класифікації доходів, та назва платежу, що повертається	Сума повернення
			Назва	Ідентифікаційний код		

ДОДАТОК Ш

Додаток 3
до Порядку взаємодії та обміну інформацією
між органами Державного казначейства
України та Державної митної служби України в
процесі казначейського обслуговування
Державного бюджету за доходами, що контролюються митними органами
(Наказ 150/417 від 31.07.2002)

Акт звірки

надходжень, перерахованих _____ митницею
на рахунки _____ обласного казначейства
за станом на _____ 200__ р.
(число, місяць)

грн., коп.

Назва податку, збору	Код бюджетної класифікації (символ)	За даними органів ДМСУ	За даними органів ДКУ	Повернуто

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу Державної митної служби _____

ДОДАТОК Щ

Додаток 4
до Порядку взаємодії та обміну інформацією
між органами Державного казначейства
України та Державної митної служби України в
процесі казначейського обслуговування
Державного бюджету за доходами, що
контролюються митними органами
(Наказ 150/417 від 31.07.2002)

Загальний акт звірки

надходжень, перерахованих митними органами Державної
митної служби України на рахунки обласних управлінь
Державного казначейства України
за станом на _____ 200__ р.
(число, місяць)

грн., коп.

Назва податку, збору	Код бюджетної класифікації (символ)	Загальна сума перерахувань митними органами до Державного бюджету	Повернуто	Усього перераховано до Державного бюджету

Підпис відповідальної особи
органу Державного казначейства _____

Підпис відповідальної особи
органу Державної митної служби _____

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КЛЕЦЬ Людмила Євгенівна

БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчальний посібник

Керівник видавничих проєктів – *Б.А. Сладкевич*
Друкується в авторській редакції
Дизайн обкладинки – *Б.В. Борисов*

Підписано до друку 28.12.2006. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Гарнітура PetersburgС.
Умовн. друк. арк. 40.

Видавництво “Центр учбової літератури”
вул. Електриків, 23
м. Київ, 04176
тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63
8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)
e-mail: office@uabook.com
сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК №2458 від 30.03.2006